

Η παραβατικότητα ανηλίκων και ο ρόλος της κοινωνικής εργασίας στην πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου

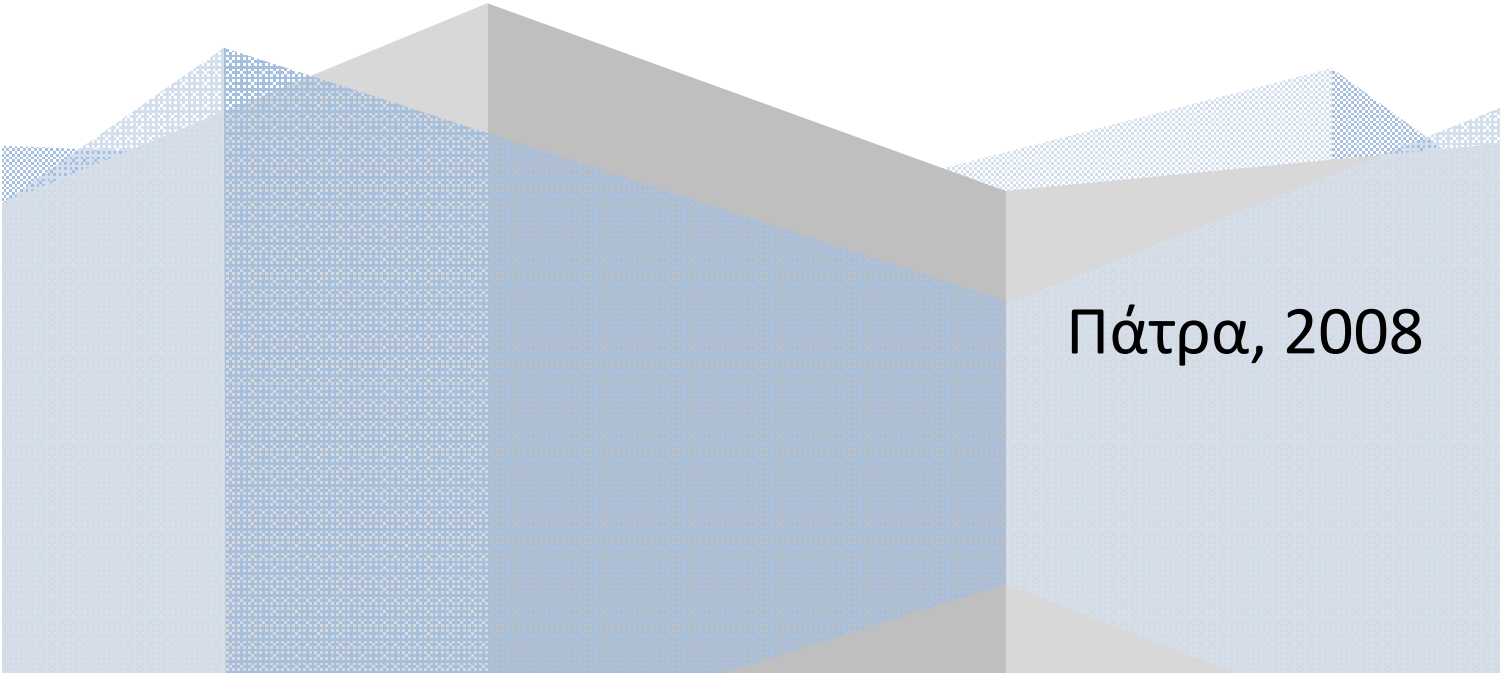
ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΚΑΡΑΝΤΩΝΑΚΗ ΟΥΡΑΝΙΑ

ΣΟΥΤΖΗ ΑΡΓΥΡΩ

Υπεύθυνος καθηγητής:

ΤΖΟΥΔΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Πάτρα, 2008

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη Μελέτης _____	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 _____	8
Σκοπός της μελέτης _____	8
ΟΡΙΣΜΟΙ _____	9
1.1 Εγκληματικότητα - έγκλημα _____	9
1.2 Παραβατικότητα - παραβάτης _____	10
1.3 Παρεκκλίνουσα συμπεριφορά _____	11
1.4 Αντικοινωνική συμπεριφορά _____	12
1.5 Εφηβεία- έφηβος – ανήλικος _____	13
1.6 Ποινικό δίκαιο ανηλίκων _____	14
1.7 Κοινωνική Εργασία _____	15
1.8 Πρόληψη – Προληπτικά μέτρα _____	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 _____	17
ΕΦΗΒΕΙΑ _____	17
2.1 Η εφηβεία _____	17
2.1.1 Η χρονική τοποθέτηση της εφηβείας _____	17
2.2 Γενικά χαρακτηριστικά της εφηβείας _____	19
2.2.1 Βιοσωματική ανάπτυξη _____	19
2.2.2 Πνευματική ανάπτυξη _____	20
2.2.3 Συναισθηματική ανάπτυξη _____	22
2.2.4 Κοινωνική ανάπτυξη _____	22
2.3 Οι κρίσεις στην εφηβική ηλικία _____	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 _____	26
ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ _____	26

3.1	Μια γενικότερη εικόνα	26
3.2	Αιτιολογική προσέγγιση της παραβατικότητας των ανηλίκων	27
3.2.1	Τα ατομικά χαρακτηριστικά του δράστη	29
3.2.2	Το περιβάλλον του ανήλικου παραβάτη	33
3.3	Οικογένεια και παραβατικότητα	36
3.4	Η παραβατικότητα ανηλίκων στα σχολεία	41
3.5	Συμμορίες ανηλίκων	43
3.6	Μετανάστευση και παραβατικότητα ανηλίκων	46
3.7	Παραβατικότητα ανηλίκων και εξαρτησιογόνες ουσίες (ναρκωτικά)	52
3.8	Η νεανική παραβατικότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4		65
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ		65
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5		66
ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΑΝΗΛΙΚΩΝ		66
5.1	Το σύστημα δικαιοσύνης για τους ανήλικους παραβάτες	66
5.2	Σχέδιο νόμου 3189/17/21-10-2003	69
5.2.1	Τα νέα μεταρρυθμιστικά μέτρα και η ριζική αναμόρφωση της ποινικής νομοθεσίας ανηλίκων	69
5.2.2	Τα ηλικιακά όρια της ποινικής αντιμετώπισης των ανηλίκων	75
5.2.3	Αναμορφωτικά και θεραπευτικά μέτρα	80
5.3	Οι πολιτικές του Υπουργείου Δικαιοσύνης στον τομέα πρόληψης και καταστολής της παραβατικότητας	83
5.3.1	Τομέας Πρόληψης	83
5.3.2	Τομέας Καταστολής	85
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6		92
Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ		92

6.1 Ο θεσμός της κοινωνικής εργασίας _____	92
6.2 Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού _____	93
6.3 αναζήτηση προληπτικών μέτρων για την αντιμετώπιση της παραβατικότητας ανηλίκων _____	98
6.3.1 Πρόγραμμα BREAK OUT _____	100
6.3.2 Η εφαρμογή προγραμμάτων πρόληψης στα σχολεία και ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στον τομέα της εκπαίδευσης _____	102
6.3.3 Τα προγράμματα αγωγής υγείας _____	105
6.4 Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού όσον αφορά την πρόληψη και αντιμετώπιση της παραβατικότητας των ανηλίκων _____	110
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 _____	113
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ _____	113
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ _____	119
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ _____	123

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η εν λόγω μελέτη έχει στόχο να εξετάσει το πρόβλημα της παραβατικότητας των ανηλίκων και τις διαστάσεις που έχει πάρει αυτό τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα. Ακόμη, στοχεύει να εξετάσει τον ρόλο του κοινωνικού λειτουργού και πως ο ίδιος μπορεί να παρέμβει προληπτικά ώστε να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο αυτό.

Αρχικά, στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη αναφορά στο εξεταζόμενο πρόβλημα και γίνονται πιο συγκεκριμένοι οι επιμέρους στόχοι. Επίσης, δίνονται κάποιοι ορισμοί των πιο σημαντικών εννοιών και όρων που πρόκειται να συναντηθούν στο κείμενο της μελέτης έτσι ώστε να είναι ξεκάθαρο καθετί που αναφέρεται.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται τα χαρακτηριστικά της εφηβικής ηλικίας και δίνεται μια εξήγηση για το πώς σε αυτή την ευαίσθητη ηλικία μπορούν να κάνουν την εμφάνισή τους οι πρώτες παραβατικές ή αντικοινωνικές συμπεριφορές.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται εκτενώς το ζήτημα της παραβατικότητας των ανηλίκων και οι σύγχρονες μορφές του. Επιπρόσθετα, γίνεται αναφορά στα αίτια ή τους παράγοντες του προβλήματος αυτού σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Η μεθοδολογία της μελέτης αναλύεται στο τέταρτο κεφάλαιο.

Το πέμπτο κεφάλαιο αναφέρεται στην ποινική αντιμετώπιση των ανηλίκων. Τα νέα μεταρρυθμιστικά μέτρα του νόμου 3189 /2003 έφεραν ρηξικέλευθες αλλαγές στην προστασία και την αντιμετώπιση του ανήλικου παραβάτη από το Ποινικό Δίκαιο και την Ποινική Δικονομία. Ακόμη, παρουσιάζονται οι φορείς που συσχετίζονται με την ανήλικη παραβατικότητα.

Η αναγκαιότητα της άμεσης λήψης προληπτικών μέτρων και ο καθοριστικός ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι τα ζητήματα που αναλύονται στο έκτο κεφάλαιο. Για την αντιμετώπιση του ολοένα αυξανόμενου προβλήματος της παραβατικότητας των ανηλίκων θα πρέπει πρώτα απ' όλα να δράσουμε προληπτικά. Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι καταλυτικός όσον αφορά το θέμα της πρόληψης.

Τέλος, η μελέτη αυτή ολοκληρώνεται με το έβδομο κεφάλαιο. Στο τελευταίο αυτό κεφάλαιο λοιπόν παρουσιάζονται κάποια συμπεράσματα και προτάσεις που προέκυψαν από την βιβλιογραφική ανασκόπηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η παρούσα μελέτη έχει σκοπό να διερευνήσει το φαινόμενο της παραβατικότητας των ανηλίκων στην Ελλάδα και τον ρόλο της κοινωνικής εργασίας κυρίως στην πρόληψη αλλά και στην αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού. Πιο συγκεκριμένα, οι επιμέρους στόχοι της μελέτης συνοψίζονται στους εξής:

- ✓ Να παρουσιαστεί μια γενική εικόνα του φαινομένου της παραβατικότητας ανηλίκων και οι διαστάσεις που έχει πάρει στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια.
- ✓ Να ερευνηθούν οι αιτιολογικοί παράγοντες που οδηγούν στην εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς από ανήλικους.
- ✓ Να αναλυθούν τα χαρακτηριστικά της εφηβικής ηλικίας
- ✓ Να γίνει περιγραφή της ποινικής αντιμετώπισης του ανήλικου παραβάτη από τον Ποινικό Κώδικα και την Ποινική Δικονομία.
- ✓ Να παρουσιαστούν κάποια σημαντικά στατιστικά στοιχεία τα οποία ολοκληρώνουν την εικόνα της κατάστασης που επικρατεί στην εποχή μας σε σχέση με την ανήλικη παραβατικότητα.
- ✓ Να επισημανθεί ο ρόλος της κοινωνικής εργασίας όσον αφορά στο ζήτημα της πρόληψης αλλά και της αντιμετώπισης της ανήλικης παραβατικότητας.

ΟΡΙΣΜΟΙ

1.1 Εγκληματικότητα – έγκλημα

"Έγκλημα είναι ό,τι προβλέπεται και απειλείται με ποινή στο νόμο. Ο ορισμός όμως αυτός είναι απλώς τυπικός και επομένως ατελής γιατί δεν παρέχει καμιά πληροφορία για το ουσιαστικό περιεχόμενο της έννοιας του εγκλήματος. Αναλυτικότερα, ο ΠΚ δίνει στο άρθρο 14 έναν πλήρη νομικό - δογματικό ορισμό του εγκλήματος. Ο ορισμός αυτός αποτελεί συμμόρφωση του νομοθέτη με τη συνταγματική επιταγή n.c.n.p.s.l. (αρθρ. 7 § 1 του Σ.) η οποία σύμφωνα με αυστηρή δικαιοκρατική αντίληψη απαιτεί να καθορίζονται στο νόμο όχι μόνο τα στοιχεία της έννοιας των διαφόρων εγκλημάτων αλλά και αυτά που συνθέτουν την έννοια του εγκλήματος γενικά. Κατά το άρθρο 14 του ΠΚ **έγκλημα είναι μια πράξη άδικη και καταλογιστή στο δράστη της που τιμωρείται από το νόμο**" (Διονυσίου Δ. Σπινέλλη 1990, σελ 46-48). Ενώ ο Βασιλείου Θ. Α. και Σταματάκης Ν. υποστηρίζουν ότι το έγκλημα αποτελεί μια "ακραία μορφή αποκλίνουσας συμπεριφοράς η οποία προσβάλλει τους κοινωνικούς κανόνες και τις αξίες που η κοινωνία θεωρεί θεμελιώδεις για τη διατήρηση και τη συνοχή της" (1992, σελ 112-113).

"Η νεανική εγκληματικότητα ή παραβατικότητα των ανηλίκων είναι φαινόμενο σύνθετο με πολλές όψεις: φαινόμενο ατομικό, φαινόμενο διατομικό και φαινόμενο κοινωνικό. Παρουσιάζει μια πολυμορφία που δεν μπορεί να περιοριστεί σε καμία ενιαία θεωρία ή μεθοδολογία". Έτσι, από όποια σκοπιά και να δούμε τον ανήλικο παραβάτη (κοινωνιολογική, νομική, ψυχολογική) πάντα υπάρχει η σχέση μεταξύ ατόμου και κοινωνίας "μια σχέση διαλεκτική, στη σύνθεση της οποίας οι προσδοκίες, οι δυνάμεις

συντήρησης και αμφισβήτησης έρχονται σε μια διαρκή σύγκρουση και μια διαρκή σύμπνοια." (Μπεζέ Λ. 1985, σελ. 11).

1.2 Παραβατικότητα – Παραβάτης

Η παραβατικότητα των νέων ορίζεται ως η συμπεριφορά που παραβαίνει τους κοινωνικούς κανόνες και τα κοινωνικά αποδεκτά όρια "Η εκδήλωση ή μη μιας (μη οργανωμένης) παραβατικής συμπεριφοράς είναι το αποτέλεσμα και η συνισταμένη μιας σειράς από αντικρουόμενες ψυχικές ωθήσεις, άλλες από τις οποίες εξωθούν στην παραβατικότητα και άλλες, αντίθετα, επενεργούν ανασταλτικά" (Κουράκης Ν. 1999, σελ 17). Ο Kraus αναφερόμενος στην ορισμό της παραβατικότητας ανηλίκων υποστήριξε ότι αυτή αποτελεί μια μορφή αντικοινωνικής και παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς των ανηλίκων, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνεται η πρόκληση εναντίον των αρχών και η απειλή ενάντια στην ίδια τους την ασφάλεια (Jemieson L.M. 2000, σ. 125). Όπως έχει προαναφερθεί, η νεανική παραβατικότητα είναι ένα πολυσύνθετο φαινόμενο πολλών όψεων. Αποτελεί σημείο που διασταυρώνονται ψυχολογικές και κοινωνιολογικές έννοιες. Έννοιες που αφορούν τον ανήλικο, την προσωπικότητά του, το πλαίσιο μέσα στο οποίο κοινωνικοποιείται, την επαφή του με τους κρατικούς φορείς εξουσίας (σύστημα δικαιοσύνης, επιμελητές ανηλίκων, αστυνομικές αρχές), την αντιμετώπιση απ' αυτούς, καθώς και την επίσημη αντίδραση της πολιτείας απέναντι σ' αυτούς που παραβαίνουν κοινωνικούς και νομικούς κανόνες. Ως εκ τούτου η προσέγγιση του φαινομένου της εγκληματικότητας παρουσιάζει αρκετές δυσκολίες.

1.3 Παρεκκλίνουσα συμπεριφορά

Παρεκκλίνουσα είναι η συμπεριφορά των νεαρών ατόμων η οποία αφενός απομακρύνεται από τους κοινωνικούς, τους νομικούς και τους ηθικούς κανόνες που ισχύουν σε μια κοινωνία και αφετέρου έρχεται σε αντίθεση με αυτούς με συνέπεια η μορφή αυτής της συμπεριφοράς να προκαλεί παραβίαση των κανόνων. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο είναι ενδεχόμενο ο ανήλικος να βρεθεί αντιμέτωπος με τους φορείς επίσημου κοινωνικού ελέγχου (Εισαγγελέα, δικαστή, επιμελητή ανηλίκων καθώς και τις αστυνομικές αρχές) και να πιθανολογείται η λήψη μέτρων σε βάρος του (Πανούσης, Γ. 1987, σελ. 158). Ο Thio ως παρεκκλίνουσα συμπεριφορά αναφέρει, οποιαδήποτε συμπεριφορά η οποία θεωρείται παρεκκλίνουσα σύμφωνα με δημόσια ομοφωνία, η οποία κυμαίνεται από το μέγιστο βαθμό ως τον ελάχιστο (2003, σελ. 26 - 27). Ο Parsons αναφερόμενος στην έννοια της παρέκκλισης υποστηρίζει ότι αυτή συνιστά μια παρεκτροπή από τα φυσιολογικά πρότυπα, τα οποία έχουν εδραιωθεί ως συνήθης κουλτούρα και η τάση για παρέκκλιση είναι η διαδικασία συνειδητής πράξης. Ο Merton αναφέρει ως παρεκκλίνουσα συμπεριφορά, τη συμπεριφορά η οποία αποκλίνει σημαντικά από τις νόρμες που θεσπίζονται από τους ανθρώπους στο κοινωνικό τους πλαίσιο. Ακόμη, σε αρκετά σημεία της βιβλιογραφίας επισημαίνεται και ο όρος αποκλίνουσα συμπεριφορά, έννοια σχεδόν ταυτόσημη. Αποκλίνουσα χαρακτηρίζεται λοιπόν, η συμπεριφορά των ανηλίκων η οποία δεν ακολουθεί και απομακρύνεται από τους κοινωνικούς, νομικούς και τους ηθικούς κανόνες που ισχύουν σε μια κοινωνία και εμφανίζει ιδιαίτερη προτίμηση ή τάση σε πράξεις οι οποίες έρχονται σε αντίθεση και παραβιάζουν τους κανόνες της πολιτείας. Είναι η συμπεριφορά η οποία εκδηλώνεται και με παραβατικές πράξεις, με συνέπεια ο ανήλικος να κινδυνεύει να χαρακτηριστεί παραβάτης του νόμου (Πιτσελά, Α. 2004, σελ. 435). Όπως αναφέρει ο Erikson στην ανάλυση της αποκλίνοντος συμπεριφοράς, σημαντική θέση κατέχει και ο ίδιος ο αποκλίνων

αλλά και το κοινό (ή ακροατήριο) αφού σύμφωνα και με τον Becker «αποκλίνουσα συμπεριφορά είναι εκείνη η συμπεριφορά πάνω στην οποία επικολλάται η ετικέτα αποκλίνουσα », δηλαδή την απόκλιση την δημιουργούν οι κοινωνικές ομάδες οι οποίες αφού χαρακτηρίσουν ένα άτομο ως αποκλίνον έπειτα το απομονώνουν από την υπόλοιπη ομάδα.

1.4 Αντικοινωνική συμπεριφορά

Σύμφωνα με τον Πανούση η αντικοινωνική συμπεριφορά ορίζεται ως η συμπεριφορά η οποία στρέφεται εναντίον της κοινωνίας, των θεσμών και των συμφερόντων της (1987,σελ. 161). Επιπρόσθετα, ο Φραντζεσκάκης (1987) ορίζει την αντικοινωνική συμπεριφορά, ως την συμπεριφορά των ανήλικων ατόμων που πραγματοποιούν ενέργειες που αντιτίθενται στους κοινωνικά αποδεκτούς τύπους και κανονισμούς που η ίδια η κοινωνία έχει θεσπίσει. Η αντικοινωνική συμπεριφορά αποτελεί μέρος της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς και περιλαμβάνει ενέργειες, αξιόποινες πράξεις που έρχονται σε αντίθεση με τους κανόνες που έχει θέσει η κοινωνία και τα δεδομένα που δέχεται και επιδοκιμάζει το ισχύον σύστημα αξιών. Η πιο έντονη μορφή αντικοινωνικής συμπεριφοράς εκδηλώνεται από εφήβους που αισθάνονται ότι είναι περιθωριοποιημένοι και ξεσπούν εναντίον της κοινωνίας, εξαιτίας ματαιώσεων και απογοητεύσεων που έχουν βιώσει. Τα περιθωριοποιημένα άτομα νιώθουν κατώτερα από τα άλλα παιδιά της ηλικίας τους. Έτσι, ένας ανήλικος σ' αυτή την κατάσταση μπορεί να διαπράξει μια αξιόποινη παραβατική πράξη. Τα νεαρά άτομα που εκδηλώνουν αντικοινωνική συμπεριφορά, συνήθως γίνονται δέκτες αρνητικών σχολίων, μηνυμάτων απόρριψης, περισσότερης κριτικής και τιμωρίας σε σχέση με άλλα άτομα του

στενού τους περιβάλλοντος. Πολλοί νεαροί που εμφανίζουν αντικοινωνική συμπεριφορά, αναφέρουν ότι κατά το χρόνο που διαπράττουν μια παράβαση, κάτι τους πιέζει, κάτι που βρίσκεται έξω από τη σφαίρα επιρροής τους και γι' αυτό αναγκάζονται να κλέβουν ή να εκδηλώνουν βίαιη επιθετική συμπεριφορά. Ως αποδεκτό μέσο επίλυσης των προβλημάτων τους έχουν τη βία ενώ τους χαρακτηρίζει έντονη επιθετική συμπεριφορά απέναντι στα άλλα άτομα (Herbert, M. 1996, σελ. 117).

1.5 Εφηβεία – Έφηβος - Ανήλικος

Εφηβεία: (η) ουσ. [< μτγν. εφηβεία < εφηβεύω] η ηλικία του εφήβου, ήβη, η πρώτη νεότητα, αφότου ο άνθρωπος γίνεται ικανός για αναπαραγωγή.

Έφηβος: (ο, η) ουσ. [< αρχ. Έφηβος < επί + ήβη] νέος ή νέα στην εφηβική ηλικία, στην πρώτη νεότητα (πριν από την ενηλικίωση).

Ήβη: (η) ουσ. [< αρχ. ήβη] η ηλικία κατά την οποία ο άνθρωπος γίνεται ικανός για αναπαραγωγή.

(Τεγόπουλος – Φυτράκης Αθήνα, 1999)

Ο Ι. Παρασκευόπουλος χαρακτηρίζει την **εφηβεία** ως την περίοδο του «αυξητικού τινάγματος» (της μεγάλης και απότομης αύξησης του ύψους) και της σεξουαλικής ανάπτυξης, γνωστής ως **ήβης**. Πιο συγκεκριμένα ο ίδιος ορίζει την εφηβεία ως «μια εκτεταμένη χρονική περίοδος κατά την οποία λαμβάνουν χώρα πολλές και σημαντικές βιοσωματικές, νοητικές, κοινωνικές και συναισθηματικές αλλαγές»(1999, σελ. 11-12). Εφηβεία ονομάζουμε την

εξελικτική διεργασία στη ζωή ενός ανθρώπου που ξεκινά με τις "βιολογικές" μεταβολές της φυσιολογίας της ήβης και ολοκληρώνεται με τις "ψυχολογικές" μεταβολές και την τελική οργάνωση της σεξουαλικότητας. Πρόκειται για ένα φαινόμενο ορμονικό, βιολογικό, πνευματικό (Vallejo A. 2001). Με τον όρο "ήβη" περιγράφουμε τις σωματικές και βιολογικές αλλαγές οι οποίες αρχίζουν (κατά μέσο όρο) στην ηλικία των 12 ετών για τα κορίτσια και των 14 ετών για τα αγόρια και οφείλονται κυρίως στην έκκριση ορμονών (οιστρογόνων για τα κορίτσια, ανδρογόνων για τα αγόρια). Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 2 Σ/Ν (2003) του Π.Κ. «ως ανήλικοι νοούνται πλέον όσοι κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης έχουν ηλικία μεταξύ του 8^{ου} και του 18ου έτους συμπληρωμένων (αντί του 7ου έως και του 17ου έτους που ίσχυε έως και το 2003), ενώ καταργείται η διάκριση μεταξύ «παιδιών» και «εφήβων». Έτσι, επέρχεται εξίσωση της ποινικής με την αστική ανηλικότητα και η ποινική ευθύνη επιμερίζεται με βάση την ηλικία και μόνο» (πηγή: <http://www.ministryofjustice.gr/>).

1.6 Ποινικό Δίκαιο – Δίκαιο Ανηλίκων

Με την ευρεία έννοια του όρου το **Ποινικό Δίκαιο** αποτελεί το σύνολο των κανόνων δικαίου που ρυθμίζουν τον τρόπο άσκησης της Ποινικής εξουσίας μιας Πολιτείας. Έτσι το Ποινικό Δίκαιο διακρίνεται στο Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο και στην Ποινική Δικονομία. Το Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο αποτελεί το σύνολο των κανόνων του δικαίου που καθορίζουν τις πράξεις εκείνες που χαρακτηρίζονται ως **εγκλήματα** καθώς και την απειλουμένη κύρωση (τιμωρία) που θα πρέπει να επιβληθεί (είτε ως ποινή, είτε ως μέτρο ασφαλείας) στο δράστη των πράξεων αυτών. Η Ποινική Δικονομία αποτελεί το σύνολο των κανόνων του δικαίου που καθορίζουν αφενός την αρμοδιότητα των οργάνων (Υπηρεσιών, και των εξ' αυτών προσώπων) της Πολιτείας και αφετέρου την διαδικασία δράσης των οργάνων αυτών προκειμένου να βεβαιώσουν την **ενοχή** του κατηγορούμενου ώστε να

επιβάλουν σε αυτόν την από το Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο προβλεπόμενη ποινική κύρωση. Συνεπώς οι κανόνες του Ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου παραμένουν ενεργοί δια των κανόνων της Ποινικής Δικονομίας (Φ.Γ. Βηλαράς Αθήνα, 1969).

Με την εκβιομηχάνιση και αστικοποίηση της κοινωνίας και τη μαζική αποτυχία των παραδοσιακών μηχανισμών κοινωνικής ένταξης, όπως της διευρυμένης οικογένειας ή οικογένειας με ευρεία έννοια, η θέσπιση ειδικών νόμων, καθώς και η λήψη εξειδικευμένων μέτρων της δημόσιας διοίκησης, για ανηλίκους έγινε αναγκαία. Το **δίκαιο πρόνοιας ανηλίκων** λοιπόν, με την ευρεία έννοια περιλαμβάνει «το σύνολο των κανόνων που αναφέρονται στην προστασία, κοινωνική στήριξη και ενσωμάτωση των ανηλίκων που για ποικίλους λόγους βρίσκονται σε κίνδυνο ή αντιμετωπίζουν δυσχέρειες κοινωνικής προσαρμογής. Στο πεδίο του ποινικού δικαίου η παιδική ηλικία αναγνωρίζεται και προστατεύεται ως αυτοτελές έννομο αγαθό μέσα στο νομικό θεσμό της ανηλικότητας» (Α. Πιτσελά, 2004).

1.7 Κοινωνική Εργασία

Σύμφωνα με τον πρώτο ορισμό της κοινωνικής εργασίας που δόθηκε από την Mary Richmond το 1922, «η **κοινωνική εργασία** αφορά τις διεργασίες οι οποίες οδηγούν στην ανάπτυξη της προσωπικότητας μέσω προσαρμογών που είναι απόρροια συνειδητών πράξεων από ένα άτομο σε άλλο άτομο, μεταξύ ατόμων και κοινωνικού περιβάλλοντος». Η Διεθνής Ομοσπονδία Κοινωνικών Λειτουργών όμως, το 1985, έδωσε τον δικό της ορισμό για την κοινωνική εργασία. Έτσι λοιπόν η κοινωνική εργασία ορίζεται ως «η εφαρμοσμένη κοινωνική επιστήμη, η οποία προήλθε από την κοινωνική πρόνοια ως ένας μηχανισμός που συστάθηκε για να διασφαλίσει την κάλυψη των βασικών βιοτικών αναγκών των αδυνάτων που δημιουργήθηκαν από τη βιομηχανική ανάπτυξη, και που καλείται να χειριστεί τις διαρκώς

μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες και να αποτρέψει ή να βελτιώσει τα ατομικά, ομαδικά και κοινοτικά προβλήματα που προκύπτουν από τη δυσλειτουργία των ατομικών αναγκών και των κοινωνικών θεσμών» (Καλλινικάκη Θ. 1998 σελ. 45, 47).

1.8 Πρόληψη – Προληπτικά Μέτρα

«**Προληπτικά μέτρα** είναι τα μέτρα με τα οποία επιδιώκουμε να πλήξουμε τους παράγοντες που ευνοούν την παραβατικότητα των νέων και γενικά την αντικοινωνική συμπεριφορά τους» (Ι. Φρατζεσκάκης, 1987)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΦΗΦΕΙΑ

2.1 Εφηβεία

Ο Ι. Παρασκευόπουλος ονομάζει την εφηβεία ως την περίοδο του «αυξητικού τινάγματος» (απότομη αύξηση του ύψους). Είναι η περίοδος της ζωής του ανθρώπου που βρίσκεται ανάμεσα στην παιδική και την ώριμη ηλικία. Ετυμολογικά, προέρχεται από την λέξη ήβη αφού η ανάπτυξη της ήβης είναι το κύριο χαρακτηριστικό της περιόδου αυτής. Πρόκειται για μια περίοδο στη ζωή του ανθρώπου όπου βρίσκονται σε έξαρση ποικίλες σωματικές, συναισθηματικές, νοητικές και κοινωνικές αλλαγές οι οποίες έχουν μεγάλη επίδραση στην αντίληψη, στη συμπεριφορά και στην δημιουργία μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας ενός ατόμου. Για τον λόγο αυτό κρίθηκε αναγκαίο, στην ενότητα αυτή, να δοθεί μια αναλυτική περιγραφή σχετικά με τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά και τις αλλαγές που συμβαίνουν την περίοδο της εφηβείας και πως μπορούν αυτά να επιδράσουν στο άτομο.

2.1.1 Η χρονική τοποθέτηση της εφηβείας

Κατά τον Ι. Παρασκευόπουλο ο όρος εφηβεία σημαίνει το «να μεγαλώνει» κάποιος όμως, κανείς δεν γνωρίζει ακριβώς την ακριβή έναρξη και το τέλος της. Μπορεί να αρχίζει με την ήβη αλλά αυτό δεν είναι απαραίτητο. Η ηλικία που οι άνθρωποι μπαίνουν στην ήβη διαφέρει ανάλογα με το φύλο και το άτομο (Vallejo A. 2001). Ωστόσο, πολλοί ερευνητές έχουν προσπαθήσει να οριοθετήσουν αυτή την εξελικτική περίοδο. Ακόμη, αρκετοί ερευνητές διαχώρισαν την εφηβεία σε κάποια επιμέρους εξελικτικά στάδια. Αρχικά, ο Hadfield οριοθετεί την περίοδο της εφηβείας από το 12^ο έως το 18^ο ηλικιακό έτος ενός ατόμου ενώ τη διαχωρίζει σε τρία εξελικτικά στάδια. Αρχικά το

στάδιο της ενήβωσης (12^ο έως 14^ο έτος) όπου το άτομο βιώνει διάφορες σωματικές αλλαγές και την ανάπτυξη των σεξουαλικών χαρακτηριστικών του. Έπειτα, έρχεται η μεταβατική περίοδος (περίπου στο 15^ο έτος) και τέλος η περίοδος της κυρίως εφηβείας (16^ο με 18^ο έτος), περίοδος εξαιρετικά σημαντική αφού βρίσκονται σε έξαρση οι ψυχοσωματικές αλλαγές ενώ χαρακτηρίζεται από ιδεαλισμό και ετεροφυλία. Σε αυτό το στάδιο ολοκληρώνεται η σεξουαλική ταυτότητα του ατόμου (J.A. Hadfield,1994). Στη συνέχεια, η Κασσιωτάκη κάνει έναν πιο αναλυτικό διαχωρισμό και ισχυρίζεται ότι η εφηβική ηλικία μπορεί να διαχωριστεί σε τέσσερα χρονολογικά στάδια που είναι τα εξής:

α) Προεφηβική ηλικία (ή ύστερη παιδική ηλικία): και χρονολογείται μεταξύ του 11^{ου} έως και του 13^{ου} έτους για τα αγόρια και μεταξύ του 10^{ου} έως και του 12^{ου} έτους για τα κορίτσια.

β) Πρώτη εφηβική ηλικία(ή και πρώιμη): Από το 12^ο έως και το 14^ο έτος για τα αγόρια ενώ για τα κορίτσια από το 15^ο έως και το 16^ο έτος. Η εξελικτική περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από μια έξαρση ψυχοσωματικών μεταβολών που βιώνει ο έφηβος.

γ) Μέση εφηβική ηλικία: 17^ο έως 18^ο έτος για τα αγόρια και 15^ο έως και 17^ο έτος για τα κορίτσια όπου συνεχίζεται η εξέλιξη της ήβης.

δ) Ύστερη εφηβική ηλικία: κατά την περίοδο αυτή παρατηρείται μια κάμψη της έξαρσης όλων αυτών των μεταβολών που βίωσε ο έφηβος στα προηγούμενα στάδια αφού πλέον η εξέλιξη έχει φτάσει στο αποκορύφωμά της και η προσωπικότητα του εφήβου έχει σχεδόν ολοκληρωθεί. Το εξελικτικό στάδιο αυτό οριοθετείται περίπου μεταξύ του 19^{ου} και του 21^{ου} έτους για τα αγόρια και του 18^{ου} έως και 20^{ου} έτους για τα κορίτσια. Η περίοδος της ωριμότητας πλησιάζει. (Κασσιωτάκη, 1979)

Η έναρξη της εφηβείας γίνεται βιολογικά, παράλληλα με την εμφάνιση της ήβης παρόλο που αυτή χαρακτηρίζεται από τον Herbert ως «κινητή εορτή», ενώ η λήξη της γίνεται πολιτισμικά όταν δηλαδή ολοκληρωθεί η διαδικασία της ανάπτυξης του ατόμου -της ατομικοποίησης (Herbert,1992).

2.2 Γενικά χαρακτηριστικά της εφηβείας

2.2.1 Βιοσωματική ανάπτυξη

Σύμφωνα με την Ντολτό κατά την περίοδο της εφηβείας συμβαίνουν πολλές σημαντικές ψυχολογικές αλλαγές που έχουν άμεση σχέση με την σωματική ωρίμανση του εφήβου. Η ανάπτυξη της ήβης προκαλεί διάφορα συναισθήματα στον έφηβο όπως τάση για απομόνωση, χαμηλή αυτοπεποίθηση, εγωκεντρισμός. Από την άλλη, όλη αυτή η εναλλαγή των συναισθημάτων του είναι φυσιολογική αφού μέχρι την παιδική του ηλικία αντιμετώπιζε το σώμα του σαν κάτι δεδομένο, ενώ πλέον περνάει περισσότερο χρόνο παρατηρώντας όλες αυτές τις αλλαγές που συμβαίνουν σε αυτόν. Για την εμφάνιση της ήβης και των αλλαγών που προκαλεί αυτή στο εφηβικό σώμα υπεύθυνοι είναι κάποιοι ενδοκρινείς αδένες που ωριμάζουν και εκκρίνουν κάποια υγρά, τις ορμόνες (Ντολτό,1998). Η ανάπτυξη της ήβης συντελείται από την ανάπτυξη των γεννητικών αδένων που βοηθούν στην ολοκλήρωση της σεξουαλικής ωριμότητας κατά το πέρας της εφηβείας. Η φυσιολογική σωματική αλλά και ψυχική εξέλιξη και ανάπτυξη και για τα δυο φύλλα εξαρτάται από την ωρίμανση των γεννητικών αδένων. Εκτός όμως από τους ενδοκρινείς αδένες σημαντικό ρόλο στην σωστή ανάπτυξη του εφήβου θα παίξει και το περιβάλλον μέσα στο οποίο μεγαλώνει, οι συνθήκες διαβίωσης μέσα στην οικογένεια αλλά και άλλοι παράγοντες όπως η υγεία, η διατροφή, η κληρονομικότητα (Δήμας, 1992).

Σύμφωνα με τον Παρασκευόπουλο, η κορυφαία βιοσωματική αλλαγή στην περίοδο της εφηβείας είναι η ωρίμανση των γεννητικών οργάνων και η έναρξη της γενετήσιας λειτουργίας. Ο ίδιος χωρίζει τις αλλαγές που πραγματοποιούνται σε αυτό το αναπτυξιακό στάδιο του ατόμου σε δύο κατηγορίες: στα πρωτεύοντα και στα δευτερεύοντα γνωρίσματα της ήβης. τα μέρη του γεννητικού συστήματος που συμμετέχουν στην αναπαραγωγή όπως οι όρχεις, το πέος, ο προστάτης, οι επιδιδυμίδες και οι σπερματοδόχοι κύστες για τα αγόρια, και οι ωοθήκες, οι σάλπιγγες, η μήτρα για τα κορίτσια ανήκουν στα πρωτεύοντα γνωρίσματα.

Ενώ στα δευτερεύοντα γνωρίσματα περιλαμβάνονται εξωτερικά χαρακτηριστικά που βοηθούν τη γενετήσια λειτουργία και συμβάλλουν στο να διαφοροποιηθούν τα δύο φύλα μεταξύ τους και στην ετερόφυλη έλξη. Τέτοια χαρακτηριστικά μπορεί να είναι: η ηβική κόμη, η τρίχωση του προσώπου για τα αγόρια, η διόγκωση των μαστών στα κορίτσια, η αλλαγή του τόνου της φωνής κ.α. (Παρασκευόπουλος, 1985).

2.2.2 Πνευματική ανάπτυξη

Την περίοδο της εφηβείας εκτός από τις βιοσωματικές αλλαγές, ο έφηβος αναπτύσσεται και πνευματικά. Η πνευματική ανάπτυξη είναι συνάρτηση της βιολογικής ωρίμανσης αλλά επιδρούν ακόμη δύο παράγοντες το περιβάλλον και κληρονομικότητα. Το νευρικό σύστημα γίνεται ολοένα και πιο ισχυρό, η λειτουργία πολλών αδένων αλλά και οι εμπειρίες που έχει αποκτήσει ο έφηβος από την μέχρι τώρα ζωή του συμβάλλουν στην πνευματική του ανάπτυξη (Μάνος, 1999). Ο Piaget ισχυρίζεται πως η περίοδος της εφηβείας είναι η τέταρτη αναπτυξιακή περίοδος που διανύει ένα άτομο. Είναι η

περίοδος των τυπικών ή αφαιρετικών νοητικών πράξεων (από το 12^ο έτος έως το 16^ο). Σ' αυτή τη φάση, η σκέψη απελευθερώνεται από το συγκεκριμένο περιεχόμενο ενώ γίνεται πιο αφηρημένη. Ο έφηβος πλάθει με το μυαλό του υποθέσεις και θεωρίες αυτή η ικανότητα πολλές φορές θα τον οδηγήσει στην αμφισβήτηση (Παρασκευόπουλος, 1985). Μέσα από τις εμπειρίες που έχουν αποκτήσει μέχρι τώρα οι έφηβοι σιγά σιγά κατανοούν περισσότερο τις σχέσεις πραγμάτων, γεγονότων και φαινομένων. Η σκέψη τους γίνεται πιο αφαιρετική και μπαίνουν πιο συχνά στη διαδικασία να κρίνουν τον εαυτό τους και τους άλλους. Η ανάπτυξη του εφήβου συντελείται από τις παρακάτω πνευματικές λειτουργίες:

- Ø Γλώσσα
- Ø Προσοχή
- Ø Σκέψη
- Ø Μνήμη
- Ø Φαντασία – Επινόηση
- Ø Ενδιαφέροντα

Υπάρχουν όμως διαφορές της πνευματικής ανάπτυξης ανάμεσα στα δύο φύλλα όχι τόσο όσο αφορά την νοημοσύνη αλλά κυρίως όσο αφορά τις πνευματικές ικανότητες. Τα αγόρια για παράδειγμα υπερέχουν σε ορισμένες κινητικές δεξιότητες και σε δραστηριότητες που προϋποθέτουν μυϊκή δύναμη σε σχέση με τα κορίτσια. Επίσης λόγω της καλύτερης αντίληψης που έχουν μπορούν να προσαρμοστούν ευκολότερα στο χώρο. Τέλος είναι περισσότερο ικανά στην εφαρμογή μαθηματικών γνώσεων και γενικά σε δραστηριότητες που απαιτούν αριθμητική σκέψη. Τα κορίτσια από την άλλη πλευρά έχουν μεγάλη επιδεξιότητα στα χέρια, στις κινήσεις των δακτύλων απαραίτητες για «λεπτές» δουλειές. Αντιλαμβάνονται πιο εύκολα τις λεπτομέρειες και είναι πιο γρήγορες όταν απαιτείται εναλλαγή προσοχής (Μάνος, 1999).

2.2.3 Συναισθηματική ανάπτυξη

Η εναλλαγή των ψυχικών διαθέσεων είναι το βασικότερο χαρακτηριστικό της εφηβείας. Η συναισθηματική ζωή του εφήβου παρουσιάζει αντιφατικές και συγκρουόμενες διαθέσεις. Η έντονη αυτή συναισθηματική αστάθεια που βιώνει το άτομο οφείλεται στις διάφορες μεταβολές της ήβης και στην αφύπνιση της σεξουαλικότητας όπως ισχυρίζεται και ο Freud (Παρασκευόπουλος, 1985). Ο Μάνος χωρίζει τις ψυχικές αυτές διαθέσεις σε :

- α) συγκεχυμένα ευχάριστα ή δυσάρεστα συναισθήματα,
- β) αμυντικά συναισθήματα,
- γ) επιθετικά συναισθήματα,
- δ) κοινωνικά συναισθήματα,
- ε) διάφορα κυρίως ανώτερα συναισθήματα.

Στο τελευταίο στάδιο της εφηβείας μπορεί οι βιοσωματικές μεταβολές να βρίσκονται σε κάμψη, όμως ο συναισθηματικός αυτός αναβρασμός αυξάνεται σε ένταση και συχνότητα. Βασικές αιτίες δεν είναι πια οι φυσιολογικές μεταβολές αλλά τα κίνητρα και οι επιδράσεις του περιβάλλοντος στα οποία οι έφηβοι πλέον είναι πιο ευαισθητοποιημένοι.

Η συναισθηματική ζωή του εφήβου είναι γεμάτη μεταπτώσεις και τα συναισθήματα εναλλάσσονται μεταξύ χαράς, λύπης, ευφορίας, μελαγχολίας, πάθους, αδιαφορίας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να ενθουσιάζεται πολύ εύκολα αλλά και να απογοητεύεται πολύ εύκολα. Κάποιες φορές μπορεί να φέρεται ευγενικά και άλλοτε να είναι απότομος και σκληρός. Η ένταση αυτών των συναισθηματικών καταστάσεων μπορεί να διαφέρει από άτομο σε άτομο και από φυλή σε φυλή (Μάνος, 1999).

2.2.4 Κοινωνική ανάπτυξη

Ο άνθρωπος ξεκινά να αναπτύσσεται κοινωνικά από την παιδική του κιόλας ηλικία ενώ η κοινωνική του ανάπτυξη ολοκληρώνεται με το τέλος της εφηβείας ή λίγο αργότερα. Σημαντικό ρόλο θα παίξει το κοινωνικό

περιβάλλον στο οποίο θα μεγαλώσει ένα άτομο αφού η προδιάθεση για κοινωνικοποίηση υπάρχει από την γέννησή του κι έπειτα.

Με τον όρο κοινωνικοποίηση εννοούμε την διαδικασία κατά την οποία ένα άτομο θα μπορέσει να συμμορφωθεί και να αποδεχθεί ό,τι η κοινωνία θεωρεί σωστό για την ομαλή λειτουργία της. Το άτομο αποκτά κοινωνική συνείδηση και κατανοεί τι είναι πρέπον και τι αντικοινωνικό όσο αφορά τις σχέσεις του με τους άλλους.

Η κοινωνικοποίηση λοιπόν κατά κάποιο τρόπο επιβάλλει στο άτομο να περιοριστεί και κινηθεί μέσα σε συγκεκριμένα πλαίσια. Οι σχέσεις του ατόμου με τους άλλους ανθρώπους συμβάλλουν σημαντικά στο χτίσιμο της προσωπικότητάς του.

Για να επέλθει κοινωνική ολοκλήρωση σε ένα άνθρωπο θα πρέπει ο ίδιος να πιστέψει στον εαυτό του και στις ικανότητές του και να μπορέσει να συνεργαστεί με τα άλλα άτομα της κοινωνίας. Μπορούμε να πούμε λοιπόν πως για ολοκληρωθεί κοινωνικά ένας έφηβος και να ωριμάσει θα πρέπει πρώτα απ' όλα να μάθει να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες, να συνεργάζεται με τα υπόλοιπα άτομα, να μπορέσει να κερδίσει την αναγνώριση από τους άλλους, να εκτιμήσει και να αποδεχθεί τον ίδιο του τον εαυτό. Εάν δεν πραγματοποιηθεί ορθά η διαμόρφωση του Εγώ τότε προκύπτουν προβληματικές συμπεριφορές (Μάνος, 1999).

2.3 Οι κρίσεις στην εφηβική ηλικία

Κατά τη διάρκεια της ζωής του ο άνθρωπος για να εξελιχθεί και να ολοκληρωθεί η προσωπικότητά του θα περάσει από κάποιες κρίσεις: την

νηπιακή, την εφηβική, και την γεροντική. Από τις τρεις αυτές εξαιρετικά σημαντική θεωρείται αυτή της εφηβείας αφού είναι κρίση με την πιο μεγάλη διάρκεια και ένταση (Ηλιόπουλος, 1998). Το πέρασμα στην εφηβεία προκαλεί συναισθήματα πένθους στο άτομο για την παιδική του ηλικία που αφήνει πίσω του, για το συναίσθημα της προστασίας και της ασφάλειας που τώρα χάνει αφού σιγά σιγά αποχωρίζεται συναισθηματικά τους γονείς του, για την ταυτότητά του που ολοένα μεταβάλλεται. Η εσωτερίκευση όλων αυτών των καταστάσεων που βιώνει σε συνδυασμό με διάφορα ζητήματα από την παιδική του ηλικία που τώρα τα επαναφέρει οδηγούν τον έφηβο στη κρίση της εφηβείας.

Η ψυχολογική κρίση ορίζεται από την Parry ως μια κατάσταση κατεπείγουσα και αγχωτική όπου υπάρχει άμεση ανάγκη για δράση και η οποία συνήθως μας καταβάλλει. Κρίσεις μπορούν να αντιμετωπίσουν τα άτομα, οι οικογένειες, οι οργανισμοί ή και τα κράτη (Parry, 1996).

Ο Μάνος διαχωρίζει τις κρίσεις τις οποίες μπορεί να βιώσει ένα έφηβος σε οκτώ υποκατηγορίες:

- Ø **Κρίση φυσιολογικής ανάπτυξης:** εμφανίζεται σε έφηβους που συνήθως εισέρχονται ετεροχρονισμένα (πρόωρα ή καθυστερημένα) στη ήβη.
- Ø **Συναισθηματική κρίση:** οι έφηβοι βιώνοντας τις μεταβολές που προκαλεί η ήβη στο σώμα τους κάνουν προσπάθειες να φερθούν ανάλογα και να αφήσουν την παιδική τους ηλικία. Έτσι πολλές φορές συμπεριφέρονται εκκεντρικά ή ενεργούν με αφέλεια.
- Ø **Κρίση της ήβης:** Η ελλιπής σεξουαλική διαπαιδαγώγηση αποπροσανατολίζει το σεξουαλικό ένστικτο των εφήβων. Έτσι ωθούνται σε ομοφυλοφιλικές τάσεις ή αυτοερωτισμό. Πολλές φορές αισθάνονται ενοχές.

Ø **Κρίση της ανεξαρτησίας και της κατάφασης:** Ο έφηβος προσπαθεί να αποδεσμευτεί από την οικογένειά του.

Ø **Κρίση των ιδεών:** Ο έφηβος διακατέχεται από αμφισβήτηση ενώ αρχίζει να αναπτύσσει θεωρίες και να προσπαθεί να εξηγήσει ζητήματα φιλοσοφικά ή μεταφυσικά.

Ø **Κρίση καταπίεσης**

Ø **Κρίση λόγω νοσηρότητας:** ο έφηβος συνήθως βιώνει τέτοιου είδους κρίση όταν προϋπάρχει κάποια βαριά πνευματική διαταραχή ή παθολογική κατάσταση (Μάνος, 1999)

Οι έφηβοι που βιώνουν μια έντονη κατάσταση κρίσης, συνήθως την εκδηλώνουν στις ενδοοικογενειακές σχέσεις και γύρω περιβάλλον, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις ο ίδιος ο έφηβος αντιδρά με ξεσπάσματα απέναντι τους. Η κρίση αυτής της μορφής, επειδή είναι αρκετά αισθητή, ονομάζεται «εμφανής ή εκδηλωμένη κρίση». Πιθανή είναι όμως και η ύπαρξη κρίσης «σιωπηρής ή λανθάνουσας» χωρίς έκδηλα συμπτώματα, που όμως ασκεί επιρροή στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου και είναι πιθανό να οδηγήσει σε εκρήξεις (Κουρκούτας, 2001).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1 Μια γενικότερη εικόνα της παραβατικότητας των ανηλίκων

Η παραβατική συμπεριφορά των ανηλίκων, παρουσιάζει μία ανησυχητικά ραγδαία αυξητική τάση τα τελευταία χρόνια, πράγμα που επιβεβαιώνεται και από διάφορες μελέτες και στατιστικά στοιχεία, σε εθνικό άλλα και ευρωπαϊκό επίπεδο. Πέρα όμως από τα αποτελέσματα των στατιστικών και των ερευνών, η προοδευτική αύξηση και ένταση της επικινδυνότητάς της αποτελεί διαδεδομένη αντίληψη σχεδόν στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες και πλέον και στην χώρα μας.

Θα πρέπει να τονίσουμε ότι όταν αναφερόμαστε σε ανηλικούς παραβάτες εννοούνται άτομα 8 έως 18 ετών, οι οποίοι έχουν διαπράξει αξιόποινη πράξη. Η Σπινέλλη έχει προτείνει την αντικατάσταση του όρου «ανήλικοι εγκληματίες» του Κεφ. 8 του Π.Κ. με τον όρο «ανήλικοι παραβάτες» έτσι για την αποφυγή κάποιου στιγματισμού θα προτιμήσουμε να χρησιμοποιούμε τους όρους «παραβάτης» και «παραβατικότητα ανηλίκων», αντί για τον όρο «εγκληματίας».

Σύμφωνα με τον Ν. Κουράκη οι βασικότερες κατηγορίες αδικημάτων που διαπράττονται συνήθως από ανηλικούς είναι τρεις:

- ▼ Οι σωματικές βλάβες,
- ▼ τα αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας (π.χ. κλοπές) και
- ▼ οι παραβάσεις ειδικών ποινικών νόμων (π.χ. τροχαίες παραβάσεις)

Ωστόσο, στα μεγάλα αστικά κέντρα και κυρίως σε συνοικίες της Αθήνας, έκαναν την εμφάνισή τους οι πρώτες ομάδες ανηλίκων, που εκδηλώνουν βίαιη και επιθετική συμπεριφορά.

Πρωταρχικό ρόλο έχει η ψυχολογική υποστήριξη που θα προσφέρει στον έφηβο η οικογένειά του και οι συνομήλικοί του. Συχνό φαινόμενο είναι οι έφηβοι να έρχονται σε οξεία αντιπαράθεση με τους γονείς τους και πολλές φορές να φεύγουν και από το σπίτι (προσωρινά) βρίσκοντας καταφύγιο στις παρέες των συνομηλίκων τους (N. Κουράκης, 1999) .

Σε μια εποχή όπου οι παραδοσιακές αξίες κλυδωνίζονται και τα κλασικά κοινωνικά πρόσωπα αρχίζουν να αλλοιώνονται οι δραματικές αλλαγές στο σύστημα των κοινωνικοοικονομικών δομών οδήγησαν στην αναπόφευκτη αμφισβήτηση των παραδεκτών μεθόδων προσέγγισης και αντιμετώπισης των ποικίλων κοινωνικών φαινομένων. Στο πεδίο των κοινωνικοποιητικών θεσμών από την μια πλευρά η ριζική μεταλλαγή της "πατριαρχικής" οικογένειας με πιο επικρατούσα μορφή αυτή της "πυρηνικής" ή "παιδοκεντρικής" οικογένειας την οποία χαρακτηρίζουν η έλλειψη κοινών σκοπών και από την άλλη πλευρά η δυσλειτουργία του σχολείου, της εργασίας και του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος επηρέασαν καθοριστικά και ώθησαν τους ανήλικους προς την εκδήλωση κάποιας μορφής είτε αντικοινωνικής είτε παραβατικής συμπεριφοράς (N. Κουράκης, 1991).

3.2 Αιτιολογική προσέγγιση της παραβατικότητας των ανηλίκων

Με τον όρο αίτια εννοείται ένα φαινόμενο ή μια σειρά από φαινόμενα που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και που παράγουν ένα άλλο φαινόμενο ή φαινόμενα. Αυτοί όροι μόνο κάτω από τις κατάλληλες συνθήκες ευνοούν την πραγματοποίηση ενός αποτελέσματος και όχι από μόνοι τους (I. Φραντζεσκάκης, 1987). Για να μπορέσει να εξηγηθεί το φαινόμενο της

παραβατικότητας των ανηλίκων, έπειτα από πολλές παρατηρήσεις και μετρήσεις οι ειδικοί κατέληξαν στη διατύπωση ερευνητικών υποθέσεων για την διεξαγωγή ερευνών. Αρχικά οι ερευνητές βασίστηκαν στην εξήγηση των ατομικών διαφορών με βάση την προδιάθεση στην παραβατική συμπεριφορά, με κύριους παράγοντες την προσωπικότητα και τις οικογενειακές επιδράσεις. «Βασίστηκαν στο ερώτημα του Γάλλου Manourvier: γιατί κάποιος να παραβαίνει το νόμο και κάποιος άλλος όχι». Έπειτα, προσπάθησαν να συνδέσουν και τις διαφορές των κοινωνικών ομάδων με θεωρίες για την κοινωνία και την κοινωνική προέλευση. Η περίοδος της ανάπτυξης της αιτιολογικής προσέγγισης κράτησε περίπου μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '60. Τότε παρουσιάστηκε η ανάγκη να δοθούν εξηγήσεις πολυπαραγοντικές που θα λάμβαναν υπόψη τους την πολυπλοκότητα του φαινομένου. « Η γένεση της παραβατικής συμπεριφοράς έπαψε να αποτελεί το κύριο μέλημα και το ενδιαφέρον μετατοπίστηκε στην έρευνα της αντίδρασης στην παρέκκλιση, στον κοινωνικό έλεγχο των νέων παραβατών του νόμου, στη λειτουργία του νόμου και ειδικά σε θέματα κοινωνικοπολιτικά». Θα πρέπει βέβαια να λάβουμε υπόψη μας πως οποιοδήποτε είδος επιστημονικής εξήγησης ίσως θεωρηθεί ακατάλληλο αφού οι επιστημονικές εξηγήσεις αποτελούν γενικεύσεις. Έτσι δεν είναι δυνατό να ψάχνουμε να βρούμε μια συγκεκριμένη βασική αιτία της παραβατικής συμπεριφοράς. Αντίθετα κάθε αιτιώδης διαδικασία που οδηγεί στην τέλεση μιας παραβατικής πράξης θα πρέπει να εξετάζεται. Κάθε παράγοντας υποστηρίζεται από ένα σύνολο κινήτρων, ιδεών, αρχών και δυνάμεων που αποτελούν τους κρίκους μιας αλυσίδας. Έτσι θα πρέπει να γίνεται παρέμβαση σε οποιονδήποτε κρίκο αυτής της αλυσίδας που κρίνεται ότι σε αυτόν οφείλεται η επέλευση του αποτελέσματος. (Ι. Φαρσεδάκης, 1996).

Ο Ι. Φραντζεσκάκης χωρίζει τους παράγοντες της αντικοινωνικής συμπεριφοράς σε τέσσερις κατηγορίες:

- Ø την μόνιμη,
- Ø την μεταβλητή και περιοδική,
- Ø την μεταβλητή και όχι περιοδική και
- Ø την τυχαία

Ενώ, διερευνώντας τη φύση της παραβατικότητας των νέων, οι παράγοντες από τους οποίους επηρεάζεται είναι δύο: α) οι ατομικοί (που αφορούν την προσωπικότητα του ατόμου) και β) οι κοινωνικοοικονομικοί.

Σύμφωνα με τον Ν. Κουράκη τρεις είναι οι μεγάλες ομάδες παραγόντων που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και διαμορφώνουν τις ψυχικές ωθήσεις που είτε συγκρατούν είτε εξωθούν στην εκδήλωση μιας παραβατικής συμπεριφοράς. Αρχικά γίνεται λόγος για τα ατομικά γνωρίσματα του δράστη, έπειτα τις κοινωνικοψυχολογικές περιστάσεις τις οποίες βιώνει κάποιος και τέλος τις «αξιακές και θεσμικές συνθήκες της συγκεκριμένης κοινωνίας» (Ν. Κουράκης, 1999, σελ.21)

3.2.1 Τα ατομικά χαρακτηριστικά του δράστη

Με τον όρο ατομικά γνωρίσματα εννοούνται οι βιολογικές ιδιαιτερότητες και η προσωπικότητα του δράστη όπως το φύλο, η ηλικία, τα ενδεχόμενα τραυματικά παιδικά βιώματα, οι γενετήσιες ανωμαλίες που οδηγούν σε ψυχική διαταραχή της προσωπικότητας ή ο τυχόν

εθισμός σε ναρκωτικές ουσίες. Οι ιδιαιτερότητες αυτές επιδρούν σημαντικά στην διαμόρφωση και στην εκδήλωση διάφορων μορφών παραβατικής συμπεριφοράς. Τα ατομικά γνωρίσματα έχουν πρωταρχικό ρόλο κατά την περίοδο της εφηβείας λόγω των μεγάλων μεταβολών που υφίσταται ο έφηβος σε σωματικό, ψυχολογικό – νοητικό και κοινωνικό επίπεδο (N. Κουράκης, 1999).

Οι ατομικοί παράγοντες μπορούν να διαχωριστούν σε βιολογικούς και ψυχολογικούς.

i. Βιολογικοί παράγοντες

Η ηλικία του ατόμου παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του χαρακτήρα και κάτω από δυσμενείς συνθήκες μπορεί να δημιουργηθεί μια εγκληματική συμπεριφορά. Στη περίπτωση της εφηβικής ηλικίας ο νέος επιδιώκει να επιδεικνύει την προσωπικότητά του «ανθιστάμενος» και επιτυγχάνει τις περισσότερες φορές να αντιτίθεται με τα λόγια και τα συμπεριφορά του στους κοινωνικούς και οικογενειακούς κανόνες για να προβληθεί περισσότερο (I. Φραντζεσκάκης, 1987). Ο I. Φαρσεδάκης διαχωρίζει τους παράγοντες που αποτελούν τις μη περιβαλλοντολογικές συνιστώσες της προσωπικότητας σε: α) ιδιοσυστασιακούς (σταθερή βιολογική σύσταση και δομή που μπορεί να εμφανίσει αλλαγές κατά την ανάπτυξη), β) συγγενείς (που αποκτήθηκαν κατά την ενδομήτρια ζωή), γ) εγγενείς (μεταλλάξεις των γονιδίων), δ) κληρονομικούς (κληρονομούνται από τους γονείς και είναι δυνατό να προβλεφθούν). Οι εγκληματολόγοι όμως δεν υποστηρίζουν ιδιαίτερα τις βιολογικές προσεγγίσεις γιατί υπάρχει ο φόβος μιας πιθανής κακής πολιτικής χρησιμοποίησης των ευρημάτων της εγκληματολογικής έρευνας. Ίσως χρησιμοποιηθούν ενάντια της βελτίωσης των κοινωνικών και πολιτιστικών μειονεξιών που έχουν άμεση σχέση με την παραβατικότητα (I. Φαρσεδάκης, 1996).

ii. Σωματικοί – ψυχολογικοί παράγοντες

Οι παθολογικές σωματικές και ψυχολογικές καταστάσεις και οι ψυχικές ανωμαλίες έχουν σημαντική επίδραση στην εκδήλωση κάποιας μορφής παραβατικής συμπεριφοράς και ιδιαίτερα σε άτομα νεαρής ηλικίας. «Οι παράγοντες αυτοί σε συνδυασμό με άλλες δυσμενείς για το άτομο εξωτερικές συνθήκες ζωής γίνονται έμμεσα γενεσιουργοί λόγοι αντικοινωνικής συμπεριφοράς» (Ι. Φραντζεσκάκης, 1987).

1. Σωματική Κατασκευή, φυσικές ασθένειες και μειονεξίες

Μέσα από διάφορες έρευνες σχετικά με τον συσχετισμό μεταξύ των φυσικών χαρακτηριστικών (δηλ. της σωματικής κατασκευής) και της παραβατικής συμπεριφοράς τα ευρήματα που προέκυψαν είτε δεν συμφωνούσαν μεταξύ τους, είτε ήταν σχετικά λίγα ή σχεδόν ανύπαρκτα.

Αντίθετα, οι έρευνες έδειξαν πως οι φυσικές ασθένειες και μειονεξίες συσχετίζονται άμεσα με την παραβατικότητα. Η συχνή εισαγωγή σε νοσοκομείο κατά τα πρώτα παιδικά χρόνια ήταν ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των ανήλικων παραβατών. Επίσης παρουσίαζαν περισσότερα περιγενετικά προβλήματα ή είχαν υποστεί κάποιες κακώσεις στο πρόσωπο ή στο κεφάλι από χτυπήματα γονέων. Οποιαδήποτε εγκεφαλική βλάβη αυξάνει τους κινδύνους για ψυχιατρικές διαταραχές συνεπώς και τον κίνδυνο παραβατικότητας.

2. Αυτόνομο νευρικό σύστημα

Έρευνες βασίζονται σε μετρήσεις και συγκρίσεις για την πρόβλεψη ή μη των αρνητικών εμπειριών, για την δυνατότητα ή μη εκμάθησης από την τιμώρηση ή την χρονική διάρκεια της ανάνηψης της δερμικής αγωγιμότητας μετά από ένα ερέθισμα. Κάποια αποτελέσματα των ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί σε ανήλικους παραβάτες είναι τα

παρακάτω. Έφηβοι που εκδήλωσαν κάποια παραβατική συμπεριφορά εμφάνιζαν χαμηλότερο επίπεδο δερμικής αγωγιμότητας από άλλους (Έρευνα: Loeb και Mednick, 1977). Επίσης, τα αποτελέσματα της έρευνας του Wadsworth το 1976 οδήγησαν στη διαπίστωση ότι «τα παραβατικά παιδιά παρουσίαζαν χαμηλότερο δείκτη πρόβλεψης αρνητικών εμπειριών (με μετρήσεις σφυγμών που είχαν γίνει πριν την εμφάνιση παραβατικής συμπεριφοράς).

3. *Νευροφυσιολογικά χαρακτηριστικά*

Στο παρελθόν έχουν πραγματοποιηθεί έρευνες που προσπαθούν να προσδιορίσουν την ενδεχόμενη σχέση της εμφανιζόμενης κλινικής ανωμαλίας του εγκεφάλου και την εκδήλωση επιθετικότητας. Ο εγκέφαλος του ανθρώπου κατά τη λειτουργία του εκπέμπει ηλεκτρικές κυμάνσεις ορισμένης συχνότητας. Έτσι ανάλογα με την κατάσταση της συνείδησης του ατόμου (όπως π.χ. ύπνος, εγρήγορση, συγκίνηση, προσοχή) η συχνότητα εκπομπής αυτών των κυμάνσεων μεταβάλλεται και μπορούν να καταγραφούν από ηλεκτρογράφο. Για παράδειγμα η ξαφνική εμφάνιση κυμάτων μεγάλου εύρους λέγεται *υπερσυγχρονία* και είναι το βασικό χαρακτηριστικό της επιληψίας. Τα πορίσματα των ερευνών τείνουν να αποδείξουν πως οι περισσότεροι παραβατικοί ανήλικοι (όχι όμως όλοι) εμφανίζουν διάφορες τέτοιες κλινικές ανωμαλίες στον εγκέφαλο σε σχέση με μη παραβατικούς ανήλικους.

4. *Δείκτης νοημοσύνης*

Ο χαμηλός δείκτης νοημοσύνης έχει άμεση επίδραση και αυξάνει τις πιθανότητες για αντικοινωνική ή παραβατική συμπεριφορά. Οι έρευνες ξεκίνησαν με αφορμή κάποιες εκτιμήσεις δασκάλων για διαταραγμένη συμπεριφορά μαθητών, κάποιες αποφάσεις δικαστηρίων ανηλίκων που επέβαλλαν την λήψη διάφορων μέτρων αλλά και κλινικές εκτιμήσεις των

ανηλίκων με διαταραγμένη συμπεριφορά. Το 20% των αγοριών του Λονδίνου που είχαν δείκτη νοημοσύνης κάτω από 90 υποτροπίασαν αντίθετα με το 9% που είχαν 91 – 98 ή το 2% που είχαν άνω του 110 (Έρευνα: West και Farrington, 1973). Τα στοιχεία αυτά αποδεικνύουν πως η σχέση με την παραβατικότητα οφείλονταν αποκλειστικά στην προγενέστερη σχέση διαταραγμένης συμπεριφοράς – χαμηλού δείκτη νοημοσύνης και όχι σε οποιοδήποτε επηρεασμό της παραβατικότητας από την νοητική καθυστέρηση. (Ι. Φαρσεδάκης, 1996)

3.2.2 Το περιβάλλον του ανήλικου παραβάτη

Κοινωνικοοικονομικές Συνθήκες

Η ανάπτυξη της προσωπικότητας ενός ανήλικου ατόμου συσχετίζεται άμεσα με το περιβάλλον στο οποίο καλείται να μεγαλώσει. Οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες ζωής κάθε ατόμου ασκούν μεγάλη επιρροή στη διαμόρφωση της ανθρώπινης προσωπικότητας και του χαρακτήρα του. Όμως δεν αποτελούν μόνο οι κοινωνικοί και οικονομικοί παράγοντες δυσμενείς συνθήκες που οδηγούν στην αντικοινωνική συμπεριφορά ενός ατόμου. Τα ατομικά χαρακτηριστικά του δράστη θα παίξουν κι αυτά σημαντικό ρόλο στην αποφυγή ή στη εκδήλωση μιας παραβατικής συμπεριφοράς (Ι. Φραντζεσκάκης, 1987).

Οι περιβαλλοντικοί παράγοντες ποικίλλουν και συχνά αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Οι κυριότεροι από αυτούς μπορούν να διαχωριστούν σε γεωγραφικούς (Τόπος κατοικίας, κλίμα, φυσικό περιβάλλον), πολιτιστικούς (οικογένεια, σχολείο, ιδεολογία κ.λπ), οικονομικούς, πολιτικούς, λειτουργικούς (Ι. Φαρσεδάκης, 1996). Πρόκειται να

εξεταστούν οι σημαντικότεροι από αυτούς τους παράγοντες και θα ξεκινήσουμε από το οικογενειακό περιβάλλον που έρχεται σε άμεση επαφή με τον ανήλικο και ειδικότερα τις δυσμενείς οικογενειακές συνθήκες. Σύμφωνα με τον Ι. Φραντζεσκάκη σοβαρό αίτιο αντικοινωνικής συμπεριφοράς των νέων είναι η διαβίωσή τους σε αντίξοες οικογενειακές συνθήκες κι έτσι συχνά έχουν ανεπαρκή ή και ανύπαρκτο έλεγχο από την οικογένειά τους. Τέτοιες συνθήκες μπορεί να είναι οι εξής:

- Ø Περιπτώσεις εξώγαμων νέων
- Ø Περιπτώσεις ορφανών νέων
- Ø Περιπτώσεις εγκαταλελειμμένων νέων

(Ι. Φραντζεσκάκης, 1985)

Σημαντικό ρόλο όμως παίζει και η **περιοχή, η πόλη ή η γειτονιά** στην οποία μεγαλώνει ο ανήλικος. Το φυσικό περιβάλλον και η γεωγραφική περιοχή καθορίζουν άμεσα την έκταση και το είδος της παραβατικής συμπεριφοράς. Η παραβατικότητα διαφέρει ανάλογα με τη γεωγραφική περιοχή. Σύμφωνα με τον Ι. Φαρσεδάκη το μέγιστο ποσοστό παραβατικότητας εμφανίζεται στις φτωχικές πολυκατοικημένες περιοχές των βιομηχανικών πόλεων που κατοικούνται από άτομα με χαμηλό κοινωνικό status. Από τις σχετικές έρευνες προκύπτουν δύο βασικά πράγματα:

- i. Υπάρχουν διαφορές ως προς την εκδήλωση παραβατικότητας μεταξύ πόλης και υπαίθρου και αυτό καθορίζεται ανάλογα με το μέγεθος του πληθυσμού. Δηλαδή, στις πόλεις παρατηρείται μεγαλύτερο ποσοστό παραβατικότητας από ότι στις μεσαίες πόλεις

ή την ύπαιθρο. Συμπερασματικά λοιπόν, η αστικοποίηση ευνοεί την ανάπτυξη μορφών παραβατικότητας.

- ii. Υπάρχουν όμως και ενδοαστιακές διαφορές ανάλογα με τις ζώνες των διάφορων πόλεων. Δηλαδή υπάρχει διαφοροποίηση μεταξύ των ξεχωριστών δήμων ή δρόμων ή γειτονιών ως προς την εμφάνιση παραβατικής συμπεριφοράς.

Ακόμη, προσδιορίζονται πιθανές επιδράσεις των **ευρύτερων κοινωνικών παραγόντων και κοινωνικών αλλαγών** σχετικά με την εγκληματικότητα. Οι μεγάλες κοινωνικές αλλαγές που ολοένα πραγματοποιούνται στις μέρες μας συνυπάρχουν με την ραγδαία αύξηση της παραβατικότητας. Σύμφωνα με τον Ι. Φαρσεδάκη:

- ✓ Οι συνθήκες ζωής παρεμβαίνουν στην διαδικασία κοινωνικοποίησης
- ✓ Οι συμπεριφορές εξαρτώνται από τη φύση και την ποιότητα των κοινωνικών σχέσεων
- ✓ Οι νέοι κοινωνιολογικά είναι εκείνοι που επηρεάζονται περισσότερο από τις κοινωνικές αλλαγές
- ✓ Οι κοινωνικοπολιτιστικές επιδράσεις είναι ισχυρότερες στη νεαρή ηλικία

Οι **οικονομικοί παράγοντες** επίσης μπορούν να συμπεριληφθούν με τα αίτια που μπορούν να οδηγήσουν έναν ανήλικο σε αντικοινωνική ή εγκληματική συμπεριφορά. Η επίδρασή τους στη συνολική παραβατικότητα εξετάστηκε τοπικά και χρονικά. Ο συσχετισμός μπορεί να λειτουργήσει αντίθετα μόνο σε περιπτώσεις που ο νέος μεγαλώνει σε ένα περιβάλλον οικονομικά ανθηρό που όμως πολλές φορές μπορεί να πιστεύει πως δεν μπορεί να ικανοποιήσει κάποιες βασικές κατ' αυτόν

ανάγκες. Έχει διαπιστωθεί πως η φτώχεια ίσως να μην οδηγεί από μόνη της στην παραβατικότητα ευνοεί όμως τους όρους αφού πολλές φορές στη στερεί την πνευματική και την προσωπική ανάπτυξη του νέου. Ακόμη, η έλλειψη απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης μπορούν να στρέψουν έναν ανήλικο προς την αντικοινωνική συμπεριφορά. Για παράδειγμα τέσσερις στους δέκα ανήλικους παραβάτες στην Κίνα ήταν άνεργοι.

3.3 Οικογένεια και παραβατικότητα

Σύμφωνα με τον Ι. Φραντζεσκάκη κατά την διάρκεια της εφηβείας η οικογένεια δεν είναι αρκετή για να μπορέσει να ικανοποιήσει και να καλύψει όλες τις ανάγκες που έχει ένας νέος. Σε αυτό το στάδιο της ζωής τους οι νέοι, αυτό που επιδιώκουν είναι η ελευθερία και η ανεξαρτησία τους πράγματα που δυσκολεύουν πολύ τις οικογενειακές σχέσεις. Αυτό που φοβίζεται περισσότερο τους γονείς είναι οι κακές συναναστροφές των παιδιών τους, όμως από την άλλη πλευρά δεν μπορούν να τους τις στερήσουν. Μπορούν όμως να ελέγχουν τις συναναστροφές αυτές και για αυτό θα πρέπει η οικογένεια να βρίσκεται σε επαγρύπνηση (Ι. Φραντζεσκάκης, 1987). Ο έφηβος όμως δεν επιθυμεί την πλήρη αποδέσμευσή του από τους γονείς του αφού κατά βάθος αυτοί είναι ό,τι πιο σημαντικό για εκείνον. Έτσι αναγκάζεται να «ακροβατεί ανάμεσα σε δυο εκ διαμέτρου αντίθετους ρόλους». Αρχικά στο ρόλο του ήπιου και μη προκλητικού απέναντι στους γονείς του τους οποίους σέβεται και αγαπά και προσπαθεί να ανταποκριθεί στις προσδοκίες τους όσον αφορά τις σπουδές και την επαγγελματική του αποκατάσταση. Από την άλλη πλευρά βρίσκεται ο ρόλος του σκληρού και του επαναστάτη, ρόλος που

θα τον βοηθήσει να γίνει αποδεκτός και να ενταχθεί στην παρέα των ομοτίμων του που θα μπορέσουν να τον στηρίξουν ψυχολογικά και θα τον κάνουν να νιώσει περισσότερη σιγουριά για τον εαυτό του (N. Κουράκης, 1999).

Είναι γεγονός ότι η οικογένεια συμβάλει σημαντικά και παίζει πολύ μεγάλο ρόλο στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου σε ψυχοκοινωνικό επίπεδο και γενικά στην κοινωνικοποίησή του (Κατσιγάρκη, Ε. 2004). Έτσι, με την ίδια λογική μια οικογένεια προβληματικού τύπου είναι προφανές ότι δεν είναι σε θέση να διαμορφώσει σωστά την προσωπικότητα ενός ατόμου και να περιορίσει την συμπεριφορά του στους κοινωνικά και νομικά αποδεκτούς κανόνες. Σύμφωνα με τα παραπάνω λοιπόν, εύλογα δημιουργείται το ερώτημα για το κατά πόσο μπορεί να δομηθεί και να δημιουργηθεί μια παραβατική ή εγκληματική συμπεριφορά ενός ανηλίκου στα πλαίσια της οικογένειας και πολύ περισσότερο στα πλαίσια μιας προβληματικής οικογένειας. Πολλές έρευνες ασχολήθηκαν από παλιά με τις οικογενειακές μεταβλητές συγκρίνοντας ιδρυματικούς παραβατικούς ανηλίκους με ομάδες ελέγχου μη παραβατικών ανηλίκων (Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου, 1979). Έχει διατυπωθεί όμως η άποψη, πως « οι περισσότερες όψεις ενός αγχωτικού οικογενειακού περιβάλλοντος παράγουν καταδίκες, μάλλον, παρά παραβατική συμπεριφορά, δηλαδή είναι πιθανό οι διαφορές που παρατηρήθηκαν στα δύο δείγματα να μην οφείλονταν καθαρά στην ανάπτυξη παραβατικής δραστηριότητας αλλά στη λειτουργία ποινικής δικαιοσύνης και στις δικαστικές αποφάσεις εγκλεισμού ανηλίκων σε ιδρύματα». Οι πιο σημαντικές οικογενειακές μεταβλητές για την παραβατικότητα των ανηλίκων μπορούν να συνοψισθούν στις εξής:

▼ Η εγκληματικότητα των ίδιων των γονέων

- ✓ Η έλλειψη γονικής επίβλεψης των παιδιών
- ✓ Η σκληρή ή παθητική ή αδιάφορη αντιμετώπιση της παραβατικότητάς τους από τους γονείς τους
- ✓ Ο ακανόνιστος ή σκληρός τρόπος επιβολής πειθαρχίας στα παιδιά
- ✓ Οι συγκρούσεις μέσα στο γάμο
- ✓ Το μεγάλο μέγεθος της οικογένειας

Οι διαφορές των οικογενειακών μεταβλητών στα δείγματα παραβατικών ή μη παραβατικών ανηλίκων υπάρχουν ανεξάρτητα από την εθνική ή κοινωνική ομάδα στην οποία ανήκει ένας ανήλικος και ανεξάρτητα από το πολιτιστικό επίπεδο μιας χώρας και τα συστήματα κοινωνικού ελέγχου. Τέλος οι μεταβλητές αυτές αποτελούν και «παράγοντες πρόγνωσης της υποτροπής» ανάμεσα στα άτομα μιας ομάδας παραβατικών ανηλίκων αφού προκαλούν διάφορες μορφές διαταραχών στα παιδιά που τείνουν να διατηρηθούν και στην ενήλική τους ζωή (I. Φαρσεδάκης, 1996). Η παρεκκλίνουσα συμπεριφορά και η παραβατικότητα ανηλίκων αρχίζει στο σπίτι και συνεχίζει στον ευρύτερο κύκλο του περιβάλλοντος που δραστηριοποιούνται. Οι ανήλικοι οι οποίοι είτε ως μάρτυρες έλαβαν γνώση, είτε συμμετείχαν σε βίαιες μέσα στο σπίτι πράξεις, έχουν πάρα πολλές πιθανότητες, σε αντιδιαστολή με άλλα νεαρά άτομα προερχόμενα από σπίτια όπου δεν έλαβαν χώρα βίαιες επιθέσεις, να εμφανίσουν τέτοιου είδους αποκλίνουσα συμπεριφορά ή να υιοθετήσουν τη βία στην πορεία της ζωής τους (Wright, K.N., Wright, K.E. & Wilson, J.J. 1993).

Συμπληρωματικά θα μπορούσαν να συνδεθούν με την ανήλικη παραβατικότητα, οι «κοινωνικο – οικονομικές μειονεξίες» της

οικογένειας όπως για παράδειγμα η φτώχεια, το χαμηλό κοινωνικό status, οι φτωχικές στεγαστικές συνθήκες. Οι παράγοντες αυτοί μπορούν να οδηγήσουν έμμεσα προς την παραβατικότητα μέσω της επίδρασης που έχουν στους γονείς, στους οποίους δημιουργούνται διάφορες διαταραχές και δυσχέρειες οι οποίες αμβλύνουν την σωστή άσκηση του γονεϊκού τους ρόλου. Τέλος από τις σχετικές έρευνες προκύπτει πως οι γονείς των παραβατικών ανηλίκων συνήθως είναι περισσότερο τιμωρητικοί (Ι. Φαρσεδάκης, 1996).

Σε κάθε περίπτωση λοιπόν, η εικόνα της οικογένειας ενός ανήλικου παραβάτη φέρει την ευθύνη για την υιοθέτηση και την εκδήλωση της παραβατικής συμπεριφοράς από τον ανήλικο (Σ. Γεωργούλας, 2000). Ένα δυσμενές περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από ασταθείς και ανεύθυνες σχέσεις μεταξύ των γονέων και από την άλλη πλευρά από συχνή κακοποίηση του ανήλικου είτε συναισθηματικά, είτε ψυχικά είτε σωματικά μπορεί να βοηθήσει στη ζύμωση μιας παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς και τελικά στην τέλεση μιας παραβατικής πράξης. Τέτοιες συμπεριφορές μπορεί να είναι: ο αλκοολισμός, η βία, η χρήση ναρκωτικών ουσιών, η αλητεία, οι μικροκλοπές, η πορνεία. Βιώνοντας αυτές τις αντίξοες συνθήκες οι ανήλικοι, μόνη διέξοδος για αυτούς αποτελεί η παραβατική συμπεριφορά δηλαδή ουσιαστικά ακολουθούν την ίδια εγκληματική συμπεριφορά με τους γονείς τους. Οι ανήλικοι που μεγαλώνουν σε ένα δυσλειτουργικό οικογενειακό περιβάλλον είναι δυνατό να υιοθετήσουν αντικοινωνική και επιθετική συμπεριφορά. Δεν θα είναι σε θέση να κρίνουν και να αξιολογήσουν την μη αποδεκτή συμπεριφορά με αποτέλεσμα να μην σέβονται τα δικαιώματα των άλλων και δε θα μπορούν να αποφύγουν την συναναστροφή με αντικοινωνικούς και παραβατικούς συνομηλίκους τους (Wright, K.N., Wright K.E. & Wilson, J.J. 1993).

Σύμφωνα με τον Κουράκη Ν. εάν οι γονείς αντιμετωπίσουν τον έφηβο με αδικαιολόγητη βιαιότητα ή τον παραμελήσουν και δεν δώσουν σε αυτόν την απαραίτητη προσοχή, κυρίως όσον αφορά την κάλυψη των συναισθηματικών του αναγκών και την παρουσία των ανάλογων προτύπων που χρειάζεται ο έφηβος και μάλιστα όταν οι παρέες του έχουν μια ιδιαίτερη κλήση προς την παραβατική συμπεριφορά, τότε η πιο πιθανή εξέλιξη είναι και ο ίδιος αρχίσει να παραβαίνει τα όρια και τους κοινωνικά και νομικά αποδεκτούς κανονισμούς (Ν. Κουράκης, 1999). Ανήλικοι οι οποίοι δεν έχουν μάθει να πειθαρχούν και δεν έχουν προετοιμαστεί να αποφεύγουν τους πειρασμούς, θα εισέλθουν στον κόσμο της παραβατικότητας. Παιδιά που έχουν απορριφθεί από γονείς τους, που μεγαλώνουν σε σπίτια όπου λαμβάνουν χώρα συγκρούσεις, ή δεν εποπτεύονται με επάρκεια, βρίσκονται σε μεγάλο ποσοστό διακινδύνευσης να γίνουν ανήλικοι παραβάτες. Τα εγκλήματα των ανηλίκων έχουν σχέση με το «**ποσό του χρόνου**», κατά το οποίο δεν εποπτεύεται και κατά κοινή ομολογία ο χρόνος αυτός είναι γεμάτος, με ακατάλληλες δραστηριότητες και επαφές με αποκλίνοντα άτομα (Wright, K.N., Wright K.E. & Wilson, J.J. 1993).

Οι δυσμενείς ενδοοικογενειακές συγκρούσεις, η βία μέσα στην οικογένεια, η κακομεταχείριση, η διχόνοια στην οικογένεια και τέλος οι διαλυμένες μονογονεϊκές οικογένειες, συνδέονται άμεσα με την παρεκκλίνουσα αντικοινωνική συμπεριφορά των ανηλίκων. Τέλος, τα προβλήματα που μπορεί να εμφανίζουν οι ανήλικοι στο σχολείο συσχετίζονται άμεσα με τα βιώματά τους μέσα στην οικογένεια (R.B. Flowers, 2002). Μια πιο αναλυτική προσέγγιση σχετικά με το φαινόμενο της αντικοινωνικής συμπεριφοράς και της ανήλικης παραβατικότητας στο χώρο του σχολείου θα δοθεί στην επόμενη θεματική ενότητα.

3.4 Η παραβατικότητα ανηλίκων στο σχολείο

Η εκδήλωση κάποιας μορφής παραβατικής συμπεριφοράς από παιδιά ή εφήβους που παρατηρείται στο χώρο του σχολείου στις μέρες μας γίνεται όλο και πιο έντονο φαινόμενο που δημιουργεί μεγάλη ανησυχία τόσο στους μαθητές και τις μαθήτριες όσο και στους γονείς, στους δασκάλους αλλά και όλους τους φορείς τις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το γεγονός αυτό της ραγδαίας αύξησης της παραβατικής συμπεριφοράς από ανήλικους στο σχολείο απαιτεί την άμεση ευαισθητοποίηση και δράση για την αντιμετώπισή του από την Πολιτεία. Η βία αποτελεί πολυπαραγοντικό φαινόμενο. Συχνά εμπλέκονται πολλοί παράγοντες για να καταλήξει ένα άτομο στη βία – αντικοινωνική συμπεριφορά. Ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες είναι και το σχολείο.

Ο έφηβος αισθάνεται το σχολείο ως άλλο ένα εμπόδιο προς την ανεξαρτησία που αναζητά. Η διαμόρφωση του εγώ που του προσφέρει το σχολείο δια μέσου των βιβλίων και της μελέτης μάλλον για αυτόν δεν είναι ισάξια με αυτή που του προσφέρει η άμεση επαφή με την πραγματικότητα. Μάλιστα η μόρφωση αυτή «βαραίνει» τον έφηβο και τον εμποδίζει να γνωρίσει καλύτερα τον εαυτό του (Ι. Φρατζεσκάκης, 1987). Οι ελπίδες που είχαν στηριχτεί στην εκπαίδευση για την μείωση της παραβατικότητας των ανηλίκων δεν επαληθεύτηκαν παρά την εξάπλωση της εκπαίδευσης σε ολοένα και μεγαλύτερα στρώματα του πληθυσμού. «Οπωσδήποτε, η επιστημονική διαπίστωση μιας θετικής σχέσης μεταξύ εκπαίδευσης και παραβατικότητας είναι αδύνατη». Όμως η αναποτελεσματικότητα της μείωσης της παραβατικότητας δεν συνάγεται απόλυτα μόνο με την παιδεία. Πιο πιθανό μπορεί να είναι πως όποια προληπτική δράση μπορεί να έχει η εκπαίδευση εξουδετερώνεται

από τη δράση άλλων παραγόντων όπως για παράδειγμα η επίδραση που μπορεί να υπάρξει από τη διάλυση μιας οικογένειας.

Σημαντικό στοιχείο που προκύπτει από τις έρευνες είναι ο συσχετισμός της σχολικής απροσαρμοστικότητας και της παραβατικότητας. Η απροσαρμοστικότητα στο σχολείο μπορεί να αποτελέσει το αρχικό στάδιο της αντικοινωνικής ή παραβατικής συμπεριφοράς του παιδιού στη μετέπειτα ζωή του. Εάν βέβαια η απροσαρμοστικότητα οφείλεται είτε στο ότι η οικογενειακή ατμόσφαιρα μπορεί αντιτίθεται με αυτή που επικρατεί στο σχολείο, είτε στην φυσική ή ψυχική υγεία του παιδιού, είτε σε σφάλματα προσανατολισμού, είτε στην ανωριμότητα της προσωπικότητάς του ίσως και να είναι ένα παροδικό σύμπτωμα αφού όλοι αυτοί οι αρνητικοί παράγοντες μπορούν να αντιμετωπιστούν και να εξαλειφθούν με τους κατάλληλους χειρισμούς. Αν όμως δεν συμβαίνει τίποτα από τα παραπάνω τότε «οι σχολικές αποτυχίες και καθυστερήσεις τις οποίες συνεπάγεται η απροσαρμοστικότητα αυτή αποτελούν επιβαρυντικές περιστάσεις που βλάπτουν τη διαδικασία κοινωνικοποίησης του παιδιού». Μέσα από έρευνες προκύπτει ότι τα παραβατικά παιδιά είχαν περίπου ένα χρόνο σχολική καθυστέρηση σε σχέση με τα μη παραβατικά. Σημαντικές όμως ήταν και οι αντιδράσεις τους έναντι του σχολείου. Οι αντιδράσεις τους αυτές οφείλονταν κατά κύριο λόγο στους εξής παράγοντες: προσωπική ανικανότητα, μειονεξία ευφυΐας, υποχρεώσεις πειθαρχίας και καθημερινό ωράριο που επιβάλλει το σχολείο, η αδιάφορη για αυτούς εργασία στο σχολείο. Οι μαθησιακές δυσκολίες μπορεί να προκαλέσουν τραύματα στην ψυχική ισορροπία του παιδιού και πρέπει να αντιμετωπίζονται από ειδικό. Φυσικά πολύ σημαντική είναι και η βοήθεια των γονιών αλλά η έγκαιρη παρακολούθηση από ειδικό θεωρείται απαραίτητη και σωτήρια. Τι πραγματικά συμβαίνει όμως; «Φταίει το σχολείο που δεν επέτρεψε σε

μερικούς μαθητές να πετύχουν και έτσι τους έσπρωξε στην παραβατικότητα;» Ίσως προσβάλλεται η προσωπικότητα του νέου αφού και ο ίδιος απογοητεύεται, δέχεται τις επιπλήξεις των γονιών του, δεν εκτιμά πλέον τους καθηγητές ενώ γίνεται πιο σκληρός όταν βιώνει την αδιαφορία των γονέων ή των δασκάλων του και την ενδεχόμενη ατιμωρησία (Ι. Φαρσεδάκης, 1996). Η ικανοποίηση βασικών ψυχοσυναισθηματικών αναγκών όπως αυτές της ασφάλειας της αποδοχής της αναγνώρισης, ενισχύουν την άμυνα του ατόμου στην αρνητική συμπεριφορά. Η καλλιέργεια της αυτοεκτίμησης αποτελεί ασπίδα προστασίας του ατόμου. Ανήλικοι μαθητές που εκδηλώνουν βίαιη επιθετική συμπεριφορά στο χώρο του σχολείου συνήθως εμφανίζουν ανησυχητικά ή και παραβατικά χαρακτηριστικά όπως: εκρήξεις θυμού, φυγή από την οικογένεια και το σχολείο, προβλήματα πειθαρχίας, ροπή στη χρήση βίας, εμπειρία κακομεταχείρισης στην οικογένεια, υπερβολική ανάγκη για προσοχή, τάσεις αυτοκτονίας, βιαιότητες εναντίον συμμαθητών τους, είναι μέλη ομάδων με αντικοινωνική συμπεριφορά (R.B. Flowers, 2002).

3.5 Συμμορίες ανηλίκων

Κατά τον Frederick Thrasher (2002) η **συμμορία** αποτελεί μια ομάδα που έχει σχηματιστεί αυθόρμητα, της οποίας η υπόσταση ολοκληρώνεται στη συνέχεια μέσω της σύγκρουσης με άλλες ομάδες. Στα χαρακτηριστικά της περιλαμβάνονται η αμεσότητα στην επικοινωνία, η αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών, η κίνηση σε ομάδα, η σύγκρουση, η κατάστροψη σχεδίου. Η συλλογική αυτή συμπεριφορά οδηγεί στην ανάπτυξη παράδοσης, εσωτερικής δομής, συλλογικής συνείδησης,

αλληλεγγύης, ηθικής και πρόσδεσης με γεωγραφική περιοχή (εντοπιότητας). Στη συνέχεια ο Malcolm Klein (1995) προσθέτει πως για να χαρακτηριστεί μία ομάδα εφήβων ως συμμορία θα πρέπει τα μέλη της α) να γίνονται αντιληπτά από τον γεωγραφικό – κοινωνικό τους περίγυρο ως ξεχωριστό σύνολο, β) να αυτοαναγνωρίζονται ως μία αμετάβλητη ομάδα με δικό της όνομα, γ) να εμφανίζουν εμπλοκή σε αριθμό εγκλημάτων ικανό να προκαλεί την αρνητική αντίδραση του περιγυρου ή/και των διωκτικών αρχών. Ο συγγραφέας εξελίσσει τη θεωρία του, αποδίδοντας στη συμμορία του δρόμου (street gang) ιδιαίτερο κώδικα επικοινωνίας και παρουσίας. Τονίζει ότι το status της συμμορίας επικυρώνεται από την ετικέτα που φέρει αυτή για τους τρίτους και εξετάζει ποικίλους παράγοντες, που μπορούν εδώ να διαδραματίσουν κάποιο ρόλο, όπως ηλικία, φύλο, εθνικότητα, γεωγραφικό χώρο και εγκληματικά ήθη. Από τους παράγοντες αυτούς ο τελευταίος αποτελεί, κατά τον Klein, σταθερό προσανατολισμό για τα μέλη ακόμη και αν ο χρόνος τους είναι κυρίως αφιερωμένος σε μη εγκληματική δραστηριότητα. Ακόμη η κοινότητα αντιλήψεων μεταξύ των μελών αυτής της ομάδας, η χρήση ιδιαίτερου στυλ, η υιοθέτηση συγκεκριμένου γλωσσικού κώδικα επικοινωνίας θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στα ιδιαίτερα γνωρίσματα μιας συμμορίας. Οι τάσεις ηδονισμού κακεντρέχειας και ευθιξίας απέναντι σε υποτιθέμενες ή πραγματικές προσβολές αποτελούν τα κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα αυτών των ομάδων ενώ θα έπρεπε να αναφέρει κανείς το ενδεχόμενο κατοπινής μετεξέλιξης της παραβατικότητας αυτής προς άλλες, περισσότερο χρησιμοθηρικές ασχολίες (Janet Foster 1990).

Από τη μελέτη που διενεργήθηκε το 2002 – 2003 από το Μονομελές και το Τριμελές Δικαστήριο Ανηλίκων Αθηνών οι δικαστικές αποφάσεις που αποφάνθηκαν σχετικά με την κατηγορία της «σύστασης και

συμμορίας» και από τη συνολική μελέτη των από κοινού τελεσθέντων πράξεων δεν προέκυψαν στοιχεία που να τεκμηριώνουν μία *σημαντική* παρουσία συμμοριών ανηλίκων στο πλαίσιο του συστήματος της ελληνικής ποινικής δικαιοσύνης και να επιτρέπουν, στις περισσότερες περιπτώσεις, τον χαρακτηρισμό των υφισταμένων παραβατικών ομάδων ανηλίκων ως «συμμοριών», με την εγκληματολογική έννοια του όρου. Υπενθυμίζεται ότι, *συστατικά εννοιολογικά στοιχεία της συμμορίας* αποτελούν ιδίως η διάρκεια της λειτουργίας της σε ορισμένο γεωγραφικό χώρο ή ζώνη επιρροής, η ξεχωριστή υπόσταση, δομή και οργάνωση που οδηγεί στην απόκτηση αυτογνωσίας, ταυτότητας και status, η αναγνώριση αρχηγού και ιεραρχίας, καθώς επίσης η ύπαρξη κανόνων και ομαδικών διαδικασιών για την κατανομή έργου και ρόλου προς επίτευξη σκοπού.

Η επισήμανση αυτή ως προς την (μη) ύπαρξη συμμοριών στη χώρα μας, τουλάχιστον σε βαθμό που να προκαλεί αυτή τη στιγμή ανησυχία, είναι σημαντική για την αποτροπή του στιγματισμού ομάδων εφήβων οι οποίες ναι μεν μορφοποιούνται και προβαίνουν σε εκδηλώσεις παραβατικότητας (ευκαιριακά ή και συστηματικά), αλλά χωρίς να λειτουργούν και να αυτοαναγνωρίζονται ως ξεχωριστή οντότητα, οργανωμένη για τον σκοπό αυτό.

Επισημαίνεται και πάλι ο πρόσκαιρος -κατά κανόνα- και συχνά αυτοσχέδιος χαρακτήρας τέτοιων παραβατικών ομάδων που φθίνουν και αυτοδιαλύονται με την πάροδο της εφηβείας και την είσοδο στην ενηλικότητα. Εξάλλου κάτω από την επίδραση της ψυχολογίας του πλήθους είναι πολύ συχνή η εμφάνιση του φαινομένου της ομαδικής παραβατικής συμπεριφοράς χωρίς να μπορεί να γίνει λόγος για αφομοίωση του υποπολιτισμού μιας παραβατικής ομάδας.

(Συμπεράσματα από έρευνα. Πάρη Ζαγούρα και Μαρία Γαλανού 2004)

3.6 Μετανάστευση και παραβατικότητα ανηλίκων

Η συμμετοχή των ανήλικων μεταναστών στην γενικότερη παραβατικότητα τα τελευταία χρόνια είναι γεγονός και αποτελεί ένα αρκετά ενδιαφέρον κομμάτι στα πλαίσια της μελέτης της παραβατικότητας των ανηλίκων γενικά. Από το έτος 1990 περίπου η Ελλάδα (μαζί με άλλες χώρες της Ν. Ευρώπης) έχει μετατραπεί σε χώρα υποδοχής μεταναστών. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα εκατοντάδες χιλιάδες μετανάστες να εισέλθουν και να εγκατασταθούν στη χώρα μας αναζητώντας καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Στην ενότητα αυτή θα διερευνηθεί λοιπόν, το φαινόμενο της παραβατικότητας των μεταναστών και πιο συγκεκριμένα των ανήλικων μεταναστών.

Αρχικά θα ερμηνευθούν συνοπτικά κάποιοι βασικοί όροι που πρόκειται να αναφερθούν στην συγκεκριμένη ενότητα.

Μετανάστευση: Το βασικό χαρακτηριστικό της μετανάστευσης είναι η οικειοθελής εγκατάλειψη της χώρας της οποίας ένα άτομο έχει την ιθαγένεια ή στην οποία έχει τη συνήθη του διαμονή. Άρα υπάρχει δυνατότητα επιστροφής. Κάποια άλλα χαρακτηριστικά της μετακίνησης είναι ότι μπορεί να γίνεται είτε για οικονομικούς λόγους που σχετίζονται με τη λειτουργία της αγοράς είτε να συνδέεται με τη βιομηχανική ανάπτυξη (Βγενόπουλος, 1995). Τα άτομα αυτά ονομάζονται και

οικονομικοί μετανάστες και διακρίνονται σε: *κανονικούς* μετανάστες οι οποίοι εισήλθαν στην χώρα μας νόμιμα και έχουν εφοδιαστεί με την νόμιμη κάρτα διαμονής και σε *παράνομους* μετανάστες άτομα τα οποία έχουν εισέλθει «λαθραία» στη χώρα μας και δεν έχουν προμηθευτεί την κάρτα διαμονής αλλά και τα άτομα τα οποία έχουν εισέλθει νόμιμα αλλά στη συνέχεια παρέμειναν παράνομα (Β. Καρύδης, 1996).

Πρόσφυγες: Σύμφωνα με το Άρθρο 1Α΄ της Σύμβασης του 1951, στην έννοια του όρου πρόσφυγας υπάγεται κάθε πρόσωπο το οποίο «συνεπεία γεγονότων επελθόντων προ της 1-1-1951 και δικαιολογημένου φόβου δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων, ευρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα και δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να απολαύει της προστασίας της χώρας ταύτης, ή εάν μη έχουν υπηκοότητα τινά και ευρισκόμενον συνεπεία τοιούτων γεγονότων εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους αυτού διαμονής, δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να επιστρέψει σ’ αυτήν» (Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 1996).

Απατρίδης: «αν δεν έχει ορισμένη υπηκοότητα και ευρίσκεται συνεπεία των παραπάνω γεγονότων εκτός της χώρας συνήθους διαμονής του δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτήν»

Η Ελλάδα χώρα υποδοχής μεταναστών (1970 –σήμερα)

⊔ Περιγραφή (στοιχεία 2004)

- Προέλευση

1970 - :Αφρική & Ασία (Αίγυπτος, Αιθιοπία, Πακιστάν, Φιλιππίνες)

1980 - :πρώην σοσιαλιστικές χώρες (Πολωνία, Βουλγαρία...)

1990 - :Αλβανία, Πόντος

- Ηλικία: 15 – 64 (//67% του ελληνικού πληθυσμού)
- Οικογενειακή Κατάσταση: περίπου 50% έγγαμοι (προστατευόμενα μέλη)
- Επίπεδο μόρφωσης: λυκειακή, αναλφάβητοι, πανεπιστημιακή
- Εγκατάσταση: Αττική 44,3%, Κεντρική Μακεδονία 15%
- Οικονομική δραστηριότητα: ανειδίκευτοι εργάτες 55,8%, ειδικευμένοι εργάτες 16,6%

Η εγκληματικότητα των ανήλικων μεταναστών στην Ελλάδα.

Το 10% του πληθυσμού της Ελλάδας καλύπτουν οι μετανάστες που ζουν στην χώρα μας, σύμφωνα με έκθεση του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), η οποία δημοσιεύεται στην εφημερίδα Έθνος (Δευτέρα,18/06/2001). Ο αριθμός των μεταναστών υπολογίζεται στις 800.000 με ένα εκατομμύριο. Έτσι λοιπόν όλο και μεγεθύνεται η έκταση της εγκληματικότητας των μεταναστών και των ανήλικων αλλοδαπών στη χώρα μας, γι' αυτό αξίζει να δώσουμε ιδιαίτερη σημασία και προσοχή στο φαινόμενο αυτό. Υπάρχουν αρκετοί παράγοντες που μπορούν να οδηγήσουν στην εγκληματική συμπεριφορά των μεταναστών. Οι σημαντικότεροι παράγοντες βρίσκονται μέσα στις συνθήκες ζωής που βιώνουν καθημερινά οι μετανάστες. Αρχικά, παράγοντα αποτελεί από μόνο του το παράνομο καθεστώς των

λαθρομεταναστών, η περιθωριοποίησή τους, η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους, έπειτα η καθημερινή επιβίωση κάτω από το φόβο της κρατικής καταστολής, η εκμετάλλευσή τους όσον αφορά την εργατική τους δύναμη, η απώλεια της «πράσινης κάρτας» με συνέπεια τη δωροδοκία και την πλαστογραφία για την προμήθεια της προξενικής θεώρησης (της λεγόμενης και visa), η αναγκαία συνεργασία και επαφή με οργανωμένα δίκτυα για την εξασφάλιση παράνομης εισόδου (Καρύδης, Β. 1996). Η χρήση βίας των μελών των κυκλωμάτων προς τους διακινούμενους μετανάστες είναι συχνή. Όταν οι διακινούμενοι προωθηθούν στον τελικό προορισμό τους φυλακίζονται σε διαμερίσματα, αποθήκες, ή άλλους φυλασσόμενους χώρους μέχρι οι ίδιοι ή φιλικά-συγγενικά τους πρόσωπα καταβάλλουν στους διακινητές τα συμφωνηθέντα ποσά. Οι μετανάστες υφίστανται σωματική και ψυχική βία (ακόμη και ομηρία) προκειμένου να καταβάλλουν τα χρήματα (από την εισήγηση του Υποστρατήγου ΕΛ.ΑΣ, Π. Λαγγάρη, Φεβρουάριος 2007). Έτσι για όλους τους παραπάνω λόγους δημιουργούνται οι κατάλληλες συνθήκες που ωθούν ένα μετανάστη να παραβεί τους νομικούς κανόνες στη χώρα υποδοχής του.

«Από την μελέτη και την ανάλυση των στατιστικών στοιχείων εγκληματικότητας των ετών 2000 - 2005, διαπιστώνεται ότι: Η συμμετοχή των αλλοδαπών στην εγκληματικότητα είναι ανάλογη με την πληθυσμιακή παρουσία τους στη χώρα μας. Στο οργανωμένο έγκλημα η απειλή αλλοδαπών εγκληματικών οργανώσεων (αμιγών ή μικτών) αυξάνεται χρόνο με τον χρόνο, ιδιαίτερα των αλβανικών, των βουλγαρικών, των ιρακινών, των πακιστανικών και των τουρκικών» (πηγή: <http://www.xronos.gr/>). Σύμφωνα με στοιχεία της Υποδιεύθυνσης Ανηλίκων της Δ/νσης Ασφαλείας Αττικής, το έτος 1993 η Υπηρεσία ασχολήθηκε με 877 περιπτώσεις αδικημάτων, τα οποία διαπράχθηκαν

από 1002 ανήλικους. Από αυτούς 598 ήταν Αλβανοί υπήκοοι, οι οποίοι απαρτίζουν το σύνολο των αλλοδαπών δραστών. Επομένως οι αλλοδαποί ανήλικοι (Αλβανοί) αποτελούν το 60% του συνόλου των γνωστών ανηλικών παραβατών. Τα αδικήματα που διέπραξαν οι ανήλικοι ήταν: 413 κατά της ιδιοκτησίας ποσοστό 47,1%, επαιτεία, ληστεία 368, ποσοστό 42% και παραβάσεις ποινικών νόμων 82, ποσοστό 9,4%. Οι ανήλικοι Αλβανοί διέπραξαν 225 κλοπές, αξιόποινες πράξεις που παρουσιάζουν εγκληματολογικό ενδιαφέρον. Συνεπώς η συμμετοχή τους στην εγκληματικότητα των ανηλικών ανέρχεται σε ποσοστό 25 %, το οποίο είναι πραγματικά σημαντικό αλλά όχι υπερβολικά μεγάλο (Καρύδης, Β. 1996). Στη συνέχεια η εφημερίδα Έθνος γράφει ότι αδικήματα βίας και ναρκωτικά κατέχουν την πρώτη θέση, ενώ δραματική αύξηση παρουσιάζουν οι ανθρωποκτονίες και οι ληστείες. Οι καταδίκες για υποθέσεις ανθρωποκτονιών ήταν σχεδόν διπλάσιες, ενώ τα στοιχεία αποκαλύπτουν επίσης ότι ένας στους δέκα ανηλικούς κατέληξε στο αρμόδιο δικαστήριο, επειδή είχε διαπράξει ληστεία. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ανηλικών αλλοδαπών παραβατών είναι Αλβανικής υπηκοότητας όπως επισημαίνει και ο Καρύδης Β. Οι δράστες Αλβανικής υπηκοότητας ευθύνονται την τελευταία τριετία σε ποσοστό κατά μέσο όρο 70% για τα εγκλήματα της ανθρωποκτονίας, ληστείας και βιασμού που διαπράττουν μετανάστες, ενώ αποτελούν κατά τους υπολογισμούς το 50% περίπου του συνόλου της μεταναστευτικής κοινότητας. Επίσης, οι ανήλικοι Αλβανοί σχεδόν μονοπωλούν το πεδίο της εμφανούς παραβατικότητας των αλλοδαπών ανηλικών στην χώρα. Ακόμη, οι Ρουμάνοι, Γιουγκοσλάβοι και Βούλγαροι έχουν μεγάλη συμμετοχή στη διάπραξη κλοπών και ληστειών. Αντίθετα, αλλοδαποί Πολωνικής, Αφρικανικής και

Αιγυπτιακής καταγωγής κατέχουν πολύ χαμηλά ποσοστά παραβατικής συμπεριφοράς.

Σύμφωνα πάντα με τον Καρύδη, η συμμετοχή των λαθρομεταναστών στην διάπραξη των σοβαρών εγκλημάτων ακόμη και της ανθρωποκτονίας, της ληστείας και του βιασμού ανέρχεται περίπου στο υπερδιπλάσιο του ποσοστού, το οποίο τους αναλογεί στο γενικό πληθυσμό. Η ποσοστιαία συμμετοχή τους σε αυτά τα εγκλήματα υπερβαίνει επίσης το ποσοστό που αντιπροσωπεύουν στο σύνολο των αλλοδαπών που βρίσκονται στην χώρα. Οι ίδιες διαπιστώσεις ισχύουν και για το έγκλημα της κλοπής. Παρόλα αυτά, στατιστικά δεν υπάρχει αιτιώδης συσχετισμός μεταξύ της μαζικής εγκατάστασης των αλλοδαπών στην χώρα μας και της ολοένα αυξανόμενης εγκληματικότητας, εφόσον σε πολλές κατηγορίες εγκλημάτων που παρουσιάζουν επίσης σταθερή αυξητική τάση κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, οι λαθρομετανάστες έχουν ασήμαντη έως μικρή συμμετοχή. Τέτοιες κατηγορίες είναι η απάτη, η πλαστογραφία και διάφορες παραβάσεις περί των νόμων κατά των ναρκωτικών (κατοχή - εμπορία – διακίνηση ποσοτήτων παράνομων ουσιών).

Από την αντίθετη πλευρά όμως η μαζική είσοδος των μεταναστών στην Ελλάδα έδωσε την αφορμή ώστε να δημιουργηθούν κάποιες στερεότυπες αντιλήψεις σε σχέση με ορισμένες ομάδες λαθρομεταναστών. Για παράδειγμα, η δημιουργία του στερεότυπου «Αλβανός» και «λαθρομετανάστης», αποτελεί πολλές φορές κοινή άποψη για τη συλλογική συνείδηση ότι οι λαθρομετανάστες και κυρίως οι Αλβανοί, διαπράττουν σοβαρά αδικήματα και έχουν στιγματιστεί ως επικίνδυνοι για τη δημόσια ασφάλεια, τη ζωή και την περιουσία των πολιτών. Η έννοια του στερεότυπου δημιουργείται σταδιακά. Πολύ συχνά αναφέρεται από φορείς επίσημου κοινωνικού ελέγχου ή τις δικτυικές αρχές, θέλοντας να χαρακτηρίσουν ένα ειδικό έγκλημα (ανθρωποκτονία), Αλβανικό χτύπημα ή Αλβανικός τρόπος δράσης. Με

μια πιο αντικειμενική ματιά στην επικρατούσα κατάσταση συνήθως οι ανήλικοι μετανάστες, ως περισσότερο εκτεθειμένοι στον κοινωνικό έλεγχο, είναι οι πρώτοι οι οποίοι θα οδηγηθούν στην αστυνομία, στον κοινωνικό λειτουργό ή και στο δικαστήριο και θα καταγραφούν για συμπεριφορά αντίθετη με τον νόμο (Καρύδης, Β. 1996).

«Η αποτελεσματική αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος γύρω από το όλο θέμα της μετανάστευσης, μιας εκ των σοβαρότερων απειλών κατά της Δημόσιας και Εθνικής Ασφάλειας της χώρας, θα πρέπει να **βασίζεται σε σειρά μέτρων και σχεδίων ειδικών**» Στόχος είναι: η πρόληψη και την καταστολή των εγκλημάτων, αύξηση της αποτελεσματικότητας των Αστυνομικών Υπηρεσιών, επιτάχυνση των δικαστικών διαδικασιών κολασμού-σωφρονισμού, απέλασης κ.λπ., αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των συναρμοδίων φορέων, ενεργοποίηση και συμμετοχή του κοινού και των πολιτών στην προσπάθεια πρόληψης και καταστολής του εγκλήματος στα πλαίσια μιας ενεργούς αντιεγκληματικής πολιτικής και προ πάντων, θα πρέπει να διοχετεύει προς τα έξω κατά τρόπο αποφασιστικό και να γίνει αντιληπτό από όλους, ότι υπάρχει αταλάντευτη βούληση για να καταπολεμηθεί το οργανωμένο έγκλημα και το έγκλημα γενικότερα, της παράνομης εισόδου και παραμονής λαθρομεταναστών στην Ελλάδα (Π. Λαγγάρης, 2007).

3.7 Παραβατικότητα ανηλίκων και εξαρτησιογόνες ουσίες (ναρκωτικά)

“Η χρήση αλκοόλ και ναρκωτικών ουσιών οδηγεί το χρήστη σε παραβατική συμπεριφορά προκειμένου να εξασφαλίσει χρήματα για να συνεχίσει τη χρήση. Όταν κάποιος βρίσκεται υπό την επήρεια ουσιών ή έχει συμπτώματα στέρησης, χάνει τις κοινωνικές αναστολές του και

μπορεί να προβεί πιο εύκολα σε παράνομες πράξεις” (πηγή: www.klimaka.org.gr). Η εν λόγω ενότητα λοιπόν, έχει σκοπό να διερευνήσει τη σχέση μεταξύ της παραβατικότητας των ανηλίκων και της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών.

Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση του Ευρωπαϊκού Κέντρου Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας το 2005 η εγκληματικότητα που συνδέεται μετά ναρκωτικά αφορά εγκλήματα που διαπράττονται υπό την επήρεια ναρκωτικών, εγκλήματα που διαπράττονται για την εξασφάλιση χρημάτων για την προμήθεια ναρκωτικών, εγκλήματα που διαπράττονται στο πλαίσιο της λειτουργίας παράνομων αγορών ναρκωτικών ουσιών και εγκλήματα που διαπράττονται κατά παράβαση των νόμων περί ναρκωτικών. Συστηματικά στοιχεία είναι διαθέσιμα στην ΕΕ μόνον για την τελευταία κατηγορία εγκλημάτων δηλαδή, τα εγκλήματα που διαπράττονται κατά παράβαση των νόμων περί ναρκωτικών. Στο διάστημα 1998-2003, ο αριθμός των «αναφορών» αδικημάτων που εμπίπτουν στη νομοθεσία περί ναρκωτικών αυξήθηκε στις περισσότερες χώρες της ΕΕ. Στα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ η πλειονότητα των αδικημάτων που εμπίπτουν στο νόμο περί ναρκωτικών που εξακολουθεί να σχετίζεται με τη χρήση ή την κατοχή για χρήση ναρκωτικών (ΕΚΠΙΝΤ 2005, σελ. 84).

Η χρήση παράνομων ουσιών στους εφήβους

Είναι γεγονός ότι η χρήση ουσιών συνήθως κάνει την έναρξη της στην εφηβεία και αποτελεί σοβαρό κίνδυνο για την ψυχοκοινωνική υγεία των νέων. Η ανάγκη του εφήβου για νέες εμπειρίες και η ανησυχία του για

την αποδοχή και την ένταξη του στην ομάδα των ομότιμων του, τον φέρνουν πολλές φορές σε επαφή με τα ναρκωτικά. Αξιοσημείωτο είναι ότι ένας στους δέκα έφηβους έχει δοκιμάσει έστω μια φορά στη ζωή του παράνομη ουσία ενώ ο αριθμός των αγοριών που αναφέρουν εμπειρία χρήσης είναι διπλάσιος των κοριτσιών.

Οι μεγάλες αστικές περιοχές παρουσιάζουν μεγαλύτερα ποσοστά χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών αλλά παράλληλα και ο τύπος του εκπαιδευτικού ιδρύματος που φοιτούν οι μαθητές αποτελεί μεταβλητή όσον αφορά την χρήση. Ενώ η πλειοψηφία των εφήβων είναι σε θέση να αντιληφθεί τους κινδύνους που προκύπτουν από τη χρήση ουσιών ωστόσο υπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό που θεωρεί ότι η δοκιμή ή η περιστασιακή χρήση δεν αποτελούν απειλή κινδύνου. Θα πρέπει να τονιστεί ότι υπάρχει μεγάλο ποσοστό εφήβων που ισχυρίζονται ότι υπάρχει αρκετά ή πολύ εύκολη πρόσβαση στην εύρεση ναρκωτικών και όσο μεγαλώνει η ηλικία αυξάνονται και τα ποσοστά. Οι λόγοι που μπορεί να απωθήσουν έναν έφηβο από την δοκιμή και την χρήση ουσιών είναι κυρίως οι αρνητικές στην υγεία του επιπτώσεις. Ακόμη, σχεδόν οι μισοί θεωρούν ότι δεν τους προσφέρει ευχαρίστηση ή δεν τους ελκύει η χρήση ουσιών. Και τέλος η δυσκολία πρόσβασης, το κόστος και η πίεση του κοινωνικού τους περιβάλλοντος μπορεί να αποτελούν παράγοντες αποφυγής ουσιών αλλά είναι μικρότερης σημασίας.

Η μείωση της χρήσης ουσιών που χαρακτηρίζει την τελευταία πενταετία θα μπορούσε να συσχετιστεί με την μείωση του ποσοστού των εφήβων που θεωρούν την χρήση ακίνδυνη ή σχεδόν ακίνδυνη. Για την διατήρηση της καθοδικής πορείας της χρήσης ναρκωτικών που έχει παρατηρηθεί τα τελευταία χρόνια, είναι αναγκαία η υποστήριξη και η ανάπτυξη των προγραμμάτων πρόληψης και αγωγής υγείας στον σχολικό πληθυσμό από την πολιτεία. Στην ευαίσθητη ηλικία της εφηβείας όπου η

αμφισβήτηση και η αναζήτηση νέων διεξόδων κυριαρχούν, καταλυτικό ρόλο δεν έχει μόνο η μείωση της προσφοράς και της διαθεσιμότητας των ουσιών αλλά και η μείωση της ζήτησης (ΕΠΙΨΥ, 2006).

Σύμφωνα με την έρευνα του ΕΠΙΨΥ το 2006 τα κυριότερα ευρήματα είναι τα εξής:

- ✓ Ο ένας στους 10 Έλληνες εφήβους μαθητές ηλικίας 14-18 ετών έχει εμπειρία χρήσης κάποιας παράνομης ουσίας
- ✓ Από το 1998 και μετά παρατηρείται ανακοπή της ανοδικής πορείας της χρήσης παράνομων ουσιών και μικρή μείωση το 2003.
- ✓ Η μείωση της χρήσης που παρατηρείται την τελευταία πενταετία φαίνεται να συνδέεται με την αύξηση του αριθμού των εφήβων που αντιλαμβάνονται τους κινδύνους από τη χρήση ουσιών.
- ✓ Η κάνναβη είναι η περισσότερο διαδεδομένη παράνομη ουσία. Από το 1984 έως σήμερα αυξάνεται η αναλογία μεταξύ των εφήβων που επαναλαμβάνουν τη χρήση και αυτών που περιορίζονται στην απλή δοκιμή (1-2 φορές).
- ✓ Σημαντική μείωση μέσα στην τελευταία πενταετία παρατηρείται και στη χρήση ηρεμιστικών/υπνωτικών χαπιών (χωρίς ιατρική σύσταση).
- ✓ Οι εισπνεόμενες ουσίες παραμένουν το 2003 δημοφιλείς στους εφήβους ηλικίας 15-16 ετών (στα ίδια επίπεδα με το 1998),
- ✓ Η χρήση παράνομων ουσιών από τους εφήβους είναι σημαντικά μεγαλύτερη στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη από ό,τι στις άλλες

αστικές και ημιαστικές ή αγροτικές περιοχές.

- ▼ Οι μαθητές των τεχνικών και επαγγελματικών σχολείων εμφανίζουν, συγκριτικά με τους μαθητές των υπόλοιπων τύπων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, υψηλότερα ποσοστά χρήσης παράνομων ουσιών σε όλη τη διάρκεια της τελευταίας εικοσαετίας.
- ▼ Η Ελλάδα εμφανίζει πολύ χαμηλότερα ποσοστά χρήσης παράνομων ουσιών σε σύγκριση με τις περισσότερες χώρες

3.8 Η νεανική παραβατικότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Είναι γεγονός ότι η νεανική εγκληματικότητα αυξήθηκε κυρίως στις μεγάλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες και ανάγκασε ορισμένα κράτη μέλη να ενισχύσουν το Ποινικό Δίκαιο ανηλίκων, κυρίως στην μεγιστοποίηση των ποινών. Οι μορφές της νεανικής εγκληματικότητας που αποτελούν κύριο μέλημα της προς την ΕΕ είναι, σύμφωνα με την ΟΚΕ, το οργανωμένο έγκλημα, οι συμμορίες ανηλίκων, οι βανδαλισμοί σε δημόσιους χώρους, η βία στον αθλητισμό, ο εκφοβισμός στα σχολεία, η βία κατά των γονέων, οι εξτρεμιστικές ομάδες και ξενοφοβική συμπεριφορά, η τοξικομανία, ενώ υπάρχει σύνδεση μεταξύ των νέων μορφών εγκληματικότητας και της μετανάστευσης. Υπήρχαν μια σειρά από μοντέλα που χρησιμοποιούνταν για την προσέγγιση της παραβατικότητας των ανηλίκων τα κράτη μέλη, όπως της πρόνοιας, αλλά η νέα κατάσταση στον τομέα αυτό εξανάγκασε τις χώρες αυτές να επανεξετάσουν το ζήτημα και να ξεκινήσουν σιγά-σιγά να κινούνται προς την κατεύθυνση του λεγόμενου «υπεύθυνου μοντέλου», στο οποίο η νομική θέση του ανηλίκου έχει ενισχυθεί και το σύστημα της δικαιοσύνης ανηλίκων πλησιάζει πιο κοντά στον ενήλικο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Όταν πρόκειται για εγκληματικότητα, η νεολαία, δεν είναι πλέον η νεολαία.

Όπως αποδεικνύουν και οι στατιστικές του ECOSOC, η παραβατικότητα των νέων αποτελεί περίπου το 15% όλων των εγκλημάτων, παρόλο που σε ορισμένες χώρες μπορεί να φτάσει το 22%. Ωστόσο, πρέπει να έχουμε κατά νου ότι οι αριθμοί αποτελούν μόνο την κορυφή του παγόβουνου. Υπάρχουν μικρά αδικήματα που έχουν διαπραχθεί από ανήλικους και που δεν έχουν κοινοποιηθεί στην

αστυνομία ή στα δικαστήρια και παραμένουν αδήλωτα κυρίως επειδή το θύμα είναι ανήλικος, και είναι πιθανό ότι δε θα το αναφέρει..

Μερικές από τις αιτίες της νεανικής εγκληματικότητας, όπως ορίζονται από το ECOSOC μπορεί να είναι: διαλυμένες οικογένειες, η κοινωνικο-οικονομική περιθωριοποίηση και η φτώχεια, η ακαδημαϊκή αποτυχία, η ανεργία, η επιρροή των μέσων ενημέρωσης, η χρήση ναρκωτικών ουσιών, οι διαταραχές της προσωπικότητας και της συμπεριφοράς, η αποτυχία των γονέων να διδάξουν και να μεταδώσουν κοινωνικές και πολιτικές αξίες.

Οι περισσότεροι από εμάς, τους πολίτες της ΕΕ, χρειάζονται διαφορετική ηλικία για να μπορέσουν να αγοράσουν ή να καταναλώσουν αλκοόλ, να καπνίσουν, να έχουν σεξουαλική επαφή, να παντρευτούν, να οδηγήσουν ή να ψηφίσουν. Αλλά η κύρια διαφωνία μεταξύ των χωρών μελών αφορά στον καθορισμό της ανηλικότητας στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης. Ενώ οι περισσότερες χώρες συμφωνούν ότι το ανώτατο όριο είναι περίπου στην ηλικία των 18 ετών, το κατώτατο όριο διαφοροποιείται από την ηλικία των 7 έως 16. Μέχρι το 2006, η ηλικία ποινικής ευθύνης στην Ιρλανδία ήταν 7 έπειτα αυξήθηκε στο 12^ο έτος όπως είχε τεθεί στην Ελλάδα και τη Σκωτία. Στην Αγγλία και τη Γαλλία είναι 10. Ενώ στην Κύπρο και την Ολλανδία είναι 12. Στην Αυστρία, τη Βουλγαρία, την Εσθονία, την Γερμανία, την Ουγγαρία, την Ιταλία, την Λετονία, την Λιθουανία, την Ρουμανία, την Σλοβενία και την Ισπανία είναι 14. Έπειτα στη Δανία, τη Φινλανδία, την Ιταλία, τη Σλοβακία και Σουηδία είναι 15, και 16 στο Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, την Πολωνία και την Πορτογαλία. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η ποινική ευθύνη που μειώθηκε στη Δημοκρατία της Τσεχίας το 2005 από 15 σε 14. Οι ψυχολόγοι

υποστηρίζουν ότι η επιβολή αυστηρότερων ποινών σε νεαρούς εγκληματίες δεν θα λύσει πολλά εκτός εάν κοινωνικές ρίζες του προβλήματος αυτού αντιμετωπιστούν.

Το πρόβλημα στην Γερμανία είναι ότι η νεανική παραβατικότητα συνδέεται έντονα με το ρατσιστικό και το θρησκευτικό φαινόμενο, αφού υποβόσκειται σε νέους ξένης καταγωγής που χρησιμοποιούν ρατσιστικές εκφράσεις για να φανούν ισχυρότεροι από τους νέους Γερμανικής καταγωγής. Το αποτέλεσμα είναι μερικές γειτονιές του Βερολίνου να έχουν γίνει ζώνες στις οποίες δεν υπάρχει κανένας έλεγχος, σύμφωνα πάντα με τις τοπικές κυβερνήσεις. Και αυτό έχει ρίξει την Γερμανία σε μια βαθιά μελαγχολία για τον τρόπο με τον οποίο έχει αφομοιώσει τους ξένους της και την παιδεία που έχει καταφέρει να δώσει.

Στην γειτονική Αυστρία, υπάρχει παρόμοιος προβληματισμός. Σύμφωνα με τις τελευταίες στατιστικές, η νεανική παραβατικότητα είναι και εκεί αυξημένη, με αποτέλεσμα η Αυστριακή Κοινή Γνώμη να ακολουθεί την Γερμανική στην ανάλυση των αιτιών και τον τρόπο αντιμετώπισης του προβλήματος. Υπάρχει πρόβλημα στον τρόπο που εφαρμόζεται το γράμμα του νόμου, με μια επιφανειακή κάλυψη φαινομένων όπως κλοπή κινητών τηλεφώνων ή κατοχή μαχαιριών. Αντιθέτως, δεν δίνεται καμιά χάρη σε παιδιά τα οποία προέρχονται από το εξωτερικό, με αποτέλεσμα με το παραμικρό παράπτωμα να γίνεται αμέσως συζήτηση στο δικαστήριο για απέλαση από την χώρα, προτού φυσικά εξαντληθούν όλες οι άλλες νομικές δίοδοι.

Έγγραφο της ΕΕ

Ενώ το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει λάβει πολλές πρωτοβουλίες σχετικά με την παραβατικότητα ανηλίκων, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ βρίσκονται πίσω και μέχρι σήμερα κυρίως απευθύνονται σε σχέση με την εν γένει πρόληψη του εγκλήματος. Η πρόληψη του εγκλήματος έχει ρίζες στο άρθρο VI της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με διατάξεις για την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις και στο άρθρο XI της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για την κοινωνική πολιτική, παιδεία, επαγγελματική κατάρτιση και τη νεολαία. Παρόλο που τα θεσμικά όργανα της ΕΕ αναγνωρίζουν την εγκληματικότητα ανηλίκων σαν να είναι ένα κοινό πρόβλημα για όλες τις χώρες μέλη, δεν έχουν επιτευχθεί πολλά στο να συμπεριληφθεί αυτό το σημαντικό πρόβλημα μεταξύ των κυριότερων προτεραιοτήτων της. Σύμφωνα με το Ευρωβαρόμετρο, το 2001 μόνο, το 45% των ευρωπαίων πολιτών θεωρεί ότι η πολιτική για την πρόληψη της παραβατικότητας των ανηλίκων θα πρέπει να αποτελεί κοινή αρμοδιότητα των εθνικών αρχών και των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων. Ένα από τα βασικά έγγραφα που αφορούν την παραβατικότητα ανηλίκων είναι η Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής σχετικά με την πρόληψη της παραβατικότητας των ανηλίκων από το Μάρτιο του 2006 με τίτλο "Τρόποι αντιμετώπισης της νεανικής παραβατικότητας και ο ρόλος της δικαιοσύνης των ανηλίκων στην Ευρωπαϊκή Ένωση". Ένα άλλο σημαντικό έγγραφο είναι η απόφαση του Συμβουλίου της 12 ης Φεβρουαρίου 2007 για τη θέσπιση νόμων, για την περίοδο 2007 έως 2013, ως μέρος του Γενικού προγράμματος "Ασφάλεια και διασφάλιση των ελευθεριών, και του ειδικού προγράμματος « Πρόληψη και καταπολέμηση της εγκληματικότητας. Ο προϋπολογισμός για το πρόγραμμα αυτό είχε οριστεί στα 600 εκ. ευρώ. Για την υλοποίηση

αυτού του προγράμματος, το Συμβούλιο έχει υιοθετήσει ένα ”. Ετήσιο Πρόγραμμα Εργασίας, με στόχο να "επιτευχθεί μία ενισχυμένη προσέγγιση έναντι των νεαρών παραβατών". Είναι σημαντικό να αναφέρουμε τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Δικτύου Πρόληψης του Εγκλήματος που συστάθηκε το 2001 να υποβάλει έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του προγράμματος εργασίας, που αποτελείται από εθνικούς εκπροσώπους από όλα τα κράτη μέλη. Το τελευταίο επίσημο έγγραφο για την παραβατικότητα ανηλίκων είναι το Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 21 ης Ιουνίου 2007, σχετικά με την παραβατικότητα ανηλίκων: ο ρόλος της γυναίκας, της οικογένειας και της κοινωνίας.

Μόνο ο χρόνος θα δείξει αν η προσέγγιση που υιοθετείται από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ σε συνεργασία με τα κράτη μέλη ήταν η σωστή.

(μεταφρασμένο κείμενο, πηγή: <http://youthweek.eu/juvenile-delinquency.htm>)

Παραβατικότητα ανηλίκων σε έξι νέα κράτη μέλη της ΕΕ

Έγκλημα, επικίνδυνες συμπεριφορές και θυματοποίηση στις Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες: της Κύπρου, της Τσεχικής Δημοκρατίας, της Εσθονίας, της Λιθουανίας, της Πολωνίας και της Σλοβενίας

Η παρούσα έκθεση παρουσιάζει τα αποτελέσματα από μια μοναδική μελέτη που διεξήχθη σε έξι νέα κράτη μέλη της ΕΕ που εντάχθηκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004. Πέντε πρώην ανατολικές ευρωπαϊκές χώρες: η Τσεχική Δημοκρατία, η Εσθονία, η Λιθουανία, η Πολωνία, η Σλοβενία και η Κύπρος, μια χώρα της Νότιας Ευρώπης και της πρώην

βρετανικής αποικίας στην ανατολική Μεσόγειο. Συχνά, λίγα είναι γνωστά για την επικράτηση της παραβατικότητας των νέων σε αυτές τις χώρες, πόσο μάλλον σε μια διακρατική σύγκριση. Σε αυτή τη μελέτη θα εξεταστεί η μεταβλητότητα των μοντέλων της παραβατικής συμπεριφοράς των νέων και τη σχετική κατάταξη των διαφόρων τύπων της νεανικής παραβατικότητας. Πρέπει επίσης να ελεγχθεί κατά πόσο μια σειρά από εγκληματολογικές και κοινωνιολογικές θεωρίες για την επικράτηση και την εμφάνιση της παραβατικότητας των νέων ισχύουν σε αυτές τις έξι χώρες.

Αυτή η έκθεση βασίζεται σε στοιχεία που συγκεντρώθηκαν σε έξι πρωτεύουσες από μαθητές ηλικίας 13 έως 15. Το πρόγραμμα ΔΑΦΝΗ ΕΕ έχει συμβάλει στην έρευνα για τα έξι νέα κράτη μέλη.

Συμπεράσματα

Τα κύρια συμπεράσματα που παρουσιάζονται στην παρούσα μελέτη είναι:

- Οι πιο συχνά αναφερόμενες αδικήματα για τα έξι νέα κράτη μέλη της Ευρώπης είναι μη σοβαρά αδικήματα, όπως η διαμάχες μεταξύ συμμοριών, οι κλοπές καταστημάτων, οι βανδαλισμοί και η οπλοφορία
- Συνολικά το υψηλότερο ποσοστό παραβατικότητας βρίσκεται στην Πράγα
- Στην Πράγα και τη Λευκωσία διαπράττονται συχνότερα βίαια εγκλήματα
- Από τα πιο συχνά και λιγότερο σοβαρά είναι τα αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας, τα «shoplifting»(κλοπές καταστημάτων), είναι το λιγότερο που διαπράχθηκε από τους φοιτητές στο Ταλίν και

στο Βίλνιους. Σε ενδιαφέρον επίπεδο βρίσκονται οι βανδαλισμοί και το «shoplifting» στη Λιουμπλιάνα ενώ ακολουθεί η Πράγα

- Και στις έξι πρωτεύουσες η παραβατικότητα των νέων κινείται στο ίδιο μοτίβο. Υπάρχει μεγάλη ανησυχία στο κοινό, στις περισσότερες από τις έξι συμμετέχουσες χώρες σχετικά με την κατανάλωση αλκοόλ και τη χρήση ναρκωτικών ανάμεσα στους νέους εφήβους Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας δείχνουν ότι η ανησυχία που προκαλεί αυτό το πρόβλημα είναι δικαιολογημένη.
- Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν κάποια σχέση μεταξύ της θυματοποίησης και της παραβατικής συμπεριφοράς του θύματος, αν και πολύ αδύναμη. Μια στενότερη σχέση βρέθηκε μεταξύ θυματοποίησης και ενός φοιτητή που είχε βιώσει τον θάνατο ή σοβαρή ασθένεια ενός μέλους της οικογένειάς του.
- Η έρευνα δεν εντόπισε σχέση μεταξύ κλειστής γειτονιάς και παραβατικής ή επικίνδυνης συμπεριφοράς, με την εξαίρεση την Βαρσοβία, όπου οι ισχυρότεροι δεσμοί σε μια γειτονιά είναι συνδεδεμένοι με υψηλότερη συμμετοχή στην επικίνδυνη συμπεριφορά
- Γενικά, η παραβατική ή η επικίνδυνη συμπεριφορά, σε κάποιο βαθμό, σχετίζεται με την κοινωνικοποίηση και τον τρόπο ζωής, ιδιαίτερα όταν μεσολαβούν μεγάλες συμμορίες ή παρέες φίλων που ήδη εκδηλώνουν μία αποκλίνουσα ή παραβατική συμπεριφορά.

Η έκθεση επίσης παρουσιάζει αρκετές συστάσεις πολιτικής:

- Πολιτικές που στοχεύουν σε ενίσχυση της οικογένειας και της κοινότητας αφού αυτές μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο
- Η προσπάθεια που ασκείται ώστε να χρησιμοποιηθούν κάποιοι πόροι από διάφορους φορείς για την κοινωνικοποίηση των νέων, όπως τα σχολεία, οι σύλλογοι νεολαίας κτλ ώστε να καλλιεργήσουν στους νέους την λογική, να τους ωθήσουν σε κοινωνικές δραστηριότητες, ώστε να μπορέσουν να ικανοποιηθούν οι ανάγκες των νέων ανθρώπων να ανήκουν σε σχέση, να νιώθουν ότι είναι χρήσιμοι και κοινωνικά αποδεκτοί.
- Λόγω της σπουδαιότητας της οικογένειας και των αρνητικών επιπτώσεων των ενδο-οικογενειακών συγκρούσεων, τα προγράμματα πρόληψης παραβατικότητας, που εστιάζονται στην οικογένεια και στον γονεϊκό ρόλο θα πρέπει να υλοποιηθούν σε περιοχές με μεγάλη παραβατικότητα στα σχολεία τα οποία θα προβλέπουν την εποικοδομητική συμμετοχή των γονέων, μαθητών και των δασκάλων
- Η τοπική κοινωνία θα μπορούσε να ενθαρρύνει την παροχή μετά-σχολικών δραστηριοτήτων (π.χ. αθλητισμός), έτσι οι μαθητές θα απασχολούνται με διάφορες ψυχαγωγικές δραστηριότητες ενισχύοντας έτσι την κοινωνικοποίησή τους.

(μεταφρασμένο κείμενο, πηγή: <http://www.eukn.org>)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η παρούσα μελέτη αποτελεί μια βιβλιογραφική ανασκόπηση διάφορων ερευνών και αναφορών που αφορούν στην παραβατικότητα των ανηλίκων και στην κατάσταση που επικρατεί στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Για την άρτια διεξαγωγή της μελέτης αυτής απαραίτητη ήταν η συλλογή του ανάλογου βιβλιογραφικού υλικού. Αρχικά, θεωρήθηκε αναγκαίο να πραγματοποιηθούν επισκέψεις σε αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς που θα μπορούσαν να μας δώσουν τις πρώτες πληροφορίες και είναι οι εξής:

- ✓ Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων του Ν. Αχαΐας
- ✓ Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων του Ν. Αττικής
- ✓ Εθνική Στατιστική Υπηρεσία
- ✓ Τμήμα Εγκληματολογικών Ερευνών Αθηνών
- ✓ Κέντρο Πρόληψης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ν. Χανίων
- ✓ Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής του Δήμου Περιστερίου

Έπειτα, για την συλλογή όλου του υπόλοιπου βιβλιογραφικού υλικού πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις στις παρακάτω βιβλιοθήκες:

- ✓ Βιβλιοθήκη Α.Τ.Ε.Ι. Πατρών
- ✓ Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Ρεθύμνου
- ✓ Δημοτική Βιβλιοθήκη Πατρών
- ✓ Δημοτική Βιβλιοθήκη Χανίων
- ✓ Βιβλιοθήκη Νομικής Σχολής Αθηνών
- ✓ Διαδίκτυο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

5.1 Το σύστημα δικαιοσύνης για τους ανήλικους παραβάτες

Ιστορική αναδρομή

Με την εκβιομηχάνιση και αστικοποίηση της κοινωνίας επικράτησε η αντίληψη ότι η ανήλικη νεότητα χρειάζεται προστασία αφενός από την οικονομική και κοινωνική εκμετάλλευση, όπως για παράδειγμα στον τομέα της εργασίας και αφετέρου από επιβλαβείς επιρροές, όπως στο πεδίο της σεξουαλικής ζωής. Ταυτόχρονα λόγω της επαγγελματικής απασχόλησης και των δύο γονέων εκτός του οικογενειακού περιβάλλοντος έγιναν όλο και περισσότερο απρόσιτες ή τουλάχιστον δυσχερείς οι δυνατότητες τους για προβολή προτύπων συμπεριφοράς, καθώς και για άσκηση επιμέλειας στα παιδιά. Ακόμη και στο επίπεδο των κοινωνικών επιστημών παρατηρείται έντονη ενασχόληση με το θέμα της εγκληματικότητας των ανηλίκων, ενώ μεμονωμένες παραμένουν ακόμη οι προσπάθειες για έρευνα και μελέτη του εξίσου σοβαρού θέματος της εγκληματικής τους θυματοποίησης, δηλαδή της περιαγωγής τους σε κατάσταση θύματος εγκλήματος (Α. Πιτσελά, 2004)

Είναι γνωστό ότι η χώρα μας έχει επικυρώσει από χρόνια, τη Διεθνή Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν.2101/ 1992), το Διεθνές Σύμφωνο του ΟΗΕ για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ν. 2462/1997) και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ν. δ. 53/1974 και ν. 2400/1996), δηλ. τρία από τα σημαντικότερα διεθνή κείμενα, με τα οποία κατοχυρώνονται (και) για

τους ανηλικούς μέχρι 18 ετών σειρά θεμελιωδών δικαιωμάτων, ουσιαστικών και δικονομικών. Επίσης, η Ελλάδα έχει αποδεχθεί και υποχρεούται, ως μέλος του ΟΗΕ και του Συμβουλίου της Ευρώπης, να λαμβάνει σοβαρά υπόψη της τους Ελάχιστους Κανόνες και τις Κατευθυντήριες Αρχές, καθώς και τις Αποφάσεις ή Συστάσεις, αντίστοιχα, που έχουν θεσπισθεί κατά καιρούς για τους ανήλικους, δράστες και θύματα, έστω και αν τα κείμενα αυτά δεν έχουν αυστηρώς δεσμευτική ισχύ. Όμως έως και τον Οκτώβριο του 2003 όλα αυτά τα σημαντικά διεθνή κείμενα δεν επηρέαζαν ουσιαστικά την αντιμετώπιση και τη μεταχείριση του ανήλικου παραβάτη από την ελληνική έννομη τάξη. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην παρέχεται στους ανήλικους ένα ολοκληρωμένο σύστημα προστασίας από το Ποινικό Δίκαιο παρόλο που η παιδική προστασία είχε πλέον κατοχυρωθεί ως έννομο αγαθό. Ενώ στερούνταν στους ανήλικους δράστες, κάποια πολύ σημαντικά δικαιώματα όπως για παράδειγμα τη δυνατότητα να τους επιβάλλεται ποινή σαφώς ορισμένη εκ των προτέρων ως προς τη διάρκειά της, ή να έχουν δικαίωμα άσκησης ενδίκων μέσων όπως και οι ενήλικες καταδικαζόμενοι, ή να μπορούν να τύχουν υφ' όρον αναστολής εκτέλεσης της ποινής(N. Κουράκης, 15.5.2004).

Μέχρι και τον Οκτώβριο του 2003 λοιπόν στον Ελλαδικό χώρο ίσχυσαν δύο ποινικές κωδικοποιήσεις. Αρχικά ο Ποινικός Νόμος του 1834 «Περί αμαρτημάτων και ποινών» και έπειτα, ο Ποινικός Κώδικας (N. 1429/50). Τον Οκτώβριο του 2003 ξεκίνησε ο σχεδιασμός της αναμόρφωσης της ποινικής νομοθεσίας των ανηλικών όπου τελικά κατατέθηκε και υπερψηφίστηκε από τη Βουλή ο νόμος 3189 /2003.

Σύστημα δικαιοσύνης ανηλίκων

Η προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας θεσπίζεται στο ά. 21 §§ 1 και 3 Συντάγματος. Σύμφωνα με το ά. 24 § 1 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα κάθε παιδί έχει δικαίωμα απέναντι στην οικογένεια του, την κοινωνία και το κράτος σε μέτρα προστασίας τα οποία απαιτεί το status του ως ανηλίκου. Ιδίως ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων, της αξιοπρέπειας και της προσωπικής αξίας του παιδιού κατοχυρώνονται στη Διεθνή Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού της 20.11.1989, που κυρώθηκε με το ν. 2101/1992 από το εθνικό κοινοβούλιο.

Το δίκαιο πρόνοιας ανηλίκων με ευρεία έννοια περιλαμβάνει το σύνολο των κανόνων που αναφέρονται στην προστασία, κοινωνική στήριξη και ενσωμάτωση των ανηλίκων που για ποικίλους λόγους βρίσκονται σε κίνδυνο ή αντιμετωπίζουν δυσχέρειες κοινωνικής προσαρμογής. Οι σχετικοί κανόνες δικαίου ρυθμίζουν το σύνολο των μέτρων της πολιτείας τα οποία ευνοούν και προωθούν την προστασία της ευημερίας της ανήλικης νεότητας με προοπτική τη μείωση της ανάγκης παρέμβασης του συστήματος δικαιοσύνης για ανηλίκους και τη διατήρηση της κοινωνικής ειρήνης. Στο δίκαιο πρόνοιας ανηλίκων με ευρεία ή γενική έννοια υπάγονται οι κανόνες προνοιακού χαρακτήρα του οικογενειακού δικαίου και οι θεσμοί που κατοχυρώνονται στις διατάξεις των ά. 17 και 18 ν. 2298/1995, όπως αντικαταστάθηκαν με το ά. 13 ν. 2331/1995 (δίκαιο πρόνοιας ανηλίκων με στενή έννοια).

Όσον αφορά τώρα το ποινικό δίκαιο, η παιδική ηλικία «αναγνωρίζεται και προστατεύεται ως αυτοτελές έννομο αγαθό μέσα από τον νομικό θεσμό της ανηλικότητας». Πρόκειται για τους κανονισμούς του

ουσιαστικού ποινικού δικαίου που αφορούν το ανήλικο άτομο ως **θύμα** αλλά παράλληλα και στο 8^ο κεφάλαιο του Π.Κ. υπάρχουν οι προστατευτικές διατάξεις που αφορούν τους ανήλικους **δράστες** αξιόποινων πράξεων οι οποίοι λόγω της ηλικίας τους σαφώς και πρέπει να αντιμετωπίζονται διαφορετικά. Ο ειδικά διαμορφωμένος ποινικός κώδικας του δικαίου ανηλίκων αναφέρεται σε δράστες που κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης βρίσκονταν στην παιδική ή την εφηβική ηλικία (Α. Πιτσελά, 2004).

5.2 Σχέδιο νόμου 3189 /17/21-10-2003

5.2.1 Τα νέα μεταρρυθμιστικά μέτρα και η ριζική αναμόρφωση της ποινικής νομοθεσίας ανηλίκων.

Με το Ν. 3189/2003 επήλθαν σημαντικές καινοτομίες στο Δίκαιο Ανηλίκων. Υπό την προεδρία του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου Ευάγγελου Κρουσταλλάκη και τη συμμετοχή διακεκριμένων δικαστικών λειτουργών, καθηγητών πανεπιστημίων και δικηγόρων, η μεταρρυθμιστική προσπάθεια που είχε ξεκινήσει προ πολλών ετών στην επιστήμη, πραγματοποιήθηκε με το Ν. 3189/2003. Η φιλοσοφία των νέων ρυθμίσεων είναι **η αντιμετώπιση της παραβατικότητας των ανηλίκων κυρίως με μέτρα που στοχεύουν στην πρόληψη και στην φροντίδα για κοινωνική επανένταξη των ανηλίκων**. Παράλληλα, **επιδιώκεται ο κατά το δυνατόν περιορισμός του εγκλεισμού στα**

καταστήματα κράτησης ως κυρωτικό μέτρο. Με δεδομένη την αναγκαιότητα της επανεξέτασης του θεσμικού πλαισίου του Δικαίου των Ανηλίκων, προτείνονται σημαντικές τροποποιήσεις στο ουσιαστικό του μέρος οι οποίες σέβονται τη δομή και την εσωτερική συνέπεια του Κ.Π.Δ. και του Π.Κ. και είναι οι ακόλουθες:

- ✓ η κατάργηση της διάκρισης σε «παιδιά» και «εφήβους» (αντ' αυτής καθορίζονται μόνο ηλικιακά όρια για την ποινική μεταχείριση των ανηλίκων),
- ✓ ο εμπλουτισμός των αναμορφωτικών και θεραπευτικών μέτρων για την καλύτερη αντιμετώπιση το ανήλικου παραβάτη,
- ✓ η κατάργηση της αοριστίας της ποινής του περιορισμού σε ειδικό κατάστημα νέων,
- ✓ η θεσμοθέτηση των μέτρων της προσφοράς κοινωφελούς υπηρεσίας, της αποζημίωσης του θύματος, της φοίτησης σε σχολές επαγγελματικής κατάρτισης κλπ,
- ✓ η δυνατότητα συνδυασμού περισσότερων μέτρων μη στερητικών της ελευθερίας για την επίτευξη του καλύτερου αποτελέσματος και
- ✓ ο περιορισμός των περιπτώσεων κατά τις οποίες είναι δυνατή η στέρηση της ελευθερίας του ανήλικου.

Όσον αφορά το πεδίο των δικονομικών διατάξεων που σχετίζονται με την παραβατικότητα των ανηλίκων, επήλθαν οι εξής καινοτόμες ρυθμίσεις:

- ✓ η δυνατότητα του εισαγγελέα να αναστέλλει την ποινική δίωξη για περιστασιακούς ανήλικους δράστες και για ορισμένες μικρής σημασίας αξιόποινες πράξεις και μάλιστα παρέχεται η δυνατότητα ο

ίδιος να διατάσσει αναμορφωτικά μέτρα (όχι όμως μέτρα κατά της ελευθερίας ή περιορισμού σε ειδικό κατάσταση),

- ✓ ο επαναπροσδιορισμός της καθ' ύλην αρμοδιότητας του Τριμελούς Δικαστηρίου Ανηλίκων,
- ✓ η διερεύνηση της δυνατότητας άσκησης έφεσης (άρθρο 489 Π.Κ.),
- ✓ η ανάθεση στον Εισαγγελέα Ανηλίκων της εφαρμογής των αποφάσεων του Δικαστηρίου Ανηλίκων.

Ακόμη, σημαντική καινοτομία αποτελεί και η μεταρρύθμιση η οποία καθορίζει τα όρια της Ποινικής ανηλικότητας. Σύμφωνα λοιπόν με το νέο σχέδιο νόμου ως **ανήλικοι** εννοούνται πλέον όσοι κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης έχουν ηλικία **μεταξύ 8^{ου} και 18^{ου} έτους συμπληρωμένων**, χωρίς διάκριση μεταξύ παιδιών και εφήβων . Με τον τρόπο αυτό γίνεται εναρμόνιση με την ισχύουσα στο Αστικό μας Δίκαιο ανηλικότητα και με την Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν. 2101/1992), που θεωρεί ως παιδί «κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των 18 ετών». Σημειωτέον ότι με βάση την παλιά ισχύουσα νομοθεσία μας ανήλικος θεωρείται ο δράστης μέχρι την ηλικία των 17 ετών.

Επιπρόσθετα, έγινε διεύρυνση των λόγων άσκησης έφεσης και εμπλουτισμός των περιοριστικών όρων. Πιο συγκεκριμένα :

- ✓ **Εμπλουτίζονται τα αναμορφωτικά και θεραπευτικά μέτρα** που τίθενται στη διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου για την καλύτερη αντιμετώπιση των προβλημάτων ενός ανήλικου παραβάτη, έτσι ώστε να επιλέγεται κάθε φορά το ηπιότερο μέτρο που θεωρείται αναγκαίο, δίκαιο και αποτελεσματικό για τη συγκεκριμένη περίπτωση. Προστίθενται έτσι εναλλακτικές δυνατότητες, που κατ' εξαίρεση μπορούν να χρησιμοποιηθούν

σωρευτικά. Εισάγονται νέες ρυθμίσεις όπως η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανήλικου σε ανάδοχη οικογένεια, η διαμεσολάβηση μεταξύ δράστη και θύματος μέσω της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων για έκφραση συγγνώμης του ανήλικου προς το θύμα και για την εξώδικη διευθέτηση των συνεπειών της πράξης, η αποζημίωση του θύματος και η κατ' άλλο τρόπο άρση ή μείωση των συνεπειών της πράξης από τον ανήλικο, η παροχή κοινωφελούς υπηρεσίας, η παρακολούθηση κοινωνικο-ψυχολογικών προγραμμάτων ή ειδικών προγραμμάτων κυκλοφοριακής αγωγής, η φοίτηση σε σχολές επαγγελματικές ή άλλης εκπαίδευσης και κατάρτισης (νέο ά. 122 ΠΚ)

- ▼ Εισάγεται η **αυτοδίκαιη παύση** των αναμορφωτικών μέτρων μόλις ο ανήλικος συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας του (αντί του 21ου που ίσχυε παλιότερα) (νέο ά. 125 ΠΚ). Επίσης, αυξάνεται από το 12ο στο 13ο έτος συμπληρωμένο το ηλικιακό όριο έως το οποίο υπάρχει δυνατότητα επιβολής μόνο αναμορφωτικών ή θεραπευτικών μέτρων. Μετά το 13ο έτος μπορεί να επιβληθεί ποινικός σωφρονισμός (νέο ά. 126 ΠΚ).
- ▼ Θεσπίζεται ο **τακτικός δικαστηριακός έλεγχος** ως προς την ύπαρξη ή μη των προϋποθέσεων για αντικατάσταση ή άρση των αναμορφωτικών και θεραπευτικών μέτρων (νέο ά. 124 ΠΚ).
- ▼ Καθορίζονται με πληρέστερο τρόπο οι περιπτώσεις κατά τις οποίες ο ανήλικος παραβάτης εμφανίζει σοβαρά ψυχικά ή σωματικά προβλήματα, διευρύνονται οι εναλλακτικές δυνατότητες για θεραπευτικά μέτρα (π.χ. παρακολούθηση συμβουλευτικού θεραπευτικού προγράμματος) και **εισάγεται ο θεσμός της «ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης»** (νέο ά. 123 ΠΚ).

- ▼ Αναφορικά με το θέμα της ιδιαίτερα επαχθούς ποινής του ποινικού σωφρονισμού, προσαρμόζεται η ορολογία του Ποινικού Κώδικα προς εκείνη του Σωφρονιστικού Κώδικα κι έτσι ο χώρος όπου οι ανήλικοι εκτίουν αυτή την ποινή ονομάζεται εφεξής «ειδικό κατάστημα κράτησης νέων», αντί «σωφρονιστικό κατάστημα». Εξάλλου, **η ποινή αυτή μόνο κατ' εξαίρεση μπορεί πλέον να επιβάλλεται** και, ιδίως, για αξιόποινες πράξεις βίας ή τελούμενες κατ' επάγγελμα, κατ' εξακολούθηση ή καθ' υποτροπή, ενώ και η διάρκειά της θα πρέπει εφεξής να ορίζεται επακριβώς στην απόφαση του δικαστηρίου. Τέλος, καθιερώνεται η δυνατότητα μετατροπής και αναστολής του ποινικού σωφρονισμού με τους όρους που ισχύουν για τους ενήλικες (νέο ά. 127 ΠΚ).
- ▼ Για τα **παιίσματα** η μεταχείριση των ανηλίκων καθίσταται **ηπιότερη** (νέο ά. 128 ΠΚ), δηλαδή επιβάλλονται μόνο **αναμορφωτικά μέτρα** όπως επίπληξη, ανάθεση υπεύθυνης επιμέλειας.
- ▼ Καθίστανται **ευνοϊκότερες οι ρυθμίσεις για την υπό όρο απόλυση των ανηλίκων**, έτσι ώστε ο χρόνος δοκιμασίας να μην υπερβαίνει το ύψος του υπόλοιπου της ποινής που πρέπει να εκτιθεί. Η υπό όρο απόλυση προβλέπεται να χορηγηθεί αμέσως μόλις συμπληρωθεί η έκτιση του μισού της επιβληθείσας ποινής. Επίσης, εξειδικεύονται ακόμη περισσότερο οι υποχρεώσεις που μπορούν να επιβληθούν στον ανήλικο κατά τον χρόνο της δοκιμασίας του, (δηλ. κατά τον χρόνο που έχει αφεθεί προσωρινά ελεύθερος) και θεσπίζονται **ειδικές ευνοϊκές διατάξεις για ανηλίκους που η παραβατικότητά τους έχει σχέση με τα ναρκωτικά** (νέο ά. 129 ΠΚ). Δηλαδή στην τελευταία αυτή

περίπτωση υπάρχει δυνατότητα απόλυσης και **πριν από την έκτιση του μισού της ποινής**, εφόσον ο ανήλικος παρακολούθησε επιτυχώς εγκεκριμένο συμβουλευτικό πρόγραμμα στο κατάστημα κράτησης και προσκομίζεται βεβαίωση από αναγνωρισμένο πρόγραμμα απεξάρτησης ότι αυτός γίνεται στη συνέχεια αποδεκτός στο πρόγραμμα.

- ✓ Ο περιορισμός κράτησης νέων, δηλ. ο εγκλεισμός τους σε ειδικό κατάστημα κράτησης είναι πλέον **η έσχατη λύση** (νέο ά. 54 ΠΚ).
- ✓ Παρέχεται εφεξής στον εισαγγελέα η δυνατότητα **να απέχει από την άσκηση ποινικής δίωξης** σε βάρος ανηλίκου και ταυτόχρονα του δίνεται η δυνατότητα **να επιβάλλει ένα από τα προβλεπόμενα εναλλακτικά μέτρα για ανηλίκους**, (επαναλαμβάνω όχι περιοριστικά της ελευθερίας), όπως η προσφορά κοινωφελούς εργασίας, μόνο όμως για μικρής σημασίας αδικήματα (όχι βέβαια για κακουργήματα) (νέο ά. 45Α ΚΠΔ).
- ✓ Σε κάθε περίπτωση προτείνεται **ο υποχρεωτικός χωρισμός** της δίκης ανηλίκων από αυτή των ενηλίκων, που φέρονται να έχουν διαπράξει από κοινού αδικήματα ή που έχουν τελέσει συναφείς αξιόποινες πράξεις (νέο ά. 130 ΚΠΔ). Η προσωρινή κράτηση μπορεί να επιβληθεί στον ανήλικο κρατούμενο, εφόσον έχει συμπληρώσει το 13ο έτος της ηλικίας του, ενώ **όταν αδυνατεί να πληρώσει την εγγύηση που του έχει επιβληθεί δεν μπορεί για μόνο το λόγο αυτό να αντικατασταθεί ο περιοριστικός αυτός όρος με προσωρινή κράτηση και να εγκλειστεί στις φυλακές** (νέο ά. 282 ΚΠΔ).

5.2.2 Τα ηλικιακά όρια της ποινικής αντιμετώπισης των ανηλίκων

Νήπια

Με το Ν. 3189/2003 καθορίζεται ότι νήπια είναι τα άτομα που βρίσκονται σε ηλικία κάτω των 8 ετών και πολύ ορθά προβλέπεται ότι δεν υποβάλλονται σε ποινική μεταχείριση, ούτε και σε μεταχείριση πρόνοιας. Για τη μεταχείριση των νηπίων υπεύθυνοι είναι οι γονείς τους.

Ποινικά ανεύθυνοι ανήλικοι - Παιδιά ηλικίας 8 έως 13 ετών

Με το Ν. 3189/2003, σε σχέση με τη μεταχείριση των ανηλίκων, ηλικίας 8 έως 13 ετών, επήλθαν οι ακόλουθες μεταβολές: Σχεδιάστηκαν κάποια αναμορφωτικά μέτρα (τα οποία θα παρουσιαστούν αναλυτικά σε άλλη ενότητα), καταργήθηκε ο όρος «παιδιά» και άλλαξαν τα ηλικιακά όρια από (7 έως 12) σε (8 έως 13 ετών).

Ανήλικοι – Έφηβοι 13 έως 18 ετών

Μεταξύ των ποινικά ανεύθυνων ανηλίκων και των πλήρως ποινικά υπεύθυνων ατόμων της μετεφηβικής ηλικίας, παρεμβάλλονται τα άτομα εφηβικής ηλικίας, τα οποία άλλοτε είναι ποινικώς ανεύθυνα (αρ. 126 § 3 Π.Κ.) και άλλοτε είναι ποινικώς υπεύθυνα (αρ. 127 § 1 Π.Κ.). Ο ανήλικος παραβάτης της εφηβικής ηλικίας εξετάζεται ειδικά κάθε φορά για την ποινική ευθύνη που φέρει όσον αφορά την παραβατική πράξη που έχει τελέσει. Εξετάζεται και κρίνεται κάθε φορά για τη συγκεκριμένη πράξη και ανάλογα το Δικαστήριο μπορεί να αποφανθεί

για την επιβολή ποινικού σωφρονισμού. Για την επιβολή της αρμόζουσας ποινής σε βάρος ενός έφηβου ανήλικου εξετάζεται η προσωπικότητα του ανήλικου παραβάτη σε συνδυασμό με τις περιστάσεις της τέλεσης της πράξης (αρ. 79 Π.Κ.) και επιβάλλεται ποινή σε περιπτώσεις που κρίνεται αναγκαίο για την αποτροπή του ανηλίκου από την τέλεση νέων παραβατικών πράξεων (άρθρο 127 § 1 Π.Κ.). Κριτήριο επιβολής της ποινής σε ανήλικο εφηβικής ηλικίας είναι η αρνητική πρόγνωση, η οποία ανταποκρίνεται στην πιθανολογούμενη από μέρους του ανηλίκου εμφάνιση υποτροπής.

Με την εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 3189/2003 η μεταχείριση του έφηβου παραβάτη ασκείται με αναμορφωτικά μέτρα (αρ. 122 Π.Κ.) και θεραπευτικά μέτρα (αρ. 123 Π.Κ.), εφόσον η κατάσταση του απαιτεί ιδιαίτερη μεταχείριση ενώ πραγματοποιήθηκαν σημαντικές μεταβολές όσον αφορά την ποινική αντιμετώπιση των ανηλίκων εφηβικής ηλικίας 13 έως 18 ετών:

- ✓ Διευρύνθηκαν τα αναμορφωτικά μέτρα,
- ✓ Δεν γίνεται χρήση του όρου «έφηβοι»,
- ✓ Διευρύνθηκαν τα ηλικιακά όρια και επεκτείνονται πλέον από το 13^ο έτος έως το 18^ο έτος συμπληρωμένο.
- ✓ Καθιερώνεται η υποχρέωση στην απόφαση του Δικαστηρίου να ορίζονται με ακρίβεια η διάρκεια της ποινής του Σωφρονισμού (αρ. 127 Π.Κ.).

Ποινικά υπεύθυνοι ανήλικοι

Άρθρο 127 - Ανήλικοι ποινικώς υπεύθυνοι

1. Αν το δικαστήριο ερευνώντας τις περιστάσεις υπό τις οποίες τελέστηκε η πράξη και την όλη προσωπικότητα του ανηλίκου που

έχει συμπληρώσει το δέκατο τρίτο έτος της ηλικίας του κρίνει ότι είναι αναγκαίος ο ποινικός σωφρονισμός του για να συγκρατηθεί από την τέλεση νέων αξιόποινων πράξεων, τον καταδικάζει σε περιορισμό σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων.

2. Στην απόφαση του δικαστηρίου ορίζεται επακριβώς ο χρόνος παραμονής του ανηλίκου στο κατάστημα αυτό σύμφωνα με το άρθρο 54.

Ο ποινικός σωφρονισμός επιβάλλεται εφόσον ο ανήλικος είναι ποινικά υπεύθυνος. Κατά το άρθρο 133 του Π.Κ. το δικαστήριο μπορεί να επιβάλει ποινή ελαττωμένη (άρθρο 83) σε όποιον, κατά το ¹χρόνο που τέλεσε αξιόποινη πράξη, είχε συμπληρώσει το δέκατο όγδοο, όχι όμως και το εικοστό πρώτο έτος της ηλικίας του. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζονται οι διατάξεις των παραγράφων 2 και 3 του άρθρου 130. Σε περίπτωση αμφιβολίας για την ύπαρξη ποινικής ευθύνης πρέπει να εφαρμόζεται η αρχή «in dubio pro reo» (σε περίπτωση αμφιβολίας υπέρ του κατηγορουμένου) και κατ' ακολουθία ο ανήλικος υποβάλλεται σε αναμορφωτικά μέτρα και σε θεραπευτικά μέτρα, εφόσον η κατάσταση του απαιτεί ειδική μεταχείριση.

Ακόμη, εφ' όσον έχουν διαπράξει αξιόποινη πράξη η δίκη τους μπορεί να πραγματοποιηθεί μετά την συμπλήρωση του 18^{ου} έτους ενώ το Δικαστήριο μπορεί να επιβάλλει αντί για περιορισμό σε Ειδικό Κατάστημα Κράτησης νέων, την ποινή που προβλέπεται για την πράξη, ελαττωμένη σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 83 του Π.Κ. Τούτο γίνεται εφόσον το δικαστήριο κρίνει ότι εάν και ο Ποινικός Σωφρονισμός του ανηλίκου είναι αναγκαίος, δεν είναι όμως σκόπιμος ο

¹ Άρθρο 17 Π.Κ.

Χρόνος τέλεσης της πράξης

Χρόνος τέλεσης της πράξης θεωρείται ο χρόνος κατά τον οποίο ο υπαίτιος ενέργησε ή όφειλε να ενεργήσει. Ο χρόνος κατά τον οποίο επήλθε το αποτέλεσμα είναι αδιάφορος.

περιορισμός του σε ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων (αρ. 130 § 1 του Π.Κ.). Οι στερητικές της ελευθερίας ποινές που επιβλήθηκαν σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο δεν συνεπάγονται σε καμία περίπτωση τη στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων ή την παραπομπή σε κατάστημα εργασίας. Κατά γενικό κανόνα οι κατάδικοι αυτοί κρατούνται χωριστά από άλλους ενήλικους κατάδικους. Ενώ σύμφωνα με το άρθρο 131 του Π.Κ. για την έναρξη εκτέλεσης της απόφασης μετά τη συμπλήρωση του δέκατου όγδοου έτους, ισχύουν τα εξής:

1. Αν ο καταδικασμένος σε περιορισμό σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων συμπλήρωσε το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του, πριν αρχίσει η εκτέλεση της απόφασης, το δικαστήριο που δίκασε, αν κρίνει ότι ο περιορισμός αυτός δεν είναι σκόπιμος, μπορεί να τον αντικαταστήσει με την ποινή που προβλέπεται στο προηγούμενο άρθρο.
2. Αν ο καταδικασμένος συμπλήρωσε το εικοστό πρώτο έτος της ηλικίας του, η αντικατάσταση του περιορισμού κατά την παράγραφο 1 είναι υποχρεωτική.

Νεαροί ενήλικες

Ως νεαροί ανήλικες εννοούνται τα άτομα που έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας τους, όχι όμως το 21^ο. Τα άτομα αυτά ονομάζονται μετέφηβοι αφού βρίσκονται στην μετεφηβική ηλικία. Έτσι λοιπόν, στις αξιόποινες πράξεις των μεταφήβων εφαρμόζονται οι κανόνες του Γενικού Ποινικού Δικαίου και υποβάλλονται στις κύριες ποινές του. Όπως προαναφέρθηκε, το δικαστήριο μπορεί να επιβάλει ποινή ελαττωμένη όπως προβλέπετε από το άρθρο 133 σε όποιον κατά το χρόνο που τέλεσε αξιόποινη πράξη, είχε συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος, όχι όμως το εικοστό πρώτο έτος της ηλικίας του. Ακόμα, η

επιβολή μειωμένης ποινής βρίσκεται στην κρίση του δικαστηρίου όπως προβλέπουν τα άρθρα 83² και 84³ του Π.Κ.

² Άρθρο 83

Λόγοι μείωσης της ποινής

Όπου στο γενικό μέρος προβλέπεται ποινή ελαττωμένη χωρίς κανένα άλλο προσδιορισμό, η ποινή του πρέπει να επιβληθεί επιμετρείται ως εξής: **α)** Αντί για την ποινή του θανάτου ή της ισόβιας κάθειρξης επιβάλλεται πρόσκαιρη κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών **β)** αντί για την ποινή της κάθειρξης πάνω από δέκα ετών επιβάλλεται κάθειρξη έως δώδεκα ετών ή φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών **γ)** αντί την ποινή της κάθειρξης ως δέκα ετών επιβάλλεται κάθειρξη ως έξι ετών ή φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους **δ)** σε κάθε άλλη περίπτωση, ο δικαστής μειώνει την ποινή ελεύθερα έως το ελάχιστο όριο του είδους της ποινής **ε)** αν ο νόμος προβλέπει αθροιστικά ποινή στερητική της ελευθερίας και ποινή χρηματική μπορεί να επιβληθεί και μόνο αυτή η τελευταία.²

³ Άρθρο 84

Ελαφρυντικές περιστάσεις

1. Η ποινή μειώνεται επίσης κατά το μέτρο που προβλέπει το προηγούμενο άρθρο και στις περιπτώσεις που το δικαστήριο κρίνει ότι συντρέχουν ελαφρυντικές περιστάσεις.
2. Ελαφρυντικές περιστάσεις θεωρούνται ιδίως: **α)** το ότι ο υπαίτιος έζησε έως το χρόνο που έγινε το έγκλημα έντιμη, ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και γενικά κοινωνική ζωή **β)** το ότι στην πράξη του ωθήθηκε από όχι ταπεινά αίτια ή από μεγάλη ένδεια ή διατελώντας υπό την επίδραση σοβαρής απειλής ή υπό την επιβολή προσώπου στο οποίο αυτός οφείλει υπακοή ή με το οποίο βρίσκεται σε σχέση εξάρτησης **γ)** το ότι στη πράξη του ωθήθηκε από ανάρμοστη συμπεριφορά του παθόντος ή παρασύρθηκε από οργή ή βίαια θλίψη που του προκάλεσε άδικη εναντίον του πράξη **δ)** το ότι έδειξε ειλικρινή μετάνοια και επιδίωξε να άρει ή να μειώσει τις συνέπειες της πράξης του και **ε)** το ότι ο υπαίτιος συμπεριφέρθηκε καλά για σχετικά μεγάλο διάστημα μετά την πράξη του.

5.2.3 Αναμορφωτικά και θεραπευτικά μέτρα

«Τα αναμορφωτικά και τα θεραπευτικά μέτρα είναι σύμφωνα με την επικρατούσα άποψη στη θεωρία και την πάγια νομολογία μέτρα ασφαλείας αναπληρωματικά της ποινής». Τα αναμορφωτικά αλλά κυρίως τα θεραπευτικά μέτρα έχουν περισσότερο ιατρικό χαρακτήρα και δεν περιέχουν μομφή για το πρόσωπο εκείνου στο οποίο επιβάλλονται και έχουν ενσωματωθεί στα μέτρα ασφαλείας του Γενικού Ποινικού Δικαίου. Τα αναμορφωτικά και θεραπευτικά μέτρα συνιστούν αυτοτελείς κατηγορίες των εννόμων συνεπειών του ποινικού δικαίου ανηλίκων. Σκοπός τους είναι να αντιμετωπίσουν την επικινδυνότητα του δράστη ενώ η επιβολή κυρίως των αναμορφωτικών μέτρων στηρίζεται στη δυνατότητα βελτίωσης του χαρακτήρα του ανήλικου παραβάτη. Η επιβολή αναμορφωτικών μέτρων προϋποθέτει την τέλεση μιας άδικης πράξης που τιμωρείται από τον νόμο και καταλογίζεται στον δράστη (Α. Πιτσελά, 2004).

Αναμορφωτικά μέτρα

Όπως προβλέπει το άρθρο 122 του Π.Κ. τα αναμορφωτικά μέτρα τα οποία επιβάλλονται στους ανήλικους είναι τα εξής:

- i. η επίπληξη του ανηλίκου,
- ii. η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς ή στους επιτρόπους του,
- iii. η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια,
- iv. η ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε ιδρύματα ανηλίκων ή σε επιμελητές ανηλίκων,

- v. η συνδιαλλαγή μεταξύ ανήλικου δράστη και θύματος για έκφραση συγγνώμης και εν γένει για εξώδικη διευθέτηση των συνεπειών της πράξης, στ) η αποζημίωση του θύματος ή η κατ' άλλον τρόπο άρση ή μείωση των συνεπειών της πράξης από τον ανήλικο,
- vi. η παροχή κοινωφελούς εργασίας από τον ανήλικο, η) η παρακολούθηση από τον ανήλικο κοινωνικών και ψυχολογικών προγραμμάτων σε κρατικούς, δημοτικούς, κοινοτικούς ή ιδιωτικούς φορείς,
- vii. η φοίτηση του ανηλίκου σε σχολές επαγγελματικής ή άλλης εκπαίδευσης ή κατάρτισης,
- viii. η παρακολούθηση από τον ανήλικο ειδικών προγραμμάτων κυκλοφοριακής αγωγής,
- ix. η ανάθεση της εντατικής επιμέλειας και επιτήρησης του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε επιμελητές ανηλίκων και
- x. η τοποθέτηση του ανηλίκου σε κατάλληλο κρατικό, δημοτικό, κοινοτικό ή ιδιωτικό ίδρυμα αγωγής.

Σε κάθε περίπτωση ως πρόσθετο αναμορφωτικό μέτρο μπορεί να επιβληθούν επιπλέον υποχρεώσεις που αφορούν τον τρόπο ζωής του ανηλίκου ή τη διαπαιδαγώγησή του. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να επιβληθούν δύο ή περισσότερα από τα μέτρα που προβλέπονται στις περιπτώσεις i έως και ix της προηγούμενης παραγράφου.

Θεραπευτικά μέτρα

Σύμφωνα με το άρθρο 123 του Π.Κ. αν η κατάσταση του ανηλίκου απαιτεί ιδιαίτερη μεταχείριση, ιδίως αν πάσχει από ψυχική ασθένεια ή τελεί σε νοσηρή διατάραξη των πνευματικών του λειτουργιών ή από

οργανική νόσο ή κατάσταση που του δημιουργεί σοβαρή σωματική δυσλειτουργία ή του έχει γίνει έξη η χρήση οιοπνευματωδών ποτών ή ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις ή εμφανίζει ανώμαλη καθυστέρηση στην πνευματική και την ηθική του ανάπτυξη, το δικαστήριο διατάσσει:

- i. την ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς, στους επιτρόπους του ή στην ανάδοχη οικογένεια,
- ii. την ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρίες ή σε επιμελητές ανηλίκων,
- iii. την παρακολούθηση συμβουλευτικού θεραπευτικού προγράμματος από τον ανήλικο και
- iv. την παραπομπή του ανηλίκου σε θεραπευτικό ή άλλο κατάλληλο κατάστημα.

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να επιβληθούν τα μέτρα που προβλέπονται στις περιπτώσεις i ή ii σε συνδυασμό με το μέτρο που προβλέπεται στην περίπτωση iii.

Τα θεραπευτικά μέτρα διατάσσονται ύστερα από προηγούμενη διάγνωση και γνωμοδότηση από εξειδικευμένη ομάδα ιατρών, ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών, οι οποίοι κατά περίπτωση υπάγονται σε Μονάδα του Υπουργείου Δικαιοσύνης ή σε ιατρικά κέντρα υγείας ή κρατικά νοσηλευτικά ιδρύματα.

Αν ο ανήλικος είναι χρήστης ναρκωτικών και αν η χρήση του έχει γίνει έξη και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις, το δικαστήριο πριν επιβάλει θεραπευτικά μέτρα που προβλέπονται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου διατάσσει ψυχιατρική πραγματογνωμοσύνη και εργαστηριακή εξέταση, σύμφωνα με το άρθρο 13 παράγραφος 2 του Ν. 1729/1987.

5.3 Οι πολιτικές του Υπουργείου Δικαιοσύνης στον τομέα πρόληψης και καταστολής της παραβατικότητας

5.3.1 Υπηρεσίες που υπάγονται στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Δικαιοσύνης και ασχολούνται με την πρόληψη της εγκληματικότητας των ανηλίκων

Ø Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων (ΕΠΑ) (Α.Ν.2724/40 Καν.Δ/γμα της 3.7.43, Ν.2298/95 και Ν.2331/95)

Είναι Ν.Π.Δ.Δ. υπό την εποπτεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Λειτουργούν στην έδρα κάθε πρωτοδικείου και έχουν σκοπό την πρόληψη της εγκληματικότητας των ανηλίκων οι οποίοι εμφανίζουν αντικοινωνική συμπεριφορά ή βρίσκονται σε κίνδυνο να γίνουν δράστες ή θύματα αξιόποινων πράξεων, λόγω ακατάλληλου ή ανύπαρκτου οικογενειακού περιβάλλοντος ή άλλων δυσμενών κοινωνικών συνθηκών και αιτίων .Κάθε Εταιρεία διοικείται από επταμελές διοικητικό συμβούλιο, τα μέλη του οποίου προσφέρουν τις υπηρεσίες τους χωρίς μισθό . Οι πόροι των ΕΠΑ προέρχονται από επιχορήγηση του Υπουργείου Δικαιοσύνης και από δωρεές και κληροδοτήματα.

Όταν εξασφαλισθούν οι αναγκαίοι πόροι οι Εταιρείες ιδρύουν Στέγες φιλοξενίας ανηλίκων όπου μέσα σε οικογενειακές συνθήκες παρέχουν φιλοξενία και πολύπλευρη υποστήριξη στα παιδιά που προστατεύουν. Στέγες φιλοξενίας διαθέτουν οι ΕΠΑ Αθήνας, Πειραιά, Ηρακλείου Κρήτης, Καρδίτσας, Αλεξανδρούπολης, Κοζάνης και Βόλου.

Ø Υπηρεσίες Επιμελητών ανηλίκων των δικαστηρίων ανηλίκων
(Ν.378/76 (ΦΕΚ 171/Α) Π.Δ.49/79 (ΦΕΚ 11/79/Α))

Είναι περιφερειακές υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης που λειτουργούν στην έδρα κάθε πρωτοδικείου όπου υπάρχει και δικαστήριο ανηλίκων και εποπτεύονται από το δικαστή ανηλίκων.

Αποτελούν τον κυριότερο φορέα εξωϊδρυματικής μεταχείρισης ανηλίκων που έχουν διαπράξει αξιόποινη πράξη ή βρίσκονται σε κίνδυνο να γίνουν δράστες ή θύματα αξιόποινων πράξεων.

Στελεχώνονται από τους επιμελητές ανηλίκων, οι οποίοι ασχολούνται με τους ανηλίκους που τους έχει επιβληθεί το αναμορφωτικό μέτρο της επιμέλειας (άρθρο 122 Π.Κ.) συνδράμοντας ουσιαστικά τον δικαστή ανηλίκων στην εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων. Ασχολούνται επίσης με τους ανηλίκους που βρίσκονται σε κίνδυνο να παραβατήσουν λόγω ακατάλληλου ή ανύπαρκτου οικογενειακού περιβάλλοντος ή άλλων κοινωνικών συνθηκών, παρέχοντας πολύπλευρη στήριξη στους ίδιους και τις οικογένειές τους.

Στις Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων τηρούνται στατιστικά στοιχεία για την κίνηση της υπηρεσίας, τον αριθμό των περιπτώσεων, τα αίτια της παρεκτροπής ή της υποτροπής των ανηλίκων, με όλα τα λοιπά στοιχεία που είναι αναγκαία για την παρακολούθηση της πρόληψης και της καταστολής της εγκληματικότητας των ανηλίκων της περιφέρειας του Δικαστηρίου Ανηλίκων.

5.3.2 Στον τομέα της **καταστολής** υπηρεσίες του Υπουργείου που έχουν την εποπτεία για την καλή λειτουργία των Καταστημάτων Κράτησης και των Ιδρυμάτων Αγωγής Ανηλίκων :

1. Καταστήματα Κράτησης που σε όλη τη χώρα είναι τα ακόλουθα :

∅ Ειδικά καταστήματα κράτησης ενηλίκων – Αγροτικές φυλακές

- i. Αγροτική φυλακή Αγιάς
- ii. Αγροτική φυλακή Κασσάνδρας
- iii. Αγροτική φυλακή Τίρυνθας
- iv. Κεντρική Αποθήκη Υλικού Φυλακών (ΚΑΥΦ)

∅ Ειδικά καταστήματα κράτησης νέων

- i. Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων (ΕΚΚΝ) Αυλώνα
- ii. Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων (ΕΚΚΝ) Βόλου
- iii. ΑΣΚΑ Κασσαβέτειας

∅ Θεραπευτικά καταστήματα

- i. Ψυχιατρείο κρατουμένων Κορυδαλλού
- ii. Νοσοκομείο κρατουμένων Κορυδαλλού
- iii. Κέντρο Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατουμένων Ελαιώνα
Θηβών

∅ Κλειστές φυλακές

- i. Κλειστή κεντρική φυλακή γυναικών
- ii. Κλειστή φυλακή Πάτρας
- iii. Κλειστή φυλακή Χαλκίδας
- iv. Κλειστή φυλακή Κερκύρας

- v. Κλειστή φυλακή Αλικαρνασσοῦ
- vi. Κλειστή φυλακή Τρικάλων
- vii. Κατάστημα κράτησης Μαλανδρινού

Ø Δικαστικές φυλακές

- i. Δικαστική φυλακή Κορυδαλλού
- ii. Δικαστική φυλακή Ιωαννίνων
- iii. Δικαστική φυλακή Κομοτηνής
- iv. Δικαστική φυλακή Κορίνθου
- v. Δικαστική φυλακή Θεσσαλονίκης
- vi. Δικαστική φυλακή Λάρισας
- vii. Δικαστική φυλακή Ναυπλίου
- viii. Δικαστική φυλακή Νεάπολης
- ix. Δικαστική φυλακή Τρίπολης
- x. Δικαστική φυλακή Χανίων
- xi. Δικαστική φυλακή Χίου
- xii. Δικαστική φυλακή Κω
- xiii. Πρεβαντόριο κρατουμένων Άμφισσας

2. Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων Βόλου (Ν.2298/95, ΦΕΚ 62 Α')

Είναι περιφερειακή υπηρεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Φιλοξενεί τους ανηλίκους οι οποίοι έχουν αναπτύξει παραβατική συμπεριφορά ή αντιμετωπίζουν δυσχέρειες κοινωνικής προσαρμογής με σκοπό την αγωγή, κοινωνική στήριξη, εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση.

Στο ίδρυμα εισάγονται άρρενες ανήλικοι στους οποίους έχει

επιβληθεί το αναμορφωτικό μέτρο της τοποθέτησης σε κατάσταση αγωγής (άρθρο 122 παρ.ιδ Π.Κ.) ή η τοποθέτηση αυτή επιβάλλεται ως περιοριστικός όρος (άρθρο 282 Κ.Π.Δ.). Επίσης εισάγονται ανήλικοι οι οποίοι διαβιώνουν σε κοινωνικό περιβάλλον ατόμων τα οποία τελούν καθ' έξη ή κατ' επάγγελμα αξιόποινες πράξεις.

Κατά το χρόνο παραμονής τους στο ίδρυμα οι ανήλικοι φοιτούν σε σχολείο εντός ή εκτός του Καταστήματος, μετέχουν σε προγράμματα εκπαίδευσης, επαγγελματικής κατάρτισης και λαμβάνουν μέρος σε πολιτιστικές, ψυχαγωγικές ή αθλητικές δραστηριότητες.

Επίσης έχουν δυνατότητα να κάνουν χρήση άδειας δοκιμασίας ή άδειας για οικογενειακούς, εκπαιδευτικούς λόγους ή για λόγους υγείας.

Το ίδρυμα στελεχώνεται από διοικητικούς υπαλλήλους, κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγο κ.λπ. Φιλοξενεί μέχρι είκοσι πέντε ανηλίκους έλληνες και αλλοδαπούς. Το Ίδρυμα Λειτουργεί στην πόλη του Βόλου.

3. Ειδικά Θεραπευτικά Καταστήματα

Σημειώνεται ότι στον τομέα των Ειδικών Θεραπευτικών Καταστημάτων η Ελλάδα πρωτοτύπησε με την δημιουργία ανεξάρτητων κέντρων απεξάρτησης τοξικομανών κρατουμένων.

Ειδικότερα:

Με το Ν.2721/99 (ΦΕΚ 112/3-6-99 τ.Α΄), ιδρύθηκε το Κέντρο Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατουμένων στον Ελεώνα Θηβών, ως ειδικό θεραπευτικό κατάστημα , σκοπός του οποίου είναι η θεραπευτική μεταχείριση τοξικομανών κρατουμένων για τη σωματική και ψυχική τους απεξάρτηση . Με τον ίδιο νόμο ιδρύθηκε κι ένα δεύτερο κέντρο απεξάρτησης στο Δήμο Κασσάνδρας Χαλκιδικής.

Εξ' αυτών το πρώτο βρίσκεται στην περιοχή Ελεώνα Θηβών και έχει δυνατότητα να φιλοξενεί 250 τοξικομανείς κρατουμένους. Το δεύτερο κατασκευάζεται στο χώρο της Αγροτικής Φυλακής Κασσάνδρας, από την εταιρεία "ΘΕΜΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ Α.Ε" και οι κτιριακές του εγκαταστάσεις βρίσκονται στο στάδιο της αποπεράτωσης, έχει δε τη δυνατότητα φιλοξενίας 360 τοξικομανών κρατουμένων.

Το πρόγραμμα του Κέντρου Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατουμένων (Κ.Α.Τ.Κ.) είναι στεγνό , εθελοντικό , πολυφασικό και διάρκειας δύο περίπου ετών, στοχεύει δε : α) στη σωματική και ψυχική απεξάρτηση, β) στην αποχή από την παραβατικότητα , γ) στην εκπαίδευση και κατάρτιση, δ) στην πρόληψη της υποτροπής και στην κοινωνική επανένταξη των συμμετεχόντων.

Η πρώτη φάση του προγράμματος - δίμηνης διάρκειας - είναι φάση προετοιμασίας και πραγματοποιείται στα κατά τόπους

καταστάματα κράτησης τοξικομανών κρατουμένων.

Η δεύτερη φάση του προγράμματος πραγματοποιείται στο Κ.Α.Τ.Κ. Ελεώνα το οποίο άρχισε ήδη να λειτουργεί και είναι διάρκειας 4 μηνών τουλάχιστον . Χαρακτηρίζεται ως μεταβατική και συνδυάζει τον σωφρονισμό με τη θεραπεία, έχοντας ως στόχο τη συνέχιση της κινητοποίησης για θεραπεία και τη σταδιακή αλλαγή της ψυχολογικής στάσης και συμπεριφοράς του κρατούμενου από "φυλακισμένο" σε "θεραπευόμενο".

Στη συνέχεια ακολουθεί η τρίτη φάση , διάρκειας 8 μηνών τουλάχιστον, η οποία χαρακτηρίζεται ως φάση ψυχικής απεξάρτησης και πραγματοποιείται σε ειδικούς χώρους του Κ.Α.Τ.Κ., όπου θα εφαρμόζονται οι αρχές των θεραπευτικών κοινοτήτων.

Η τέταρτη και τελευταία φάση, διάρκειας 12 τουλάχιστον μηνών, είναι η φάση της κοινωνικοποίησης και στοχεύει στη προώθηση και ένταξη των θεραπευόμενων στην κοινωνία. Η φάση αυτή πραγματοποιείται σε χώρους του Κ.Α.Τ.Κ. ή σε προστατευόμενα διαμερίσματα του Δημοσίου εκτός του Κ.Α.Τ.Κ. ή σε Αγροτικές Φυλακές.

Για την υλοποίηση του προγράμματος απεξάρτησης τοξικομανών κρατουμένων , το Υπουργείο Δικαιοσύνης προσέλαβε, εκτός του διοικητικού και φυλακτικού προσωπικού , το αναγκαίο επιστημονικό προσωπικό (γιατρούς, ψυχολόγους, κοινωνιολόγους,

κοινωνικούς λειτουργούς) και προέβη σε όλες τις απαιτούμενες ενέργειες για την ασφαλή και αποδοτική λειτουργία του Κέντρου.

Από τις αρχές Σεπτεμβρίου τρέχοντος έτους έχουν ήδη μεταχθεί οι πρώτοι τοξικομανείς κρατούμενοι στο Κ.Α.Τ.Κ. Ελεώνα Θηβών, οι οποίοι επελέγησαν βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων που προβλέπονται από την αριθ. 137061/28-8-02 κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης και Υγείας - Πρόνοιας (ΦΕΚ 1154/02τ.Β'), με την οποία ρυθμίζεται λεπτομερώς το Θεραπευτικό Πρόγραμμα, οι προϋποθέσεις για την ένταξη των ενδιαφερομένων κρατουμένων σε αυτό και η εν γένει λειτουργία του Κέντρου.

4. Μετασφρονιστική Μέριμνα

Το Υπουργείο Δικαιοσύνης με τις αρμόδιες υπηρεσίες του (α) Δ/ση Σωφρονιστικής Αγωγής Ενηλίκων - Τμήμα Επαγγελματικής Κατάρτισης, Οργάνωσης της Εργασίας Κρατουμένων και Κοινωνικής Επανένταξης Αποφυλακιζομένων και β) Κοινωνικές Υπηρεσίες των Καταστημάτων Κράτησης), σε συνεργασία με το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων μέσω του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) εφαρμόζει προγράμματα επιδότησης νέων θέσεων εργασίας και νέων ελευθέρων επαγγελματιών σε αποφυλακιζόμενα άτομα και νεαρά παραβατικά άτομα ή νεαρά άτομα που βρίσκονται σε

κοινωνικό κίνδυνο.

- πρόταση εισαγωγής στο πρόγραμμα επιδότησης του ΟΑΕΔ.
- Άδεια εργασίας για τις περιπτώσεις που προβλέπεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

6.1 Ο θεσμός της κοινωνικής εργασίας

Η κοινωνική εργασία ανήκει στις κοινωνικές επιστήμες ενώ το θεωρητικό της υπόβαθρο βρίσκεται σε ανθρωποκεντρικές επιστήμες όπως η ψυχολογία, η ιατρική, η κοινωνιολογία, η κοινωνική πολιτική και το δίκαιο. «Η κοινωνική εργασία ξεπήδησε από την ανάγκη αντιμετώπισης των προβλημάτων επιβίωσης που αντιμετώπιζαν άτομα και ομάδες εξαιτίας περιστασιακών ή μόνιμων γεγονότων στις συνθήκες ζωής τους (π.χ. πόλεμοι, εκβιομηχάνιση, αστικοποίηση, φυσικές καταστροφές». Σκοπός της κοινωνικής εργασίας είναι να προσεγγίσει το άτομο μέσα στο φυσικό ή κοινωνικό του περιβάλλον και να παρέμβει έτσι ώστε να επιλύσει ή να δράσει προληπτικά στα προβλήματα που αντιμετωπίζει το άτομο. Η αιτία εκδήλωσης ψυχοκοινωνικών προβλημάτων μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι η σχέση μεταξύ του ατόμου και του περιβάλλοντος. Η ιδέα ότι οποιοδήποτε άτομο μπορεί σε κάποια φάση της ζωής του να έρθει αντιμέτωπο με κάποιο πρόβλημα - είτε προσωπικό, είτε συναισθηματικό, είτε κοινωνικό - και να αναζητήσει βοήθεια, είναι ο κύριος λόγος ύπαρξης της κοινωνικής εργασίας. Βασικοί στόχοι της κοινωνικής εργασίας είναι αφενός η **πρόληψη**, δηλαδή η «αποτροπή μιας κοινωνικής δυσλειτουργίας» και αφετέρου η **αντιμετώπιση**, δηλαδή η επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει μια κοινότητα, μια οικογένεια, μια ομάδα ή ένα άτομο. Συμπληρωματικά, η κοινωνική εργασία αποσκοπεί στην κοινωνική αλλαγή, στην αποκατάσταση των κοινωνικών

προβλημάτων, στον σχεδιασμό κοινωνικής πολιτικής και στη διοίκηση κοινωνικών υπηρεσιών για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού. Για τους παραπάνω λόγους η κοινωνική εργασία έχει αναπτύξει μεθόδους παρέμβασης οι οποίες εφαρμόζονται σε τρεις διαφορετικές κλίμακες:

- ✓ Στη μικροκλίμακα όπου το πρόβλημα αντιμετωπίζεται κυρίως ατομικά (ΚΕΑ: Κοινωνική Εργασία με Άτομα)
- ✓ Στη μεσοκλίμακα όπου το πρόβλημα αντιμετωπίζεται ομαδικά (ΚΕΟ: Κοινωνική Εργασία με Ομάδες)
- ✓ Στη μακροκλίμακα όπου η παρέμβαση γίνεται σε μεγάλα συστήματα όπως κοινότητες, οργανώσεις, οργανισμούς (ΚΕΚ: Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα)

(Θ. Καλλινικάκη, 1998)

6.2 Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού

Ανάλογα με την φύση της υπηρεσίας που απασχολείται ο κοινωνικός λειτουργός είναι αναγκαίο να αναπτύξει έναν ή περισσότερους ρόλους για να μπορέσει να ανταπεξέλθει σε οποιαδήποτε ανάγκη του εξυπηρετούμενου. Μέσα από τους ρόλους που θα αναπτύξει ο κοινωνικός λειτουργός διαφαίνονται οι ιδιαιτερότητές τους, τα προσόντα του και οι επαγγελματικές του δεξιότητες. Κατά την άσκηση του επαγγέλματος οι ρόλοι μπορεί να εμφανίζονται ταυτόχρονα ή να «αλληλοδιαπλέκονται». Οι ρόλοι που μπορεί να αναπτύξει ένας κοινωνικός λειτουργός συνοπτικά είναι οι εξής:

- ✓ Μεσολαβητής

- ✓ Συνήγορος
- ✓ Εκπρόσωπος
- ✓ Διαιτητής
- ✓ Αξιολογητής
- ✓ Εμπυχωτής
- ✓ Σύμβουλος
- ✓ Παιδαγωγός
- ✓ Διευθυντής
- ✓ Αρχαιοθέτης
- ✓ Σχεδιαστής κοινότητας
- ✓ Κοινωνικός σχεδιαστής
- ✓ Κλινικός – θεραπευτής

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε τον ρόλο του κοινωνικού λειτουργού στον τομέα της παραβατικότητας.

Οι κοινωνικές υπηρεσίες που αφορούν τον τομέα της παραβατικότητας δέχονται άτομα κάθε ηλικίας που έχουν διαπράξει κάποια αξιόποινη πράξη ή έχουν εκδηλώσει παραβατική συμπεριφορά. Επίσης, δέχονται ανηλίκους που ζουν κάτω από αντίξοες συνθήκες είτε οικονομικές, είτε κοινωνικές, είτε συναισθηματικές προκειμένου να αποτρέψουν την εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς. Η κοινωνική εργασία στον τομέα της παραβατικότητας ασκείται από τους κοινωνικούς λειτουργούς οι οποίοι απασχολούνται:

- ✓ Στις εισαγγελίες και στα δικαστήρια ανηλίκων

- ✓ Στις υπηρεσίες επιμελητών ανηλίκων\στις διευθύνσεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης
- ✓ Στα σωφρονιστικά καταστήματα
- ✓ Σε ξενώνες παραβατικών εφήβων
- ✓ Σε προγράμματα κοινωνικής επανένταξης
- ✓ Στα δικαστήρια και στις φυλακές ενηλίκων
- ✓ Σε ξενώνες αποφυλακιζομένων

Ο κοινωνικός λειτουργός που ασχολείται με τον τομέα της παραβατικότητας αποτελεί μέλος του επιστημονικού συμβουλίου της φυλακής ή του σωφρονιστικού καταστήματος. Έχει τη δυνατότητα δηλαδή να συμμετάσχει ενεργά στα συμβούλια που πραγματοποιούνται για την λήψη αποφάσεων σχετικά με την μεταχείριση και τις συνθήκες διαβίωσης των κρατουμένων. Η κοινωνική εργασία σε αυτό τον τομέα έχει κύριο μέλημα να διατηρήσει τους δεσμούς και τις σχέσεις μεταξύ των κρατουμένων και των οικογενειών τους κατά την διάρκεια της έκτισης της ποινής τους αλλά και να συνδέσει την ίδια την οικογένεια - εφόσον κριθεί αναγκαίο - με αρμόδιες υπηρεσίες.

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού μέσα σε ένα σωφρονιστικό κατάστημα είναι να συνεργαστεί ατομικά με τον κάθε κρατούμενο. Ακόμη, αρμοδιότητά του είναι να μπορέσει να αναπτύξει προγράμματα κοινωνικής εργασίας με στόχο την κοινωνική προσαρμογή του κρατουμένου στο κλειστό περιβάλλον του καταστήματος αλλά και η εξασφάλιση των κατάλληλων συνθηκών της καθημερινής διαβίωσης.

Εξαιρετικά σημαντικός είναι ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στο πεδίο της ανήλικης παραβατικότητας. Η κοινωνική εργασία εμπλέκεται

άμεσα στην στήριξη των ανήλικων παραβατών αλλά και των οικογενειών τους καθ' όλη τη διάρκεια της συναλλαγής τους με τις Υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Πιο συγκεκριμένα, ο κοινωνικός λειτουργός αναλαμβάνει δράση:

- Ø Αμέσως μετά την σύλληψη ή την απαγγελία κατηγορίας
- Ø Στο στάδιο της προφυλάκισης πριν τη δίκη
- Ø Κατά τη διάρκεια της έκτισης της ποινής
- Ø Στη φάση της προετοιμασίας της αποφυλάκισης
- Ø Μετά την αποφυλάκιση

Στο επίπεδο καταστολής του φαινομένου της παραβατικότητας των ανηλίκων, ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού κατοχυρώνεται και θεσμικά, όπου η παρουσία και η εργασία του σε σωφρονιστικά καταστήματα ανηλίκων κρίνεται αναγκαία. Πιο συγκεκριμένα, ο κοινωνικός λειτουργός καλείται:

α. να έρθει σε άμεση επαφή με τον ανήλικο κρατούμενο και να εφαρμόσει τις μεθόδους της κοινωνικής εργασίας, όπως κοινωνική εργασία με άτομα. Η παρουσία άλλου ατόμου κατά την διάρκεια των συναντήσεων και των συνεδριών μεταξύ του ανήλικου παραβάτη και του κοινωνικού λειτουργού κρίνεται αναγκαία, παρά μόνο όταν υπάρχουν λόγοι ασφαλείας,

β. να έχει την γνώση του ατομικού φακέλου κάθε ανήλικου κρατουμένου και να πραγματοποιεί κοινωνικές έρευνες για την συγκέντρωση στοιχείων της ατομικής, οικογενειακής και κοινωνικής κατάστασης του,

γ. να διατηρεί στατιστικά στοιχεία με τις ενέργειες και τα αποτελέσματα της κοινωνικής εργασίας, μητρώο περιπτώσεων, ατομικές καρτέλες και δελτία εξέλιξης κάθε ανήλικου παραβάτη, καθώς και εκθέσεις κοινωνικής έρευνας,

δ. να ενημερώνει τόσο τον διευθυντή, όσο και το επιστημονικό συμβούλιο του καταστήματος για την προσωπικότητα και τα προβλήματα κάθε ανήλικου κρατουμένου και να υποβάλλει προτάσεις για την εξατομικευμένη μεταχείριση του,

ε. να εντάσσει προβλεπόμενες εκθέσεις για κάθε κρατούμενο, όπου το περιεχόμενο τους είναι εμπιστευτικό και είναι υπεύθυνος για την κάλυψη υλικών και ηθικών αναγκών των ανήλικων κρατουμένων,

ζ. να προετοιμάζει τον ανήλικο που πρόκειται να αποφυλακιστεί, όπως και το άμεσο περιβάλλον του, προκειμένου η ένταξη του στο κοινωνικό σύνολο να γίνει με τον δυνατότερο ομαλό τρόπο, ενώ να παρακολουθεί όσες περιπτώσεις αποφυλακισθέντων κρίνονται απαραίτητες, ότι χρειάζονται και μετέπειτα βοήθεια,

η. να εφαρμόζει τις μεθόδους της κοινωνικής εργασίας.

Ακόμη, ο κοινωνικός λειτουργός συμμετέχει σε εταιρείες προστασίας αποφυλακισμένων, οι οποίες είναι νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, λειτουργούν στις έδρες των πρωτοδικείων και τελούν υπό την εποπτεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Οι βασικοί στόχοι των εταιρειών αυτών είναι η παροχή υλικής βοήθειας, ιατρική περίθαλψη στους αποφυλακιζόμενους, οικονομική ενίσχυση στους άπορους, βοήθεια και πληροφόρηση σε θέματα εκπαίδευσης, επαγγελματικής κατάρτισης και αποκατάστασης. Επιπρόσθετα, ο κοινωνικός λειτουργός συνεργάζεται και με άλλες ειδικότητες

επιστημόνων (ψυχιάτρους, ψυχολόγους, εγκληματολόγους, νοσηλευτές), προκειμένου να υπάρχει μία ορθότερη λειτουργία του καταστήματος που να επικεντρώνεται στον άνθρωπο (Π. Σταθόπουλος, 2003).

6.3 Αναζήτηση προληπτικών μέτρων για την αντιμετώπιση της παραβατικότητας των ανηλίκων

Η έννοια της πρόληψης της εγκληματικότητας περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα παρεμβατικών ενεργειών και μέτρων που έχουν σκοπό την αποτροπή και τον περιορισμό της εμφάνισης παραβατικών συμπεριφορών. Ο Βέλγος καθηγητής Paul Gornil ισχυρίζεται ότι το Ποινικό δίκαιο δεν είναι αρκετό από μόνο του για να αντιμετωπίσει το έγκλημα. Κάθε φορά που εκδηλώνεται κάποια μορφή παραβατικής συμπεριφοράς θα πρέπει να λαμβάνονται τα ανάλογα μέτρα που όχι μόνο έχουν στόχο να πλήξουν την ατομική αξιόποινη παράβαση αλλά και μέτρα που στοχεύουν στην καταπολέμηση των παραγόντων οι οποίοι συντέλεσαν στην εκδήλωση αυτής της αξιόποινης πράξης.

« Η εξεύρεση της αιτίας θα υποβοηθήσει στο να καταπολεμηθεί όχι μόνο ο νοσογόνος παράγοντας που έφερε το νεαρό άτομο στην παραβατικότητα, αλλά και θα οδηγήσει στην ορθή αντιμετώπιση από την Πολιτεία των ανηλίκων παραβατών και την ομαλή επανένταξή τους στους κόλπους της υγιούς κοινωνίας»

Η εξωποινική αντιμετώπιση του φαινομένου της παραβατικότητας των ανηλίκων εμπεριέχει την κοινωνική και ψυχολογική πρόληψη των

ατόμων και δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην κοινωνικοποίησή τους. Η κοινωνικοποίηση ενός ατόμου βοηθά στη πρόληψη και στη αντιμετώπιση παραβατικών συμπεριφορών. Οι ομάδες κοινωνικού ελέγχου του ανήλικου (οικογένεια, σχολείο, εκκλησία, ευρύτερο περιβάλλον) αποτελούν την κοινωνική μορφή πρόληψης του εγκλήματος. Έτσι η κοινωνική πρόληψη παρεμβαίνει στο άμεσο περιβάλλον του ατόμου καθώς το άτομο υιοθετεί κανόνες, συμπεριφορές, πρότυπα και συνήθειες που αφορούν τον τρόπο ζωής των μελών ενός κοινωνικού συνόλου.

Το πιο δραστικό προληπτικό μέτρο για αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας είναι η κατάλληλη αγωγή των ανηλίκων. Με την λέξη αγωγή δεν νοούνται μόνο οι ενέργειες για την μετάδοση γνώσεων αλλά και η ανατροφή και το μέγαλωμα των ανηλίκων κατά τέτοιο τρόπο ώστε να δημιουργούνται ενάρετοι χαρακτήρες. Η προσπάθεια είναι αποτελεσματική όταν ξεκινά από πολύ μικρή ηλικία. Το παιδί συμπεριφέρεται σωστά και δίκαια μόνο όταν η διαμόρφωση του χαρακτήρα του γίνεται με επιμέλεια και συνείδηση ξεκινώντας από την οικογένεια και μετέπειτα από το σχολείο. Όμως με τις σημερινές συνθήκες διαβίωσης μερικές φορές και οι δύο φορείς μπορεί να αποδειχθούν ανίκανοι για να καλύψουν τις ανάγκες ενός νέου ανθρώπου. Πολλές φορές οι γονείς ενδιαφέρονται περισσότερο για την επαγγελματική κατάρτιση των παιδιών τους παρά για την ηθική τους διαπαιδαγώγηση. « Επιτακτική ανάγκη στην εποχή μας είναι η ύπαρξη κατάλληλων παιδαγωγών που να μπορούν να συλλάβουν τα προβλήματα των νέων». Επίσης, η ενίσχυση των συνειδήσεων μπορεί να αποτελέσει σπουδαίο μέτρο πρόληψης της παραβατικότητας των ανηλίκων (Ι. Φραντζεσκάκης, 1987).

6.3.1 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ BREAKOUT

Πρόκειται για μια καινοτόμο πρωτοβουλία για την πρόληψη του εγκλήματος και την αποκατάσταση των κρατουμένων.

Τι καινούριο έχει το BREAKOUT;

- Χρησιμοποιεί καινοτόμα μοντέλα μάθησης, προαγωγής της υγείας και κοινωνικής ένταξης, ειδικά προσαρμοσμένα στην πρόληψη του εγκλήματος και την αποκατάσταση των κρατουμένων.
- Συνδυάζει αυτά τα μοντέλα με ό,τι πιο καινούριο στην τεχνολογία της ηλεκτρονικής μάθησης και υγείας (e-learning & e-health)
- Υιοθετεί μια "ολιστική" προσέγγιση για το έγκλημα και την αποκατάσταση, για παράδειγμα, συνδέοντας την επανένταξη του κρατούμενου με την ανάπτυξη των δεξιοτήτων του.
- Δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην πρόληψη του εγκλήματος - "στοχεύοντας" νέους "σε κίνδυνο" για να σπάσει τον "κύκλο" της παραβατικότητας.

Οι ομάδες στόχος

Οι βασικές "ομάδες - στόχος" είναι **νεαρά άτομα "σε κίνδυνο" παραβατικότητας και κρατούμενοι που βρίσκονται στη φυλακή για πρώτη φορά**. Για αυτές τις δύο ομάδες το πρόγραμμα προσφέρει:

- Ένα περιβάλλον ηλεκτρονικής μάθησης που τους επιτρέπει να εξερευνήσουν τις επιλογές τους και τις συνέπειες της παραβατικής συμπεριφοράς, μέσα από εμπειρίες άλλων ατόμων.
- Ένα δομημένο καθοδηγητικό πρόγραμμα, με επίκεντρο τη "δημιουργική μάθηση", που στοχεύει στην εγκαθίδρυση

εμπιστοσύνης, αυτοεκτίμησης, συνεργατικότητας και προσωπικής και κοινωνικής ευθύνης.

- Ένα περιβάλλον προαγωγής και υποστήριξης της υγείας, με στόχο τη μείωση των προβλημάτων που δημιουργούνται από τη χρήση ουσιών (π.χ. μείωση της βλάβης), την κατάθλιψη και άλλα ψυχικά προβλήματα.

Το πρόγραμμα παρέχει επίσης υποστήριξη σε **κρατούμενους που μόλις αποφυλακίστηκαν** και βρίσκονται στη φάση της επανένταξης. Παρέχει ακόμα ένα περιβάλλον επαγγελματικής ανάπτυξης για τους **επαγγελματίες που εργάζονται στις φυλακές και γενικότερα στο σωφρονιστικό σύστημα**. Τέλος, μπορεί να ωφελήσει τους πολίτες, αφού στοχεύει να μειώσει το οικονομικό, κοινωνικό και ψυχολογικό κόστος του εγκλήματος.

Τα εργαλεία

Το BREAKOUT παίρνει τα αποτελέσματα μιας σειράς προγραμμάτων που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο της Έρευνας και Ανάπτυξης της Τεχνολογίας (RTD) και τα χρησιμοποιεί για να επιλύσει προβλήματα σχετικά με την πρόληψη του εγκλήματος και την αποκατάσταση των κρατουμένων. Οι τεχνολογίες αυτές συμπεριλαμβάνουν:

- τη *Διαδραστική Δεξαμενή Πληροφοριών* - μια εξελισσόμενη "βάση γνώσεων" που επιτρέπει τη συλλογή, ταξινόμηση και κατηγοροποίηση πηγών και που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ανάπτυξη εξατομικευμένων υπηρεσιών υγείας και μάθησης για ένα ευρύ φάσμα χρηστών (κρατούμενους, πρώην κρατούμενους, σωφρονιστικούς υπαλλήλους, Μ.ΚΥ.Ο. κ.λ.π.)

- *Διαγνωστικά εργαλεία μάθησης και υγείας που στοχεύουν στις ανάγκες υγείας και μάθησης των κρατούμενων και δίνουν τη δυνατότητα να αναδυθούν εξατομικευμένα "πλάνα υγείας και μάθησης"*
- *Ένα διαδραστικό παιχνίδι και εργαλεία υποστήριξης για τη λήψη αποφάσεων - αυτά τα εργαλεία αναπαριστούν καίριες αποφάσεις και τις επιπτώσεις τους μέσα στον κύκλο της παραβατικότητας.*

Η περίπτωση της Ελλάδος

Στην περίπτωση της Ελλάδος, το πρόγραμμα θα εφαρμοστεί στους **σωφρονιστικούς υπάλληλους**, με τη συνεργασία της Ομοσπονδίας Σωφρονιστικών Υπαλλήλων Ελλάδος. Τα στάδια υλοποίησης είναι:

1. **Καταγραφή αναγκών**
2. **Προσαρμογή**
3. **Δοκιμή - Αξιολόγηση**
4. **Διεύρυνση**

(πηγή: www.breakoutproject.odl.org)

6.3.2 Η εφαρμογή προγραμμάτων πρόληψης στα σχολεία και ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στον τομέα της εκπαίδευσης

Τα σχολεία θεωρούνται ο σημαντικότερος φορέας καθολικής πρόληψης άποψη που την ενστερνίζονται όλα τα κράτη για αυτό και έχει δοθεί μεγάλη έμφαση στην πρόληψη στα σχολεία και στην διαρθρωμένη υλοποίηση της προσέγγισης αυτής.

Στην Ελλάδα σιγά σιγά μετατοπίζονται οι παραδοσιακές πολιτικές πρόληψης που βασίζονται στην πληροφόρηση αλλά και οι ατομικές συμβουλευτικές προσεγγίσεις και ξεκινά να υλοποιείται μια πραγματική στρατηγική για την δημόσια υγεία η κάλυψη της οποίας μπορεί να πραγματοποιηθεί κυρίως μέσα από προγράμματα πρόληψης. Είναι γεγονός ότι από το 2000 έως και το 2003 τα προγράμματα πρόληψης στα σχολεία υπερδιπλασιάστηκαν, ενώ τα προγράμματα που βασίζονται στην οικογένεια τριπλασιάστηκαν. Στα περισσότερα κράτη υλοποιούνται προγράμματα πρόληψης στα σχολεία που έχουν σχέση με τις προσωπικές και κοινωνικές δεξιότητες των παιδιών. Τα θέματα που εξετάζονται αφορούν κυρίως την λήψη αποφάσεων, την αντιμετώπιση καταστάσεων, την θέσπιση στόχων και την αυτοεπιβολή, την επικοινωνία και την επίδειξη κατανόησης (ΕΚΠΙΝΤ,2005).

Ένας από τους βασικούς στόχους της σύγχρονης κοινωνικής πολιτικής είναι η παροχή υπηρεσιών εκπαίδευσης. Είναι γεγονός πως σε όλες τις χώρες της Ευρώπης και στην Βόρειο Αμερική λειτουργούν κοινωνικές υπηρεσίες σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και στον τομέα της ειδικής αγωγής.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί έχουν τη δυνατότητα να παρεμβαίνουν στα σχολεία και να εφαρμόζουν και τις τρεις μεθόδους κοινωνικής εργασίας (με άτομα, με ομάδες, με κοινότητα) ενώ αποδέκτες των παρεμβάσεων τους μπορεί να είναι οι μαθητές, οι γονείς, οι εκπαιδευτικοί, οι οικογένειες και η ευρύτερη σχολική κοινότητα. Πιο συγκεκριμένα:

- Ένας κοινωνικός λειτουργός μπορεί να εργαστεί με τους μαθητές, τις οικογένειές τους και τους εκπαιδευτικούς για την επίλυση ψυχολογικών, κοινωνικών ή οικονομικών προβλημάτων

που ίσως δυσχεραίνουν την προσαρμογή στο σχολείο και προκαλούν μαθησιακές δυσκολίες.

- Ακόμη, ο κοινωνικός λειτουργός είναι σε θέση να οργανώσει προγράμματα που θα διευκολύνουν τους μαθητές που αντιμετωπίζουν προβλήματα στη μάθηση ή στη συμπεριφορά λόγω είτε φυσικών αδυναμιών, είτε ψυχολογικών είτε κοινωνικών προβλημάτων.
- Επιπλέον, η ανάπτυξη προγραμμάτων επαγγελματικού προσανατολισμού και κοινωνικών συμβουλευτικών υπηρεσιών αποτελούν δυνατότητες του κοινωνικού λειτουργού στις βαθμίδες της ανώτερης και της ανώτατης εκπαίδευσης

Τα αντικείμενα απασχόλησης στον τομέα της εκπαίδευσης ποικίλουν και ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να εργαστεί σε ένα ευρύ πεδίο δραστηριοτήτων. Κάποια από τα βασικά αντικείμενα της σχολικής κοινωνικής εργασίας μπορεί να είναι τα εξής:

- Καλλιέργεια συνεργατικής ατμόσφαιρας μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών
- Ικανοποιητική ένταξη και προσαρμογή των μαθητών στο σχολικό πλαίσιο
- Στήριξη των μαθητών που αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες
- Ενσωμάτωση και υποστήριξη των ατόμων με αναπηρίες
- Υποστήριξη των μαθητών που έχουν εγκαταλείψει το σχολείο για την επανάκτηση της μαθητικής ιδιότητας

- Ανάπτυξη προγραμμάτων πρόληψης, κοινωνικής και πολιτιστικής ευαισθητοποίησης με την ενεργό συμμετοχή και δράση της μαθητικής κοινότητας
- Η κοινωνική εργασία με οικογένειες
- Η έρευνα των κοινωνικών παραγόντων που εμποδίζουν την μάθηση και αναζήτηση αποτελεσματικών τρόπων παρέμβασης
- Η παραπομπή των μαθητών που αντιμετωπίζουν κοινωνικά προβλήματα στις ανάλογες κοινωνικές υπηρεσίες

Ένας κοινωνικός λειτουργός που εργάζεται στον εκπαιδευτικό τομέα είναι σε θέση να παρατηρήσει και να αξιολογήσει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που παρουσιάζουν οι μαθητές και ίσως κρίνεται αναγκαία η παρέμβασή του. Τέτοια χαρακτηριστικά μπορεί να είναι η ελλιπής φοίτηση, το είδος και η ποιότητα των διαπροσωπικών σχέσεων με συμμαθητές και εκπαιδευτικούς, η έλλειψη ενδιαφέροντος για τα μαθήματα, η αδυναμία συγκέντρωσης της προσοχής, η χαμηλή απόδοση, η ξαφνική πτώση της απόδοσης, η εμφάνιση και η συμπεριφορά του μαθητή.

6.3.3 Τα προγράμματα Αγωγής Υγείας

Η Αγωγή και Προαγωγή της Υγείας είναι ένα θέμα με ιδιαίτερη σημασία στην εποχή μας. Διεθνείς Οργανισμοί όπως η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, το Συμβούλιο της Ευρώπης και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα συμφωνούν ότι η ανάπτυξη προγραμμάτων αγωγής και προαγωγής της υγείας είναι η πλέον ενδεδειγμένη μέθοδος για την

πρόληψη και βελτίωση της υγείας των ανθρώπων και του περιβάλλοντος. Η μετάδοση έγκυρων γνώσεων, η ενίσχυση της προσωπικότητας και η ανάπτυξη δεξιοτήτων στη λήψη αποφάσεων είναι τα θέματα που προβάλλονται από τη σύγχρονη προσέγγιση τέτοιων προγραμμάτων και συμβάλλουν στον έλεγχο και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής του ανθρώπου και της υγείας του.

Το ΥΠ.Ε.Π.Θ. σε θέματα που αφορούν την υγεία και ασφάλεια των μαθητών/τριών εφαρμόζει προγράμματα Αγωγής Υγείας στα σχολεία με στόχο την Πρόληψη και Προαγωγή της Υγείας αυτών.

Η Αγωγή Υγείας στα σχολεία είναι μια καινοτόμος δράση η οποία συμβάλλει στην αναβάθμιση της εκπαίδευσης και στη σύνδεσή της με την κοινωνική πραγματικότητα. Αποτελεί την πρώτη προσέγγιση της για τον περιορισμό των φαινομένων εκείνων που απειλούν τη σωματική και ψυχική υγεία των νεαρών ατόμων και συντελούν στον κοινωνικό τους αποκλεισμό και στον αποκλεισμό από την αγορά εργασίας.

Η εφαρμογή προγραμμάτων Αγωγής Υγείας στα σχολεία έχει στόχο να συμβάλλει πραγματικά το σχολείο μέσα από την ενεργητική και βιωματική μάθηση στην αλλαγή στάσης και συμπεριφορές των μαθητών/τριών, με σκοπό την ενίσχυση της υπευθυνότητας, της αυτοεκτίμησης, της αυτοπεποίθησης, της προσωπικότητας και της ικανότητας του μαθητή για την υιοθέτηση θετικών τρόπων και στάσεων ζωής.

Ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται αποτελεσματικά όταν οι γνώσεις, οι

δεξιότητες και οι συμπεριφορές που διδάσκονται στην τάξη υποστηρίζονται και ενισχύονται από το φυσικό κοινωνικό και ψυχολογικό περιβάλλον του ίδιου του σχολείου, ώστε το σχολείο να συμβάλλει πραγματικά στην αλλαγή στάσης και συμπεριφοράς των μαθητών/τριών.

Η Αγωγή Υγείας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το σχολείο, το μαθητή, τον εκπαιδευτή, τους γονείς και την κοινωνία.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού πρέπει να είναι διαφορετικός και να επιζητείται η δημιουργία μιας διαφορετικής σχέσης με τον μαθητή, διότι τα προγράμματα αυτά στηρίζονται σε νέες μεθόδους διδακτικής προσέγγισης που ενθαρρύνουν τη συμμετοχή του μαθητή και ενισχύουν την ανάπτυξη κάποιων ικανοτήτων, όπως η εξαγωγή συμπερασμάτων αξιολόγησης των συνεπειών και λήψη αποφάσεων.

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και ιδιαίτερα των στελεχών της εκπαίδευσης, οι σύγχρονες συνθήκες και απαιτήσεις της εργασίας σε κάθε τομέα απαιτούν την ανάπτυξη νέων δυνατοτήτων και τη στήριξη των εργαζομένων με περισσότερα εφόδια ώστε να είναι αποτελεσματικοί στο χώρο της εργασίας τους, να συμβάλλουν στην κάλυψη των ιδιαίτερων αναγκών τους, στον εκσυγχρονισμό του οργανισμού της εκπαίδευσης και στη δημιουργία υπεύθυνων πολιτών.

Για τη δημιουργία ενός σύγχρονου, λειτουργικά αποδοτικού και ανθρώπινου σχολείου, το οποίο θα αναδεικνύει την προσωπικότητα και θα αναπτύσσει τις δεξιότητες του προσωπικού και των μαθητών/τριών, απαραίτητη είναι η ανάπτυξη μιας ιδιαίτερης πολιτικής και ο

προγραμματισμός κάποιων αλλαγών. Οι αλλαγές αυτές έχουν σχέση με το ήθος του σχολικού περιβάλλοντος, τη συμβατότητα μεταξύ του αναλυτικού και του αθέατου σχολικού περιβάλλοντος, τις μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης, την ποιότητα της επικοινωνίας ανάμεσα σε όλα τα μέλη του οργανισμού, το άνοιγμα και την πρόσβαση του οργανισμού στην κοινότητα, την ανάπτυξη δημιουργικών σχέσεων, την αναγνώριση της σημασίας της ψυχικής, συναισθηματικής κοινωνικής και σωματικής υγείας, το σεβασμό στη διαφορετικότητα, την ισότητα, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δημοκρατία και τη δικαιοσύνη. Γι' αυτό θα πρέπει να αναπτύξουμε την κατάλληλη υποδομή και ατμόσφαιρα στο χώρο του σχολείου ώστε όλοι, μαθητές και εργαζόμενοι να νοιώθουν ασφάλεια, άνεση και ικανοποίηση όταν βρίσκονται σε αυτόν. Έτσι το σχολείο θα γίνει ένας χώρος όπου όλοι θα επιθυμούν να έρχονται καθημερινά για να μάθουν, να εργαστούν, να δημιουργήσουν, να επικοινωνήσουν και να οραματιστούν.

Ως γνωστό κάθε Σεπτέμβριο-Οκτώβριο, μετά από σχετικές ενημερώσεις - ευαισθητοποιήσεις των εκπαιδευτικών από τον Υπεύθυνο Αγωγής Υγείας και από τον Υπεύθυνο του Συμβουλευτικού Σταθμού Νέων της κάθε Διεύθυνσης Δ.Ε. αλλά και από τις ανάγκες κυρίως των μαθητών/τριών κάθε σχολείου, συγκροτούνται ομάδες και αποφασίζουν να υλοποιήσουν ένα πρόγραμμα. Υποβάλλουν κατόπιν πρόταση προς την Επιτροπή Έγκρισης των Προγραμμάτων κάθε Δ/σης Δ/θμιας Εκπ/σης της χώρας για κάθε σχολικό έτος, ώστε να υλοποιήσουν συγκεκριμένο πρόγραμμα. Η Επιτροπή, αφού εκτιμήσει την επάρκεια του/των εκπαιδευτικών εγκρίνει το πρόγραμμα.

Ως μέθοδοι και τεχνικές Προγραμμάτων Αγωγής και Προαγωγής της Υγείας χρησιμοποιούνται οι "παθητικές" (η διάλεξη, η προβολή video ή ταινίας, οι διαφάνειες), οι μέθοδοι "ενεργητικής συμμετοχής" (έρευνα, συνεντεύξεις, ερωτηματολόγια, κλπ) οι "βιωματικές μέθοδοι" (η δραματοποίηση, το θεατρικό παιχνίδι, το γράψιμο μιας ιστορίας, η συμβουλευτική, το διάγραμμα βιωματικών εμπειριών, ο "καθρέπτης", η δημιουργική έκφραση με σχήματα ζωγραφικής, η φωτογραφίες κλπ). Η αξιολόγηση κάθε προγράμματος αναφέρεται στο περιεχόμενο, τις μεθόδους, την ικανοποίηση των συμμετεχόντων από το πρόγραμμα.

Μέθοδοι αξιολόγησης προγράμματος:

- 1) Ομαδική εργασία σε ομάδες 4-5 ατόμων
- 2) Ερωτηματολόγια.

Η θεματολογία των προγραμμάτων Αγωγής Υγείας είναι:

- Εξαρτησιογόνες ουσίες (ναρκωτικά - αλκοόλ - τσιγάρο)
- Διατροφή και διατροφικές συνήθειες - Γενετικά τροποποιημένα προϊόντα
- Διαφυλικές σχέσεις - Σεξουαλική Αγωγή
- Σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα
- AIDS - Ηπατίτιδα Β
- Διαπροσωπικές σχέσεις - Ψυχική Υγεία (Ρατσισμός - Βία - Αντιμετώπιση πένθους - Ξενοφοβία)
- Κυκλοφοριακή Αγωγή - Ατυχήματα
- Αντιμετώπιση άγχους (σχολικού - εργασιακού)
- Στοματική Υγιεινή
- Καρκίνος - Κάπνισμα - Διατροφή
- Έκθεση σε τοξικές ουσίες και στην υπερβολική ηλιακή ακτινοβολία
- Καταστάσεις διαμονής και εργασίας

- Περιβάλλον και Υγεία
- Εθελοντισμός (Εθελοντική Αιμοδοσία - Εθελοντική προσφορά ιστών και οργάνων - Πρώτες βοήθειες - Εθελοντική εργασία - Εθελοντής σχολικός τροχονόμος)
- Μεσογειακή Αναιμία
- Καρδιαγγειακά νοσήματα
- Κατανάλωση και υγεία
- Ισότητα των δύο φύλων
- Κοινωνικός αποκλεισμός - Ίσες ευκαιρίες
- Πρόληψη και αντιμετώπιση έκτακτων καταστάσεων όπως σεισμών, πλημμυρών, πυρκαγιών, ναυαγίων κ.α.
- Ανάπτυξη δεξιοτήτων για την αντιμετώπιση της μόλυνσης του περιβάλλοντος, τις τρομοκρατικές ενέργειες, του άγχους, του φόβου κλπ.
- Φυσική άσκηση και πολλά άλλα θέματα που αφορούν το σωστό υγιεινό τρόπο διαβίωσης
- Συμβουλευτικοί Σταθμοί Νέων
- Αγωγής του Καταναλωτή

(πηγή: www.ypepth.gr)

6.4 Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού, όσον αφορά την πρόληψη και την αντιμετώπιση της παραβατικότητας των ανηλίκων.

Η στελέχωση των υπηρεσιών που συσχετίζονται με την παραβατικότητα με κοινωνικούς λειτουργούς αποτελεί σημαντική

παράμετρο για την ολιστική αντιμετώπιση του κοινωνικού φαινομένου της εγκληματικότητας των ανηλίκων. Η παρουσία της ειδικότητας των κοινωνικών λειτουργών σαφώς και είναι απαραίτητη, εφόσον διαθέτει τις δεξιότητες να χειριστεί τα προσωπικά, οικογενειακά και κοινωνικά προβλήματα των ανηλίκων παραβατών. Επίσης, το φαινόμενο της παραβατικότητας μπορεί να δημιουργήσει επιπλέον προβλήματα και ανάγκες στο ευρύ κοινωνικό σύνολο που ο κοινωνικός λειτουργός έχει την δυνατότητα να καλύψει. Συχνά όμως, οι οικονομικοί πόροι για την στελέχωση των σωφρονιστικών καταστημάτων από το κατάλληλο επιστημονικό προσωπικό παρουσιάζονται ελλειπείς. Ο παραπάνω λόγο αποτελεί σημαντικό παράγοντα της δύσκολης εφαρμογής της πρόληψης του φαινομένου της εγκληματικότητας των ανηλίκων.

Όσο αφορά το πεδίο της πρόληψης, ο κοινωνικός λειτουργός είναι σε θέση να:

- διαπιστώσει ποιες είναι οι κοινωνικές αυτές ομάδες ατόμων που πρόκειται να παρανομήσουν,
- μπορέσει να τους ευαισθητοποιήσει και να τους οργανώσει, έτσι ώστε να διαπιστώσουν ποιες είναι οι πραγματικές τους ανάγκες και να κινηθούν προς την πραγμάτωσή τους,
- εφαρμόσει διάφορα προγράμματα που έχουν στόχο την διαπαιδαγώγηση, την πολύπλευρη αγωγή, την ψυχαγωγία και την επαγγελματική κατάρτιση των ατόμων που ενδέχεται να παρανομήσουν,

- λειτουργεί εξατομικευμένα με διάφορες μεθόδους και μορφές συμβουλευτικής και ψυχοθεραπείας, όταν βέβαια χρειάζονται
- συνεργάζεται με άλλους φορείς του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η κατάλληλη κοινωνική ευαισθησία, η ενημέρωση και η αλληλεγγύη για να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο αυτό.

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού λοιπόν είναι καθοριστικός, και στον τομέα της πρόληψης, αλλά και στον τομέα της καταστολής της παραβατικότητας των ανηλίκων. Εάν υπάρχει σωστή οργάνωση των υπηρεσιών και συνεργασία των κατάλληλων επιστημόνων και φορέων μπορούν να δράσουν αποτελεσματικά στην μείωση της νεανικής παραβατικότητας και να εξασφαλίσουν την αρμονική συμβίωση των μελών της κοινωνίας (Π. Σταθόπουλος, 2003).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Συμπεράσματα

Με την ολοκλήρωση της έρευνας διαπιστώνεται ότι το πρόβλημα της παραβατικότητας των ανηλίκων στις μέρες έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις. Ολοένα και αυξάνονται οι ανήλικοι, κυρίως έφηβοι, που θα εκδηλώσουν σε κάποια φάση της ζωής τους κάποια συμπεριφορά αντικοινωνική ή παραβατική.

Για την αποτελεσματική αντιμετώπιση όμως του φαινομένου αυτού θα πρέπει πρώτα απ' όλα να λάβουμε προληπτικά μέτρα. Θα πρέπει να διερευνηθούν σε βάθος όλοι αυτοί οι παράγοντες που οδηγούν τους νέους στο να συμπεριφέρονται αντικοινωνικά, μιας και το φαινόμενο της παραβατικότητας είναι πολυπαραγοντικό. Είναι γεγονός, πως ακόμα και τώρα οι αρμόδιοι φορείς περιορίζουν τα μέτρα αντιμετώπισης στον τομέα της καταστολής και λαμβάνουν λιγότερο προληπτικά μέτρα. Η πρόληψη θα πρέπει να εντάσσεται ολοένα και περισσότερο στην εκπαίδευση (Πρωτοβάθμια ή Δευτεροβάθμια), στους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης, σε πολιτιστικούς και αθλητικούς συλλόγους αλλά ταυτόχρονα θα πρέπει να υπάρχει και η ανάλογη ευαισθητοποίηση από το κοινωνικό σύνολο. Για να επιτευχθεί ολιστική πρόληψη της παραβατικότητας θα πρέπει να υπάρχουν οι υποδομές για την ομαλή κοινωνικοποίηση των ανηλίκων μέσα από την ανάπτυξη δραστηριοτήτων, νέων ενδιαφερόντων, μέσα από την μόρφωση και την αγωγή τους θα μπορέσουν να χτίσουν ισχυρές προσωπικότητες και μια σωστή συμπεριφορά έτσι ώστε να γίνουν αποδεκτοί και να ενταχθούν ομαλά στην κοινωνία.

Η πρόληψη αποτελεί μακροχρόνια προσπάθεια η οποία θα πρέπει να στηρίζεται σε πολυάριθμο και εξειδικευμένο προσωπικό για να μπορέσουν να αναπτυχθούν τα κατάλληλα προγράμματα. Η στελέχωση των υπηρεσιών που ασχολούνται με την παραβατικότητα με την ειδικότητα του κοινωνικού λειτουργού είναι πολύ σημαντική. Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι καταλυτικός όσο αφορά το θέμα της πρόληψης αφού είναι σε θέση - μέσα από τις δεξιότητες που τον διακρίνουν - να κατανοήσει και να επιλύσει οποιοδήποτε πρόβλημα αντιμετωπίζει ο ανήλικος παραβάτης ή η οικογένειά του.

Παρακάτω παραθέτονται κάποιες προτάσεις που κρίναμε ότι θα ήταν χρήσιμο να πραγματοποιηθούν για την επίτευξη ολοκληρωμένης πρόληψης της ανήλικης παραβατικότητας.

Προτάσεις

∅ Να δοθεί η δυνατότητα στον κοινωνικό λειτουργό να μπορέσει να παρέμβει σε αστυνομικά τμήματα, για την επίτευξη προσέγγισης δράστη και θύματος σε περιπτώσεις εγκλημάτων μικρής σημασίας (εξυβρίσεις, σωματικές βλάβες κ.λπ.).

∅ Να υπάρχει ολοένα και περισσότερη συνεργασία με εκπαιδευτικούς και γονείς στα σχολεία (π.χ. σε συνεργασία με ψυχολόγους του Τοπικού Συμβουλίου), ώστε να βοηθηθούν έγκαιρα κάποια παιδιά που ίσως αντιμετωπίζουν προβλήματα στο σπίτι τους ή έχουν μαθησιακές δυσκολίες με αποτέλεσμα να αποφεύγουν το σχολείο.

Ø Είναι γεγονός, ότι στην Ελλάδα η άσκηση του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας στα πλαίσια της εκπαίδευσης έχει θεσμοθετηθεί αρκετά χρόνια πριν σύμφωνα με το Ν.Δ. 195/1974 και τα Π.Δ. 891/1978 50/1985 τα οποία μέχρι σήμερα δεν έχουν εφαρμοστεί με εξαίρεση την στελέχωση των ειδικών σχολείων με κοινωνικούς λειτουργούς από το 1987. Είναι αναγκαία λοιπόν η άσκηση της κοινωνικής εργασίας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης για την πρόληψη εκδήλωσης παραβατικών συμπεριφορών από ανήλικους.

Ø Με δεδομένο ότι ένα μεγάλο ποσοστό παραβάσεων των ανηλίκων αποτελούν οι παραβάσεις του Κ.Ο.Κ., θα μπορούσαν να οργανωθούν σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς, για τους μαθητές των σχολείων, σεμινάρια κυκλοφοριακής αγωγής και ενημερωτικές ομιλίες για θέματα που αφορούν την παραβατικότητα ανηλίκων και τους παράγοντες που μπορούν να οδηγήσουν έναν ανήλικο σε αυτήν.

Ø Να στηριχθούν προσπάθειες για εύρεση εργασίας, κυρίως όσον αφορά τους νεαρούς αποφυλακιζόμενους, ανέργους, ή γενικά άτομα τα οποία είναι κοινωνικά αποκλεισμένα.

Ø Να γίνει σύσταση και λειτουργία Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Παραβατικότητας μέσα σε έναν ενιαίο φορέα κοινωνικής υπηρεσίας, σε τοπικό επίπεδο έτσι ώστε να πραγματοποιούνται δράσεις διαμεσολάβησης.

Ø Στα πλαίσια της τοπικής αυτοδιοίκησης η ύπαρξη κοινωνικών υπηρεσιών και η δραστηριοποίηση των κοινωνικών λειτουργών σε αυτές είναι αναγκαία. Σύμφωνα με τον νόμο 3463/2006 - ΦΕΚ 114/Α'/8.6.2006 σχετικά με την κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων στο άρθρο 75 σχετικά με τις αρμοδιότητες και την άσκηση αρμοδιοτήτων Δήμων και Κοινοτήτων στον τομέα της Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης προβλέπονται τα εξής:

1. Η εφαρμογή πολιτικών ή η συμμετοχή σε δράσεις που αποσκοπούν στην υποστήριξη και κοινωνική φροντίδα της βρεφικής και παιδικής ηλικίας και της τρίτης ηλικίας, με την ίδρυση και λειτουργία νομικών προσώπων και ιδρυμάτων όπως παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών, βρεφοκομείων, ορφανοτροφείων, κέντρων ανοικτής περίθαλψης και ημερήσιας φροντίδας, ψυχαγωγίας και αναψυχής ηλικιωμένων, γηροκομείων κ.λπ. και τη μελέτη και εφαρμογή σχετικών κοινωνικών προγραμμάτων.
2. Η εφαρμογή πολιτικών ή η συμμετοχή σε δράσεις και προγράμματα, που στοχεύουν στη μέριμνα, υποστήριξη και φροντίδα ευπαθών κοινωνικών ομάδων με την παροχή υπηρεσιών υγείας και την προαγωγή ψυχικής υγείας, όπως δημιουργία δημοτικών και κοινοτικών ιατρείων, κέντρων αγωγής υγείας, υποστήριξης και αποκατάστασης ατόμων με αναπηρία, κέντρων ψυχικής υγείας, συμβουλευτικής στήριξης των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας και βίας κατά συννοικούντων προσώπων και κέντρων πρόληψης κατά εξαρτησιογόνων ουσιών.
3. Η μέριμνα για τη στήριξη αστέγων και οικονομικά αδύνατων δημοτών, με την παραχώρηση δημοτικών και

κοινοτικών οικοπέδων σε αυτούς ή με την παροχή χρηματικών βοηθημάτων, ειδών διαβίωσης και περίθαλψης σε κατοίκους που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα διαβίωσης κατά τις προβλέψεις αυτού του Κώδικα.

4. Η σχεδίαση, η οργάνωση, ο συντονισμός και η εφαρμογή προγραμμάτων και πρωτοβουλιών για την πρόληψη της παραβατικότητας στην περιφέρεια τους, με τη δημιουργία Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης Παραβατικότητας.

5. Ο σχεδιασμός και εφαρμογή προγραμμάτων ή συμμετοχή σε προγράμματα και δράσεις για την ένταξη αθίγγανων, παλιννοστούντων ομογενών, μεταναστών και προσφύγων στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ζωή της τοπικής κοινωνίας.

6. Η προώθηση και ανάπτυξη του εθελοντισμού και της κοινωνικής αλληλεγγύης με τη δημιουργία τοπικών δικτύων κοινωνικής αλληλεγγύης, εθελοντικών οργανώσεων και ομάδων εθελοντών που θα δραστηριοποιούνται για την επίτευξη των στόχων και την υποβοήθηση του έργου της κοινωνικής προστασίας και αλληλεγγύης του Δήμου και της Κοινότητας.

Ø Στο πλαίσιο της κοινοτικής οργάνωσης οι κοινωνικοί λειτουργοί μπορούν να λειτουργήσουν ενθαρρυντικά κατευθύνοντας την συλλογική δράση στην αναζήτηση άμεσων λύσεων που θα βοηθήσουν στην αντιμετώπιση του προβλήματος. Για παράδειγμα μπορεί να γίνει κινητοποίηση για την δημιουργία ενός συμβουλευτικού κέντρου, ή ενός συλλόγου νέων.

- Ø Να ιδρυθούν και να στελεχωθούν οι κοινωνικές υπηρεσίες στα πρωτοδικεία της χώρας, σύμφωνα με τον ν.2447/96 στα άρθρα 49, 50 ,51.
- Ø Ακόμη, σημαντική είναι και η ίδρυση και λειτουργία του οικογενειακού δικαστηρίου, σύμφωνα με τον ίδιο νόμο.
- Ø Τέλος, για την ικανοποιητική αντιμετώπιση ενός τέτοιου σημαντικού προβλήματος όπως είναι η παραβατικότητα των ανηλίκων απαιτείται συντονισμός και συνεργασία μεταξύ των κοινωνικών υπηρεσιών και φορέων. Κάθε παρέμβαση θα πρέπει να υλοποιείται μέσα από μια πολυθεματική προσέγγιση και στο μέτρο του δυνατού να διεξάγεται από διεπαγγελματικές ομάδες ώστε να επιτρέπει μια πιο ευρεία κατανόηση των διαφόρων σκεπτικών, με την παραπομπή του καθενός στον τομέα της ειδικότητάς του.

Βιβλιογραφία

- Herbert, M. (1996). *Ψυχολογικά προβλήματα εφηβικής ηλικίας, εφαρμοσμένη ψυχολογία 3*. Αθήνα, επιμέλεια: Καλαντζή - Αζίζη Α: εκδ. Ελληνικά Γράμματα.
- K.N., W. J. (1993). *Family life, delinquency and Crime, A Policymarker's Guide, Research Summary*.
- Klein, M. (1995). *The american street gang*.
- RB, F. (2002). *Παιδιά που διαπράττουν εγκλήματα ενηλίκων. Εγκληματικότητα από ανήλικους παραβάτες*. New York. London, Oxford, The Haworth Press.
- UNHCR, Ύ. Α. (Φεβρουάριος 2006). *Θέσεις Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για καίρια θέματα της προστασίας των προσφύγων στην Ελλάδα*. Αθήνα.
- Vallego, N. A. (2001). *Εφηβεία ή άγρια ηλικία*. Αθληνα: εκδ. Ενάλιος.
- A., M. Γ. (1979). *Παραδόσεις στην εγκληματολογία α'*. Αθήνα: εκδ. Σακκουλα.
- Αλεβιζόπουλος, Γ. (1998). *Δικαστική ψυχιατρική*. Αθήνα: εκδ. Γρηγόρης Παρισιανος.
- Βασιλείου, Σ. Θ. (1992). *Λεξικό επιστημών του ανθρώπου*. Αθήνα: εκδ. Ελληνικά Γράμματα.
- Βγενόπουλος, Κ. (1995, Οκτοβρης - Νοέμβρης - Δεκέμβρης). *Μετανάστες και πρόσφυγες στη σύγχρονη Ελλάδα. Εκλογή*.
- Βηλαράς, Φ. (1969). *Ποινικόν Δίκαιον, Γενικό μέρος*. Αθήνα.
- Γεωργοπούλου, Α. (2004). *Κακοποίηση και παραμέληση του παιδιού και παραβατικότητα. Συγκοινωνούντα δοχεία;*. Αθήνα: εκδ. Ελληνικά Γράμματα.

- Γεωργούλας, Σ. (2004). *Ανήλικοι παραβάτες στην Ελλάδα*. Αθήνα : εκδ. Ελληνικά Γράμματα.
- Δήμας, Γ. (1992). *Γνωρίστε το παιδί και τον έφηβο*. Θεσσαλονίκη: Art of Text.
- ΕΠΙΨΥ. (2006). *Η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών (ναρκωτικά) στους εφήβους*. Αθήνα: ΕΠΙΨΥ.
- Ζαγούρα Πάρη, Γ. Μ. (2004, Φεβρουάριος Εποπτεία κειμένων , Κουράκης Ν.). Συμμορίες ανηλίκων στην Ελλάδα. Πορίσματα από τις αποφάσεις του Διακστηρίου Ανηλίκων Αθηνών. *Ποινικός λόγος* .
- Ηλιόπουλος, Ι. (1998). *Οικογενειακή και σχολική Αγωγή*. Πάτρα: εκδ. Πετράκη.
- Καλλινικάκη, Θ. (1998). *Κοινωνική Εργασία*. Αθήνα: εκδ. Ελληνικά Γράμματα.
- Καρύδης, Β. (1996). *Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα. Ζητήματα θεωρίας και αντιεγκληματικής πολιτικής*. Αθήνα: εκδ. Παπαζήση.
- Κατσιγάρκη, Ε. (2004). *Οικογένεια και παραβατικότητα*. Αθήνα - Κομοτηνή: εκδ. Σακκουλα.
- Κοινωνική εργασία. (Αθήνα 1987). *Επιθεώρηση κοινωνικών επιστημών* (Τεύχος 7^ο)Επιστημονικο περιοδικό των κοινωνικών λειτουργών.
- Κούπερ, Ν. (1988). *Ο θάνατος της οικογένειας*. Αθήνα: εκδ. καστανιώτη (μετφρ: Τσαμαδου Χ.).
- Κουράκης, Ν. (1999). *Έφηβοι παραβάτες και κοινωνία. Θεμελιώδεις αξίες και νεανική παραβατικότητα στην Ελλάδα*. Αθήνα - Κομοτηνή: εκδ. Σακκουλα.
- Κουράκης, Ν. (1991). *Σύγχρονος πολιτισμός και ανομία των νέων. Εγκληματολογικοί ορίζοντες*. Αθήνα: εκδ. Σακκουλα.
- Κουρκούτας, Η. (2001). *Η ψυχολογία του εφήβου*. Αθήνα : εκδ. Ελληνικά Γράμματα.

- Μάνος, Γ. (1999). *Η Ψυχολογία του εφήβου*. Αθήνα: εκδ. Γρηγόρης.
- Μπεζέ, Λ. (1985). *Ανήλικοι παραβάτες: Μελέτη είκοσι περιπτώσεων*. Αθήνα: Σακκουλα.
- Μπεζε, Λ. (Αθήνα). *Πρόληψη και αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων (επανεκπαίδευση - Επανένταξη)*. 1990: Σακκουλα.
- Ντολτό, Φ. (1998). *Έφηβοι, προβλήματα και ανησυχίες*. Αθήνα , μετάφραση: Παπαγιάννη Ι.: εκδ. Πατάκη.
- Π. Λάγγαρης, Υ. Ε. (12-14 /02/2007). *Μετανάστες και οργανωμένο έγκλημα*. Ενημερωτικό σεμινάριο, Θέμα: Μετανάστες και Εθνική ασφάλεια, Αθήνα.
- Πανούσης, Γ. (1991). *Εγκληματολογικές Έρευνες*. Αθληνα Κομοτηνή: εκδ. Σακκουλα.
- Πανούσης, Ι. (1987). *Θεμελιώδη ζητήματα εγκληματολογίας*. Αθήνα - Κομοτηνή: εκδ. Σακκουλα.
- Πιτσελά, Α. (2004). *Η ποινική αντιμετώπιση της παραβατικότητας των ανηλίκων*. Θεσσαλονίκη: εκδ. Σακκουλα.
- Σταθόπουλος, Π. (2003). *Κοινωνική Πρόνοια - Μια γενική θεώρηση*. Αθήνα: εκδ. Έλλην.
- Σταματάκης, Α. Β. (1992). *Λεξικό των επιστημών του ανθρώπου*. Αθήνα.
- Τεγόπουλος, Φ. (1999). *Μείζον Ελληνικό Λεξικό*. Αθήνα: εκδ. Αρμονία.
- Τρωιαννου, Α. Λ. (1994). *Ο ανήλικος παραβάτης και η δίκη του*. Αθήνα: εκδ. Σακκουλα.
- Φαρσεδάκης, Ι. (1985) *Παραβατικότητα ανηλίκων και κοινωνικός έλεγχος*. Αθήνα: Νομική βιβλιοθήκη.
- Φρατζεσκάκης, Ι. (1987). *Αντικοινωνική συμπεριφορά των νέων. Χουλιγκανισμός, ναρκωτικά και λοιπές σύγχρονες μορφές αντικοινωνικής συμπεριφοράς*. Αθήνα: εκδ. Σακκουλα.
- Χάιδου, Α. (2002). *Το σοφρωνιστικό σύστημα. Ζητήματα θεωρίας και πρακτικής*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Χατζηχρήστου, Χ. (1999). *Ο χωρισμός των γονέων, το διαζύγιο και τα παιδιά. Η προσαρμογή των παιδιών στη διπυρινική οικογένεια και στο σχολείο*. Αθήνα: εκδ. Ελληνικά Γράμματα.

Χωραφάς, Ν. *Ποινικό Δίκαιο (9η έκδοση)*. Αθήνα: εκδ. Σακκουλα (επιμέλεια Κ.Ε. Σταμάτης).

Εφημερίδες:

- Τα Νέα
- Καθημερινή
- Έθνος
- Χρόνος (καθημερινή εφημερίδα της Κομοτηνής)

Διαδίκτυο:

- www.ypepth.gr
- www.niothoasfalis.gr
- www.breakoutproject.odl.org
- www.xronos.gr
- www.klimaka.org.gr
- www.eukn.org
- www.ministryofjustice.gr
- <http://youthweek.eu>
- www.kathimerini.gr
- www.criminaljustice.state.ny.us
- www.neurope.eu
- www.unhcr.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού υιοθετήθηκε ομόφωνα από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 1989

Τέθηκε σε ισχύ στις 2 Σεπτεμβρίου 1990. Μέχρι σήμερα έχει κυρωθεί από 191 χώρες.

Στην Ελλάδα κυρώθηκε στις 3 Δεκεμβρίου του 1992 με τον Ν.2101/92.Ν. 2101/92 (ΦΕΚ Α' 192) : Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού

Άρθρο πρώτο

Κυρώνεται και έχει την ισχύ που ορίζει το άρθρο 28 παράγραφος 1 του Συντάγματος η διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, που υπογράφηκε στη Ν. Υόρκη στις 26 Ιανουαρίου 1990, της οποίας το κείμενο στο πρωτότυπο στη γαλλική γλώσσα και σε μετάφραση στην ελληνική έχει ως εξής:

ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Τα Συμβαλλόμενα στην παρούσα Σύμβαση Κράτη

Επειδή, σύμφωνα με τις αρχές που διακηρύσσονται στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, η αναγνώριση της εγγενούς αξιοπρέπειας και των ίσων και αναφαίρετων δικαιωμάτων όλων των μελών της ανθρώπινης οικογένειας, αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο, Έχοντας υπόψη ότι οι λαοί των Ηνωμένων Εθνών έχουν διακηρύξει εκ νέου, στον Καταστατικό Χάρτη, την πίστη τους στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και στην αξιοπρέπεια και την αξία του ανθρώπου, και έχουν αποφασίσει να προαγάγουν την κοινωνική πρόοδο και να καθορίσουν καλύτερες συνθήκες ζωής μέσα στα πλαίσια μιας μεγαλύτερης ελευθερίας,

Αναγνωρίζοντας ότι τα Ηνωμένα Έθνη, στην Παγκόσμια Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και στις διεθνείς συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα διακήρυξαν και συμφώνησαν ότι καθένας δικαιούται να απολαμβάνει όλα τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που αναφέρονται σε αυτές, χωρίς καμία απολύτως διάκριση ιδίως εξαιτίας της φυλής, του χρώματος, του φύλου, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών του ή άλλων πεποιθήσεων, της εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, της περιουσίας, της γέννησης ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης,

Υπενθυμίζοντας ότι, στην παγκόσμια Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου, τα Ηνωμένα Έθνη διακήρυξαν ότι τα παιδιά δικαιούνται ειδική βοήθεια και υποστήριξη,

Έχοντας πεισθεί ότι η οικογένεια όντας η θεμελιώδης μονάδα της κοινωνίας και το φυσικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και την ευημερία όλων των μελών της, και ιδιαίτερα των παιδιών, πρέπει να έχει την προστασία και την υποστήριξη που χρειάζεται για να μπορέσει να διαδραματίσει πληρέστερα το ρόλο της στην κοινότητα,

Αναγνωρίζοντας ότι το παιδί, για την αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, πρέπει να μεγαλώνει μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, σ' ένα κλίμα ευτυχίας, αγάπης και κατανόησης,

Επειδή είναι σημαντικό να προετοιμαστεί πλήρως το παιδί για να ζήσει μία ατομική ζωή στην κοινωνία και να ανατραφεί μέσα στο πνεύμα των ιδανικών που διακηρύσσονται στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και ειδικότερα μέσα σε πνεύμα ειρήνης, αξιοπρέπειας, ανοχής, ελευθερίας, ισότητας και αλληλεγγύης,

Έχοντας υπόψη ότι η ανάγκη να παρασχεθεί στο παιδί ειδική προστασία εξαγγέλθηκε στη Διακήρυξη της Γενεύης του 1924 για τα δικαιώματα του παιδιού και στη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού, που υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση στις 20 Νοεμβρίου 1959 και που αναγνωρίστηκε στην παγκόσμια Διακήρυξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα, στο διεθνές Σύμφωνο για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα (ιδιαίτερα στα άρθρα 23 και 24), στο Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, τα κοινωνικά και τα πολιτιστικά δικαιώματα (ιδιαίτερα στο άρθρο 10) και στο καταστατικό και στα αρμόδια όργανα των ειδικευμένων οργανισμών και των διεθνών οργανώσεων που μεριμνούν για την ευημερία του παιδιού,

Έχοντας υπόψη ότι, όπως αναφέρεται στη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού, το παιδί, λόγω της φυσικής και διανοητικής του ανωριμότητας, χρειάζεται ειδική προστασία και μέριμνα, συμπεριλαμβανομένης και της νομικής προστασίας, τόσο πριν όσο και μετά τη γέννησή του,

Υπενθυμίζοντας τις διατάξεις της Διακήρυξης για τις νομικές και κοινωνικές αρχές σχετικά με την προστασία και την ευημερία των παιδιών, ειδικά όσον αφορά την υιοθεσία και την τοποθέτηση σε ανάδοχες οικογένειες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, τις διατάξεις του συνόλου των ελάχιστων κανόνων των Ηνωμένων Εθνών για τη διοίκηση της δικαιοσύνης για ανηλίκους (Κανόνες του Πεκίνου), και της Διακήρυξης για την προστασία των γυναικών και των παιδιών σε περίοδο επείγουσας ανάγκης και ένοπλης σύρραξης,

Αναγνωρίζοντας ότι σε όλες τις χώρες του κόσμου υπάρχουν παιδιά που ζουν κάτω από ιδιαίτερα δύσκολες συνθήκες, και ότι είναι αναγκαίο να δοθεί στα παιδιά αυτά ιδιαίτερη προσοχή,

Λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τη σημασία των πολιτιστικών παραδόσεων και αξιών κάθε λαού για την προστασία και την αρμονική ανάπτυξη του παιδιού,

Αναγνωρίζοντας τη σημασία της διεθνούς συνεργασίας για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των παιδιών σε όλες τις χώρες, και ιδιαίτερα στις υπό ανάπτυξη χώρες,

Συμφώνησαν τα εξής:

ΜΕΡΟΣ 1

Άρθρο 1

Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, θεωρείται παιδί κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών, εκτός εάν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία.

Άρθρο 2

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα, που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικά το παιδί έναντι κάθε μορφής διάκρισης ή κύρωσης, βασισμένης στη νομική κατάσταση, στις δραστηριότητες, στις εκφρασμένες απόψεις ή στις πεποιθήσεις των γονέων του, των νόμιμων εκπροσώπων του ή των μελών της οικογένειάς του.

Άρθρο 3

1. Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρώτιστος υπόψη το συμφέρον του παιδιού.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να εξασφαλίζουν στο παιδί την αναγκαία για την ευημερία του προστασία και φροντίδα, λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των γονέων του, των επιτρόπων του ή των άλλων προσώπων που είναι νόμιμα υπεύθυνα γι' αυτό, και παίρνουν για το σκοπό αυτόν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά και διοικητικά μέτρα.
3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε η λειτουργία των οργανισμών, των υπηρεσιών και των ιδρυμάτων που αναλαμβάνουν παιδιά και που είναι υπεύθυνοι για την προστασία τους να είναι σύμφωνη με τους κανόνες που έχουν θεσπιστεί από τις αρμόδιες αρχές, ιδιαίτερα στον τομέα της ασφάλειας και της υγείας και σε ότι αφορά τον αριθμό και την αρμοδιότητα του προσωπικού τους, καθώς και την ύπαρξη μιας κατάλληλης εποπτείας.

Άρθρο 4

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να παίρνουν όλα τα νομοθετικά, διοικητικά και άλλα μέτρα που είναι αναγκαία για την εφαρμογή των αναγνωρισμένων στην παρούσα Σύμβαση δικαιωμάτων.

Στην περίπτωση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων, παίρνουν τα μέτρα αυτά μέσα στα όρια των πόρων που διαθέτουν και, όπου είναι αναγκαίο, μέσα στα πλαίσια της διεθνούς συνεργασίας.

Άρθρο 5

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται την ευθύνη, το δικαίωμα και το καθήκον που έχουν οι γονείς ή, κατά περίπτωση, τα μέλη της διευρυμένης οικογένειας ή της κοινότητας, όπως προβλέπεται από τα τοπικά έθιμα, οι επίτροποι ή άλλα πρόσωπα

που έχουν νόμιμα την ευθύνη για το παιδί, να του παρέχουν, κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του, τον προσανατολισμό και τις κατάλληλες συμβουλές για την άσκηση των δικαιωμάτων που του αναγνωρίζει η παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 6.

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι κάθε παιδί έχει εγγενές δικαίωμα στη ζωή.
2. Τα Συμβαλλόμενα κράτη μέρη εξασφαλίζουν, στο μέτρο του δυνατού, την επιβίωση και την ανάπτυξη του παιδιού.

Άρθρο 7

1. Το παιδί εγγράφεται στο ληξιαρχείο αμέσως μετά τη γέννησή του και έχει από εκείνη τη στιγμή το δικαίωμα ονόματος, το δικαίωμα να αποκτήσει ιθαγένεια και, στο μέτρο του δυνατού, το δικαίωμα να γνωρίζει τους γονείς του και να ανατραφεί από αυτούς.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν για τη θέση σε εφαρμογή αυτών των δικαιωμάτων, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους και με τις υποχρεώσεις που τους επιβάλλουν οι ισχύουσες σ' αυτό το πεδίο διεθνείς συνθήκες, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις κατά τις οποίες, ελλείψει αυτών, το παιδί θα ήταν άπατρις.

Άρθρο 8

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για διατήρηση της ταυτότητάς του, συμπεριλαμβανομένων της ιθαγένειάς του, του ονόματός του και των οικογενειακών σχέσεών του, όπως αυτά αναγνωρίζονται από το νόμο, χωρίς παράνομη ανάμιξη.
2. Εάν ένα παιδί στερείται παράνομα ορισμένα ή όλα τα στοιχεία που συνιστούν την ταυτότητά του, τα Συμβαλλόμενα Κράτη οφείλουν να του παράσχουν κατάλληλη υποστήριξη και προστασία, ώστε η ταυτότητά του να αποκατασταθεί το συντομότερο δυνατόν.

Άρθρο 9

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε το παιδί να μην αποχωρίζεται από τους γονείς του, παρά τη θέλησή τους, εκτός εάν οι αρμόδιες αρχές αποφασίσουν, με την επιφύλαξη δικαστικής αναθεώρησης και σύμφωνα με τους εφαρμοζόμενους νόμους και διαδικασίες, ότι ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το συμφέρον του παιδιού. Μια τέτοια απόφαση μπορεί να είναι αναγκαία σε ειδικές περιπτώσεις, για παράδειγμα όταν οι γονείς κακομεταχειρίζονται ή παραμελούν το παιδί, ή όταν ζουν χωριστά και πρέπει να ληφθεί απόφαση σχετικά με τον τόπο διαμονής του παιδιού.
2. Σε όλες τις περιπτώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στις διαδικασίες και να γνωστοποιούν τις απόψεις τους.
3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού που ζει χωριστά από τους δύο γονείς του ή από τον έναν από αυτούς να διατηρεί κανονικά προσωπικές σχέσεις και να έχει άμεση επαφή με τους δύο γονείς του, εκτός εάν αυτό είναι αντίθετο με το συμφέρον του παιδιού.
4. Όταν ο χωρισμός είναι αποτέλεσμα μέτρων που έχει πάρει ένα Συμβαλλόμενο Κράτος, όπως η κράτηση, η φυλάκιση, η εξορία, η απέλαση ή ο θάνατος

(συμπεριλαμβανομένου του θανάτου από οποιαδήποτε αιτία, ο οποίος επήλθε κατά το χρόνο κράτησης) των δύο γονέων ή του ενός από αυτούς ή του παιδιού το Συμβαλλόμενο Κράτος δίνει, μετά από αίτηση, στους γονείς, στο παιδί ή, εάν χρειαστεί, σε ένα άλλο μέλος της οικογένειας τις ουσιώδεις πληροφορίες σχετικά με τον τόπο όπου βρίσκονται το απόν μέλος ή τα απόντα μέλη της οικογένειας, εκτός εάν η αποκάλυψη των πληροφοριών αυτών θα είναι επιζήμια για την ευημερία του παιδιού. Τα Συμβαλλόμενα κράτη φροντίζουν εξάλλου ώστε η υποβολή ενός τέτοιου αιτήματος να μη επισύρει δυσμενείς συνέπειες για το ενδιαφερόμενο ή τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα.

Άρθρο 10

1. Σύμφωνα με την υποχρέωση των Συμβαλλόμενων Κρατών δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 9, κάθε αίτηση από ένα παιδί ή από τους γονείς του για την είσοδο σε ένα Συμβαλλόμενο Κράτος ή την έξοδο από αυτό με σκοπό την οικογενειακή επανένωση αντιμετωπίζεται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη με θετικό πνεύμα, ανθρωπισμό και ταχύτητα. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη φροντίζουν επιπλέον ώστε η υποβολή μιας τέτοιας αίτησης να μην επισύρει δυσμενείς συνέπειες για τον αιτούντα ή για τα μέλη της οικογένειάς του.

2. Το παιδί του οποίου οι γονείς διαμένουν σε διαφορετικά Κράτη έχει το δικαίωμα να διατηρεί εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων, προσωπικές σχέσεις και τακτική άμεση επαφή με δύο γονείς του.

Για το σκοπό αυτόν και σύμφωνα με την υποχρέωση που βαρύνει τα Συμβαλλόμενα Κράτη δυνάμει της παραγράφου 2 του άρθρου 9, τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα που έχουν το παιδί και οι γονείς του να εγκαταλείψουν οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης της χώρας αυτού του ίδιου του Συμβαλλόμενου Κράτους και να επιστρέψουν στη δική τους χώρα.

Το δικαίωμα εγκατάλειψης οποιασδήποτε χώρας μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζει ο νόμος και που είναι αναγκαίοι για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών, ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και που είναι συμβατοί με τα υπόλοιπα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 11

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν μέτρα εναντίον των αθέμιτων μετακινήσεων παιδιών στο εξωτερικό εναντίον της μη επανόδου τους.

2. Για το σκοπό αυτόν, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ευνοούν τη σύναψη διμερών ή πολυμερών συμφωνιών ή την προσχώρηση στις ήδη υπάρχουσες συμφωνίες.

Άρθρο 12

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη εγγυώνται στο παιδί που έχει ικανότητα διάκρισης το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που το αφορά, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις του παιδιού ανάλογα με την ηλικία του και με το βαθμό ωριμότητάς του.

2. Για το σκοπό αυτόν θα πρέπει ιδίως να δίνεται στο παιδί η δυνατότητα να ακούγεται σε οποιαδήποτε διοικητική ή δικαστική διαδικασία που το αφορά, είτε άμεσα είτε μέσω ενός εκπροσώπου ή ενός αρμόδιου οργανισμού, κατά τρόπο συμβατό με τους διαδικαστικούς κανόνες της εθνικής νομοθεσίας.

Άρθρο 13

1. Το παιδί έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία αναζήτησης, λήψης και διάδοσης πληροφοριών και ιδεών οποιουδήποτε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, υπό μορφή προφορική, γραπτή ή τυπωμένη, ή καλλιτεχνική ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο της επιλογής του.
2. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι:
 - α. Για το σεβασμό των δικαιωμάτων και της υπόληψης των άλλων ή
 - β. Για τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών.

Άρθρο 14

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα και το καθήκον των γονέων ή, κατά περίπτωση, των νόμιμων εκπροσώπων του παιδιού, να το καθοδηγούν στην άσκηση του παραπάνω δικαιώματος κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του.
3. Η ελευθερία της δήλωσης της θρησκείας του ή των πεποιθήσεών του μπορεί να υπόκειται μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι για τη διαφύλαξη της δημόσιας ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών, ή των ελευθεριών και των θεμελιωδών δικαιωμάτων των άλλων.

Άρθρο 15

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τα δικαιώματα του παιδιού στην ελευθερία του να συνεταιρίζεται και του να συνέρχεται ειρηνικά.
2. Δεν τίθενται περιορισμοί για την άσκηση των δικαιωμάτων αυτών, εκτός από αυτούς που ορίζει ο νόμος και που είναι αναγκαίοι σε μια δημοκρατική κοινωνία, προς το συμφέρον της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας ασφάλειας ή της δημόσιας τάξης ή για την προστασία της δημόσιας υγείας ή των δημόσιων ηθών, ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων.

Άρθρο 16

1. Κανένα παιδί δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αυθαίρετης ή παράνομης επέμβασης στην ιδιωτική του ζωή, στην οικογένειά του, στην κατοικία του ή στην αλληλογραφία του, ούτε παράνομων προσβολών της τιμής και της υπόληψής του.
2. Το παιδί δικαιούται να προστατεύεται από το νόμο έναντι τέτοιων επεμβάσεων ή προσβολών.

Άρθρο 17

- Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τη σημασία του έργου που επιτελούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και φροντίζουν ώστε το παιδί να έχει πρόσβαση σε ενημέρωση και σε υλικό, που προέρχονται από διάφορες εθνικές και διεθνείς πηγές, ιδίως σ' αυτά που αποσκοπούν στην προαγωγή της κοινωνικής, πνευματικής και ηθικής ευημερίας του, καθώς και της σωματικής και πνευματικής υγείας του.
- Για το σκοπό αυτόν, τα Συμβαλλόμενα Κράτη:
- α. Ενθαρρύνουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στη διάδοση πληροφοριών και υλικού

που παρουσιάζουν κοινωνική και πολιτιστική χρησιμότητα για το παιδί και που είναι σύμφωνα με το πνεύμα του άρθρου 29.

β. Ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία για την παραγωγή, ανταλλαγή και διάδοση πληροφοριών και υλικού αυτού του τύπου, που προέρχονται από διάφορες πολιτιστικές, εθνικές και διεθνείς πηγές.

γ. Ενθαρρύνουν την παραγωγή και τη διάδοση παιδικών βιβλίων.

δ. Ενθαρρύνουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης να λαμβάνουν ιδιαίτερα υπόψη τους τις γλωσσολογικές ανάγκες των αυτόχθονων παιδιών ή των παιδιών που ανήκουν σε μια μειονότητα.

ε. Ευνοούν την επεξεργασία κατάλληλων κατευθυντήριων αρχών που να προορίζονται για την προστασία του παιδιού από την ενημέρωση και το υλικό που βλάπτουν την ευημερία του, λαμβάνοντας υπόψη τις διατάξεις των άρθρων 13 και 18.

Άρθρο 18

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την εξασφάλιση της αναγνώρισης της αρχής, σύμφωνα με την οποία και οι δύο γονείς είναι από κοινού υπεύθυνοι για την ανατροφή του παιδιού και την ανάπτυξή του. Η ευθύνη για την ανατροφή του παιδιού και για την ανάπτυξή του ανήκει κατά κύριο λόγο στους γονείς ή, κατά περίπτωση στους νόμιμους εκπροσώπους του. Το συμφέρον του παιδιού πρέπει να αποτελεί τη βασική τους μέριμνα.

2. Για την εγγύηση και την προώθηση των δικαιωμάτων που εκφράζονται στην παρούσα Σύμβαση, τα Συμβαλλόμενα Κράτη παρέχουν την κατάλληλη βοήθεια στους γονείς και στους νόμιμους εκπροσώπους του παιδιού, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους για την ανατροφή του παιδιού, και εξασφαλίζουν τη δημιουργία οργανισμών, ιδρυμάτων και υπηρεσιών επιφορτισμένων να μεριμνούν για την ευημερία των παιδιών.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να εξασφαλίσουν στα παιδιά των οποίων οι γονείς εργάζονται το δικαίωμα να επωφελούνται από τις υπηρεσίες και τα ιδρύματα φύλαξης παιδιών, εφόσον τα παιδιά πληρούν τους απαιτούμενους όρους.

Άρθρο 19

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα, προκειμένου να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή βίας, προσβολής ή βιαιοπραγιών σωματικών ή πνευματικών, εγκατάλειψης ή παραμέλησης, κακής μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανόμενης της σεξουαλικής βίας, κατά το χρόνο που βρίσκεται υπό την επιμέλεια των γονέων του ή του ενός από τους δύο, του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή οποιουδήποτε άλλου προσώπου στο οποίο το έχουν εμπιστευθεί.

2. Αυτά τα προστατευτικά μέτρα θα πρέπει να περιλαμβάνουν, όπου χρειάζεται, αποτελεσματικές διαδικασίες για την εκπόνηση κοινωνικών προγραμμάτων, που θα αποσκοπούν στην παροχή της απαραίτητης υποστήριξης στο παιδί και σε αυτούς οι οποίοι έχουν την επιμέλειά του, καθώς και για άλλες μορφές πρόνοιας και για το χαρακτηρισμό, την αναφορά, την παραπομπή την ανάκριση την περίθαλψη και την παρακολούθηση της εξέλιξής τους στις περιπτώσεις κακής μεταχείρισης του παιδιού που περιγράφονται πιο πάνω, και, όπου χρειάζεται, για διαδικασίες δικαστικής παρέμβασης.

Άρθρο 20

1. Κάθε παιδί που στερείται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό του περιβάλλον ή το οποίο για το δικό του συμφέρον δεν είναι δυνατόν να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό δικαιούται ειδική προστασία και βοήθεια εκ μέρους του Κράτους.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προβλέπουν γι' αυτό το παιδί μια εναλλακτική επιμέλεια, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους.
3. Αυτή η επιμέλεια μπορεί να έχει, μεταξύ άλλων, τη μορφή της τοποθέτησης σε μία οικογένεια, της ΚΑΦΑΛΑΗ του ισλαμικού δικαίου, της υιοθεσίας ή, σε περίπτωση ανάγκης, της τοποθέτησης σε ένα κατάλληλο για την περίπτωση ίδρυμα για παιδιά. Κατά την επιλογή ανάμεσα σ' αυτές τις λύσεις, λαμβάνεται δεόντως υπόψη η ανάγκη μιας συνέχειας στην εκπαίδευση του παιδιού, καθώς και η εθνική, θρησκευτική, πολιτιστική και γλωσσολογική καταγωγή του.

Άρθρο 21

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη που αναγνωρίζουν και/ή επιτρέπουν την υιοθεσία διασφαλίζουν ότι εκείνο που λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη στην προκειμένη περίπτωση είναι το συμφέρον του παιδιού και :

- α. Μεριμνούν ώστε η υιοθεσία ενός παιδιού να μην επιτρέπεται παρά μόνο από τις αρμόδιες αρχές, οι οποίες αποφαινόμενες, σύμφωνα με το νόμο και με τις εφαρμοζόμενες διαδικασίες και επί τη βάση όλων των αξιόπιστων σχετικών πληροφοριών, εάν η υιοθεσία είναι δυνατή εν όψει της κατάστασης του παιδιού σε σχέση με τον πατέρα και τη μητέρα του, τους συγγενείς του και τους νόμιμους εκπρόσωπους του και εάν, εφόσον αυτό απαιτείται, τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα έδωσαν τη συναίνεσή τους για την υιοθεσία, έχοντας γνώση των πραγμάτων και μετά από την αναγκαία παροχή συμβουλών.
- β. Αναγνωρίζουν ότι η υιοθεσία στο εξωτερικό μπορεί να αντιμετωπισθεί ως ένα άλλο μέσο εξασφάλισης στο παιδί της αναγκαίας φροντίδας, εάν αυτό δεν μπορεί να τοποθετηθεί σε μία ανάδοχη ή σε μία υιοθετούσα οικογένεια ή να ανατραφεί σωστά στη χώρα της καταγωγής του.
- γ. Μεριμνούν ώστε, σε περίπτωση υιοθεσίας στο εξωτερικό, το παιδί να απολαμβάνει των ίδιων προστατευτικών μέτρων και προδιαγραφών με εκείνα που υπάρχουν στην περίπτωση εθνικής υιοθεσίας.
- δ. Παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι, σε περίπτωση διακρατικής υιοθεσίας, η τοποθέτηση του παιδιού δεν απολήγει σε ανάρμοστο υλικό όφελος για τα πρόσωπα που είναι αναμειγμένα σ' αυτή.
- ε. Προωθούν τους αντικειμενικούς σκοπούς του παρόντος άρθρου με τη σύναψη διμερών ή πολυμερών διακανονισμών ή συμφωνιών, ανάλογα με την περίπτωση, και προσπαθούν, μέσα σ' αυτά τα πλαίσια, να επιτύχουν οι τοποθετήσεις παιδιών στο εξωτερικό να πραγματοποιούνται από αρμόδιες αρχές ή αρμόδια όργανα.

Άρθρο 22

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου ένα παιδί, το οποίο επιζητεί να αποκτήσει το νομικό καθεστώς του πρόσφυγα ή που θεωρείται πρόσφυγας δυνάμει των κανόνων και των διαδικασιών του ισχύοντος διεθνούς ή εθνικού δικαίου, είτε αυτό είναι μόνο είτε συνοδεύεται από τους γονείς του ή από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, να χαιρεί της κατάλληλης προστασίας και ανθρωπιστικής βοήθειας, που θα του επιτρέψουν να απολαμβάνει τα δικαιώματα που του αναγνωρίζουν η παρούσα Σύμβαση και τα άλλα διεθνή όργανα τα σχετικά με τα

δικαιώματα του ανθρώπου ή ανθρωπιστικού χαρακτήρα, στα οποία μετέχουν τα εν λόγω Κράτη.

2. Για το σκοπό αυτόν τα Συμβαλλόμενα Κράτη συνεργάζονται, όπως αυτά το κρίνουν αναγκαίο, σε όλες τις προσπάθειες που γίνονται από τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών και τους άλλους αρμόδιους διακυβερνητικούς ή μη κυβερνητικούς οργανισμούς που συνεργάζονται με τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, προκειμένου να προστατεύσουν και να βοηθήσουν τα παιδιά που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση, και προκειμένου να αναζητήσουν τους γονείς ή άλλα μέλη της οικογένειας κάθε παιδιού πρόσφυγα και για να συλλέξουν πληροφορίες αναγκαίες για την επανένωση του παιδιού με την οικογένειά του. Σε περίπτωση που ούτε ο πατέρας ούτε η μητέρα ούτε κανένα άλλο μέλος της οικογένειας είναι δυνατόν να ανευρεθεί, το παιδί έχει δικαίωμα να τύχει της ίδιας προστασίας που παρέχεται σε οποιοδήποτε άλλο παιδί στερημένο οριστικά ή προσωρινά του οικογενειακού του περιβάλλοντος για οποιονδήποτε λόγο, σύμφωνα με τις αρχές της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 23

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι τα πνευματικώς ή σωματικώς ανάπηρα παιδιά πρέπει να διάγουν πλήρη και αξιοπρεπή ζωή, σε συνθήκες οι οποίες εγγυώνται την αξιοπρέπειά τους, ευνοούν την αυτονομία τους και διευκολύνουν την ενεργό συμμετοχή τους στη ζωή του συνόλου.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ανάπηρων παιδιών να τυγχάνουν ειδικής φροντίδας και ενθαρρύνουν και εξασφαλίζουν, στο μέτρο των διαθέσιμων πόρων, την παροχή, μετά από αίτηση, στα ανάπηρα παιδιά που πληρούν τους απαιτούμενους όρους και σε αυτούς που τα έχουν αναλάβει, μιας βοήθειας προσαρμοσμένης στην κατάσταση του παιδιού και στις περιστάσεις των γονέων του ή αυτών στους οποίους τα έχουν εμπιστευθεί.

3. Εν όψει των ειδικών αναγκών των ανάπηρων παιδιών, η χορηγούμενη σύμφωνα με την παρ. 2 του παρόντος άρθρου βοήθεια παρέχεται δωρεάν, εφόσον αυτό είναι δυνατό, κατόπιν υπολογισμού των οικονομικών πόρων των γονέων τους και αυτών στους οποίους έχουν εμπιστευθεί το παιδί, και σχεδιάζεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε τα ανάπηρα παιδιά να έχουν αποκλειστική πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην επιμόρφωση, στην περίθαλψη, στην αποκατάσταση αναπήρων, στην επαγγελματική εκπαίδευση και στις ψυχαγωγικές δραστηριότητες, έτσι που να επιτυγχάνεται η όσο το δυνατόν πληρέστερη κοινωνική ένταξη και προσωπική τους ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένης της πολιτιστικής και πνευματικής τους εξέλιξης.

4. Μέσα σε πνεύμα διεθνούς συνεργασίας, τα Συμβαλλόμενα Κράτη προωθούν την ανταλλαγή κατάλληλων πληροφοριών στον τομέα της προληπτικής περίθαλψης και της ιατρικής, ψυχολογικής και λειτουργικής θεραπείας των ανάπηρων παιδιών, συμπεριλαμβανομένης της διάδοσης και της πρόσβασης στις πληροφορίες που αφορούν τις μεθόδους αποκατάστασης αναπήρων και τις υπηρεσίες επαγγελματικής κατάρτισης, με σκοπό να επιτραπεί στα Συμβαλλόμενα Κράτη να βελτιώσουν τις δυνατότητες και τις αρμοδιότητές τους και να διευρύνουν την πείρα τους σε αυτούς τους τομείς. Σ' αυτό το πεδίο λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Άρθρο 24

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να απολαμβάνει το καλύτερο δυνατό επίπεδο υγείας και να επωφελείται από τις υπηρεσίες ιατρικής

θεραπείας και αποκατάστασης αναπήρων.

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιδιώκουν να διασφαλίσουν το ότι κανένα παιδί δεν θα στερείται το δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες αυτές.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιδιώκουν να εξασφαλίσουν την πλήρη εφαρμογή του παραπάνω δικαιώματος και ιδιαίτερα παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα για:

α. Να μειώσουν τη βρεφική και παιδική θνησιμότητα.

β. Να εξασφαλίσουν σε κάθε παιδί την απαραίτητη ιατρική αντίληψη και περίθαλψη δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη της στοιχειώδους περίθαλψης.

γ. Να αγωνιστούν κατά της ασθένειας και της κακής διατροφής και μέσα στα πλαίσια της στοιχειώδους περίθαλψης, με την εφαρμογή - ανάμεσα στα άλλα - της ήδη διαθέσιμης τεχνολογίας και με την παροχή θρεπτικών τροφών και καθαρού πόσιμου νερού, λαμβάνοντας υπόψη τους κινδύνους της μόλυνσης του φυσικού περιβάλλοντος.

δ. Να εξασφαλίσουν στις μητέρες κατάλληλη περίθαλψη πριν και μετά από τον τοκετό.

ε. Να μπορούν όλες οι ομάδες της κοινωνίας, ιδιαίτερα οι γονείς και τα παιδιά να ενημερώνονται για τα θέματα της υγείας και της διατροφής του παιδιού, για τα πλεονεκτήματα του φυσικού θηλασμού, την υγιεινή και την καθαριότητα του περιβάλλοντος και την πρόληψη των ατυχημάτων και να βρίσκουν υποστήριξη στη χρήση των παραπάνω βασικών γνώσεων.

στ. Να αναπτύξουν την προληπτική ιατρική φροντίδα, την καθοδήγηση των γονέων και την εκπαίδευση και τις υπηρεσίες του οικογενειακού προγραμματισμού.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα για να καταργηθούν οι παραδοσιακές πρακτικές που βλάπτουν την υγεία των παιδιών.

4. Τα Συμβαλλόμενα κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προωθήσουν και να ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία, ώστε να επιτύχουν σταδιακά την πλήρη πραγματοποίηση του δικαιώματος που αναγνωρίζεται στο παρόν άρθρο. Εν όψει αυτού, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Άρθρο 25

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί, που τοποθετήθηκε από τις αρμόδιες αρχές σε μία οικογένεια, με σκοπό την παροχή φροντίδας, προστασίας ή θεραπείας της σωματικής ή πνευματικής του υγείας, το δικαίωμα σε μια περιοδική αναθεώρηση της παραπάνω θεραπείας και κάθε άλλης περίπτωσης σχετικής με την τοποθέτησή του.

Άρθρο 26

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί το δικαίωμα να επωφελείται από την κοινωνική πρόνοια, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών ασφαλίσεων, και παίρνουν τα απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλίσουν την πλήρη πραγματοποίηση του δικαιώματος αυτού, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους.

2. Τα ωφελήματα, όπου είναι αναγκαία, πρέπει να δίνονται, αφού ληφθούν υπόψη οι πόροι και η κατάσταση του παιδιού και των προσώπων που έχουν αναλάβει την ευθύνη της συντήρησής του, καθώς και κάθε άλλη εκτίμηση σχετιζόμενη με την αίτηση παροχής ωφελημάτων που γίνεται από το παιδί ή για λογαριασμό του.

Άρθρο 27

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε παιδιού για ένα

κατάλληλο επίπεδο ζωής που να επιτρέπει τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξή του.

2. Στους γονείς ή στα άλλα πρόσωπα που έχουν αναλάβει το παιδί ανήκει κατά κύριο λόγο η ευθύνη της εξασφάλισης, μέσα στα όρια των δυνατοτήτων τους και των οικονομικών μέσων τους, των απαραίτητων για την ανάπτυξη του παιδιού συνθηκών ζωής.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υιοθετούν τα κατάλληλα μέτρα, σύμφωνα με τις εθνικές τους συνθήκες και στο μέτρο των δυνατοτήτων τους, για να βοηθήσουν τους γονείς και τα άλλα πρόσωπα που είναι υπεύθυνα για το παιδί, να εφαρμόσουν το δικαίωμα αυτό και προσφέρουν, σε περίπτωση ανάγκης, υλική βοήθεια και προγράμματα υποστήριξης, κυρίως σε σχέση με τη διατροφή, το ρουχισμό και την κατοικία.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσουν την είσπραξη της διατροφής του παιδιού από τους γονείς του ή από τα άλλα πρόσωπα που έχουν την οικονομική ευθύνη για αυτό, είτε εντός της επικράτειας είτε στο εξωτερικό.

Ειδικά στην περίπτωση που το πρόσωπο το οποίο έχει την οικονομική ευθύνη για το παιδί ζει σε ένα Κράτος διαφορετικό από εκείνο του παιδιού, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ευνοούν την προσχώρηση σε διεθνείς συμφωνίες ή τη σύναψη τέτοιων συμφωνιών, καθώς και την υιοθέτηση κάθε άλλης κατάλληλης ρύθμισης.

Άρθρο 28

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση και, ιδιαίτερα, για να επιτευχθεί η άσκηση του δικαιώματος αυτού προοδευτικά και στη βάση της ισότητας των ευκαιριών:

α. Καθιστούν τη στοιχειώδη εκπαίδευση υποχρεωτική και δωρεάν για όλους.

β. Ενθαρρύνουν την ανάπτυξη διαφόρων μορφών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τόσο γενικής όσο και επαγγελματικής, τις καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί, και παίρνουν κατάλληλα μέτρα, όπως η θέσπιση της δωρεάν εκπαίδευσης και της προσφοράς χρηματικής βοήθειας σε περίπτωση ανάγκης.

γ. Εξασφαλίζουν σε όλους την πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία με όλα τα κατάλληλα μέσα, σε συνάρτηση με τις ικανότητες του καθενός.

δ. Καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί τη σχολική και την επαγγελματική ενημέρωση και τον προσανατολισμό.

ε. Παίρνουν μέτρα για να ενθαρρύνουν την τακτική σχολική φοίτηση και τη μείωση του ποσοστού εγκατάλειψης των σχολικών σπουδών.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την εφαρμογή της σχολικής πειθαρχίας με τρόπο που να ταιριάζει στην αξιοπρέπεια του παιδιού ως ανθρώπινου όντος, και σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προάγουν και ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία στον τομέα της παιδείας, με σκοπό να συμβάλλουν κυρίως στην εξάλειψη της άγνοιας και του αναλφαριθμητισμού στον κόσμο και να διευκολύνουν την πρόσβαση στις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις και στις σύγχρονες εκπαιδευτικές μεθόδους. Για το σκοπό αυτόν, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Άρθρο 29

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμφωνούν ότι η εκπαίδευση του παιδιού πρέπει να αποσκοπεί:

α. Στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και στην πληρέστερη δυνατή

- ανάπτυξη των χαρισμάτων του και των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων του.
- β. Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες και για τις αρχές που καθιερώνονται στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.
- γ. Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τους γονείς του παιδιού, την ταυτότητά του, τη γλώσσα του και τις πολιτιστικές του αξίες, καθώς και του σεβασμού του για τις εθνικές αξίες της χώρας στην οποία ζει, της χώρας από την οποία μπορεί να κατάγεται και για τους πολιτισμούς που διαφέρουν από το δικό του.
- δ. Στην προετοιμασία του παιδιού για μία υπεύθυνη ζωή σε μία ελεύθερη κοινωνία μέσα σε πνεύμα κατανόησης, ειρήνης, ανοχής, ισότητας των φύλων και φιλίας ανάμεσα σε όλους του λαούς και τις εθνικιστικές, εθνικές και θρησκευτικές ομάδες και στα πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής.
- ε. Στην ανάπτυξη του σεβασμού για το φυσικό περιβάλλον.
2. Καμία διάταξη του παρόντος άρθρου ή του άρθρου 28 δεν μπορεί να ερμηνευτεί με τρόπο που να θίγει την ελευθερία των φυσικών ή νομικών προσώπων για τη δημιουργία και τη διεύθυνση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, υπό τον όρο ότι θα τηρούνται οι εκφρασμένες στην παρ. 1 του παρόντος άρθρου αρχές και ότι η παρεχόμενη στα ιδρύματα αυτά εκπαίδευση θα είναι σύμφωνη με τις ελάχιστες προδιαγραφές που θα έχει ορίσει το Κράτος.

Άρθρο 30

Στα Κράτη όπου υπάρχουν εθνικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές μειονότητες ή πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής, ένα παιδί αυτόχθονας ή που ανήκει σε μία από αυτές τις μειονότητες δεν μπορεί να στερηθεί το δικαίωμα να έχει τη δική του πολιτιστική ζωή, να πρεσβεύει και να ασκεί τη δική του θρησκεία ή να χρησιμοποιεί τη δική του γλώσσα από κοινού με τα άλλα μέλη της ομάδας του.

Άρθρο 31

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί το δικαίωμα στην ανάπαυση και στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, στην ενασχόληση με ψυχαγωγικά παιχνίδια και δραστηριότητες που είναι κατάλληλες για την ηλικία του και στην ελεύθερη συμμετοχή στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται και προάγουν το δικαίωμα του παιδιού να συμμετέχει πλήρως στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή και ενθαρρύνουν την προσφορά κατάλληλων και ίσων ευκαιριών για πολιτιστικές, καλλιτεχνικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες και για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου.

Άρθρο 32

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να προστατεύεται από την οικονομική εκμετάλλευση και από την εκτέλεση οποιασδήποτε εργασίας που ενέχει κινδύνους ή που μπορεί να εκθέσει σε κίνδυνο την εκπαίδευσή του ή να βλάψει την υγεία του ή τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική ή κοινωνική ανάπτυξή του.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή του παρόντος άρθρου. Για το σκοπό αυτόν, και λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές διατάξεις των άλλων διεθνών οργάνων, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ειδικότερα:
 - α. Ορίζουν ένα κατώτατο όριο ή κατώτατα όρια ηλικίας για την είσοδο στην επαγγελματική απασχόληση.

β. Προβλέπουν μία κατάλληλη ρύθμιση των ωραρίων και των συνθηκών εργασίας.

γ. Προβλέπουν κατάλληλες ποινές και άλλες κυρώσεις, για να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική εφαρμογή του παρόντος άρθρου.

Άρθρο 33

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων νομοθετικών, διοικητικών, κοινωνικών και εκπαιδευτικών μέτρων, για να προστατεύσουν τα παιδιά από την παράνομη χρήση ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών, όπως αυτές προσδιορίζονται στις σχετικές διεθνείς συμβάσεις, και για να εμποδίσουν τη χρησιμοποίηση των παιδιών στην παραγωγή και την παράνομη διακίνηση αυτών των ουσιών.

Άρθρο 34

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και σεξουαλικής βίας.

Για το σκοπό αυτόν, τα Κράτη, ειδικότερα, παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν:

α. Την παρακίνηση ή τον εξαναγκασμό των παιδιών σε παράνομη σεξουαλική δραστηριότητα.

β. Την εκμετάλλευση των παιδιών για πορνεία ή για άλλες παράνομες σεξουαλικές δραστηριότητες.

γ. Την εκμετάλλευση των παιδιών για την παραγωγή θεαμάτων ή υλικού πορνογραφικού χαρακτήρα.

Άρθρο 35

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν την απαγωγή, την πώληση ή το δουλεμπόριο παιδιών, για οποιονδήποτε σκοπό και με οποιαδήποτε μορφή.

Άρθρο 36

Τα Συμβαλλόμενα κράτη προστατεύουν το παιδί από κάθε άλλη μορφή εκμετάλλευσης επιβλαβή για οποιαδήποτε πλευρά της ευημερίας του.

Άρθρο 37

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ώστε :

α. Κανένα παιδί να μην υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή σε άλλες σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές τιμωρίες ή μεταχείριση.

Θανατική ποινή ή ισόβια κάθειρξη χωρίς δυνατότητα απελευθέρωσης δεν πρέπει να απαγγέλλονται για παραβάσεις, τις οποίες έχουν διαπράξει πρόσωπα κάτω των δεκαοκτώ ετών.

β. Κανένα παιδί να μη στερείται την ελευθερία του κατά τρόπο παράνομο ή αυθαίρετο. Η σύλληψη, κράτηση ή φυλάκιση ενός παιδιού πρέπει να είναι σύμφωνη με το νόμο, να μην αποτελεί παρά ένα έσχατο μέτρο και να είναι της μικρότερης δυνατής χρονικής διάρκειας.

γ. Κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία να αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και με τον οφειλόμενο στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου σεβασμό, και κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ηλικίας του. Ειδικότερα, κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία θα χωρίζεται από τους ενήλικες, εκτός εάν θεωρηθεί ότι είναι

προτιμότερο να μη γίνει αυτό για το συμφέρον του παιδιού, και έχει το δικαίωμα να διατηρήσει την επαφή με την οικογένειά του δι' αλληλογραφίας και με επισκέψεις, εκτός εξαιρετικών περιστάσεων.

δ. Τα παιδιά που στερούνται την ελευθερία τους να έχουν το δικαίωμα για ταχεία πρόσβαση σε νομική ή σε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση, καθώς και το δικαίωμα να αμφισβητούν τη νομιμότητα της στέρησης της ελευθερίας τους ενώπιον ενός δικαστηρίου ή μιας άλλης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής, και για τη λήψη μιας ταχείας απόφασης πάνω σ' αυτό το ζήτημα.

Άρθρο 38

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται και να διασφαλίζουν το σεβασμό στους κανόνες τους διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου που εφαρμόζονται σε αυτά σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, και των οποίων η προστασία επεκτείνεται στα παιδιά.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα δυνατά μέτρα για να διασφαλίσουν ότι τα πρόσωπα κάτω των δεκαπέντε ετών δεν θα συμμετέχουν άμεσα στις εχθροπραξίες.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη απέχουν από την επιστράτευση στις ένοπλες δυνάμεις τους κάθε προσώπου κάτω των δεκαπέντε ετών.

Κατά την επιστράτευση ανάμεσα σε πρόσωπα άνω των δεκαπέντε ετών αλλά κάτω των δεκαοκτώ ετών, τα Συμβαλλόμενα Κράτη προσπαθούν να δίνουν προτεραιότητα στα πρόσωπα μεγαλύτερης ηλικίας.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη, σύμφωνα με την υποχρέωση που έχουν, δυνάμει του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, να προστατεύουν τον άμαχα πληθυσμό σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, παίρνουν όλα τα δυνατά μέτρα για την προστασία και τη φροντίδα των παιδιών, που θίγονται από την ένοπλη σύρραξη.

Άρθρο 39

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διευκολύνουν τη σωματική και ψυχολογική ανάρρωση και την κοινωνική επανένταξη κάθε παιδιού θύματος : οποιασδήποτε μορφής παραμέλησης, εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, βασανισμού ή κάθε άλλης μορφής σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας ή ένοπλης σύρραξης. Η ανάρρωση αυτή και η επανένταξη γίνονται μέσα σε περιβάλλον, που ευνοεί την υγεία, τον αυτοσεβασμό και την αξιοπρέπεια του παιδιού.

Άρθρο 40

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί ύποπτο, κατηγορούμενο ή καταδικασμένο για παράβαση του ποινικού νόμου το δικαίωμα σε μεταχείριση που να συνάδει με το αίσθημα της αξιοπρέπειάς του και της προσωπικής αξίας, που να ενισχύει το σεβασμό του για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες των άλλων και που να λαμβάνει υπόψη την ηλικία του, καθώς και την ανάγκη για επανένταξη στην κοινωνία και την ανάληψη από το παιδί ενός εποικοδομητικού ρόλου στην κοινωνία.

2. Για το σκοπό αυτόν, και λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές διατάξεις των διεθνών οργάνων, τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ιδιαίτερα ώστε :

α. Κανένα παιδί να μην καθίσταται ύποπτο, να μην κατηγορείται και να μην καταδικάζεται για παράβαση του ποινικού νόμου λόγω πράξεων ή παραλείψεων, που δεν απαγορεύονται από το εθνικό ή διεθνές δίκαιο κατά το χρόνο που διαπράχθηκαν.

β. Κάθε παιδί ύποπτο ή κατηγορούμενο για παράβαση του ποινικού νόμου να έχει τουλάχιστον δικαίωμα στις ακόλουθες εγγυήσεις:

- ι. Να θεωρείται αθώο μέχρι να αποδειχθεί νόμιμα η ενοχή του.
- ιι. Να ενημερώνεται χωρίς καθυστέρηση και απευθείας για τις εναντίον του κατηγορίες ή, κατά περίπτωση, μέσω των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του και να έχει νομική ή οποιαδήποτε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση για την προετοιμασία και την παρουσίαση της υπεράσπισής του.
- ιιι. Να κρίνεται η υπόθεσή του χωρίς καθυστέρηση από μία αρμόδια, ανεξάρτητη και αμερόληπτη αρχή ή δικαστικό σώμα, σύμφωνα με μια δίκαιη κατά το νόμο διαδικασία, με την παρουσία ενός νομικού ή άλλου συμβούλου και την παρουσία των γονέων του ή των νομίμων εκπροσώπων του, εκτός αν αυτό θεωρηθεί αντίθετο προς το συμφέρον του παιδιού, λόγω κυρίως της ηλικίας ή της κατάστασής του.
- ιιιι. Να μην υποχρεώνεται να καταθέσει ως μάρτυρας ή να ομολογήσει την ενοχή του, να υποβάλλει ερωτήσεις το ίδιο ή μέσω άλλου στους μάρτυρες κατηγορίας και να επιτυγχάνει την παράσταση και την εξέταση μαρτύρων υπεράσπισης κάτω από συνθήκες ισότητας.
- ιιιιι. Εάν κριθεί ότι παρέβη τον ποινικό νόμο, να μπορεί να προσφύγει κατ' αυτής της απόφασης και κατά οποιουδήποτε μέτρου που λήφθηκε ως συνέπεια αυτής ενώπιον μιας ανώτερης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής ή δικαστικού σώματος, σύμφωνα με το νόμο.
- ιιιιιι. Να έχει τη δωρεάν βοήθεια ενός διερμηνέα, σε περίπτωση που δεν καταλαβαίνει ή δεν μιλάει τη γλώσσα που χρησιμοποιείται.
- ιιιιιιι. Να αντιμετωπίζεται η ιδιωτική του ζωή με απόλυτο σεβασμό σε όλα τα στάδια της διαδικασίας.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προσπαθούν να προαγάγουν τη θέσπιση νόμων, διαδικασιών, αρχών και θεσμών εφαρμοζόμενων ειδικώς στα παιδιά που είναι ύποπτα, κατηγορούμενα ή καταδικασμένα για παράβαση του ποινικού νόμου και ιδιαίτερα:

- α. Τη θέσπιση ενός ελάχιστου ορίου ηλικίας κάτω από το οποίο τα παιδιά θα θεωρούνται ότι δεν έχουν την ικανότητα παράβασης του ποινικού νόμου.
- β. Την εισαγωγή μέτρων, εφόσον αυτό είναι δυνατόν και ευκταίο, για την αντιμετώπιση τέτοιων παιδιών, χωρίς ανάγκη προσφυγής στη δικαιοσύνη, με την προϋπόθεση βέβαια ότι τηρείται ο απόλυτος σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα και στις νόμιμες εγγυήσεις.

4. Μια σειρά διατάξεων σχετικών κυρίως με την επιμέλεια, την καθοδήγηση και την επιτήρηση, τους συμβούλους, τη δοκιμασία, την τοποθέτηση σε οικογένεια, τα προγράμματα γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και τις άλλες εναλλακτικές δυνατότητες πλην της επιμέλειας, θα εξασφαλίζει στα παιδιά μια μεταχείριση που να εγγυάται την ευημερία τους και που να είναι ανάλογη και με την κατάστασή τους και με την παράβαση.

Άρθρο 41

Καμία από τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης δεν θίγει διατάξεις ευνοϊκότερες για την πραγματοποίηση των δικαιωμάτων του παιδιού και οι οποίες είναι δυνατόν να περιέχονται:

- α. Στην νομοθεσία ενός Συμβαλλόμενου Κράτους ή
- β. Στο ισχύον για το Κράτος αυτό διεθνές δίκαιο.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Άρθρο 42

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν να κάνουν ευρέως γνωστές τόσο στους ενήλικες όσο και στα παιδιά, τις αρχές και τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης με δραστήρια και κατάλληλα μέσα.

Άρθρο 43

1. Με σκοπό την έρευνα της προόδου που έχει συντελεστεί από τα Συμβαλλόμενα Κράτη σε σχέση με την τήρηση των υποχρεώσεων, οι οποίες συμφωνήθηκαν δυνάμει της παρούσας Σύμβασης, συγκροτείται Επιτροπή για τα δικαιώματα του παιδιού, η οποία επιτελεί τα καθήκοντα που ορίζονται παρακάτω.

2. Η Επιτροπή αποτελείται από δέκα εμπειρογνώμονες υψηλού ήθους και αναγνωρισμένης ικανότητας στον τομέα που καλύπτει η παρούσα Σύμβαση. Τα μέλη της εκλέγονται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη ανάμεσα στους υπηκόους τους και συμμετέχουν υπό την ατομική τους ιδιότητα, αφού ληφθούν υπόψη η ανάγκη εξασφάλισης δίκαιης γεωγραφικής κατανομής και τα κύρια νομικά συστήματα.

3. Η εκλογή των μελών της Επιτροπής γίνεται με μυστική ψηφοφορία από έναν κατάλογο προσώπων που υποβάλλουν τα Συμβαλλόμενα Κράτη. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος έχει την δυνατότητα να υποδεικνύει έναν υποψήφιο από τους υπηκόους του.

4. Η διεξαγωγή των πρώτων εκλογών θα γίνει το αργότερο έξι μήνες μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας Σύμβασης. Στη συνέχεια οι εκλογές θα γίνονται κάθε δύο χρόνια.

Τέσσερις τουλάχιστο μήνες πριν από την ημερομηνία κάθε εκλογής ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών καλεί γραπτώς τα Συμβαλλόμενα Κράτη να προτείνουν τους υποψηφίους τους εντός δύο μηνών. Στη συνέχεια, ο Γενικός Γραμματέας ετοιμάζει έναν κατάλογο με τα ονόματα όλων των υποψηφίων σε αλφαβητική σειρά, αναφέροντας τα Συμβαλλόμενα κράτη που έχουν υποδείξει αυτούς και τον υποβάλλει στα Συμβαλλόμενα στην παρούσα Σύμβαση Κράτη.

5. Οι εκλογές γίνονται κατά τις συνόδους των Συμβαλλομένων Κρατών, οι οποίες συγκαλούνται από το Γενικό Γραμματέα στην Έδρα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Στις συνόδους αυτές, κατά τις οποίες η απαρτία σχηματίζεται από τα δύο τρίτα των Συμβαλλόμενων Κρατών, εκλέγονται μέλη της Επιτροπής εκείνοι που έλαβαν το μεγαλύτερο αριθμό ψήφων και την απόλυτη πλειοψηφία από τους παρόντες και ψηφίσαντες εκπροσώπους των Συμβαλλόμενων Κρατών.

6. Τα μέλη της Επιτροπής εκλέγονται για χρονική περίοδο τεσσάρων ετών. Είναι επανεκλέξιμα εάν προταθεί εκ νέου η υποψηφιότητά τους. Η θητεία πέντε μελών από τα εκλεγμένα κατά την πρώτη εκλογή λήγει μετά την συμπλήρωση δύο ετών. Τα ονόματα των πέντε αυτών μελών επιλέγονται με κλήρο από τον πρόεδρο της συνόδου, αμέσως μετά από την πρώτη εκλογή.

7. Σε περίπτωση θανάτου ή παραίτησης ενός μέλους της Επιτροπής, ή εάν, για έναν οποιονδήποτε άλλο λόγο, ένα μέλος δηλώσει ότι δεν μπορεί πλέον να ασκεί τα καθήκοντά του στα πλαίσια της Επιτροπής, το Συμβαλλόμενο Κράτος, που είχε υποδείξει αυτό το μέλος, διορίζει έναν άλλο εμπειρογνώμονα από τους υπηκόους του, για να υπηρετήσει για το υπόλοιπο της θητείας, με την επιφύλαξη της έγκρισης της

Επιτροπής.

8. Η Επιτροπή θεσπίζει η ίδια τον εσωτερικό κανονισμό της.

9. Η Επιτροπή εκλέγει τους αξιωματούχους της για μία περίοδο δύο ετών.

10. Οι σύνοδοι της Επιτροπής συγκαλούνται κανονικά στην Έδρα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών ή σε οποιονδήποτε άλλο κατάλληλο τόπο, που καθορίζεται από την Επιτροπή.

Η Επιτροπή συνέρχεται κανονικά κάθε χρόνο.

Η διάρκεια των συνόδων της καθορίζεται και τροποποιείται, εάν είναι αναγκαίο, από μία συνέλευση των Κρατών Μελών στην παρούσα Σύμβαση, με την επιφύλαξη της έγκρισης από τη Γενική Συνέλευση.

11. Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών θέτει στη διάθεση της Επιτροπής το απαραίτητο προσωπικό και τις εγκαταστάσεις για την αποτελεσματική εκτέλεση των καθηκόντων που της έχουν ανατεθεί, δυνάμει της παρούσας Σύμβασης.

12. Τα μέλη της Επιτροπής που συγκροτήθηκε δυνάμει της παρούσας Σύμβασης εισπράττουν, με την έγκριση της Γενικής Συνέλευσης, απολαβές από τους πόρους του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα με τους όρους και με τις προϋποθέσεις που ορίζει η Γενική Συνέλευση.

Άρθρο 44

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να υποβάλλουν στην Επιτροπή, μέσω του Γενικού Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, εκθέσεις σχετικά με τα μέτρα που έχουν υιοθετήσει για την ενεργοποίηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση, καθώς και σχετικά με την πρόοδο που σημειώθηκε ως προς την απόλαυση αυτών των δικαιωμάτων:

α. Εντός των δύο πρώτων ετών από την έναρξη ισχύος της παρούσας Σύμβασης για κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος.

β. Κατόπιν, κάθε πέντε χρόνια.

2. Οι εκθέσεις που συντάσσονται σε εφαρμογή του παρόντος άρθρου, πρέπει να επισημαίνουν τους παράγοντες και τις δυσκολίες, εάν υπάρχουν, που εμποδίζουν τα Συμβαλλόμενα Κράτη να τηρήσουν πλήρως τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στην παρούσα Σύμβαση.

Πρέπει επίσης να περιέχουν επαρκείς πληροφορίες, για να δώσουν στην Επιτροπή μια ακριβή εικόνα της εφαρμογής της Σύμβασης στην εν λόγω χώρα.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη τα οποία έχουν υποβάλει στην Επιτροπή μια αρχική πλήρη έκθεση, δεν χρειάζεται να επαναλαμβάνουν στις επόμενες εκθέσεις που υποβάλλουν, σύμφωνα με το εδάφιο β της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, τις βασικές πληροφορίες που έχουν ήδη κοινοποιήσει.

4. Η Επιτροπή μπορεί να ζητά από τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμπληρωματικές πληροφορίες, σχετικές με την εφαρμογή της Σύμβασης.

5. Η Επιτροπή υποβάλλει κάθε δύο χρόνια στη Γενική Συνέλευση, μέσω του Κοινωνικού και Οικονομικού Συμβουλίου, εκθέσεις για τις δραστηριότητες της.

6. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη καθιστούν ευρέως προσιτές τις εκθέσεις τους στο κοινό της χώρας τους.

Άρθρο 45

Για την προώθηση της αποτελεσματικής εφαρμογής της Σύμβασης και για την ενθάρρυνση της διεθνούς συνεργασίας στο πεδίο το οποίο καλύπτει η Σύμβαση:

α. Οι ειδικοί οργανισμοί, το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και άλλα όργανα των Ηνωμένων Εθνών έχουν το δικαίωμα να εκπροσωπούνται κατά την εξέταση της εφαρμογής των διατάξεων της παρούσας Σύμβασης, οι οποίες εμπίπτουν στην αρμοδιότητά τους. Η Επιτροπή μπορεί να καλέσει τις ειδικευμένες οργανώσεις, το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και άλλους αρμόδιους οργανισμούς, τους οποίους κρίνει κατάλληλους, να παράσχουν ειδικευμένες γνώμες για την εφαρμογή της Σύμβασης στους τομείς που ανήκουν στις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους. Μπορεί να καλεί τις ειδικευμένες οργανώσεις, το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και άλλα όργανα των Ηνωμένων Εθνών να της υποβάλουν εκθέσεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στους τομείς που ανήκουν στο πεδίο δραστηριότητάς τους.

β. Η Επιτροπή διαβιβάζει, εάν το κρίνει αναγκαίο, στις ειδικευμένες οργανώσεις, στο Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και στους άλλους αρμόδιους οργανισμούς κάθε έκθεση των Συμβαλλόμενων Κρατών που περιέχει ένα αίτημα ή υποδεικνύει μια ανάγκη για τεχνική συμβουλή ή βοήθεια μαζί με τις παρατηρήσεις και τις προτάσεις της Επιτροπής, εάν υπάρχουν, σχετικά με το παραπάνω αίτημα ή υπόδειξη.

γ. Η Επιτροπή μπορεί να συστήσει στη Γενική Συνέλευση να ζητήσει από το Γενικό Γραμματέα να αναλάβει για λογαριασμό της μελέτες πάνω σε ειδικά θέματα, σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού.

δ. Η Επιτροπή μπορεί να κάνει υποδείξεις και συστάσεις γενικής φύσεως βασισμένες στις πληροφορίες που έχει δεχτεί κατ' εφαρμογήν των άρθρων 44 και 45 της παρούσας Σύμβασης. Οι υποδείξεις αυτές και οι συστάσεις γενικής φύσεως διαβιβάζονται σε κάθε ενδιαφερόμενο Συμβαλλόμενο Κράτος και αναφέρονται στη Γενική Συνέλευση, μαζί με τις παρατηρήσεις των Συμβαλλόμενων Κρατών μερών, όπου υπάρχουν.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

'Αρθρο 46

Η παρούσα Σύμβαση είναι ανοιχτή για υπογραφή σε όλα τα Κράτη.

'Αρθρο 47

Η παρούσα Σύμβαση υποβάλλεται σε επικύρωση. Τα έγγραφα της επικύρωσης θα κατατεθούν στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

'Αρθρο 48

Η παρούσα Σύμβαση είναι ανοιχτή για προσχώρηση οποιουδήποτε Κράτους. Τα έγγραφα της προσχώρησης θα κατατεθούν στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

'Αρθρο 49

1. Η παρούσα Σύμβαση θα αρχίσει να ισχύει την τριακοστή ημέρα μετά από την ημερομηνία κατάθεσης στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών του εικοστού εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης.

2. Για κάθε Κράτος που επικυρώνει την παρούσα Σύμβαση ή προσχωρεί σε αυτήν μετά την κατάθεση του εικοστού εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης, η Σύμβαση

θα αρχίσει να ισχύει την τριακοστή ημέρα μετά από την ημερομηνία κατάθεσης από το Κράτος αυτό του δικού του εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης.

Άρθρο 50

1. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να προτείνει μια τροπολογία και να καταθέσει το κείμενό της στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Εν συνεχεία ο Γενικός Γραμματέας διαβιβάζει όλα τα σχέδια τροπολογιών στα Συμβαλλόμενα Κράτη ζητώντας τους να του γνωρίζουν εάν επιθυμούν να συγκληθεί διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Κρατών, με σκοπό να εξεταστούν και να τεθούν σε ψηφοφορία αυτά τα σχέδια. Εάν, εντός τεσσάρων μηνών από την ημερομηνία της διαβίβασης αυτής, το ένα τρίτο τουλάχιστον των Συμβαλλόμενων Κρατών κηρυχτεί υπέρ της σύγκλησης μιας τέτοιας διάσκεψης, ο Γενικός Γραμματέας συγκαλεί τη διάσκεψη υπό την αιγίδα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Κάθε τροπολογία, που υιοθετείται από την πλειοψηφία των παρόντων και ψηφισάντων στη διάσκεψη Συμβαλλόμενων Κρατών, υποβάλλεται για έγκριση στη Γενική Συνέλευση.
2. Κάθε τροπολογία, που υιοθετήθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, αρχίζει να ισχύει όταν εγκριθεί από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και γίνει δεκτή με πλειοψηφία των δύο τρίτων των Συμβαλλόμενων Κρατών.
3. Όταν μια τροπολογία αρχίσει να ισχύει έχει αναγκαστική ισχύ για τα Συμβαλλόμενα κράτη που την αποδέχτηκαν, ενώ τα υπόλοιπα Συμβαλλόμενα Κράτη παραμένουν δεσμευμένα από τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης και από όλες τις προηγούμενες τροπολογίες που έχουν αποδεχτεί.

Άρθρο 51

1. Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών θα δεχτεί και θα διαβιβάσει σε όλα τα κράτη το κείμενο των επιφυλάξεων που έκαναν τα Κράτη κατά το χρόνο της επικύρωσης ή της προσχώρησης.
 2. Δεν επιτρέπεται καμία επιφύλαξη, που είναι ασυμβίβαστη με το αντικείμενο και το σκοπό της παρούσας Σύμβασης.
- Οι επιφυλάξεις μπορούν να αποσυρθούν ανά πάσα στιγμή με γνωστοποίηση προς το Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, ο οποίος ενημερώνει γι' αυτό όλα τα Συμβαλλόμενα στη Σύμβαση Κράτη. Η γνωστοποίηση παράγει τα αποτελέσματά της από την ημερομηνία κατά την οποία παρελήφθη από το Γενικό Γραμματέα.

Άρθρο 52

Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να καταγγείλει την παρούσα Σύμβαση με γραπτή γνωστοποίηση προς το Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Η καταγγελία παράγει τα αποτελέσματά της ένα χρόνο μετά από την ημερομηνία κατά την οποία η γνωστοποίηση παρελήφθη από το Γενικό Γραμματέα.

Άρθρο 53

Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών ορίζεται θεματοφύλακας της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 54

Το πρωτότυπο της παρούσας Σύμβασης, της οποίας τα κείμενα στην αγγλική, αραβική, κινεζική, ισπανική, γαλλική και ρωσική γλώσσα έχουν την ίδια ισχύ, θα κατατεθεί στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Για να πιστοποιηθούν τα παραπάνω οι υπογράφωντες ειδικά εξουσιοδοτημένοι από τις αντίστοιχες Κυβερνήσεις τους, υπέγραψαν την παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο δεύτερο

Η ισχύς του νόμου αυτού αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, της δε κυρουμένης Σύμβασης από την ολοκλήρωση των προϋποθέσεων που καθορίζονται στο άρθρο 49 αυτής.

ΑΡΘΡΑ

Φυλακές ανηλίκων:**η μεγάλη των... κακοποιών Σχολή**

ΤΙ ΕΔΕΙΞΕ ΕΡΕΥΝΑ ΣΕ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟ ΚΑΙ ΚΑΣΣΑΒΕΤΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΑΘΗΝΩΝ ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΡΕΥΝΩΝ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΥ ΑΡΕΤΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Κρατούνται στα σωφρονιστικά καταστήματα «προς συμμόρφωσιν και παραδειγματισμόν» αλλά ανεβαίνουν ένα-ένα τα σκαλοπάτια του εγκλήματος όπου και... σταδιοδρομούν.

Κι αυτό δεν είναι πια μια θεωρητική ή φιλολογική επιστημονική παρατήρηση για τους ανήλικους κρατούμενους της χώρας μας αλλά στατιστικό δεδομένο, απόρροια μιας μεγάλης έρευνας που διενήργησε σε δύο φάσεις ο Τομέας Ποινικών Επιστημών της Νομικής Σχολής Αθηνών, με τη συνδρομή της Επιτροπής Ερευνών του ίδιου Πανεπιστημίου, στις φυλακές Ανηλίκων του Κορυδαλλού και της Κασσαβέτειας. Με την επιστημονική ευθύνη του καθηγητή Εγκληματολογίας και Σωφρονιστικής κ. Νέστορα Κουράκη και τον συντονισμό της εγκληματολόγου κ. Φωτεινής Μηλιώνη, τόσο η αρχική έρευνα όσο και η επανάληψή της κατέδειξαν «την απόλυτη αναποτελεσματικότητα του σωφρονιστικού μας συστήματος και την ανάγκη αναζήτησης άλλων μεθόδων αντιμετώπισης της παραβατικότητας των ανηλίκων».

Στην πρώτη μεγάλη έρευνα που ξεκίνησε τον Απρίλιο του 1993 και ολοκληρώθηκε τον Σεπτέμβριο του 1994, απάντησαν σε 94 καυτά ερωτήματα 156 ανήλικοι (το 84% των τότε κρατούμενων) 149 αγόρια και 7 κορίτσια. Η επεξεργασία των απαντήσεων και των στοιχείων έδωσε την παρακάτω γκρίζα εικόνα:

* Το 96,7 % των ανηλίκων, που βρίσκονταν στη φυλακή με ποινή στέρησης της ελευθερίας πάνω από 2 χρόνια (60 συνολικά ανήλικοι), είχαν εγκλειστεί και πριν σε σωφρονιστικό κατάστημα.

* Οι κρατούμενοι ανήλικοι απασχολούνται σε κάποια εργασία (έστω και δευτερεύουσα) σε ποσοστό 58%, οι υπόλοιποι κυριολεκτικά «κάθονται, παίζουν μπάλα ή κόβουν βόλτες παρά το γεγονός ότι το 63% απ' αυτούς έχει έντονη επιθυμία να εργασθεί.

* Μόνο ένας στους τρεις ανήλικους παρακολουθεί μαθήματα σχολείου.

* Τα ναρκωτικά είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής των ανηλίκων κρατουμένων. Το 61% των ανηλίκων δοκίμασαν ναρκωτικά πριν από τον εγκλεισμό τους, το 37% απ' αυτούς είχαν εξάρτηση από ναρκωτικές ουσίες με όλα τα συμπαρομαρτούντα προκειμένου να εξασφαλισθεί η δόση κλοπές, διαρρήξεις φαρμακείων, πορνεία, μικρεμπόριο ναρκωτικών, ακόμη και ληστείες.

* Πίσω από την παραβατικότητα και αργότερα την εγκληματικότητα των ανηλίκων, υπάρχει συνήθως μια αδιάφορη, φτωχή κι αμόρφωτη οικογένεια. Είναι παιδιά που έζησαν σε διαταραγμένο οικογενειακό περιβάλλον και απομακρύνθηκαν πρόωρα από το σπίτι και το σχολείο. Γεννήθηκαν και μεγάλωσαν κυρίως σε υποβαθμισμένες περιοχές της Αθήνας, του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης. Οι γονείς τους αγράμματοι σε ποσοστό 46% (έναντι 8% του γενικού πληθυσμού), άτομα με ιδιαίτερα χαμηλά εισοδήματα και το 17% απ' αυτούς δίχως σταθερό εισόδημα.

*Το 28% των ανηλίκων κρατουμένων έχασαν τον έναν τους γονιό έως τα δώδεκά τους χρόνια ένα ποσοστό που αυξάνεται στο 39% λίγο πριν από τον εγκλεισμό τους στη φυλακή.

*Αλλά ακόμη και όταν οι γονείς ζούσαν μαζί, διαπληκτίζονταν διαρκώς μεταξύ τους (35%) και επέβαλλαν σωματικές τιμωρίες δίχως σοβαρή αιτία (32%). Το 27% των παιδιών παρέμειναν αγράμματοι αλλά και όσα πήγαιναν σχολείο το αποστρέφονταν σε τέτοιο βαθμό που το 56% έμενε στην ίδια τάξη λόγω απουσιών.

*Από 13 χρόνων μπήκαν στη βιοπάλη, δούλευε μόνιμα το 51% και περιστασιακά το 34%, αλλάζοντας συχνά εργοδότη.

* Η πρώτη εμπλοκή με τη Δικαιοσύνη ήρθε για τους ανήλικους κρατουμένους στην τρυφερή ηλικία των 13-14 χρόνων. Στους πρώτους 10-12 μήνες του «σωφρονισμού» τους, έχουν όλο τον χρόνο και όλες τις «ευκαιρίες» να γνωρισθούν με τον κοινωνικό στιγματισμό και την απομόνωση, να υποστούν εξευτελισμούς και κάθε είδους βιασμούς, να εξοικειωθούν με τα δρώμενα της φυλακής και να αποκομίσουν, από άλλους εμπειρότερους, την αναγκαία «τεχνογνωσία του εγκληματείν». Σύντομα από μαθητευόμενοι εξελίσσονται σε διδάκτορες του εγκλήματος και οι καταδίκες που ακολουθούν δεν αφορούν πια σε μικροκλοπές αλλά σε ληστείες, ανθρωποκτονίες ή βιασμούς.

Πέντε περίπου χρόνια μετά την ολοκλήρωση της πρώτης έρευνας, και συγκεκριμένα από τον Μάιο του '99 έως και σήμερα, μια μεγάλη ομάδα ερευνητών, με επικεφαλής πάντα τον καθηγητή Εγκληματολογίας κ. Νέστορα Κουράκη και συντονίστρια την εγκληματολόγο κ. Φωτεινή Μηλιώνη, αναλαμβάνει το δυσκολότερο όλων έργο: Την αναζήτηση των ανηλίκων που κατέθεσαν παλαιότερα κομμάτια της ψυχής τους και τις «πλούσιες» εμπειρίες τους, πίσω από τα σίδηρα του Κορυδαλλού και της Κασσαβέτειας. Σκοπός της ερευνητικής προσπάθειας ήταν να διαπιστωθεί τι απέγιναν

οι συγκεκριμένοι ανήλικοι κρατούμενοι. Η δεύτερη φάση της έρευνας διεξάγεται ήδη εδώ και ενάμιση χρόνο, η στατιστική επεξεργασία δεν είναι ακόμη πλήρης αλλά τα πρώτα αποτελέσματα και συμπεράσματα των ειδικών επιστημόνων καταδεικνύουν ότι «η διαδικασία προσαρμογής των ανηλίκων κρατουμένων στον ιδρυματικό υποπολιτισμό της φυλακής δυσχέρανε ή κατέστησε αδύνατη την κοινωνική τους (επαν)ένταξη μετά την αποφυλάκισή τους, με αποτέλεσμα, εξαιτίας του στιγματισμού, της έλλειψης βοήθειας από το περιβάλλον τους και την Πολιτεία αλλά και του ενστερνισμού προτύπων εγκληματικής συμπεριφοράς από τους ίδιους τους κρατούμενους, να οδηγηθούν και πάλι στη διάπραξη αξιόποινων πράξεων...»

Παρά τις μεγάλες δυσκολίες ανεύρεσης των παλαιών κρατουμένων λόγω αλλαγής διευθύνσεων μετά την αποφυλάκιση αλλά και μη τήρησης εμπεριστατωμένων αρχείων από τους αρμόδιους κρατικούς φορείς οι ερευνητές κατόρθωσαν να εντοπίσουν και να μιλήσουν με τους 103 από τους 156 ανήλικους κρατουμένους του '94. Δυστυχώς, οι 44 βρίσκονταν και πάλι στη φυλακή αυτή τη φορά στις σκληρότερες, των ενηλίκων και οι υπόλοιποι 59 εκτός φυλακής. Οι πληροφορίες για δώδεκα ακόμα συνολικά άτομα συγκεντρώθηκαν μέσω τρίτων συγγενών ή γνωστών τους. Κάποιοι απ' αυτούς δεν ζουν πλέον, κάποιοι άλλοι νοσηλεύονται σε ψυχιατρείο και κάποιοι, εμφανώς πιο τυχεροί, ζουν στο εξωτερικό! Τα ίχνη των υπολοίπων 41 έχουν χαθεί...

«Από την επεξεργασία των πρώτων στοιχείων της έρευνας, προκύπτει δυστυχώς ότι ένας μεγάλος αριθμός περίπου το 1/3 των ανηλίκων κρατουμένων είχε προβλήματα με τον νόμο μετά την αποφυλάκισή τους», εξηγεί ο κ. Νέστορας Κουράκης. «Μόνο ένας από τους 44 που εντοπίσαμε και πάλι στη φυλακή, εκτίει ποινή που του είχε επιβληθεί πριν από το '93. Οι νεαροί αυτοί με το ιδρυματικό παρελθόν, εμφανίζονται να είναι πολυ-υπότροποι (έχουν εκτίσει περισσότερες ποινές μετά την αποφυλάκιση του '93) και διαπράττουν συνήθως παραβάσεις για τις οποίες δεν απειλούνται με ποινές μεγάλης διάρκειας κυρίως κλοπές. Αλλά υπάρχουν και τρεις νεαροί που τα εγκλήματά τους συντάραξαν την κοινή γνώμη και αξίζει να τύχουν ειδικότερης επιστημονικής ανάλυσης...».

Το πρώτο διάστημα μετά την αποφυλάκιση ήταν καθοριστικό για τη μελλοντική εγκληματική σταδιοδρομία των υπότροπων νεαρών που φαίνεται «να επανεγκλείονται με γεωμετρική ταχύτητα. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα ενός νεαρού που συναντήσαμε στη φυλακή, αποφυλακίστηκε και σε 15 ημέρες τον ξανασυναντήσαμε σε άλλη φυλακή, υπόδικο, για μια νέα αξιόποινη πράξη».

Οι περισσότεροι από τους σημερινούς έγκλειστους δείχνουν «ιδρυματοποιημένοι» και μάλλον παραιτημένοι από κάθε προσπάθεια επανένταξης. Αισθάνονται οικεία στο περιβάλλον της φυλακής και η κράτησή τους μοιάζει «φυσιολογικό και αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής τους». Το πιο ανησυχητικό απ' όλα είναι ότι πολλοί και από τους 59 νεαρούς που συναντήθηκαν με τους ερευνητές εκτός φυλακής σε καφετέριες,

μπαράκια ή κινηματογράφους δήλωσαν ότι είχαν προβλήματα με τον νόμο μετά την αποφυλάκισή τους ή διέπραξαν εγκληματικές πράξεις αλλά δεν υπέπεσαν στην αντίληψη των διοικητικών αρχών και επομένως δεν... συνελήφθησαν. Κάποιοι απ' αυτούς προσπαθούν να ισορροπήσουν στην ελευθερία. Αρκετοί, κατάφεραν να σταδιοδρομήσουν επαγγελματικά, έχουν δημιουργήσει οικογένεια και ζουν μια φυσιολογική ζωή. Οι περισσότεροι εξομολογούνται την προσπάθειά τους να απεξαρτηθούν από τις ναρκωτικές ουσίες. Και αρκετοί φαίνεται να προσπαθούν ακόμα να βρουν εκείνον τον «περίεργο» δρόμο που οδηγεί στην επανένταξη αλλά κανένας χάρτης δεν περιέχει...

«Αύριο αν δεν βρω χρήματα θα είμαι πάλι μέσα...»

Αποσπάσματα από τις εξομολογήσεις των νεαρών πρώην και νυν κρατουμένων...

Ορέστης. Ετών 21. Τσιγγάνος, κατοικεί στη Θήβα με τη μητριά, τον πατέρα και τα αδέρφια του. Δεν έχει γνωρίσει τη φυσική του μητέρα. Έμαθε να διαβάζει, «ενώνοντας ένα προς ένα τα γράμματα...». Καταδικάστηκε σε φυλάκιση για βαριά σωματική βλάβη. Αποφυλακίστηκε με όρους, έπειτα από δύο χρόνια.

Η φυλακή: «... είναι μεγάλη εμπειρία. Μπαίνει στο μυαλό σου. Δεν ξεκολλάει. Πολύ άσχημη κατάσταση... Στέλνοντάς μας στη φυλακή νομίζουν ότι κάνουν καλό. Αλλά είναι αντίστροφη μέτρηση. Δεν μας βάζουν μυαλό... Και όταν βγεις δεν σε βοηθούν, σε αφήνουν πίσω. Τότε θα πας να κλέψεις... Η φυλακή σε κάνει άγριο, χειρότερο...».

Η δουλειά: «Δεν μπορείς να βρεις δουλειά. Δεν θα δουλέψει όμως το ποινικό μητρώο. Εγώ θα δουλέψω...».

Φοίβος, 21 ετών. Παιδί πολυμελούς οικογένειας με προβλήματα με τον νόμο στο παρελθόν. Από τα 16 του μπεινοβγαίνει στα σωφρονιστικά καταστήματα, όπου δεν κάνει... τίποτα! Είναι ελεύθερος, με περιοριστικούς όρους. Έχει ελάχιστες αναμνήσεις από την παιδική του ηλικία θεωρεί ότι πέρασε όλη του τη ζωή στη φυλακή: «Ένιωσα πώς είναι να είσαι χαρούμενος, ξένοιαστος και ευτυχισμένος, μόλις πέρυσι, σε ηλικία 20 ετών, όταν έκανα για πρώτη φορά διακοπές...».

Το πρόβλημά του: «είναι ένα, μόνο ένα, η φυλακή με έκανε... τεμπέλη!».

Παραμένει άπραγος, δεν παλεύει και ιδιαίτερα την επαγγελματική του αποκατάσταση «με σύστησαν σ' ένα κατάστημα, μόλις το αφεντικό είδε αυτά(τις χαρακιές από ξυράφι στα χέρια του) με έδωσε χωρίς δεύτερη κουβέντα...».

Δεν θέλει να κάνει όνειρα για το μέλλον ο Φοίβος «για το σήμερα ζω. Τι όνειρα να κάνω... Σήμερα είμαι ελεύθερος, αύριο αν δεν βρω τα χρήματα (σ.σ.: για να κλείσει τις δικαστικές του εκκρεμότητες) θα είμαι πάλι μέσα...».

Βασίλης, ετών 22. Φυλακίστηκε για κατοχή κλεμμένης μηχανής μεγάλου κυβισμού. Η φυλακή τον εκπαίδευσε στην τεμπελιά και τα ναρκωτικά. Σήμερα δουλεύει στο φανοποιείο του πατέρα του.

«... Δεν ξέρω ποιανού ήταν αλλά εγώ την είχα αγοράσει. Υπάρχει μεγάλη διαφορά, ρε φίλε. Και μετά από κάνα δύο μέρες ήρθαν αυτοί και με πήραν στο Τμήμα... Δεν συμφώνησα με την κατηγορία που μου απήγγειλαν, ήθελα λίγο χρόνο να βρω εκείνους που μου πούλησαν κλεμμένο πράγμα, αλλά μάταια... Και ενώ πέρασα αρκετές ώρες δεμένος σε μια καρέκλα, χωρίς να μου δώσουν ούτε ένα ποτήρι νερό, με έβαλαν μέσα σε ένα δωμάτιο που οι τοίχοι ήταν γεμάτοι με αίματα, μια αίθουσα βρώμικη και εκεί ξεκίνησε ο προσωπικός μου εξευτελισμός... Με βαρούσαν συνεχώς και να φανταστείς ότι... Και μόλις βρήκα το κουράγιο να μιλήσω στον πατέρα μου, να του δείξω τις μελανιές, ήμουν κιόλας στη φυλακή. Εκεί έμαθα να είμαι ψυχρός. Δεν ήθελα να με βλέπουν να κλαίω γιατί θα με περνούσαν αδύναμο...».

Λευτέρης. Τοξικομανής, τρόφιμος και πάλι, αυτή τη φορά σε φυλακή ενηλίκων. Παιδί του δρόμου, δεν γνώρισε ποτέ οικογένεια και πέρασε από όλα τα αναμορφωτικά ιδρύματα της χώρας. Εκεί εκπαιδεύτηκε ώστε να υπερηφανεύεται ότι κατέχει τα πρωτεία της τέχνης του εγκληματείν... Είναι εξοικειωμένος με το περιβάλλον της φυλακής που την ευγνωμονεί γιατί του παρέχονται όλα τα απαραίτητα προς το ζην: «... οι χειμώνες περνούν εύκολα, μόνο τα καλοκαίρια είναι μεγάλα»! Πώς περνάει τον χρόνο του ο Λευτέρης; «Μαθαίνω το μεγάλο κόλπο. Την επόμενη φορά θα είμαι πιο τυχερός...». Αδράνεια, παθητικότητα, αδιαφορία, με αυτά τον προίκισε η φυλακή.

Κώστας, 22 χρόνων. Πήγε στο ραντεβού με τον ερευνητή, με τη φίλη του που τον βοηθά να στηριχθεί στα πόδια του. Στόχος τους, «να μαζέψουμε χρήματα, να αφαιρέσουμε τα τατουάζ από το σώμα του Κώστα. Δεν τον εμπιστεύονται όπου πάει να βρει δουλειά...», εξομολογείται εκείνη. Εκείνος θέλει να βρει δουλειά, αλλά δεν ξέρει πώς να ντυθεί, πώς να κινηθεί, από 13 χρόνων είναι στη φυλακή... Από τα ναρκωτικά μάλλον δεν ξέκοψε, πηγαиноέρχεται στην Ομόνοια, τον πλησιάζουν διάφοροι, αλλά αυτός αντιστέκεται, λέει, ακόμα...

Η ζωή στη φυλακή «... είναι μονότονη» λέει η φίλη του. «Μια φορά έκανε μια χαρακιά στο χέρι για να μπει μια μέρα στο νοσοκομείο, πέντε μέτρα παρακάτω, για να αλλάξει περιβάλλον... Για μια μέρα! Το πιστεύεις;».

Αργά τη νύχτα, μετά το ραντεβού με τον ερευνητή, ο Κώστας έφυγε για μια βόλτα στην Ομόνοια...

Βαγγέλης, ετών 24. Το βράδυ πριν το ραντεβού γυρνούσε στις πλατείες κι όταν ξημέρωσε θυμήθηκε πως κάποιος ήθελε να ακούσει την ιστορία του. Ευθύς εξ αρχής δήλωσε «είμαι δυνατός χαρακτήρας. Τώρα πια μπορώ να αντιμετωπίσω τα πάντα. Τίποτα δεν με τρομάζει...».

Ο φίλος του, ο Αντώνης, τον βοήθησε μετά την αποφυλάκισή του να βρει σπίτι, να το επιπλώσει, να βάλει λίγο τη ζωή του σε τάξη. Μετά εκείνος πέθανε. Ύστερα είχε ένα ατύχημα ο ίδιος κι έμεινε μήνες στο νοσοκομείο. Όταν βγήκε βρήκε το σπίτι κλειστό, ο ιδιοκτήτης είχε κρατήσει τα έπιπλα του, έναντι των ενοικίων που χρωστούσε. Βρέθηκε στον δρόμο. Κάποια στιγμή, τον «αδίκησαν», ξέσπασε και βρέθηκε και πάλι στη φυλακή, όπου αυτή τη φορά προσπάθησε να μην έχει σχέσεις με τους συγκατατομένους του και έκανε διαρκώς γυμναστική. Αποφυλακίστηκε και πάλι. Αλλά προτιμά να μένει σε παγκάκια και πλατείες παρά σε φθηνά ξενοδοχεία.

Προσπαθεί να βρει και δουλειά αλλά είναι δύσκολο για κάποιον που δεν έχει στέγη. Κάποια στιγμή, μπορεί να ξαναβρεθεί στη φυλακή αλλά προσωρινά είναι ελεύθερος...

ΤΑ ΝΕΑ , 08/11/2000 , Σελ.: Ν1

Παραβατικότητα ανηλίκων και οικογενειακοί δεσμοί

26.01.2007

Παραβατικότητα ανηλίκων και οικογενειακοί δεσμοί

Παλαιότερες έρευνες των στοιχείων από τις αρμόδιες υπηρεσίες αλλά και μελέτες επιστημόνων, πριν δύο χρόνια περίπου, έδειχναν ότι στην Ελλάδα υπάρχει μεν παραβατικότητα, χωρίς όμως αυτή να αγγίζει ανησυχητικά όρια, όπως στο Δυτικό κόσμο και ιδιαίτερα στις Η.Π.Α. Οι μορφές της χαρακτηριζόταν ήπιες και όπως έδειχναν τα στοιχεία, οι πιο συχνές παραβάσεις που αφορούσαν ανηλικούς σημειωνόταν στον Κ.Ο.Κ, ναρκωτικά, κλοπές, επαιτεία κ.ά.

Οι ανθρωποκτονίες ήταν ελάχιστες, ενώ σύμφωνα με στοιχεία του υπουργείου Δημόσιας Τάξης, από το 2001 έως το 2003 δεν είχε σημειωθεί καμία.

Την τελευταία διετία (από τα μέσα του 2005 και μετά), έχω την αίσθηση πως το σκηνικό μάλλον έχει αρχίσει να αλλάζει και οι διαφορές ανάμεσα στη χώρα μας και τις υπόλοιπες χώρες του δυτικού κόσμου παύουν να είναι τεράστιες. Οι ανήλικοι, σήμερα, δεν απέχουν πολύ από τη διάπραξη αποτρόπαιων πια εγκλημάτων (βιασμοί, δολοφονίες κλπ), με πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα τόσο το περιστατικό της Αμαρύνθου (βιασμός ανήλικης μαθήτριας από συμμαθητές της και παράλληλη βιντεοσκόπηση της ασελγούς πράξης από φίλους τους) όσο και την υπόθεση Άλεξ Μεσχισβίλι, αλλά και το ακόμη πιο πρόσφατο επεισόδιο με τον δεκάχρονο που εντοπίστηκε από την Ασφάλεια Θεσ/νίκης, να πρωταγωνιστεί σε επεισόδια μεταξύ κουκουλοφόρων και αστυνομικών στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσ/νίκης.

Την άποψη αυτή ενισχύουν και τα άκρως ανησυχητικά στατιστικά στοιχεία της αστυνομίας σχετικά με την νεανική παραβατικότητα, η οποία καταγράφει συνεχώς αυξητική τάση. Ιδιαίτερη δε εντύπωση προκαλεί το γεγονός, ότι παιδιά ηλικίας μόλις 7 μέχρι 16 χρονών εμπλέκονται περισσότερο σε σοβαρές υποθέσεις, παρά σε μικροπαραβάσεις, οι οποίες θα μπορούσαν ίσως να αποδοθούν στο νεανικό αυθορμητισμό. Και αυτό ακριβώς είναι που πρέπει να μας προβληματίσει περισσότερο, η ποιοτική δηλαδή διαφοροποίηση, που συνίσταται στη διάπραξη σοβαρότερων πράξεων (ανθρωποκτονίες, ληστείες, βιασμοί).

Ενδεικτικά και μόνο αναφέρουμε πως το δικαστικό έτος 2004-2005 στην περιοχή της Αττικής σημειώθηκαν 7 ανθρωποκτονίες, 22 ληστείες, 1 βιασμός και 1 εκβίαση, ενώ σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του δικαστικού έτους 2004-2005, το 55% των αποφάσεων του μονομελούς και τριμελούς δικαστηρίου ανηλίκων ήταν καταδικαστικές και το 21% αθωωτικές. Τα αντίστοιχα ποσοστά για το έτος 2003-2004 ήταν 47% και 29%.

Στις παραπάνω βέβαια επισημάνσεις, προβάλλεται και ο αντίλογος των πιο αισιόδοξων, που θεωρούν πως τα περιστατικά αυτά δεν είναι αποδεικτικά μιας γενικότερης αλλαγής των δεδομένων σε ό,τι αφορά την εμπλοκή των ανηλίκων σε πιο βαριά αδικήματα, αλλά απλώς ενδεικτικά που πρέπει όμως να αντιμετωπιστούν με σύνεση και σκεπτικισμό, ώστε να αποφευχθούν τα χειρότερα και οι ενδείξεις να μην αποτελέσουν μακροπρόθεσμα και αποδείξεις.

Γι' αυτό είναι επιτακτική ανάγκη να μελετήσουμε το πρόβλημα στις ρίζες του και να αναρωτηθούμε γιατί τέτοια φαινόμενα, με πρωταγωνιστές το πιο ευαίσθητο τμήμα της κοινωνίας μας, απασχολούν έντονα το τελευταίο διάστημα την επικαιρότητα. Είναι άραγε τυχαία μεμονωμένα περιστατικά ή συνέπειες της γενικότερης διάβρωσης του θεσμού της οικογένειας ως θεμελίου λίθου της κοινωνίας;

Τι απέγινε η αθωότητα της παιδικής ηλικίας και τι είναι αυτό που ωθεί τα παιδιά στην υπέρβαση των ορίων; Επιτρέψτε μου, προβάλλοντας την προσωπική μου άποψη, να πιστεύω πως η οικογένεια είναι ο θεσμός που παίζει το σημαντικότερο ρόλο στην πρόληψη της παραβατικότητας, υποβοηθούμενος πάντα (ο θεσμός της οικογένειας) τόσο από το σχολείο, που αποτελεί σημαντικό κόμβο στην κοινωνικοποίηση του ατόμου, καθώς εκεί τα παιδιά συνεργάζονται, αναπτύσσουν την κριτική τους σκέψη και καλούνται να αποδεχτούν τη διαφορετικότητα του άλλου και τη δική τους, όσο και από τις κοινωνικές υπηρεσίες και οργανώσεις, τα τοπικά συμβούλια πρόληψης της παραβατικότητας καθώς και από την υπηρεσία επιμελητών ανηλίκων.

Αρκεί και μόνο να σκεφτούμε πως εάν το παιδί που παρουσιάζει κάποια προβλήματα (μαθησιακά προβλήματα, προβλήματα ψυχικής υγείας, επιθυμία για χρήση ουσιών, κατάθλιψη κ.ά.) δεν βρει στηρίγματα από την οικογένειά του, θα ζητήσει στήριξη και υποστηρίγματα έξω απ' αυτήν, όπως σε ομάδες που ανήκουν σε υποκοινοπολίτες (υποομάδες που κάνουν χρήση ουσιών, που σχηματίζουν μικρές συμμορίες), άτομα που θα τον ψευτοϋποστηρίξουν αρχικά αλλά στη συνέχεια θα τον χρησιμοποιήσουν οργανώνοντάς τον στην συμμορία ή στη διακίνηση ναρκωτικών...

Δεδομένου μάλιστα του ιδιαίτερου εύπλαστου και ευμετάβλητου ψυχικού κόσμου των παιδιών που διατρέχουν την πρώτη παιδική ηλικία, είναι πολύ εύκολο να παρασυρθούν από κακοπροαίρετους τρίτους που θα τα εκμεταλλευτούν. Γι' αυτό τονίζεται ότι η οικογένεια πρέπει να είναι κοντά στο παιδί, μιας και οι επιρροές που δέχεται αυτό από το στενό κοινωνικό περιβάλλον του, καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό και την περαιτέρω πορεία και εξέλιξή του. Δυστυχώς όμως, έχει περάσει πια η εποχή που καυχόμασταν για την υφή της ελληνικής οικογένειας. Οι οικογενειακοί δεσμοί, σήμερα, διασπώνται ολοένα και περισσότερο, η οικογένεια ιδίως στις μεγάλες πόλεις είναι απομονωμένη κοινωνικά, εργάζονται και οι δύο γονείς και η μητέρα - που σπάνια πια έχει τη βοήθεια του

παππού και της γιαγιάς, αφού ζουν χωριστά - αποχωρίζεται από πολύ νωρίς τα παιδιά. Ταυτόχρονα, τα υποκατάστατα φροντίδας (παιδικόί σταθμοί που δεν λειτουργούν πάντα ικανοποιητικά, τηλεόραση ή νταντάδες που μπορεί να μην έχουν την απαιτούμενη προσωπικότητα) δεν είναι ό,τι καλύτερο, με αποτέλεσμα να προσομοιάζει και η ελληνική οικογένεια με αυτές του εξωτερικού.

Από την άλλη, τα προβλήματα με τα οποία είναι επιφορτισμένος ο σημερινός γονιός, όπως για παράδειγμα η ανεργία, η οικονομική κρίση, το καθημερινό άγχος, δεν του αφήνουν περιθώρια να είναι κοντά στο παιδί του, να αφουγκραστεί τις ανάγκες και τους προβληματισμούς του, να παρατηρήσει τις αντιδράσεις του, να εντοπίσει τις τυχόν δυσκολίες -μαθησιακές και μη - που αυτό αντιμετωπίζει και να προλάβει ενδεχόμενες ανάρμοστες συμπεριφορές του. Αντιθέτως, γίνεται οξύθυμος, χάνει εύκολα την υπομονή του και πολλές φορές γίνεται βίαιος και επιθετικός απέναντι στο παιδί του, το οποίο βιώνει την απόρριψη και την απαξίωση από το ίδιο του το σπίτι, με μεγάλη πιθανότητα να μιμηθεί ανάλογες συμπεριφορές στο μέλλον. Είναι, άλλωστε επιβεβαιωμένο, χωρίς βέβαια να αποτελεί και κανόνα, ότι το να ασκήσεις βία προϋποθέτει σε μεγάλο βαθμό να έχεις προηγουμένως εξοικειωθεί, δηλαδή να έχεις δεχτεί βία.

Ας αναλογιστεί, λοιπόν, ο καθένας μας την μερίδα ευθύνης που του αναλογεί, πριν να είναι πολύ αργά και πριν χρειαστεί να επέμβουμε περισσότερο κατασταλτικά παρά προληπτικά. Λύσεις υπάρχουν και μπορούν να αναζητηθούν από πολλούς φορείς, αλλά πρέπει να γίνει συνείδηση πως η ρίζα του «κακού» ξεκινάει «από το σπίτι μας». Ας στοχαστούμε για λίγο αυτό που έλεγε ο T.S Eliot: «...κύρια οδός για τη μεταβίβαση του πολιτισμού είναι η οικογένεια. Κανένας δεν ξεφεύγει από το είδος ή δεν ξεπερνά ολότελα το βαθμό του πολιτισμού που απόκτησε από το περιβάλλον της μικρής του ηλικίας...». Το πρόβλημα δεν πρέπει να το κρύβουμε αλλά να το αντιμετωπίσουμε με αποφασιστικότητα και αποτελεσματικότητα, έχοντας πάντα στο νου τα λόγια του Ξενοφώντα: «Δοκεί γαρ αυτή η ηλικία μάλιστα επιμελείας δείσθαι»

ΟΛΓΑ ΜΑΤΣΚΙΔΟΥ, δικηγόρος

Από την καθημερινή εφημερίδα της Κομοτηνής «Χρόνος»

Στο εδώλιο 14 για τον Αλεξ

Οι πέντε ανήλικοι, οι γονείς τους, αλλά και ο παππούς και ο μεγαλύτερος «Ε» 24/10 αδελφός των Ελληνόπουλων, παραπέμπονται να δικάστούν για την εξαφάνιση του 11χρονου στη Βέροια. Οι ανήλικοι κατηγορούνται για ανθρωποκτονία από πρόθεση

Δεκατέσσερα άτομα, ανάμεσά τους οι πέντε ανήλικοι, οι γονείς τους, αλλά και ο παππούς και ο μεγαλύτερος αδελφός των Ελληνόπουλων, παραπέμπονται να δικάστούν για την υπόθεση της εξαφάνισης του 11χρονου Αλεξ Μεσχισβίλι τον Φεβρουάριο του 2006 στη Βέροια.

Το βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών εκδόθηκε χθες και υιοθετεί πλήρως την πρόταση του εισαγγελέα Εφετών Ζαχαρία Μουράτη.

Σύμφωνα με αυτό, εκτός από τους πέντε ανηλίκους και τους γονείς τους παραπέμπονται ακόμη ο παππούς και μεγαλύτερος αδελφός των Ελληνόπουλων. Τους δύο τελευταίους ενέπλεξαν στις απολογίες τους στον ανακριτή δύο από τα παιδιά, λέγοντας ότι γνώριζαν για το επεισόδιο που έγινε με τον Αλεξ το βράδυ της εξαφάνισής του στην πλατεία Δημαρχείου.

Οι πέντε ανήλικοι θα δικάστούν χωριστά από το Μονομελές Δικαστήριο Ανηλίκων, καθώς είναι κάτω των 13 ετών, για τα αδικήματα της ανθρωποκτονίας από πρόθεση και από κοινού που τελέσθηκε από δράστες ανηλίκους, καθώς και για περιύβριση νεκρού από κοινού.

Να σημειωθεί ότι οι ποινές που θα τους επιβληθούν είναι μόνο αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα. Και στις δύο περιπτώσεις τα μέτρα παύουν αυτοδικαίως όταν οι ανήλικοι συμπληρώσουν το 18ο έτος τους και μπορούν να παραταθούν με νέα απόφαση του δικαστηρίου μέχρι το 21ο έτος της ηλικίας τους.

Οι κατηγορίες
Οι γονείς των ανηλίκων παραπέμπονται για να δικάστούν από το Μονομελές Πλημμελειοδικείο για το αδίκημα της παραμέλησης εποπτείας ανηλίκων. Ο μεγαλύτερος αδελφός των δύο Ελληνόπουλων που εμπλέκονται στην υπόθεση θα δικάσσει από το Μονομελές Δικαστήριο Ανηλίκων με τις κατηγορίες της ψευδούς ανωμοτί κατάθεσης και υπόθαλψης εγκληματία, ενώ ο παππούς των δύο

Ελληνόπουλων από το Τριμελές Πλημμελειοδικείο για ψευδορκία κατ εξακολούθηση και υπόθαλψη εγκληματία.

Σύμφωνα με το βούλευμα, οι πέντε ανήλικοι το απόγευμα της 3ης Φεβρουαρίου 2006 είχαν φραστικό επεισόδιο με τον Αλεξ Μεσχισβίλι, στην πλατεία Ελιάς στη Βέροια. Στη συνέχεια επιτέθηκαν στον 11χρονο, χτυπώντας τον σε διάφορα μέρη του σώματός του, με αποτέλεσμα να πέσει στο έδαφος. Ο άτυχος μαθητής προσπάθησε να ξεφύγει, αλλά καταδιώχτηκε από τους πέντε ανηλίκους μέχρι την πλατεία Δημαρχείου της πόλης, όπου στο κεφαλόσκαλο της μαρμάρινης σκάλας που οδηγεί στην οδό Ελλάς, του επιτέθηκαν εκ νέου. Ο Αλεξ δέχθηκε αλλεπάλληλα χτυπήματα στο κεφάλι, στο πρόσωπο και σε άλλα μέρη του σώματος, με αποτέλεσμα να τραυματιστεί θανάσιμα.

Οι πέντε ανήλικοι μετέφεραν το πτώμα του σε παρακείμενη ακατοίκητη μονοκατοικία, όπου φέρεται ότι το εγκατέλειψαν για δύο μέρες, μεταφέροντάς το στη συνέχεια στο ποτάμι της «Μπαρμπούτας» και μέχρι σήμερα δεν έχει βρεθεί.

Υπενθυμίζεται ότι με απόφαση της Ολομέλειας Εφετών Θεσσαλονίκης η ανάκριση της υπόθεσης ανατέθηκε σε ειδικό εφέτη ανακριτή. Τη σύγκληση της Ολομέλειας είχε ζητήσει ο προϊστάμενος Εισαγγελίας Εφετών, Στέλιος Γκρόζος, ύστερα από σχετική παραγγελία που διαβιβάστηκε από τον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, Γεώργιο Σανιδά.

Μετά την ολοκλήρωση της ανάκρισης η δικογραφία παραδόθηκε στον εισαγγελέα Εφετών Ζαχαρία Μουράτη, που κατέθεσε την εισήγησή του στο Συμβούλιο Εφετών, το οποίο εξέτασε τους πέντε ανηλίκους. Οι τέσσερις αρνήθηκαν ότι έχουν οποιαδήποτε σχέση με την υπόθεση και τελικά αποφάσισε την παραπομπή τους σε δίκη υιοθετώντας την εισαγγελική πρόταση.

Από την εφημερίδα «Έθνος» 24/10/2007

Η παραβατικότητα των ανηλίκων στην Ελλάδα

30.01.2007

Η παραβατικότητα των ανηλίκων στην Ελλάδα

Άρθρο του Άγγελου Α. Τσιγκρή *
www.tsigris.gr

Πολυετείς επιστημονικές έρευνες έδειξαν ότι οι οικογένειες των νεαρών παραβατών έχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά. Το ένα χαρακτηριστικό είναι ότι συνήθως πρόκειται για φτωχές οικογένειες. Ωστόσο, δεν είναι μόνο η φτώχεια που προκαλεί την εγκληματικότητα. Πολύ συχνά η φτώχεια ωθεί τους νέους να ξεπεράσουν άλλους συνομηλίκους τους από εύπορες οικογένειες και να μεγαλοουργήσουν. Για να υπάρξει η πιθανότητα τέλεσης εγκληματικών πράξεων, πρέπει να υπάρξει ένας συνδυασμός φτώχειας, εγκληματικού παρελθόντος της ίδιας της οικογένειας και έλλειψης ελέγχου των γονέων προς το παιδί. Πρέπει, δηλαδή, να συμπέσουν ταυτόχρονα τρεις παράγοντες, προκειμένου να υπάρξει σοβαρή πιθανότητα να εκδηλώσει κάποιος ανήλικος παραβατική συμπεριφορά. Οι ανήλικοι με παραβατικό ιστορικό (π.χ. τέλεση κλοπών, πρόκληση επεισοδίων στα γήπεδα και φθοράς ξένης ιδιοκτησίας), παρουσιάζουν αντίστοιχα προβλήματα στην οικογένεια και το σχολείο, με αποτέλεσμα να καταφεύγουν σε παραβατικές ομάδες, προκειμένου να αναπληρώσουν εκεί την ανθρώπινη επικοινωνία και την αναγνώριση που τους λείπει. Έχει αποδειχθεί ότι ο χαλαρός έλεγχος στο πλαίσιο της οικογένειας και η έλλειψη επικοινωνίας, ανάμεσα στο γονιό και το παιδί, ευνοούν την παραβατικότητα. Εάν λείπει αυτό το στοιχείο της επικοινωνίας με τους γονείς, αντίστοιχα το παιδί αδιαφορεί για το σχολείο και εμπλέκεται σε ομάδες άλλων νεαρών, που μπορεί να εκδηλώσουν παραβατική συμπεριφορά. Η εγκληματολογική έρευνα, αναφορικά με τους έφηβους παραβάτες στα σχολεία, έχει αποδείξει ότι πρόκειται κυρίως για αγόρια, μέσης ηλικίας. Η οικονομική κατάσταση της οικογένειάς τους εμφανίζεται γενικά να είναι αρκετά καλή, καθώς εργάζονται συνήθως και οι μητέρες τους, αλλά περιστασιακά και οι ίδιοι. Οι παραβατικές παρέες των νέων σχολικής ηλικίας είναι σχετικά πολυμελείς και στελεχώνονται κυρίως με άτομα του ίδιου φύλου. Τα μέλη της παρέας προέρχονται κυρίως από το σχολείο, αλλά επίσης από τη γειτονιά, το χώρο εργασίας και τους τόπους νυκτερινής διασκέδασης. Στην παρέα μετέχουν συνήθως για να βρουν φίλους, χωρίς να έχουν συνήθως κάποιον αρχηγό ή ιεραρχική δομή, ώστε να μπορεί να γίνει λόγος για «συμμορίες ανηλίκων». Οι έφηβοι παραβάτες επιδίδονται συχνά σε αντισυμβατικές ενέργειες, όπως αγορά, πώληση και χρήση ναρκωτικών ουσιών, πρόκληση ζημιών σε σχολικό χώρο,

κλοπές σε κατάσταση, επεισόδια στο γήπεδο, συμπλοκές με τρίτους, φθορές ξένης ιδιοκτησίας, κλοπές χρήσης ή εξαρτημάτων μεταφορικού μέσου, απειλές κατά συνομηλίκων, διαρρήξεις κατοικιών και αυτοκινήτων, πώληση κλοπιμαίων κτλ. Ο καθ' ύλη αρμόδιος φορέας της Πολιτείας για την πρόληψη της παραβατικότητας των ανηλίκων είναι το Υπουργείο Δικαιοσύνης, το οποίο διαθέτει δύο τμήματα που ασχολούνται με την πρόληψη, τη σωφρονιστική αγωγή και τη μετασωφρονιστική μέριμνα των ανηλίκων. Το πρώτο είναι το Τμήμα Πρόληψης Εγκληματικότητας και Κοινωνικής Ένταξης των Νέων και το δεύτερο το Τμήμα Συνθηκών Κράτησης, Εκπαίδευσης και Ειδικής Αγωγής τους. Μέσω των δύο παραπάνω υπηρεσιών γίνεται συντονισμένη προσπάθεια εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης νεαρών ατόμων που βρίσκονται σε κίνδυνο, που έχουν παραβατήσει, που έχουν εισαχθεί σε κάποιο κατάστημα κράτησης νέων ή έχουν αποφυλακισθεί.

Φορείς πρόληψης της παραβατικότητας των ανηλίκων στην Ελλάδα είναι οι Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων και οι Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων στα κτίρια των κατά τόπους Πρωτοδικείων ή Εφετείων. Οι υπηρεσίες αυτές παρέχουν πολύπλευρη στήριξη στους ανήλικους 7 έως 17 ετών που κινδυνεύουν να παραβατήσουν για διάφορους λόγους.

Γονείς, συγγενείς, δάσκαλοι ή ακόμη και γείτονες, που διαπιστώνουν ότι ο συγκεκριμένος ανήλικος βρίσκεται σε ακατάλληλο οικογενειακό περιβάλλον ή παρουσιάζει αντικοινωνική συμπεριφορά, έχουν τη δυνατότητα, αλλά και την υποχρέωση, να απευθυνθούν στις Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων ή στην Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων που βρίσκεται στην περιοχή τους. Ειδικά εκπαιδευμένα άτομα αναλαμβάνουν τη φροντίδα του παιδιού, στηρίζοντά το – μαζί με τους γονείς του – ψυχολογικά, ηθικά και κοινωνικά. Μάλιστα, όπου μπορούν να φιλοξενηθούν ανήλικοι που οι γονείς τους δεν είναι κατάλληλοι για τη διαπαιδαγώγησή τους ή ακόμα δεν δύνανται να προσφέρουν στα παιδιά τους όσα χρειάζονται.

Στα παιδιά που φιλοξενούνται στις στέγες των Εταιρειών Προστασίας Ανηλίκων παρέχεται, εκτός από την ψυχοκοινωνική στήριξη, εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ψυχαγωγία κτλ. Στέγες φιλοξενίας ανηλίκων λειτουργούν σε αρκετές πόλεις της Ελλάδας και φυσικά στην Αθήνα. Η Ελλάδα διαθέτει έξι Ειδικά Καταστήματα και Τμήματα Κράτησης Νέων, που είναι τα ακόλουθα: Το Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα, το Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Βόλου, το Αγροτικό Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων Κασσαβέτειας (λειτουργεί ως πτέρυγα και υπό τη διεύθυνση του καταστήματος της Κασσαβέτειας), το Τμήμα Κράτησης Νέων στη Δικαστική Φυλακή Θεσσαλονίκης και το Τμήμα Κράτησης Νέων (κοριτσιών) στην Κεντρική Φυλακή Γυναικών Κορυδαλλού.

Σύμφωνα με το Σωφρονιστικό Κώδικα, οι νέοι μετεφηβικής ηλικίας επιτρέπεται να κρατηθούν και σε καταστήματα κράτησης ενηλίκων. Συγκεκριμένα, νεαρά

άτομα άνω των 17 ετών επιτρέπεται να μετάγονται σε καταστήματα κράτησης ενηλίκων, αν συντρέχουν σπουδαίοι λόγοι. Λόγω του μικρού αριθμού των κρατούμενων κοριτσιών, δεν έχει δημιουργηθεί μέχρι σήμερα ένα ειδικό κατάστημα κράτησης νεανίδων, με αποτέλεσμα αυτές να κρατούνται στο κατάστημα κράτησης Γυναικών Κορυδαλλού, μαζί με τις μητέρες κρατούμενες. Οι νεαροί κρατούμενοι επιτρέπεται να παραμείνουν στα ειδικά καταστήματα κράτησης νέων και μετά τη συμπλήρωση του 21ου έτους της ηλικίας τους, για λόγους όπως η ολοκλήρωση των σπουδών τους ή κάποιου προγράμματος επαγγελματικής κατάρτισης που ήδη παρακολουθούν. Για την περαιτέρω παραμονή τους στο ειδικό κατάστημα κράτησης νέων αποφασίζει η Κεντρική Επιτροπή Μεταγωγών, ύστερα από θετική πρόταση του Συμβουλίου της Φυλακής. Πέρα, όμως από τις υπάρχουσες σήμερα δομές της Πολιτείας, ιδιαίτερα σημαντική θα μπορούσε να είναι και η συνεισφορά άλλων θεσμών στην κατεύθυνση της πρόληψης της παραβατικότητας των ανηλίκων, όπως για παράδειγμα το Σχολείο. Έχει αποδειχθεί ότι η οικογένεια και το Σχολείο αποτελούν τους σημαντικότερους παράγοντες εξήγησης του φαινομένου της παραβατικότητας των ανηλίκων και τους πλέον καθοριστικούς φορείς κοινωνικοποίησης του ατόμου. Στον αγώνα για την πρόληψη της νεανικής και παιδικής παραβατικότητας είμαστε όλοι χρήσιμοι και απαραίτητοι: Η Πολιτεία πρώτα και κύρια, η Τοπική Αυτοδιοίκηση, το Σχολείο, οι μη – κυβερνητικές οργανώσεις, η Κοινωνία των Πολιτών, η οικογένεια, ο καθένας από εμάς. Η κάθε κοινωνική οργάνωση έχει την εγκληματικότητα που της αξίζει. Οι δείκτες διακύμανσης της εγκληματικότητας που παρουσιάζει μια κοινωνία στο χώρο και το χρόνο, αποτελούν την πλέον αξιόπιστη μονάδα μέτρησης των φαινομένων κοινωνικής παθογένειας. Για να προληφθεί μια μελλοντική έξαρση της παραβατικότητας των ανηλίκων θα πρέπει – μεταξύ άλλων – να μειωθεί η ανεργία, να αυξηθεί το βιοτικό και το εκπαιδευτικό επίπεδο των πολιτών, να αναβαθμιστεί το κοινωνικό κράτος, να δοθούν ευκαιρίες στους νέους ανθρώπους και να διασφαλιστούν τα μέσα για την επίτευξή τους, να επαναπροσδιορισθούν οι στόχοι της νέας γενιάς, να μειωθεί το άνοιγμα της ψαλίδας μεταξύ πλουσίων και φτωχών, να ενσωματωθούν οι μειονοτικές ομάδες του πληθυσμού (με πρώτα και κύρια τους οικονομικούς μετανάστες), να στηριχθούν οι θεσμοί της οικογένειας και του σχολείου. Με λίγα λόγια, πρέπει να καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου να οικοδομηθεί μια ανοιχτή κοινωνία για όλους.

*** Ο δικηγόρος Άγγελος Τσιγκρής είναι διδάκτωρ Εγκληματολογίας**

Ημέρα της Ζάκυθος – Καθημερινή Εφημερίδα της Ζακύνθου
www.imerazante.gr

Κλοπές και από... 7χρονους

«Ε» 5/6

ΡΕΠΟΡΤΑΖ: ΤΑΚΗΣ ΤΕΡΖΗΣ

Πάνω από δύο κλοπές κάθε μέρα διαπράττονται στην Ελλάδα από ανηλίκους, ενώ σημαντικό ποσοστό ανάμεσα στους δράστες είναι παιδιά από 7 έως 12 ετών. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του αρχηγείου της αστυνομίας για την παραβατικότητα των ανηλίκων, το 2004 έγιναν 648 κλοπές και 109 διακεκριμένες κλοπές με δράστες ανηλίκους, καθώς και 16 απόπειρες κλοπής με δράστες παιδιά κάτω των 17 ετών.

ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ 2004-2005 (Α' ΕΞΑΜΗΝΟ)								
Αδικήματα	2004				2005 (Α' εξάμηνο)			
	Υποθέσεις	Δράστες	Ημεδαποί	Αλλοδαποί	Υποθέσεις	Δράστες	Ημεδαποί	Αλλοδαποί
Κλοπές	648	873	602	271	338	450	330	120
Διακεκριμένες κλοπές	109	90	65	25	9	16	13	3
Αποτείες	24	35	25	10	11	26	25	1
Απόπειρες ανθρωποκτονίας με πρόθεση	2	3	-	3	-	-	-	-
Νορκωτικά	101	115	89	26	57	66	56	10
Ανθρωποκτονίες	1	1	-	1	-	-	-	-
Φθορά ξένης ιδιοκτησίας	15	22	18	4	11	8	7	1
Βιασμός	5	5	3	2	-	-	-	-
Διακεκριμένες κλοπές								

Στις κλοπές αυτές που εξιχνιάστηκαν, διαπιστώθηκε ότι πήραν μέρος 863 παιδιά από 13 έως 17 ετών και 100 παιδιά από 7 έως 12 ετών.

Η συμμετοχή κοριτσιών στις κλοπές που διαπράχθηκαν από ανηλίκους το 2004 ήταν μικρότερη των αγοριών, χωρίς όμως να είναι ασήμαντη. Συνολικά στις κλοπές και τις διακεκριμένες κλοπές συμμετείχαν 97 ανήλικα κορίτσια.

Ανάλογη είναι η εικόνα από τα στοιχεία του αρχηγείου της αστυνομίας για το πρώτο εξάμηνο του 2005.

Μέσα σε έξι μήνες διαπράχθηκαν 338 κλοπές και 9 διακεκριμένες κλοπές με δράστες ανηλίκους. Τις κλοπές αυτές τις είχαν διαπράξει 401 παιδιά ηλικίας από 13 έως 18 ετών και 65 παιδιά από 8 έως 13 ετών. Ανάμεσά τους υπήρχαν 43 ανήλικα κορίτσια. Η αναλογία ημεδαπών και αλλοδαπών δραστών κυμαίνεται μεταξύ τρία προς ένα και

δύο προς ένα. Το 2004 τα ανήλικα Ελληνόπουλα, που διέπραξαν κλοπές ήταν 602, ενώ τα παιδιά άλλων εθνικοτήτων ήταν 271. Το πρώτο εξάμηνο του 2005 τα Ελληνόπουλα ήταν 330 και τα παιδιά αλλοδαπών 120. Το δεύτερο αδίκημα, στο οποίο παρατηρείται ανησυχητική συμμετοχή ανηλίκων, είναι η παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών.

Το 2004 συνελήφθησαν 115 ανήλικοι για κατοχή ή διακίνηση ναρκωτικών ουσιών (ανάμεσά τους 13 κορίτσια), από τους οποίους μόνο 26 ήταν παιδιά αλλοδαπών που διαμένουν στην Ελλάδα. Δύο από τους συλληφθέντες ήταν ηλικίας από 8 έως 13 ετών. Το πρώτο εξάμηνο του 2005 η εικόνα ήταν ανάλογη με αυτήν του προηγούμενου έτους. Συνελήφθησαν 66 ανήλικοι για ναρκωτικά (ανάμεσά τους 7 κορίτσια), από τους οποίους οι 10 ήταν παιδιά αλλοδαπών.

Στις ληστείες η συμμετοχή ανηλίκων είναι μικρότερη. Το 2004 εξιχνιάστηκαν 24 υποθέσεις με 35 ανήλικους δράστες, ενώ το πρώτο εξάμηνο του 2005 οι υποθέσεις ληστειών ήταν 11 και οι ανήλικοι δράστες 26.

Το 2004 καταγράφηκε και ανθρωποκτονία με δράστη ανήλικο αλλοδαπό, καθώς επίσης δύο απόπειρες ανθρωποκτονίας με πρόθεση και δράστες αλλοδαπούς κάτω των 17 ετών. Καταγράφηκαν επίσης τέσσερις ανθρωποκτονίες εξ αμελείας με δράστες ανήλικους, εκ των οποίων οι δύο ήταν ημεδαποί και οι άλλοι δύο αλλοδαποί.

Την ίδια χρονιά κατηγορήθηκαν πέντε ανήλικοι για βιασμό.

Αλλα αδικήματα, στα οποία παρατηρείται συμμετοχή ανηλίκων σε μικρότερο ποσοστό, είναι οι διακεκριμένες φθορές, οι σωματικές βλάβες, η αποδοχή και διάθεση προϊόντων εγκλήματος, οι εμπρησμοί, η εξύβριση, η αντίσταση, η παραχάραξη και οι απάτες.

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

ΚΟΥΡΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ, παιδοψυχολόγος-ψυχίατρος

Αυξημένη η παιδική βία
 Το φαινόμενο της παιδικής βίας έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια και έχει λάβει σοβαρές μορφές, όπως αυτή της Βέροιας, αν τελικά το περιστατικό αληθεύει. Σχετίζεται με την ανάμιξη πληθυσμών και την εκδήλωση της ψυχολογίας των ομάδων. Οι ντόπιοι αισθάνονται ότι απειλούνται οι συνήθειες και τα έθιμά τους, φοβούνται μην αλλοιωθεί ο τρόπος ζωής τους. Οι φοβίες περνούν από τους γονείς στα παιδιά. Και η άμυνά τους εκφράζεται με επίθεση. Οι γνωστοί καβγάδες για τη σημαία είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα. Δυστυχώς οι γονείς δεν έχουν ενημέρωση και συχνά ικανοποιητική μόρφωση για να διακρίνουν τι αποτελεί κίνδυνο, και στην προσπάθεια να υπερασπιστούν τα παιδιά τους, δημιουργούν κλίμα διαπληκτισμού.

Χρειάζεται ενίσχυση των ιατροπαιδαγωγικών σταθμών -που είναι μόλις 9 στο λεκανοπέδιο-, οι οποίοι σε συνεργασία με τις σχολικές μονάδες θα προλαμβάνουν την επιθετικότητα των παιδιών. Έτσι δεν θα καταλήγουμε στο τραγικό γεγονός κάποιου ανήλικου να χάνουν τη ζωή τους και κάποιου άλλου να φτάνουν σε δικαστές και αστυφύλακες, οι οποίοι δεν είναι αρμόδιοι να επιληφθούν του προβλήματός τους.

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

ΝΙΚΟΣ ΦΑΚΙΟΣ, κοινωνιολόγος

Ερωτήματα για τη Βέροια

Υπάρχουν σοβαρά ερωτηματικά για το αν αληθεύει πως ο εντεκάχρονος μαθητής δολοφονήθηκε από την παρέα των παιδιών. Είναι δυνατόν να σκότωσαν τον συμμαθητή τους, να κατάφεραν να τον θάψουν, να επέστρεψαν στο σπίτι τους αργά το βράδυ και να μην κατάλαβαν τίποτε οι γονείς τους; Και μάλιστα να το κρύψουν τόσο καιρό; Είναι πιθανό τα παιδιά να επηρεάστηκαν από τη δολοφονία της Κικής Κούσογλου στη Βέροια αλλά και από τηλεοπτικά προγράμματα φαντασίας, με αποτέλεσμα να επινοήσουν την ιστορία. Αν, από την άλλη, το γεγονός αληθεύει, έχουμε να κάνουμε με ένα συλλογικό έγκλημα οργανωμένο και προμελετημένο από παιδιά, χωρίς λόγο και αιτία. Πρόκειται για κάτι πρωτόγνωρο στα παγκόσμια δεδομένα...

ΚΟΙΝΩΝΙΑ

* Στη Βέροια κάτοικοι και τοπικές αρχές ψάχνουν για ευθύνες και παραλείψεις

Μια πόλη αναζητεί κάθαρση

Η παρέα των πέντε παιδιών, η οικονομική κρίση και οι μετανάστες

ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΡΟΥΣΤΑΛΛΗ

Το σκοτεινό μάτι της τηλεοπτικής κάμερας παρακολουθεί άγρυπνα την εξώπορτα στο νούμερο 3 της οδού Αγγέλων στη Βέροια. Από τα μισάνοιχτα παράθυρα και τις πόρτες των σπιτιών που βρίσκονται πίσω από το «τηλεοπτικό πολυβολείο», όπως το ονομάζουν οι φίλοι της *Νατέλας* και του *Δημήτρη Σιαΐνη*, ξεχύνονται μέτρα ολόκληρα μαύρης μπαλαντέζας. Μέσα από τα μεταλλικά καλώδια η μητέρα του Αλεξ προσπαθεί να περάσει ένα μήνυμα ψυχραιμίας και αξιοπρέπειας, να διατηρήσει ζεστή σε όλους την ανάμνηση του γιου της, να διαψεύσει σενάρια που πιθανόν να αποπροσανατολίζουν τις έρευνες. «Αισθάνεται ότι έχει χρέος απέναντι στο παιδί της να σταθεί στα πόδια της και να παλέψει για αυτό ως το τέλος» λένε οι φίλοι που της συμπαραστέκονται. Γύρω της μια πόλη μουδιασμένη, αναζητεί ευθύνες, παραλείψεις, σημάδια που πέρασαν απαρατήρητα, μια ορισμένη παραβατικότητα ανηλίκων που μπορεί να ενοχλούσε αλλά γινόταν ανεκτή. Η Αστυνομία, με τον τρόπο που έδρασε, στέρησε από την πόλη την κάθαρση.

Κάτοικοι της Βέροιας παρακολουθούν τις έρευνες των Αρχών για τον εντοπισμό του μικρού Αλεξ

Τι πήγε στραβά με τους πέντε ανήλικους της Βέροιας; Οι αιτίες διαμορφώθηκαν πολύ προτού γνωριστούν τα συγκεκριμένα παιδιά και γίνουν παρέα. Ως τις αρχές της δεκαετίας του '90 η Βέροια ήταν η τρίτη πιο πλούσια πόλη της Ελλάδας. Εύφορος κάμπος, μεγάλες μονάδες μεταποίησης αγροτικών προϊόντων που έφθαναν εκεί απ' όλη την Ελλάδα, κοντά στις αγορές της Κεντρικής Ευρώπης. *«Τώρα είμαστε τρίτοι από τον πάτο»* λένε με πίκρα οι κάτοικοι.

* Η ανεργία και τα «μεγαλεία»

Η κατρακύλα ήρθε με τον πόλεμο στη Γιουγκοσλαβία, οι δρόμοι έκλεισαν, οι αγορές χάθηκαν, πολλά εργοστάσια έβαλαν λουκέτο. Μέσα σε επτά χρόνια χάθηκαν 3.000 μεροκάματα ημερησίως στον ιδιωτικό τομέα. Η ανεργία εκτοξεύθηκε στο 20%. Ωστόσο η Βέροια δεν είναι μια φτωχή πόλη. Τα εισοδήματα μπορεί να συρρικνώθηκαν αλλά ο Νομός Ημαθίας ζητεί κάθε χρόνο από τις γειτονικές χώρες μέσω των επίσημων οδών περί τους 10.000 εποχικούς εργάτες για την καλλιέργεια των αγρών. Κοντά στους 3.000 χρειάζεται μόνο η Βέροια. Κάποιοι από αυτούς, όπως συνέβη με την οικογένεια του 11χρονου από την Αλβανία, ενός από την πενταμελή παρέα, εγκαθίστανται μόνιμα στην πόλη. Μεγάλη μερίδα των κατοίκων αρνείται να δεχθεί ότι τα μεγαλεία πέρασαν. *«Ξέρεις πόσοι από αυτούς που έχουν ακριβά αυτοκίνητα και κάνουν πολυτελείς διακοπές είναι καταχρεωμένοι στις τράπεζες και στο σπίτι τους δεν έχουν να φάνε; Υποκρίνονται γιατί δεν θέλουν να δείξουν στην πόλη ότι ξέπεσαν, και αυτή η νοοτροπία περνάει και στα παιδιά»* παρατηρεί παράγοντας της πόλης που έχει ασχοληθεί με την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Τώρα που δεν έχουν τελειώσει ακόμη οι εξετάσεις στα γυμνάσια και στα λύκεια τα περισσότερα παιδιά έχουν έξοδο μόνο το σαββατόβραδο. Από τον Φεβρουάριο που εξαφανίστηκε ο Αλεξ οι περιορισμοί από τους γονείς είναι αυστηροί. *«Οι δικοί μου αν δεν γυρίσω την ώρα που έχουμε συμφωνήσει τρελαίνονται»* λέει η 16χρονη Σοφία, που κάθεται μαζί με την παρέα της στο πεζούλι πίσω από το δημαρχείο. Απέναντι βρίσκεται το παγκάκι, στο οποίο, σύμφωνα με όσα άφησε να διαρρεύσουν η Αστυνομία, οι πέντε ανήλικοι ακούμπησαν τον χτυπημένο Αλεξ. Τα παιδιά δεν πιστεύουν την ιστορία, αν και όταν άκουσαν στις ειδήσεις για πέντε ανήλικους δράστες το μυαλό τους πήγε, όπως λένε, αμέσως στη συγκεκριμένη παρέα. *«Τα δύο αδέρφια από την Ελλάδα ήταν καλά παιδιά. Οι Αλβανοί τούς παρέσυραν»* συμφωνούν. Στην πραγματικότητα τα συγκεκριμένα αδέρφια ήταν ταραξίες πολύ προτού συναντηθούν με την υπόλοιπη παρέα. *«Τα αλβανάκια έρχονταν εδώ, αλλά δεν τα κάναμε παρέα. Ήταν σπαστικά. Κάπνιζαν, έφτυναν, έβριζαν. Ποτέ δεν καταλάβαμε γιατί οι άλλοι "κόλλησαν" μαζί τους»* λένε.

* Δεκατρίαχρονοι χωρίς όνειρα

Ποιοι ήταν αυτοί που «κόλλησαν»; Δύο αδέρφια μιας οικογένειας με πέντε παιδιά. Ο πατέρας τους άφησε την οικογένειά του και πήγε στη Γερμανία. Δεν ενδιαφέρθηκε

ξανά για τα παιδιά του. Η μητέρα δουλεύει από τις 5 το πρωί στη διεύθυνση καθαριότητας του δήμου με δίμηνες συμβάσεις. Εισόδημα, περί τα 900 ευρώ τον μήνα. Τα παιδιά ήταν όλη την ημέρα στον δρόμο, τι να έκαναν σε ένα σπίτι όπου συχνά ήταν κομμένο το ηλεκτρικό ή που δεν είχε θέρμανση; Ο 13χρονος Αλβανός δεν είχε όνειρα. Αυτό είπε στην τάξη, μια ημέρα που η κυρία **Κατερίνα Λίτσα**, δασκάλα Γαλλικών, ρώτησε τα παιδιά πώς βλέπουν το μέλλον τους. Η τάξη τον κοίταξε παραξενεμένη και η δασκάλα για να αστείευτεί είπε: «*Μα όλοι έχουμε όνειρα. Ακόμη κι όταν κοιμόμαστε ονειρευόμαστε*». Αυτός την κοίταξε στα μάτια και της είπε ξερά: «*Κατάλαβα τι εννοείτε, κυρία, αλλά εγώ δεν βλέπω όνειρα ούτε στον ύπνο μου*». Από τις 3 Φεβρουαρίου που εξαφανίστηκε ο Αλεξ, άρχισε να κάνει πολλές απουσίες και μετά το Πάσχα δεν ξαναπήγε στο σχολείο. Μόνο στα διαλείμματα εμφανιζόταν και μιλούσε με τα αδέρφια του. Ήταν ο πιο κοντός της παρέας και ο πιο άφοβος, όπως λένε καταστηματάρχες του κέντρου της Βέροιας που υπέφεραν από τη δράση της παρέας.

Αυτοί οι τρεις έλεγαν σε άλλα παιδιά την ώρα του παιχνιδιού: «*Μακάρι να βρεθεί ο Αλεξ να ησυχάσουμε*». «*Νομίζαμε ότι το έλεγαν επειδή τους πήγαιναν συνέχεια στην Αστυνομία*» λέει ένας συμμαθητής του μεγαλύτερου αδελφού τους. Τα άλλα δύο παιδιά, από τη Ρουμανία και τη Βόρειο Ηπειρο, αγρίευαν μόνο στην παρέα, στη γειτονιά τους δεν τους θυμούνται ούτε οι συνομήλικοί τους, στο σχολείο σπανίως πατούσαν. Όταν έβαζαν κάποιο παιδί στο μάτι, αγόρι ή κορίτσι, το περικύκλωναν όλοι μαζί, το έσπρωχναν, το κλωτσούσαν, το έβριζαν. Ίσως ήταν θέμα χρόνου να συμβεί κάτι μοιραίο.

Η συνύπαρξη

«Δεν είμαστε ρατσιστές»

Η μητέρα του Αλεξ, Νατέλα Σιαϊνή, στις δύσκολες στιγμές που περνάει προσπαθεί να μεταδώσει ένα μήνυμα ψυχραιμίας και αξιοπρέπειας

Ο δήμαρχος της Βέροιας κ. **Χρ. Σκουμπόπουλος** και πολλοί κάτοικοι εξοργίζονται όταν μιλάνε στην πόλη τους για ρατσισμό. «*Η Βέροια ήταν και είναι χωνευτήρι. Σε ποια άλλη πόλη υπάρχουν 15 εθνικοτοπικοί σύλλογοι; Εδώ έχουν έρθει άνθρωποι απ' όλη την Ελλάδα, χωρίς να υπολογίζουμε τους μετανάστες*» λέει ο δήμαρχος. Οι

οικονομικοί μετανάστες όμως άλλαξαν τα δεδομένα όχι μόνο στη Βέροια. Σήμερα στα δημοτικά σχολεία του Νομού Ημαθίας φοιτούν 719 αλλοδαποί μαθητές, στη Βέροια υπάρχουν σχολεία με 30 και πλέον παιδιά μεταναστών, πολλά από τα οποία έχουν δυσκολίες με τη γλώσσα, προέρχονται από φτωχές οικογένειες εργατών με περιστασιακές δουλειές. Μερικές φορές, προτού τελειώσει το σχολικό έτος, γονείς παίρνουν τα παιδιά στα χωράφια για να φέρουν στην οικογένεια ένα έξτρα μεροκάματο. Όταν εξαφανίστηκε ο Αλεξ, η πόλη θορυβήθηκε, οι σύλλογοι γονέων και κηδεμόνων μάζεψαν στοιχεία για τα σχολεία τους. Οι διαπιστώσεις, που παρουσιάστηκαν σε ημερίδα, ξάφνιασαν ακόμη και τους εκπαιδευτικούς: 200 παιδιά εγκατέλειψαν το σχολείο, 150 ήταν αναλφάβητα, 50 είχαν ελλιπή γονική φροντίδα, 50 εμφάνιζαν υψηλού βαθμού ανυπακοή.

Κάποια από τα νούμερα αυτής της στατιστικής αντιστοιχούν στους πέντε ανήλικους που φέρονται να εμπλέκονται στην εξαφάνιση και, όπως πιθανολογεί η Αστυνομία, στον θάνατο του Αλεξ. Απουσία επιτήρησης στο σπίτι, ανυπακοή στο σχολείο, όταν εμφανίζονταν. *«Τα παιδιά ήταν κήτορες του ελεύθερου χρόνου τους, που ήταν πολύς και τον διαχειρίζονταν αυτοβούλως. Δεν υπήρχε γονεϊκή εποπτεία. Αυτό τους ισχυροποιούσε ως μονάδες και ακόμη περισσότερο ως παρέα»* σημειώνει ο κ. **Β. Μήτσιαλος**, ψυχολόγος, προϊστάμενος του Κέντρου Διάγνωσης Αξιολόγησης Υποστήριξης (ΚΔΑΥ). Οι επιστήμονες του ΚΔΑΥ είχαν ήδη κληθεί να αξιολογήσουν την κατάσταση ενός από τα παιδιά της παρέας και προσφάτως τους ζητήθηκε βοήθεια και για τα παιδιά της οικογένειας από την Αλβανία, αλλά τα γεγονότα τους πρόλαβαν...

Το ΒΗΜΑ, 11/06/2006 , Σελ.: Α45
Κωδικός άρθρου: Β14785Α451

Ρεπορτάζ

*** Τα κρούσματα βίας μεταξύ ανηλίκων από 13 ως 18 ετών έχουν αυξηθεί ραγδαία τα τελευταία χρόνια**

Πιτσιρικάδες με... πιστόλι

Η «εγκληματική ωριμότητα» του 17χρονου ο οποίος εκτέλεσε τον φίλο του στο Ελληνικό εντυπώσισε τις διωκτικές αρχές

Δ. ΒΥΘΟΥΛΚΑΣ - Β. ΝΕΔΟΣ - ΜΑΡΙΑ ΤΣΩΛΗ

Σκηνικό ταινίας με θέμα την Αγρια Δύση θυμίζουν πλέον πολλές γειτονιές, πλατείες και πάρκα της Αθήνας και του Πειραιά. Τα κρούσματα βίας μεταξύ ανηλίκων από 13 ως και 18 ετών έχουν αυξηθεί ραγδαία τα τελευταία χρόνια και δεν δείχνουν τάσεις υποχώρησης. Πολλές φορές οι κόντρες μεταξύ μαθητών στο σχολείο μεταφέρονται στους δρόμους και στις πλατείες και συχνά έχουν αιματηρή κατάληξη. Διαφωνίες που προκαλούνται από τις προτιμήσεις σε ποδοσφαιρικές ομάδες ως και παρεξηγήσεις για τα μάτια μιας συμμαθήτριας, είναι ικανές να μετατρέψουν σε πεδίο μάχης ολόκληρες γειτονιές. Ούτε λόγος για τα σημάδια που αφήνουν οι αιματηρές συμπλοκές στην ψυχοσύνθεση των ανήλικων παιδιών. Πολλές φορές μάλιστα η ακραία συμπεριφορά σε μικρή ηλικία μπορεί να βάλει τις βάσεις για μια ενήλικη εγκληματική «σταδιοδρομία». Παράδειγμα, η δολοφονία του 18χρονου *Βασίλη Μαμόπουλου* στο Ελληνικό από 17χρονο φίλο του, η εγκληματική κατάρτιση του οποίου εντυπώσισε ακόμη και τους εκπροσώπους των διωκτικών αρχών. Ο 17χρονος πίεζε ασφυκτικά τον Μαμόπουλο να του επιστρέψει 5.000 ευρώ που του είχε δανείσει. Εκοψε την κάννη από το πιστόλι κρότου που είχε αγοράσει, προμηθεύτηκε και αναλόγου διαμετρήματος σφαίρες και έστησε ενέδρα στον άτυχο 18χρονο. Δύο σφαίρες ήταν αρκετές για να του κόψουν το νήμα της ζωής. Δυστυχώς, όσο ακραίο και αν μοιάζει, τα επεισόδια που σημειώνονται καθημερινά σε σχολεία και σε στέκια όπου συγκεντρώνονται νέοι μπορεί να οδηγήσουν σε αιματηρό τέλος.

Καθημερινό φαινόμενο αποτελεί για τους αξιωματικούς της Ασφάλειας Αττικής η καταγραφή κρουσμάτων εγκληματικότητας ανηλίκων. Ληστείες, διαρρήξεις, κλοπές, αρπαγές τσαντών και πορτοφολιών αποτελούν τις κύριες μορφές της παραβατικότητας. Στους στόχους τους περιλαμβάνονται και συνομήλικοί τους, τους οποίους «χτυπούν» ακόμη και έξω από σχολεία με σκοπό να τους αρπάξουν κινητά τηλέφωνα και χρήματα. Επίσης οι πολλές κλοπές οχημάτων που διαπράττουν οι ανήλικοι συνδυάζονται και με ένα άλλο αδίκημα, αυτό της παράβασης του Κώδικα

Οδικής Κυκλοφορίας, καθώς οδηγούν τα κλεμμένα αυτοκίνητα ή δίκυκλα χωρίς να διαθέτουν δίπλωμα. Ακόμη έχουν συλληφθεί ανήλικοι οι οποίοι με χρήση αεροβόλου όπλου προκαλούσαν υλικές ζημιές σε διερχόμενα λεωφορεία του ΟΑΣΑ.

Οι αστυνομικοί χαρακτηρίζουν τα αδικήματα αυτά ευκαιριακά καθώς, όπως επισημαίνουν, η σκληρή εγκληματικότητα ανηλίκων με τη μορφή που εμφανίζεται σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, στις ΗΠΑ και στον Καναδά δεν υφίσταται στη χώρα μας. Όπως λένε χαρακτηριστικά, από τις υποθέσεις που έχουν ερευνηθεί ως τώρα είναι μεμονωμένες οι περιπτώσεις όπου υπάρχει δομημένη μορφή σπείρας με αρχηγό ο οποίος χρησιμοποιεί διάφορα μέσα για να εξαναγκάσει τα μέλη στη διάπραξη αδικημάτων. Σε περίπτωση που οι ανήλικοι δρουν ως σπείρα «εγκέφαλος» είναι ενήλικος ο οποίος εκμεταλλεύεται τα παιδιά καθώς αποτελούν άτομα «υπεράνω υποψίας» λόγω της ηλικίας τους.

Με βάση τις συλλήψεις που έχουν γίνει διαπιστώνεται ότι οι περισσότεροι ανήλικοι διαμένουν σε υποβαθμισμένες περιοχές, οι γονείς τους αντιμετωπίζουν σοβαρά οικονομικά προβλήματα ή προέρχονται από διαλυμένες οικογένειες, με αποτέλεσμα να έχουν άσχημα βιώματα. Επίσης η πλειονότητα των παιδιών που στρέφονται στην εγκληματικότητα είναι αλλοδαποί και προέρχονται από τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και την Αλβανία.

Σύμφωνα με τους αστυνομικούς, η έλλειψη ακόμη και τροφής μέσα στην οικογένεια αναγκάζει τους ανηλίκους να καταφύγουν σε κλοπές και ληστείες με στόχο να αποκτήσουν τα απαραίτητα χρήματα για να αγοράσουν τρόφιμα και άλλα απαραίτητα είδη. Αυτό συνήθως παρατηρείται σε οικογένειες μεταναστών που ήρθαν στη χώρα μας για ένα καλύτερο μέλλον.

Επίσης ένας άλλος σημαντικός λόγος που ωθεί ορισμένα παιδιά στην εγκληματικότητα είναι η έντονη επιθυμία απόκτησης κάποιου αντικειμένου το οποίο δεν μπορούν να αποκτήσουν γιατί δεν διαθέτουν το απαραίτητο χρηματικό ποσό. Έτσι καταφεύγουν σε κλοπές των αντικειμένων που θέλουν να αποκτήσουν - στις περισσότερες περιπτώσεις πρόκειται για νέες συσκευές κινητών τηλεφώνων. Άλλοι επιδιώκουν να αποκτήσουν το χρηματικό ποσό που τους λείπει κάνοντας ληστείες, διαρρήξεις, αρπαγές πορτοφολιών και τσαντών. Ακόμη ορισμένοι ανήλικοι χρησιμοποιούν τα χρήματα που αφαιρούν ή προέρχονται από την πώληση κλοπιμαίων για να παίζουν παιχνίδια όπως Στοιχίμα, Λόττο και Τζόκερ. Επιπροσθέτως κάποιοι ανήλικοι προβαίνουν σε αδικήματα προκειμένου να αποδείξουν ότι είναι ξεχωριστά άτομα στο οικογενειακό ή στο φιλικό περιβάλλον. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση μαθητή ο οποίος έκανε διάρρηξη για να δείξει στους γονείς του ότι έγινε άντρας.

Όπως λένε οι αξιωματικοί της Ασφάλειας Αττικής, είναι πλέον ελάχιστες οι περιπτώσεις ανήλικοι να χρησιμοποιούνται από ενήλικους ως διακινητές ναρκωτικών ή ως επαίτες.

Τα ηλεκτρονικά παιχνίδια και οι σελίδες του Internet με βίαιο περιεχόμενο αποτελούν «πονοκέφαλο» για αστυνομικούς και γονείς καθώς πολλά παιδιά επηρεάζονται και στη συνέχεια προσπαθούν να κάνουν όσα έχουν δει. Για τον λόγο αυτόν οι αστυνομικοί ζητούν από τους γονείς να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί και να επιτηρούν τα παιδιά.

Καθημερινά στις περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί «κόκκινες» λόγω της εμφάνισης κρουσμάτων εγκληματικότητας ανηλίκων γίνονται περιπολίες ακόμη και έξω από σχολεία. Πρόκειται για περιοχές όπου διαμένει μεγάλος αριθμός αλλοδαπών ή αθιγγάνων. Ορισμένες από τις περιοχές αυτές είναι ο Ασπρόπυργος, η Ελευσίνα, τα Ανω Λιόσια, το Ζεφύρι, ο Κολωνός, το Μεταξουργείο και τα Πετράλωνα.

Στον Πειραιά και στους γειτονικούς δήμους τα περιστατικά βίαιης συμπεριφοράς ανηλίκων είναι συχνά και καλύπτουν όλο το φάσμα του αστυνομικού δελτίου. Κλοπές, οργανωμένες διαρρήξεις, διακίνηση ναρκωτικών, αντιαθλητική συμπεριφορά, ζημιές σε σχολεία και συγκρούσεις μεταξύ μαθητών είναι ορισμένα δείγματα. Πρόκειται για έναν από τους λίγους δήμους οι οποίοι πριν από μερικά χρόνια είχαν αναγκαστεί ακόμη και Συμβούλιο Πρόληψης Εγκληματικότητας να ιδρύσουν, λόγω των αυξημένων κρουσμάτων βίας μεταξύ των ανηλίκων.

Ο εισαγγελέας έχει παρέμβει δεκάδες φορές προκειμένου να «πιέσει» την Αστυνομία να αναλάβει περισσότερη δράση, ωστόσο κάτι τέτοιο είναι δύσκολο καθώς ο αριθμός των αστυνομικών στη Διεύθυνση Πειραιά δεν φθάνει να καλύψει ούτε τις πάγιες ανάγκες. Χαρακτηριστικό είναι το περιεχόμενο εισαγγελικής παραγγελίας για την αντιμετώπιση των «επαναστατημένων» ανηλίκων: *«Επειδή η συντριπτική πλειοψηφία των εμπλεκόμενων στις έκνομες αυτές δραστηριότητες ατόμων τυγχάνουν διάγοντες την εφηβείαν ανήλικοι, εντελλόμεθα όπως του λοιπού και εις αναλόγους περιπτώσεις συλλαμβάνονται και οι γονείς αυτών, ως δράστες του εγκλήματος της παραμελήσεως εποπτείας ανηλίκου (αρ. 360 Π.Κ.) και προσάγονται ενώπιόν μας και κατά την αυτόφωρη διαδικασία (αρ. 417 επ. ΚΠΔ). Τα περί ων ο λόγος φαινόμενα τεντιμποϊσμού και χουλιγκανισμού πρέπει παντί τρόπον να εξουδετερωθούν, πρόδηλος δε παρίσταται ο αποφασιστικός ρόλος των γονέων προς διοχέτευσιν της ζωτικότητας των τέκνων τους προς εποικοδομητικές και επωφελείς για την κοινωνία δραστηριότητες, αλλά και εμφανή και κατ' αρχήν τουλάχιστον η ποινική τους ευθύνη, για παραβατικότητες του είδους που αποτελούν αντικείμενον της παρούσης».*

«Καλές οι προθέσεις, αλλά δυστυχώς οι αστυνομικοί στον Πειραιά είναι λίγοι για να αντιμετωπίσουν τις περίπου 25 συμμορίες ανηλίκων οι οποίες δρουν ανεξέλεγκτα μέσα κι έξω από τα σχολεία. Εκτός αυτού, πρέπει να σημειωθεί ότι τα αστυνομικά μέτρα δεν

είναι αρκετά για να πατάζουν αυτό το φαινόμενο» δηλώνει στο «Βήμα» αξιωματικός της ΕΛ.ΑΣ. ο οποίος υπηρετούσε επί σειρά ετών στην Αστυνομική Διεύθυνση Πειραιά. Οπως λέει ο ίδιος, οι γονείς αρνούνται να αντιμετωπίσουν τη βίαιη συμπεριφορά των παιδιών τους, για να μη στιγματισθούν οι ίδιοι: «Γι' αυτά δεν μιλάει κανείς ανοιχτά. Μεταξύ γονέων, γειτόνων αλλά και των Αρχών επικρατεί μια ιδιότυπη "ομερτά". Και οι δήμαρχοι της περιοχής περιορίζονται στο να εκδίδουν μια έκθεση εγκληματικότητας κάθε ένα - δύο χρόνια, σε συνεργασία με το τοπικό αστυνομικό τμήμα, για να ρίχνουν στάχτη στα μάτια των δημοτών. Την ίδια στιγμή στα σχολεία και στις πλατείες οι νεαροί σφάζονται μεταξύ τους. Αυτή είναι η ωμή αλήθεια».

Σύμφωνα με τον ίδιο αξιωματικό, πίσω από τις συμμορίες ανηλίκων κρύβονται τις περισσότερες φορές ενήλικοι «μαφιόζοι». Όταν οι νεαροί-μέλη των συμμοριών ενηλικιωθούν, παίρνουν «προαγωγή» και γίνονται μπράβοι ή «ακόλουθοι» διαφόρων «νονών της νύχτας». Όσο πιο σκληρός και ανελέητος αποδεικνύεται ένας νεαρός, τόσο πιο ψηλά μπορεί να ανέλθει στη βαθμίδα της μαφίας.

Στις συμμορίες δεν συμμετέχουν μόνο παιδιά από κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Σύμφωνα με εισαγγελικούς λειτουργούς, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται το φαινόμενο να συμμετέχουν στις συμμορίες όλο και περισσότεροι γόνοι εύπορων και γνωστών οικογενειών της ευρύτερης περιοχής του Πειραιά.

Οι ανήλικοι έχουν ως κύρια κέντρα συνάντησής τους μικρές πλατείες και στενάκια στα Μανιάτικα, στα Καμίνια, στο Πασαλιμάνι και στην Καστέλλα. Ομάδες νεαρών συγκεντρώνονται στις πλατείες Ελευθερίας και Μέμου στον Κορυδαλλό, ενώ το νεκροταφείο, η δεξαμενή και η πλατεία Διαμαντώσ Κουμπάκη στη Νίκαια είναι μέρη διακίνησης σκληρών ναρκωτικών.

Τα παιδιά των άλλων;

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΝΟΥΣΗΣ *Πρόεδρος του Τμήματος Επικοινωνίας και ΜΜΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών*

Η μικροεγκληματικότητα των ανηλίκων δεν πρέπει να εξετάζεται με τα κριτήρια και τους ψευτοηθικούς κώδικες των ενηλίκων. Είτε το θέλουμε είτε όχι, τα παιδιά που εγκληματούν είναι τα δικά μας παιδιά και δεν έχουν γεννηθεί από τέρατα (για να θεωρούνται «γεννημένοι φονιάδες») ούτε έχουν προσγειωθεί στη χώρα μας από άλλον πλανήτη. Για κάθε έγκλημα νέου ανθρώπου ευθύνεται τουλάχιστον ένας ενήλικος και ένας θεσμός, που δεν έκαναν σωστά τη δουλειά τους. Σε κάθε έγκλημα νέου ανθρώπου πρέπει να αναζητήσουμε τον συμβολισμό, την πάλη για αναγνώριση, για προσωπικό στίγμα, για ζωτικό χώρο και όχι να τον δακτυλοδείχνουμε ως μαφιόζο της γειτονιάς ή βαποράκι της πρέζας. Ούτε μπορούν ούτε θέλουν οι νέοι μας να κερδοσκοπούν μέσα από το οργανωμένο έγκλημα ούτε μπορούν ούτε θέλουν να μοιραστούν με τους ενήλικους το σκληρό παιχνίδι του θανατηφόρου ανταγωνισμού.

Απλώς (ανα)ζητούν μια θέση στον ήλιο. Και το επιχειρούν ακόμη και με το έγκλημα. Η αντεστραμμένη και διαψευσμένη αγάπη που έγινε μίσος είχε όνομα και διεύθυνση που ανήκε σε ενήλικους (γονείς, δασκάλους, πολιτικούς) και έχει και ένα θύμα-δράστη που την κουβαλάει ως σταυρό στις φυλακές και στους τεχνητούς παραδείσους. Ας το δούμε κι έτσι, αντί να ρίχνουμε την ευθύνη πάντα στους άλλους, στους μικρούς και στους αδύναμους.

Εφηβοι και ουσίες

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΥΔΗΣ *Αναπληρωτής καθηγητής Εγκληματολογίας στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου*

Η εγκληματικότητα/παραβατικότητα των ανηλίκων στη χώρα κατά την τελευταία δεκαετία κυμαίνεται περί το 6% του συνόλου των γνωστών δραστών, ενώ επίσης περικόπτεται κατά περίπου 80%, αν εξαιρεθούν οι παραβάσεις του ΚΟΚ, που συγκροτούν την κλασική εφηβική παραβατικότητα.

Κατά συνέπεια, δεν δικαιολογούνται απόψεις περί «ηθικού κινδύνου» της νεολαίας, ακόμη περισσότερο σκέψεις για τη λήψη ειδικών μέτρων καταστολής, όπως απαγόρευση της κυκλοφορίας, προληπτική επιτήρηση κτλ., όπως συμβαίνει σε άλλες χώρες (π.χ. ΗΠΑ, Βρετανία). Από την άλλη όμως πλευρά παρατηρείται προϊόντως του χρόνου μεγαλύτερη εμπλοκή των εφήβων με τη νομοθεσία περί ναρκωτικών, όπως επίσης και εντονότερη εκπροσώπηση ανηλίκων αλλοδαπών, κυρίως στα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, πράγμα που τους καθιστά προνομιακή πελατεία του συστήματος ποινικής καταστολής όπου κυριαρχούν τα αρνητικά στερεότυπα. Αυτό το ζήτημα της εγκληματικότητας/εγκληματοποίησης της δεύτερης γενιάς μεταναστών, σε μεγαλύτερο βαθμό από την πρώτη γενιά, αποτελεί την πρόκληση για μία σοβαρή αντεγκληματική πολιτική που ως σήμερα απουσιάζει κραυγαλέα από την Ελλάδα, καθώς η πολιτεία και οι φερόμενοι ως αρμόδιοι φορείς «μακαρίως καθεύδουν».

MARTYRIA 1

«Δεν θέλω να θυμάμαι τίποτε». Αυτή τη φράση επαναλαμβάνει διαρκώς ο 17χρονος Γιάννης σε όποιον τον ρωτάει για την εμπειρία που είχε πριν από μερικούς μήνες στη Δεξαμενή της Νίκαιας. Τον περασμένο Οκτώβριο, τρεις νεαροί με τους οποίους ο Γιάννης είχε τσακωθεί στο σχολείο, χάριν ποδοσφαιρικών διαφορών, τον ξυλοφόρτωσαν και τον άφησαν αιμόφυρτο πίσω από την εκκλησία του Αγίου Φιλίππου στη Δεξαμενή. Προηγουμένως, του είχαν αφαιρέσει το κινητό, το μπουφάν, τα παπούτσια και τα λιγοστά χρήματα από το χαρτζιλίκι του. *«Φυσικά, τίποτε από όλα αυτά δεν μπορείς να αναφέρεις στο σχολείο, διότι εκτός από υπερηφάνεια έχω και ζωή, η οποία είναι πολυτιμότερη»* λέει όταν ερωτάται για ποιον λόγο δεν γνωστοποίησε το περιστατικό και συμπληρώνει: *«Αυτή η γειτονιά έχει κακό παρελθόν».* Θυμάται το 1998, όταν, λίγο

παρακάτω από την περιοχή που τον χτύπησαν, 16 νεαροί ηλικίας ως 17 ετών πυρπόλησαν έναν συνομήλικό τους. Κανείς στην Κοκκινιά δεν θέλει να θυμάται.

MARTYRIA 2

«Έτσι γουστάρουμε. Να πλακωνόμαστε για την ομάδα και να ματώνουμε τους άλλους». Η δήλωση δεν είναι βγαλμένη από το «Κουρδιστό πορτοκάλι» του Στάνλεϊ Κιούμπρικ. Ανήκει στον 17χρονο Χρήστο ο οποίος ζει στους Αμπελοκήπους και πέρυσι παράτησε το ιδιωτικό σχολείο όπου φοιτούσε προκειμένου να βρίσκεται πιο κοντά «με τα φιλαράκια του». Η περίπτωση του διαψεύδει κάθε θεωρία που δίνει στις ακραίες συμπεριφορές ταξικά χαρακτηριστικά. Ο Χρήστος έχει ευκατάστατους γονείς, με «καλές δουλειές» και υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Όπως λέει ένας συμμαθητής του, «ο Χρήστος, όπως και πολλοί στην ηλικία του, θεωρεί ότι θα υπάρχουν πάντα οι αναγκαίες "πλάτες" για να τον στηρίξουν στη δεδομένη στιγμή. Γι' αυτό και η νοοτροπία του είναι η εξής: "Τα σπάω τώρα που είμαι νέος, για να μην έχω απωθημένα στα τριάντα"». Τα σχόλια περιττεύουν.

Το προφίλ του ανήλικου δράστη

*** Τα πρωτεία στην παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών ανήκουν στους Έλληνες**

Αν θα ήθελε κανείς να σκιαγραφήσει το προφίλ του ανήλικου δράστη, θα έλεγε ότι πρόκειται για αγόρι, ηλικίας 13 ως 17 ετών, κατά κύριο λόγο ελληνικής ή αλβανικής υπηκοότητας, που έχει ολοκληρώσει τη γυμνασιακή εκπαίδευση και προέρχεται από οικογένεια που δηλώνει ότι «βιώνει» αρμονικές σχέσεις.

Τα αδικήματα στα οποία κατά κύριο λόγο επιδίδεται ο ανήλικος δράστης; Τα ναρκωτικά, οι κλοπές, η επαιτεία και οι παραβάσεις του κώδικα οδικής κυκλοφορίας. Αξιοσημείωτο και ανησυχητικό είναι το στοιχείο ότι τα πρωτεία στην παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών ανήκουν στους έλληνες ανήλικους, οι οποίοι και αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία, δηλαδή το 89% όσων παρέβησαν τον σχετικό νόμο.

Με βάση στατιστικά στοιχεία που προκύπτουν από το Δικαστήριο Ανηλίκων Αθηνών και αφορούν το σύνολο 1.881 εγκληματικών πράξεων, κατά τη διάρκεια ενός δικαστικού έτους από το συγκεκριμένο δικαστήριο εκδικάστηκαν 186 περιπτώσεις κλοπών που ανέρχονται στο (9%) της παραβατικότητας των ανηλίκων και 99 υποθέσεις παραβάσεων του νόμου περί ναρκωτικών που ανέρχονται στο 5%.

Το μεγάλο μερίδιο της εγκληματικής δράσης των ανηλίκων κατέχουν εγκλήματα που δεν εντάσσονται στη βαριά εγκληματικότητα, όπως οι παραβάσεις του κώδικα οδικής

κυκλοφορίας (1.071 περιπτώσεις, 56%), ενώ στη δεύτερη θέση ακολουθεί το αδίκημα της επαιτείας με 390 καταγεγραμμένες περιπτώσεις, δηλαδή ποσοστό 21%.

Μικρά ποσοστά στον εγκληματικό χάρτη των ανηλίκων κατέχουν αδικήματα όπως ληστείες (2%), φθορά ξένης ιδιοκτησίας (1%), σωματικές βλάβες (2%), άμεση συνέργεια σε εκβίαση, εμπρησμός (0,2%) και προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας, λαθρεμπορία, σύσταση και συμμορία, παράβαση του νόμου περί παιγνίων και του νόμου περί όπλων, πλαστογραφία, άμεση συνέργεια σε αυθαίρετα, εξύβριση, απειλή, διατάραξη κοινής ειρήνης σε ποσοστό (4,6%). Τέλος σε πολύ μικρό ποσοστό της τάξεως του 0,2% καταγράφονται τα σοβαρά εγκλήματα.

Σύμφωνα με τα στοιχεία, η εκδίκαση εγκλημάτων όπως η αρπαγή, η αποπλάνηση ανηλίκου, ο βιασμός, η ανθρωποκτονία, είναι πάρα πολύ σπάνια. Υπάρχουν δικαστικά έτη που δεν καταγράφονται τέτοια εγκληματικά περιστατικά και άλλα έτη που η δικαιοσύνη περιορίζεται να ασχοληθεί με ένα τέτοιο περιστατικό τη χρονιά.

Τέλος ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι διαφοροποιήσεις των εγκληματικών πράξεων των ανηλίκων σε σχέση με την εθνικότητά τους. Τα πρωτεία της παραβατικότητας των ανηλίκων κατέχουν Έλληνες και Αλβανοί. Έτσι στο σύνολο 196 καταδικασθέντων δραστών, 73 ήταν Έλληνες και 100 οι ανήλικοι αλβανικής υπηκοότητας.

Το μικρό προβάδισμα που κατέχουν οι ανήλικοι παραβάτες της γείτονας σε σχέση με τους ημεδαπούς ανατρέπεται άρδην όσον αφορά την εγκληματικότητα περί των ναρκωτικών. Ειδικότερα, όσον αφορά τις παραβάσεις του σχετικού νόμου, στην πλειονότητα των περιπτώσεων εμπλέκονται Έλληνες. Στο σύνολο των 188 παρανομούμενων οι 167 είναι Έλληνες (ποσοστό 89%), μόνο 17 Αλβανοί, ένας Ουκρανός, ένας Πολωνός και δύο Ιρακινοί.

**Το ΒΗΜΑ, 03/04/2005 , Σελ.: Α34
Κωδικός άρθρου: Β14430Α341**

Ημερομηνία : 09-03-07

Γονίδια και περιβάλλον δημιουργούν τους ανήλικους εγκληματίες

Ο συνδυασμός γενετικών και περιβαλλοντικών αιτιών προκαλεί την εμφάνιση κρουσμάτων παιδικής βίας και παραβατικότητας, σύμφωνα με τους επιστήμονες.

Του Κώστα Ονισένκο
onisenko@kathimerini.gr

Αν και το περιβάλλον παίζει πρωταρχικό ρόλο στη διαμόρφωση του χαρακτήρα, ένα γονίδιο, από τα βάθη της ανθρώπινης ιστορίας, είναι εκείνο που βάζει την τελική «σφραγίδα» σε μερικά από τα πιο ακραία περιστατικά παιδικής βίας στη χώρα μας.

Οι βασικές αιτίες, σύμφωνα με την επιστημονική έρευνα, χωρίζονται σε δύο βασικές κατηγορίες: στις γονιδιακές, όπου υπάρχει η γενετική προδιάθεση εκδήλωσης παραβατικής συμπεριφοράς και στις επιρροές του περιβάλλοντος. Αν και εκφράζονται απόψεις που ενοχοποιούν τη μια ή την άλλη κατηγορία, η πλειοψηφία των επιστημόνων δέχεται το συνδυασμό τους. Σήμερα, οι περισσότερες επιδημιολογικές μελέτες αναφέρουν πως, στις δυτικές κοινωνίες, 5 με 10% των παιδιών ηλικία 8 έως 16 χρονών έχουν σημαντικά προβλήματα εναντιωτικής, διασπαστικής και επιθετικής συμπεριφοράς που διαρκούν. Διαπιστωμένα πρόκειται για ένα πρόβλημα όπου η κοινωνία, παρά την όποια πρόοδό της, δεν έχει καταφέρει να το αντιμετωπίσει αποτελεσματικά..

"Μόνο αν υπάρχει η προδιάθεση»

Όσον αφορά στα αίτια που ευθύνονται για την παραβατική συμπεριφορά, η ψυχολόγος Βάγια Παπαγεωργίου θεωρεί ότι σχεδόν πάντα υπάρχει γενετική προδιάθεση, ανεξάρτητα από το περιβάλλον, στο οποίο μεγαλώνει ένα παιδί. «Σίγουρα έχει σημασία ποιος είναι ο κώδικας που κουβαλάει ο καθένας, ο γενετικός του κώδικας. Και η απόδοση στο σχολείο και η ιδιοσυγκρασία είναι καθοριζόμενα γενετικά» αναφέρει. «Αυτό βέβαια δεν σημαίνει πως κάποιος θα εκδηλώσει τέτοια συμπεριφορά μόνο λόγω γονιδίων, είναι πολλοί οι παράγοντες που συμβάλλουν. Αν κάποιος όμως δεν έχει τη προδιάθεση, είναι πάρα πολύ

Βάγια Παπαγεωργίου θεωρεί ότι σχεδόν πάντα υπάρχει γενετική προδιάθεση, ανεξάρτητα από το περιβάλλον, στο οποίο μεγαλώνει ένα παιδί. «Σίγουρα έχει σημασία ποιος είναι ο κώδικας που κουβαλάει ο καθένας, ο γενετικός του κώδικας. Και η απόδοση στο σχολείο και η ιδιοσυγκρασία είναι καθοριζόμενα γενετικά» αναφέρει. «Αυτό βέβαια δεν σημαίνει πως κάποιος θα εκδηλώσει τέτοια συμπεριφορά μόνο λόγω γονιδίων, είναι πολλοί οι παράγοντες που συμβάλλουν. Αν κάποιος όμως δεν έχει τη προδιάθεση, είναι πάρα πολύ δύσκολο να εκδηλώσει τέτοια συμπεριφορά. Αυτή η προδιάθεση μπορεί να αφορά στις δυσκολίες μάθησης (π.χ. χαμηλό νοητικό δυναμικό) ή στην ελλιπή απόδοση στα καθήκοντα».

"Αυτά είναι πολύ σημαντικά για το πώς κάποιος αντιλαμβάνεται τον εαυτό του και τους άλλους. Έχει να κάνει με την εγκεφαλική λειτουργία που καθορίζεται γονιδιακά. Ακόμα και αν το παιδί ζει σε μια διαλυμένη οικογένεια, αν δεν έχει κάποια προδιάθεση δεν θα καταλήξει στην παραβατικότητα και αυτό συμβαίνει στην πλειοψηφία των περιπτώσεων» τονίζει η κ. Παπαγεωργίου.

«Όσο νωρίτερα, τόσο χειρότερα»

«Φαίνεται ότι η τάση που ευθύνεται για την παραβατικότητα εκδηλώνεται νωρίς στη ζωή, δηλαδή στην παιδική ηλικία», δηλώνει η παιδοψυχίατρος, κα Παπαγεωργίου και συνεχίζει: «Όσο πιο αργά εκδηλώνεται η παραβατική συμπεριφορά τόσο -μπορεί να πει κανείς- παίζουν μεγαλύτερο ρόλο οι περιβαλλοντικές επιδράσεις».

«Όσο μικρότερο είναι το παιδί τόσο αυτή η λανθάνουσα τάση για παραβατικότητα είναι έντονη. Στους ανθρώπους που εκδηλώνουν νωρίς παραβατική συμπεριφορά φαίνεται πως ευθύνονται κυρίως γενετικοί παράγοντες. Αντίθετα, η παραβατικότητα που εκδηλώνεται σε μεγαλύτερη ηλικία είναι συνήθως περισσότερο παροδική. Όσο νωρίτερα αρχίζει η παραβατική συμπεριφορά τόσο ο κίνδυνος να συνεχίσει αυξάνεται, δηλαδή, όσο νωρίτερα τόσο χειρότερα και οι ελπίδες να απαλλαγεί από τη συμπεριφορά αυτή είναι μικρότερες».

Παράγοντας οικογένεια

Αν εξετάσουμε την ανθρώπινη ιστορία θα διαπιστώσουμε ότι πέρασαν περίοδοι αγριότητας, κατά τους οποίους ο άνθρωπος έπρεπε να διεκδικεί πολλά πράγματα με τη βία. Είναι λογικό αυτό να πέρασε και στα γονίδια μέχρι και σήμερα, θεωρεί ο κ. Δημήτρης Γεωργιάδης (Παιδοψυχίατρος, Υπεύθυνος Ιατροπαιδαγωγικού Κέντρου Νέας Σμύρνης, Π.Ν.Α). «Από τη στιγμή που ο άνθρωπος οργανώνεται σε ομάδες αρχίζουν να μπαίνουν κανόνες και παράλληλα ο άνθρωπος γίνεται ένα κοινωνικό ον φτάνοντας στο σημερινό σύστημα γραπτών και άγραφων κανόνων» εξηγεί ο κ. Γεωργιάδης. «Η οικογένεια είναι το 'καλούπι' μέσα στο οποίο η κοινωνία μεταφέρει τα πρότυπά της και μέσα σ' αυτή μεγαλώνει το κάθε παιδί. Επομένως, σε αυτό το πρώτο κοινωνικό μάρτυρα το παιδί θα πάρει τα πάρει τα ερεθίσματα και τα όρια για να διαμορφώσει τον ψυχισμό του»

«Υπερασπίζομαι μια πολυπαραγοντική διαμόρφωση του ψυχισμού του ανθρώπου, σε όλους τους τομείς. Το πώς ένα παιδί θα διαμορφώσει τον ψυχολογικό του κόσμο είναι αποτέλεσμα μιας διαλεκτικής μεταξύ του τι κληρονόμησε αλλά με πολύ σημαντική συμμετοχή των περιβαλλοντολογικών παραγόντων.

« Στα πρώτα χρόνια της ζωής μπαίνουν τα θεμέλια της οργάνωσης του ψυχικού κόσμου, επομένως και σε θέματα διοχέτευσης της επιθετικότητας, εάν η οικογένεια δεν δώσει τα όρια που πρέπει και το κοινωνικό σπέρμα, ίσως να παρουσιαστεί πρόβλημα. Το βλέπουμε σε οικογένειες που έχουν μεγάλες ελλείψεις, από πολύ νωρίς -όταν δε μπουν τα όρια- διαμορφώνεται μια έλλειψη υποχρεώσεων και καθήκοντος. Η ηθική είναι κάτι που διαμορφώνεται με τα χρόνια, δεν είναι κάτι που δημιουργείται από μόνο του» συμπληρώνει.

Τα πρώτα σημάδια παραβατικότητας

Σύμφωνα με τη δικηγόρο, κ. Νίνα Τζέλλη, με μεγάλη πείρα στις δικαστικές υποθέσεις ανηλίκων, «υπάρχουν συγκεκριμένες συμπεριφορές ανηλίκων που μπορούν να εξελιχθούν σε μελλοντική παραβατικότητα. Αν το περιβάλλον, κυρίως η οικογένεια και το σχολείο, διαπιστώσει τέτοια σημάδια οφείλει να τα λάβει σοβαρά υπόψη του και να πάρει μέτρα προκειμένου να μην υπάρξουν χειρότερες συνέπειες».

Το πρώτο δείγμα τέτοιας συμπεριφοράς εντοπίζεται όταν το παιδί αρχίζει να λέει ψέματα στους γονείς τους. Όπως τονίζει η κ. Τζέλλη, ένα συνηθισμένο στοιχείο που μπορούν να παρατηρήσουν οι γονείς είναι όταν το παιδί αρχίζει να κάνει μικροκλοπές. «Τυχαίνει ένας γονέας να βρίσκει ξένα αντικείμενα μέσα στην τσάντα του παιδιού. Δικαιολογώντας τον εαυτό του, το παιδί θα ισχυριστεί πως 'το δανείστηκε από κάποιον φίλο του'. Σ' αυτή την περίπτωση πρέπει ο γονέας να διερευνήσει το θέμα ώστε να διαπιστώσει αν το παιδί πήρε το αντικείμενο από κάποιον άλλο χωρίς άδεια και, σ' αυτή την περίπτωση, να το αντιμετωπίσει».

Το χρέος των γονέων είναι η συνεχόμενη επαφή και ο έλεγχος των παιδιών. Όσο σκληρό ή καταπιεστικό μπορεί να ακουστεί κάτι τέτοιο, ο γονέας θα πρέπει να είναι πλήρως ενήμερος για τις δραστηριότητες και τις παρέες των παιδιών του και να βρίσκεται σε συνεχόμενη επαφή με το σχολείο.

Στην περίπτωση που ο γονέας εντοπίσει κάποια από τις παραπάνω συμπεριφορές, θα πρέπει να τις διερευνήσει διεξοδικά και αν αντιληφθεί κάποιο παράπτωμα να το αντιμετωπίσει άμεσα. Στην περίπτωση που το παράπτωμα είναι σοβαρό ή επαναλαμβανόμενο μπορεί να απευθυνθεί σε ειδικό. Επίσης, η κ. Τζέλλη σημειώνει πως οι φιλικές σχέσεις μεταξύ παιδιών με μεγάλη διαφορά ηλικίας ενδέχεται να κρύβουν κινδύνους και ο γονέας πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός όταν εντοπίζει κάτι τέτοιο.

Πρέπει να σημειωθεί πως, επειδή στη μεγάλη πλειοψηφία των περιπτώσεων οι ανήλικοι με παραβατική συμπεριφορά μεγαλώνουν σε προβληματικές οικογένειες, ιδιαίτερα σημαντικός

είναι ο ρόλος του σχολείου. Δυστυχώς, στη χώρα μας δεν έχει αναπτυχθεί ένας αξιόλογος κρατικός μηχανισμός εντοπισμού και στήριξης τέτοιων παιδιών.

Καμία κοινωνική αρωγή

Ο αναπληρωτής καθηγητής Αντεγκληματικής Πολιτικής στο πανεπιστήμιο Πελοποννήσου κ. Θεόδωρος Παπαθεοδώρου τονίζει πως στο σχολικό χώρο απουσιάζουν τα προγράμματα πρόληψης καθώς και οι κοινωνικές δομές αρωγής, σε τοπικό και κεντρικό επίπεδο. Η ποινική δικαιοσύνη κρατά πολύ θετική στάση απέναντι στους ανήλικους παραβάτες. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 121 του Ποινικού Κώδικα, ποινικά μέτρα για αξιόποινη πράξη που τελέστηκε από ανήλικο επιβάλλεται από την ηλικία των 13 ετών και μετά. Όσον αφορά στους ανήλικους, 8 με 13, τα μέτρα που θα παρθούν μπορεί να είναι μόνο θεραπευτικά ή αναμορφωτικά.

Η διαπίστωση όλων των ειδικών που μας μίλησαν για το συγκεκριμένο θέμα, ανεξάρτητα με τα αίτια που προκαλούν την παιδική παραβατικότητα, είναι πως η καλύτερη θεραπεία είναι η πρόληψη, αυτή που απουσιάζει από την ελληνική πραγματικότητα. Παρά την ανεκτική στάση της δικαιοσύνης, όπως τονίζει και η κ. Τζέλλη, ένα μεγάλο ποσοστό των ανήλικων παραβατών που θα βρεθούν μια φορά σε κάποιο σωφρονιστικό ίδρυμα, θα συνεχίσουν τις ζωές τους μπαινοβγαίνοντας στις φυλακές.

<http://portal.kathimerini.gr/>

Σοκαριστικά στοιχεία
Σε έξαρση η εγκληματικότητα ανηλίκων

Πρίσμα

Από τις φυλακές ανηλίκων στην Αυλώνα (φωτ. αρχείου)

Αθήνα

Σοκαριστικά στοιχεία για τη βία στις μικρές ηλικίες έδωσε στη δημοσιότητα η Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων. Όπως προκύπτει από τα στατιστικά στοιχεία, η παραβατικότητα ανηλίκων αυξήθηκε κατά 8% για το δικαστικό έτος 2004-2005 σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά.

Όπως γράφει τη Δευτέρα η εφημερίδα Έθνος, αδικήματα βίας και ναρκωτικά κατέχουν την πρώτη θέση, ενώ δραματική αύξηση παρουσιάζουν οι ανθρωποκτονίες και οι ληστείες.

Οι καταδίκες για υποθέσεις ανθρωποκτονιών ήταν σχεδόν διπλάσιες (επτά έναντι τεσσάρων) σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, ενώ τα στοιχεία αποκαλύπτουν επίσης ότι ένας στους δέκα ανηλίκους κατέληξε στο αρμόδιο δικαστήριο, επειδή είχε διαπράξει ληστεία.

Εντυπωσιακή αύξηση παρουσιάζουν οι καταδικαστικές αποφάσεις του Δικαστηρίου Ανηλίκων για οδικές παραβάσεις, που καλύπτουν το 66,6% του συνόλου των υποθέσεων, ενώ ανοδική πορεία εμφανίζει ο δείκτης παραβατικότητας για υποθέσεις λαθρομετανάστευσης, που φαίνεται να αποτελούν το 10% των υποθέσεων που απασχόλησαν τη Δικαιοσύνη.

Δυσοίωνες εμφανίζονται και οι προβλέψεις για το μέλλον, καθώς χρόνο με το χρόνο αυξάνονται οι καταδίκες ανηλίκων, οι οποίες το 2004-2005 παρουσίασαν άνοδο 8%.

Παράλληλα, αυξήθηκαν και οι περιπτώσεις ανηλίκων, οι οποίοι υποτροπίασαν μετά την καταδίκη τους, διαπράττοντας το ίδιο αδίκημα. Σύμφωνα με τα

στοιχεία, το 24% των καταδικασθέντων ξαναβρέθηκαν στο δικαστήριο για τον ίδιο λόγο.

Στις περιοχές με το μεγαλύτερο δείκτη εγκληματικότητας ανηλίκων, πρώτη αναδεικνύεται το κέντρο της Αθήνας (39%), όπου φαίνεται να κατοικεί το 40% των καταδικασθέντων.

Ακολουθούν το Αιγάλεω, η Αγία Βαρβάρα και το Χαϊδάρι (7,8%), που φέρεται ως τόπος κατοικίας του 8,8% των καταδικασθέντων, και οι περιοχές Ασπροπύργου, Ελευσίνας και Μάνδρας, που καλύπτουν το 6% της εγκληματικότητας, ενώ φέρονται ως τόπος κατοικίας του 6,1% των καταδικασθέντων ανηλίκων.

Newsroom ΔΟΑ

04/12/06 08:12

ΕΛΛΑΔΑ

Ημερομηνία
δημοσίευσης:
11-06-06

Με παραβατική συμπεριφορά 1 στους 10 μαθητές Λυκείου

Της Μαρίας Δεληθαναση

Τα κρούσματα βίας μεταξύ ανηλίκων και η παραβατική συμπεριφορά σε όλο και μικρότερες ηλικίες είναι ένα «κοινό μυστικό» που η κοινωνία φοβάται να αποδεχθεί και επομένως δεν λαμβάνει προληπτικά μέτρα. Χαρακτηριστικός ο σχολιασμός αστυνομικού στον ημερήσιο Τύπο για συμμορίες ανηλίκων σε περιοχές του Πειραιά: «Κανείς δεν μιλάει γι' αυτό ανοιχτά. Μεταξύ γονέων, γειτόνων και αρχών επικρατεί μια ιδιότυπη “ομερτά”. Και οι δήμαρχοι της περιοχής περιορίζονται να εκδίδουν μια έκθεση εγκληματικότητας κάθε ένα-δυο χρόνια, σε συνεργασία με το τοπικό αστυνομικό τμήμα, για να ρίχνουν στάχτη στα μάτια»...

Όπως σημειώνεται σε έρευνα του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Αθηνών (με διευθυντή τον καθηγητή κ. Νέστορα Κουράκη) στα λύκεια Αθηνών, το σχολικό έτος 2002-2003 το 10% των μαθητών ανέπτυξε παραβατική συμπεριφορά. Αποτέλεσμα αυτού ήταν, όπως δείχνει έρευνα του ΕΚΚΕ και της Ιωάννας Τσίγκανου για την ίδια σχολική περίοδο (2002-2003), ένα ποσοστό 9%-11% μαθητών γυμνασίου και λυκείου να απουσιάζει 1-10 ημέρες τον χρόνο από το σχολείο εξαιτίας φόβου.

Έχουν κάνει σπορ το ξύλο

Και δεν είναι μόνο οι έφηβοι. Όπως αναφέρει η ψυχολόγος κ. Χρυσούλα Μαυράκη από το «Χαμόγελο του Παιδιού», οι κλήσεις στη γραμμή «1056» για βίαιη συμπεριφορά μέσα στο σχολείο αφορούν μέχρι και παιδιά της πρώτης δημοτικού. «Και δεν πρόκειται για ένα καβγά του τύπου “μου πήρες την μπάλα”. Τα παιδιά έχουν κάνει σπορ το ξύλο. Κάτι ανάλογο συμβαίνει με τους ενήλικες που έχουν φθάσει να βιντεοσκοπούν βιαιοπραγίες για να διασκεδάσουν». Η γραμμή «1056» έχει «ανάψει» στο «Χαμόγελο του Παιδιού». Χιλιάδες κλήσεις έχουν γίνει από το περασμένο Σάββατο για περιστατικά ενδο-σχολικής βιαιότητας. Γιατί, όμως, όλοι αυτοί οι γονείς αποφάσισαν ξαφνικά να πάρουν τηλέφωνο; «Πολλοί γονείς ήταν εγκλωβισμένοι. Πήγαιναν στον δάσκαλο ή τον καθηγητή, τον διευθυντή, τη διεύθυνση πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και δεν γινόταν τίποτα. Συναντούσαν τείχος», σημειώνει η κ. Μαρία Γιαννούλη. «Τους έλεγαν “ε, εντάξει, δεν έγινε και τίποτα. Συμβαίνουν αυτά στα σχολεία”. Πλέον, οι γονείς αυτοί είναι σαν να ένωσαν με κάποιο τρόπο τη φωνή διαμαρτυρίας τους. Ευθύνη έχουν και οι σύλλογοι γονέων. Για τέτοια θέματα υπάρχουν».

Μικραίνουν οι ηλικίες

Το πρόβλημα της βιαιότητας των ανηλίκων έχει επιταθεί και αδιάψευστος μάρτυρας είναι οι αριθμοί. Όπως διαπιστώνεται από τις καταγραφές παραβάσεων της αστυνομίας και στοιχεία των δικαστηρίων ανηλίκων, η βαρύτητα των πράξεων (ληστείες, κλοπές, διακίνηση - χρήση ναρκωτικών, σύσταση συμμορίας, επικίνδυνη σωματική βλάβη, ανθρωποκτονία κ.ά.) και η συχνότητα αυξάνονται, οι ηλικίες συνεχώς μικραίνουν. Τα 16-17 χρόνια, που ήταν ο μέσος όρος ηλικίας των ανηλίκων παραβατών το '90, «έπεσαν» στα 13-14 χρόνια, ενώ πλέον παρουσιάζονται και σοβαρά περιστατικά στις ηλικίες 7-12 ετών. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του Δικαστηρίου Ανηλίκων Αθηνών, 103 ανήλικοι 7-12 ετών είχαν προσαχθεί το δικαστικό έτος 2001-2002 σε μονομελές δικαστήριο. Το 2002-2003, ο αριθμός τους ανέβηκε στα 207 παιδιά και από αυτά τα 64 δικάστηκαν από τριμελές δικαστήριο («βαριές» περιπτώσεις). Μέσα σε ένα χρόνο, δηλαδή, το ποσοστό των προσαχθέντων στην ηλικιακή ομάδα 7-12 ετών, επί του συνόλου των προσαχθέντων ανηλίκων, αυξήθηκε από 2,35% σε 8,9%.

Η συνολική εικόνα για όλες τις ηλικιακές ομάδες ανηλίκων έχει ως εξής: Το δικαστικό έτος 2001-2002 προσήχθησαν 2.643 ανήλικοι στο δικαστήριο Ανηλίκων Αθήνας και καταδικάσθηκαν 1.703, ενώ το έτος 2003-2004 προσήχθησαν 3.025 και καταδικάσθηκαν 1.860. Την 1η Ιανουαρίου 2004, στα τρία σωφρονιστικά καταστήματα ανηλίκων (Αυλώνα, Κασσαβετείας και Βόλου) ήταν κρατούμενοι 496 ανήλικοι. Την 1η Ιανουαρίου 2006 ήταν κρατούμενοι 576 ανήλικοι. Και μια ενδιαφέρουσα λεπτομέρεια για την εγκληματικότητα των αλλοδαπών ανηλίκων: Το 2004 προσήχθησαν συνολικά 1.163 Έλληνες και 123 αλλοδαποί.